

Policy Agenda
Books

EZT HOZTA A FÜLKEFORRADALOM!

Elemzések az Orbán-kormány négy évéről

L'Harmattan

1254

Ezt hozta a fülkeforradalom!

Elemzések az Orbán-kormány négy évéről

Ezt hozta a fülkeforradalom!

Elemzések az Orbán-kormány négy évéről

**L'Harmattan Könyvkiadó – Policy Agenda
2014**

© L'Harmattan Kiadó, 2014

© Policy Agenda, 2014

© Szerzők, 2013

A kiadásért felelnek a Policy Agenda Kft. ügyvezetői

ISBN 978-963-236-827-6

L'Harmattan France
7. rue de l'Ecole Polytechnique
75005 Paris

L'Harmattan Italia SRL
Via Bava 37.
10124 Torino, Italia

A kiadásért felel Gyenes Ádám

A Kiadó kötetei megrendelhetők, illetve
kedvezményrel megvásárolhatók:

L'Harmattan Könyvesbolt
1053 Budapest, Kossuth L. u. 14–16.
Tel.: 267–5979

Párbeszéd Könyvesbolt
1085, Horánszky utca 20.
www.konyveslap.hu

Kiadja a Policy Agenda Kft.
1088 Budapest, Múzeum u. 7.
email: info@policyagenda.hu
www.policyagenda.hu

Korrektor: Macskássy Zsuzsa

Borítóterv: Nemes Péter
Olvasószerkesztő: Dávid Tímea
Nyomdai előkészítés: Kardos Gábor

A nyomdai munkákat a Robinco Kft. végezte,
felelős vezető: Kecskeméthy Gábor

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	7
--------------	---

I. fejezet Fülkeforradalom hatása

Dr. Belyó Pál: Meredek a gödör fala – a magyar gazdaság 4 évéről	11
Kiss Ambrus: Mérlegen négy év társadalmi változásai	30
Krausz Péter: Politikai helyzetkép: Kampany 2014	51
Molnár István: Levél a távolból	56

II. fejezet Elemzések politikáról, gazdaságról, társadalomról

A rezsicsökkentés áldozata: a lakosság	73
2013: a közmunka drágább, a közmunkás még kiszolgáltatottabb lesz	76
Kampanynyugdíj: a rokkantaknak már nem járna?	79
Kutatás a rezsicsökkentésről: meglesz-e a 10%-os mérték?	82
Kutatás: A többség támogatja a 13. havi nyugdíj bevezetését, a fiatalok kevésbé	85
Gazdasági Fejlődés Index: a gazdasági csoda még várta magára	88
Több mint százezer ember került ki a munkanélküli-ellátás rendszeréből!	91
Mekkora osztogatás lesz a választások előtt?	94
Nem sikerült a rokkantnyugdíjrendszer átalakítása	97
Drasztikusra sikerült a reform a gyógyszerpiacon	100
Mekkora megtakarítást jelent a háztartásoknak a rezsicsökkenés 2.0?	103
Mikortól lesz konszolidáció a parlament működésében?	106
Policy Agenda: stagnál a gazdaság 2013-ban	109
Jön az új konvergenciaprogram! Szükség lesz-e újabb megszorításokra?	114
Kitart a kormány, nincsenek megszorítások a konvergenciaprogramban	118
Policy Agenda KKV Konjunktúra Index: nehezen élezedik a kkv-szektor	121

Gazdasági Fejlődés Index: stagnálás a vállalkozásoknál és bizonytalanság a monetáris folyamatokban	124
Nő a feketén foglalkoztatottak száma	128
Újabb megszorítások várhatóak a szociális segélyezésben?	132
Kutatás: javult a szakszervezetek megítélése	135
Kutatás: az emberek nem érzik, hogy nőttek a jövedelmek a múlt évhez képest	138
A gazdagok nyerik a legtöbbet a rezszi csökkentésén	141
A Jobbikkal működött együtt a legtöbbet a parlamentben a Fidesz	144
Államosítás másképpen? Így osztják újra a piacokat	147
Saját munkatervének feléig sem jutott el a kormány	150
Százezrek élnek teljesen kilátástalanul	152
Még mindig bizonytalanok a cégvezetők	155
A kkv-szektornak gondot okozott a minimálbér emelése	158
Választás 2014!	161
Gazdasági Fejlődés Index: stagnálás a vállalkozásoknál és bizonytalanság a monetáris folyamatokban	164
Költségvetés 2013: 400-450 milliárd forintot kell előteremteni az újratervezéssel	167
Adevizahitelek mentése politikai csapda a Fidesznek	170
Közmunka drágább, mint a munkahelyteremtés	173
Ellentétek a Fideszben: rendeleti kormányzás vs. frakciókormányzás	176
Policy Agenda: hibás tervezésen alapul a jövő évi költségvetés	179
IBS – Policy Agenda KKV Konjunktúra Index: javult a cégvezetők hangulata	182
Cégvezetők minimálbér-emelkedést várnak	185
2014-es költségvetés: volt egyszer egy Széll Kálmán Terv, a kormány sem gondolta komolyan	188
Jövő évi költségvetés: megszorításokhoz vezet a rezsicsökkentés	191
Gazdasági Fejlődés Index: nincs érezhető javulás, sem optimizmus	194
Négy év alatt százmilliárdokkal csökkentek a szociális kiadások	197
A kormány magára hagyta a közszolgákat	200
2014: választási költségvetés!	203
Minimálbér-emelés: a költségvetés jár a legjobban, a kiskeresetűek a legrosszabbul	207
Kövér László véget vetne a frakciókormányzásnak	210
Mennyit keres valójában egy közmunkás?	212

ELŐSZÓ

Magyarországon előszeretettel gondoljuk azt, hogy sokkal könnyebb lenne az életünk, ha a politikát nem politikusok csinálnák. Ugyan sokan mondják, hogy őket valójában nem is érdekli az egész, miközben határozott véleményük van a minket körülvevő világról. És persze sokan tartják, hogy jobb nem belebeszélni a politikába, mert abból csak baj lesz, miközben baráti társaságban éppen a híradóban látott aktuális eseményekről beszélgetnek. Mi ez, ha nem politizálás?

Nyilvánvalóan politizálás az is, ha arról beszélgetünk, hogy mit kellett volna tenni az aktuális kormánynak a devizahitelekért, vagy amikor a rokkantnyugdíj megszüntetése kapcsán mondjuk el a véleményünket.

Gabriel García Márquez írta: „Mert ha nem mászol bele a politikába, majd a politika mászik beléd.” Azaz függetleníteni akkor sem tudjuk magunkat a minket körülvevő világtól, ha ezt el akarjuk hitetni magunkkal. Ha pedig ez igaz, akkor miért is ne próbálnánk megérteni az életünket meghatározó ok-okozati összefüggéseket?

Egy elemző intézet mindig szűk mezsgyén mozog. Egyrészt igyekszik objektíven leírni a valóságot, és támpontokat adni annak megértéséhez. Másrészt – és ez a legnehezebb – igyekszik úgy értelmezni a világot, hogy ne legyen elfogult. Már csak azért is ingoványos talaj ez, mert az ideológiamentesség mindenkinek másképpen értelmezendő.

A Policy Agenda célja, hogy tükröt adjon a kezünkbe a politika világának megértéséhez. A mostani kötet is ezt hivatott segíteni, és egyfajta keretét igyekszik adni az elmúlt négy évünknek. Összefoglaltuk a kormányzati ciklust a gazdasági változások, a társadalom átalakulása, a véleményformáló média és a politikai szereplők szempontjából. Vendégszerzőnk segítségével pedig egy olyan képet kapunk Magyarországról, amelyet egy tengerentúli egyetemi oktató lát több ezer kilométeres távolságról.

A kötet második felében, immár hagyományosan azokat az írásainkat szerepeltetjük, amelyek 2013-ban jelentek meg, és a legfontosabb politikai eseményekkel foglalkoztak.

1. FEJEZET

FÜLKEFORRADALOM HATÁSA

Dr. Belyó Pál

MEREDEK A GÖDÖR FALA – A MAGYAR GAZDASÁG 4 ÉVÉRŐL

Defekt az alagútban...

Az uniós csatlakozás után a szocialista kormánynak már nem nyílt lehetősége arra, hogy a világgazdaság kedvező konjunkturális helyzetét kihasználva a magyar gazdaságot növekedési és felhalmozási pályára állítsa. A Fidesz ugyanis a hatalom megszerzéséért folytatott felelőtlen ellenzéki politikájával megakadályozta azt. Kormányra jutva pedig, 2010-ben már a hón áhított kétharmad birtokában egy valószínűs gazdaságpolitikai ámokfutást indítottak. Az alkotmányozó erejükkel visszaélve felélték az ország utolsó tartalékait, államosították a magánnyugdíjpénztárakat, brutális iparági adókat vetettek ki és a költségvetési hiány lefaragása érdekében mindent megtettek, ami a növekedés ellen hatott. Így alapvetően elrontották az újraelosztási viszonyokat, ellehetetlenítették a beruházási kedvet, elriasztották a külföldi működő tőkét, sőt a hazai megtakarításokat is külföldre üldözték.

Az eltelt négy év sok-sok tapasztalata közül az első talán az, hogy „a tények valóban makacs dolgok”. Az ún. unortodox gazdaságpolitikával nem lehetett ugyanis megvalósítani a lehetetlent; azaz jelentősen csökkenteni az adókat, annak érdekében, hogy majd ennek révén növekedjen a gazdasági aktivitás és a versenyképesség, amelynek eredményeként megvalósuló gazdasági növekedés kitermelhetné az adókulcsok csökkenése miatti költségvetési bevételkiesést.

A gazdaságunk az Európai Unión belül több éve a leggyengébb teljesítményt mutatja és jelentősen elmarad saját lehetőségeitől. Az elmúlt négy évben a gazdaságpolitika olyan hibákat követett el, melyek következtében:

- a gazdaságunk intézményrendszere leromlott,
- az adóterhelés megnövekedett,

- megkezdődött a tőkekivonás az országból,
- a beruházások változatlanul csökkennek,
- a csődelfjárások száma a kisvállalkozások körében jelentősen megnőtt,
- Magyarország befektetői célú megítélése jelentős mértékben romlott.
- a lakosság jövedelmi viszonyai kedvezőtlenül alakultak,
- káros reprivatizációs lépések valósultak meg.

A Kormány egyedül a költségvetési szigor és az elvárt hiánymérték megteremtésében ért el eredményt, de ennek árát a társadalom feleslegesen szenvedte/szenvedi meg.

2010–2011. évek fontosabb gazdaságpolitikai eseményei

A négyéves kormányzati ciklus egy 26 pontos törvénykezéssel indult. Közülük az egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetése volt a kormányzat egyik leginkább kritizálható döntése. Ez mind mikro-, mind makrogazdasági szempontból súlyos károkat okozott – és fog is még okozni. Az egységes 16 százalékos kulcs alkalmazása miatt a költségvetés mintegy 320–360 milliárd Ft bevételtől esett el évente, amit utána a különadókkal – különböző pluszforrásokkal, és nyomásgyakorlással – még túl is kompenzáltak. Az adócsökkentéssel elsősorban a magas jövedelműek jártak jól, a felső jövedelmi ötödbe tartozók realizálják az adócsökkentés túlnyomó hasznát. Az adóintézkedések kedvezményezettjei a magas jövedelműek lettek, a náluk maradt pluszpénz nem növelte/növeli a fogyasztást, és nincs is pozitív multiplikátorhatás. Nem következett be keresletnövekedés sem, és így arra épülő termelésbővülés sem. A kétszázezer forint átlagbér alatt keresők körében – akik gyereket már nem nevelnek – egyenesen csökkent a nettó jövedelem.

Komoly lehetőségek adódtak egy jól működő gazdaságpolitika kialakításához, és ahhoz, hogy 2011 első félévében az „Erős Európa” elnevezéssel működő magyar elnökség elismertséget szerezzen. A magyarországi törvénykezés azonban szinte mindegyik lépésével a közös-

ségi irányelvekbe ütközött – pl. a médiaszabályozás komoly negatív kritikákat kapott – és megalapozta a magyar Kormány elmúlt 4 éves sikertelenségét.

2011 egyik első gazdaságpolitikai lépése az újra meghirdetett Új Széchenyi Terv volt. Ennek keretében már januárban újra indították az uniós pályázatokat. Az újdonság, hogy ún. „kitörési pontokba” sorolták a fejlesztési forrásokat; ezek az egészségipar, a zöldgazdaság, a tranzit gazdaság, az üzleti környezet fejlesztése, a lakásprogram, a tudomány és innováció, valamint a foglalkoztatás bővítése lettek.

A még fel nem használt 1800 milliárd forint keretnek közel felét vállalkozásfejlesztésre kívánták volna fordítani, de csak kevés sikerrel. 2011 végén döntöttek arról, hogy 196 milliárd forint brüsszeli hozzájárulás után energetikai beruházásokra kerülhet, átcsoportosítva a korábbi közlekedésfejlesztési keretet.

2011 márciusa már a gazdaságpolitika újabb lépése; következett a Széll Kálmán Terv, amely lényegében hivatott volt elindítani a strukturális reformokat egy fenntartható növekedési pályához. Ennek keretében a kormány igyekezett mozgásterét tágítani, bevezette a különadókat és – a jövő számára okozott nehézségekkel nem törődve – államosította a magán-nyugdíjpénztári vagyont. Ez azonban csak átmeneti megoldást jelentett, ugyanis az adócsökkentés miatti tartós költségvetési bevételekiesést pótlólagosan és átmenetileg oldotta meg. Ez tehát nem lehetett fenntartható és a költségvetés strukturális hiányának növekedését okozta. Nem is kellett sokáig várni, hogy „kiigazító” – azaz inkább megszorító – intézkedéseket kelljen bevezetni és a gazdaságpolitika további kereteként megjelenjen a Széll Kálmán Terv 2.0 is.

2011 évben a kormány teljes egészében felszámolta a magánnyugdíjpénztárakat, 3 ezer 223 milliárd forint értékű vagyont vont állami kezelésbe. A magánszemélyek addigi vagyonából 530 milliárdot az államháztartási hiány csökkentésére fordított, 1300 milliárdot pedig működési kiadásként használt fel. Az állami részesedés a Richterben 31%-kal, a Rábában 27%-kal, a MOL-ban 24%-kal, a Magyar Telekom-ban 5%-kal emelkedett.

Jelentős támogatásokat nyújtott a kormány a külföldi tulajdonú autógyáraknak. A győri Audi 11,2 milliárd, a Szentgotthárdi GM 5,5 milliárd forint beruházási támogatást kapott, hogy a választási kam-

pányban is megígért 1 millió új munkahely létrehozásában aktív szerepet játszanak és az Audi 2 év alatt 1800 munkahelyet, a GM pedig 834 új munkahelyet hozzon majd létre.

A kormány 2011 júliusáig az Országos Érdekegyeztető Tanácsot nem hívta össze egyszer sem, hanem inkább megszüntette. Helyette Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanácsot alakított, amely már csak javaslatételi lehetőséget kapott a minimálbér és a garantált bérminimum megállapítása alkalmával.

Élénk kormányzati kommunikációval indult az államadósság csökkentésének terve. Az új alaptörvényben a közpénzekről szóló új fejezet foglalkozik az ún. adósságfékkel, azaz azzal, hogy amíg a GDP 50 százaléknál magasabb az államadósság, addig kötelező lesz az állami hitelállomány csökkentése. Ennek keretében aztán sor került végül is teljesen feleslegesen az IMF elleni fellépésekre és az idő előtt megvalósuló hiteltörlesztésre.

Már 2010 nyarán megkezdődött „gazdasági függetlenségi harc” és 2011 év során folyamatossá vált az élénk törvénykezési folyamat. A költségvetés stabilizálása érdekében rengeteg döntés született, így

- a költségvetés nyugdíjkiadásokra csak annyit költhet amennyi a nyugdíjárulék-bevétel,
- csökkenteni kell a munkanélküliek támogatását, felülvizsgálni és kiszorítani e körből a csökkent munkaképességű rokkantakat,
- csökkenteni kell a gyógyszer-támogatás összegét,
- a költséges közlekedési rendszert át kell formálni,
- és az ún. unortodox politika keretében adósságcsökkentési lépéseket tenni.

Ezen intézkedésekkel a 2010. év végi 80 százalékos körüli GDP-arányos államadósságot 73–74 százalékra tervezték csökkenteni. Ehhez alapul szolgált a magán-nyugdíjpénztári vagyon és az IMF-től lehívott és fel nem használt kölcsön visszafizetése.

Részben a költségvetés stabilizálását szolgálta a Széll Kálmán Terv, amellyel 2011-ben 1024 milliárdos javulást, majd az egyensúlyjavító csomag részeként 2012-ben 550 milliárd, 2013-ban és 2014-ben évenként további 900 milliárd forint javulást terveztek.

Alapvetően megváltozott, átalakult az adózás, mind a mértékek, mind pedig a szabályok. Az szja-nál megszűnt az adójóváírás, és két

év alatt kivették a szuperbruttósítást. A cafeteria-rendszerben a béren kívüli juttatásokat plusz 10 százalékos egészségügyi hozzájárulással terhelték, a tb-járulékot 27 százalékos szociális hozzájárulási adó váltotta fel a minimálbér, illetve a garantált bérminimum 112,5%-a után. Az egyéni egészségbiztosítási járulék 1 százalékponttal nőtt.

Nagy horderejű lépés volt, hogy az áfát 25-ről 27%-ra emelték. Az eva 30-ról 37%-ra emelkedett, bár az evás cégek bevételi határa 30 millióra nőhetett.

A pornográf termékek és szolgáltatások után 25%-os kulturális adót vezettek be. A kötelező felelősségbiztosítás díja 30%-os baleseti adóval emelkedett. Nagyobb lett a cégautóadó, de csökkent a regisztrációs adó. Emelkedtek az illetékek, és szűkült a veszteségleírás lehetősége is.

A megszorítások széles körűek voltak, az ingyenes egyetemi férőhelyek radikális csökkentésétől, a rokkantnyugdíjak felülvizsgálatától és átalakításától, az önkormányzati finanszírozás szűkítéséig ellehetlenítették az addig kialakított és működő rendszereket. 2011 nyarán újabb megszorításokat hoztak a költségvetési hiány teljesítése, 340 milliárd forint pluszbevétel érdekében. Pénzügyi és ágazati különadókat vezetett be a kormány, és a magán-nyugdíjpénztári vagyon egy részének bevonásával teljesülhetett a 3% alatti célkitűzés.

2012-ben a magyar államháztartás egyszerű tételek nélküli egyenlege újra fenntarthatatlan hiányt mutatott. A GDP a tervezettnél jóval alacsonyabban teljesült. Komoly nehézségek támadtak:

- az adócsökkentések nem hoztak növekedést, az európai válság pedig szűkítette a magyar kivitelt,
- több 100 milliárdos veszteséget okozott a pénzintézeteknek a devizahitelek fix árfolyamú végtörlesztése,
- a forint árfolyama folyamatosan esett, a magyar államadósság kockázati felára jelentősen megnőtt, több esetben sikertelen volt a magyar állampapír-kibocsátás is.

Mindezek miatt az államadósság ismét a GDP 80%-a fölé emelkedett. Új játszma kezdett a kormányzat, ismét az IMF-hez és az Európai Bizottsághoz fordult segítségért, ún. elővigyázatos hitelkeretért, amit persze végül nem kapott meg.

2011-ben lépett hatályba a Semmelweis Terv az egészségügy teljes szerkezeti átalakítására, és a gazdaságot-társadalmat érintő több to-

vábbi változás is. 2012-től a fővárosi és megyei önkormányzatok kórházai állami tulajdonba kerültek. Az egészségügyi ellátást 8 nagyterégre osztották és ehhez igazították a kiemelt kórházakat és a járóbeteg-ellátást.

Elindult a Start közmunkaprogram is, amelybe első évben 7,5 milliárd forint került rendészeti kiadásként. A napi 8 órás munkáért kezdetben még a minimálbért, azaz az akkori 78 ezer forintot adtak a résztvevőknek, de ősztől már csak bruttó 57 ezer forintot kaptak. További foglalkoztatási szigorításokat is hoztak, így az álláskeresői járulék maximuma a minimálbér lehetett és időtartama a korábbi 9 hónap helyett már csak 3 hónap. Kemény szigorítás, hogy a 90 napon túli munkanélküli vagy elfogadja a közmunkát, vagy megszűnik a helyettesítő támogatása.

Szigorodtak a nyugdíjba kerülés szabályai és az egyes korábbi ellátások igénybevételi lehetőségei is, de a nők számára lehetővé tették a 40 éves munkaviszonnyal történő nyugdíjba vonulást.

Az új munkajogi kódex komoly változást hozott. Megváltozott a próbaidő szabályozása, a rendkívüli munkaidő korlátja, a több műszakban foglalkoztatottak pótlékjogosultsága. A kormány bevezette a munkavállalói biztosítékot és törvénybe foglaltatta, hogy eltérő minimálbért állapíthat meg az egyes munkavállalói csoportokra.

Bevezették az ún. chips adót, amelytől évi 20 milliárd forint többletbevételt szerzett a kormány, és 2012 januárjától 5 forintról 7-re emelte mértékét, sőt új termékek is bevont e körbe. Ezek a bevételek – az nyugdíjbiztosítási alap nullszaldós tervezésével megegyezően – az egészségbiztosítási alap költségvetési támogatását mérséklék.

Alapvetően változtatták meg az oktatási rendszert. A közoktatás, a felsőoktatás és a szakképzés is új kereteket kapott. Az iskolák állami kézbe kerültek, a költségeket az állam finanszírozza. Negyedére csökkentették az országos képzési jegyzékben szereplő szakokat, a felsőoktatás diákjainak nagy része pedig teljes tandíjat fizet.

A forint árfolyamának jelentős romlása miatt a devizahittel rendelkező családok százezrei lehetetlenültek el. Az Országgyűlés törvénnyel tette lehetővé, hogy a jelzáloggal fedezett lakás- és szabad felhasználású devizahiteleket az adósok rögzített árfolyamon törleszthesék. Svájci franknál 180, eurónál 250, japán jennél 2 forint árfolyamot határoztak meg. További lépéseket is tettek, azonban komoly, végleges

megoldást e problémára nem talált az egész ciklus ideje alatt a kormányzat.

Összefoglalón elmondhatjuk, hogy a magyar gazdaság 2010-től kialakult helyzetét alapvetően a kormány gazdaságpolitikája határozta meg. Ez különösen érdekes lehet, hiszen korábban – ellenzéki helyzetében – állandóan hangoztatott érve az volt, hogy a gazdaság működésébe ne szóljon bele a kormány. Az eltelt négy évben viszont, mint kormányzó párt már állammonopolista eszközökkel, szinte kézi vezérléssel befolyásolta a gazdaság folyamatait. Harcot, sőt háborút a hirdetett, de a tények és törvényszerűségek ellenében – mivel azok bizony makacs dolgok – a kitűzött céljai természetesen nem sikerülhettek.

2010-től a kormány a gazdaságpolitikai célkitűzéseit jelző terveit, reformlépéseit egy expresszvonat sebességével végrehajtott megalapozatlan és átgondolatlan törvénykezéssel kísérelte meg végrehajtani, hogyan is? Ahogy gazdasági terveikben meghirdették: „Országvédelmi tervvel, meg növekedési csatával [...] amiket csak megújulással és átszervezéssel nyerhetünk meg”.

2010–2011-ben magyar gazdaság teljesítménye a világgazdasági válság hatásait is tükrözve jelentősen lelassult. 2010 második negyedévétől a magyar gazdaság konjunkturális helyzete romlott, bár 2011. év elején még kicsit bővült ugyan, de a második negyedévi megtorpanás után a negyedik negyedévben ismét erőteljesen zuhant. Ez egyértelműen a gazdaság, a magyar pénzügyi helyzet iránti nemzetközi (és hazai) bizalom csökkenésének következménye lehetett.

A 2011. évi csökkenést a vállalkozások részéről jelentkező pesszimizmus és a monetáris és fiskális folyamatok kedvezőtlen változásai alapozták meg.

Lassuló gazdaság, fokozódó nehézségek 2012-ben

A kormány és a parlament szakmai felkészültségét mutatja a 2012-től a gazdasági-társadalmi folyamatok középpontjába helyezett „rezsicsökkentés” több lépcsőben történő végrehajtása, és főleg annak kommunikációja. Érdekes példaként szolgál a kormány makrogazdasági prognózisa és a tényleges gazdasági fejlődés összevetése.

A Kormány előrejelzése a fontosabb makrogazdasági mutatókról*					
	2011	2012	2013	2014	2015
<i>százalék, volumenváltozás az előző évhez viszonyítva</i>					
Bruttó hazai termék	1,7	0,1	1,6	2,5	2,5
Háztartások fogyasztási kiadásai	0	-1,4	0,7	2,63	2,63
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	-5,4	-2,3	0,3	3,5	3,5
Export (nemzeti számlák)	8,4	4,7	8,8	10,5	10,5
Import (nemzeti számlák)	10,9	10,9	10,3	9,5	8,9
<i>százalék, éves átlag</i>					
Munkanélküliségi ráta	10,9	10,9	10,3	9,5	8,9
Foglalkoztatási ráta	56	56,9	58,5	60,6	63,2
<i>százalék, a GDP arányában</i>					
Külső finanszírozási képesség	3,6	6,6	7,3	7,3	6,4
<i>százalék, éves átlag</i>					
Fogyasztói árindex	3,9	5,2	4,2	3	3

*forrás: Nemzeti Reform Program, Konvergencia Program, 2012

2012 első hónapjaitól már komoly nehézségekkel küzdött a magyarországi pénzügyi szektor, kiemelkedően magas maradt az alapkamat és igen volatilisá vált a magyar fizetőeszköz árfolyama.

A háztartások gazdálkodási mutatói is folyamatosan romlottak. Lasan ugyan, de egyértelműen romlott a vagyoni helyzet, a reálkereset az év második-harmadik negyedében mért enyhe stagnálás, majd visszaesés után év végén is csak kissé javult. A jövedelmi helyzet folyamatosan romlott, a fogyasztás erőteljesen szűkült és a kényszer-megtakarítások növekedtek. A fiatalok munkanélkülisége meghatározó mértékben magas maradt, a 2010-es évi folyamatos növekedése és a 2011-es első háromnegyedévi lényegi stagnálás után újra emelkedett.

Az export piaci konjunktúra kedvező alakulása mellett még az ipari termelés változatlan szintű fennmaradását lehetett elfogadhatónak ítélni, de a közvetlen tőkebefektetések visszaesése és a vállalati hitelállomány csökkenő szintje már a vállalkozások erőteljesen visszaeső, lassuló gazdálkodási folyamatát jelezték.

A magyar gazdaság teljesítménye 2012-ben tovább lassult. A piac bizonyos optimizmusára utalt azonban, hogy elérhetővé vált a Magyarországgal szembeni túlzottdeficit-eljárás valószínű megszüntetése. Ez segítette a piaci bizalom enyhe erősödését. 2012 második negyedévétől már kevesebb nehézséggel kell küszködnie a magyarországi pénzügyi szektornak, és még az IMF hitelmegállapodását várva, bízott az alapkamat csökkenthetőségében és a forint árfolyamának enyhülő volatilitásában.

Az export piaci konjunktúra visszaesését a németországi kedvezőtlen hatások is befolyásolták. Az ipari termelés szintje nem várt mértékben esett vissza, és a közvetlen tőkebefektetések lassultak, egyre inkább ellehetetlenítve a várt kibontakozás, a beruházások megindulását. Mindezeket betetőzte, hogy a vállalati hitelezés továbbra is rendkívül alacsony szintű volt, a dekonjunkturális helyzetet a pénzügyi szektor alacsony, beszűkülő hitelezési lehetőségei folyamatosan rontották az év végéig. A gazdaságpolitika nem vett tudomást arról, hogy a ma már a gazdaság számára nélkülözhetetlen az ún. „hitelpénz”, amelyet a túladóztatott pénzügyi szektornak kellene megteremteni, így a szűkülő hitelezési lehetőségek tovább rontották a növekedés esélyeit.

A válság lassan véget ért, 2013-tól kedvezőbbek a mutatók

A 2012-es éven túljutva, a magyar gazdaság teljesítménye a világgazdasági válság ötödik éve után már nem lassult tovább, de a fejlődés lehetősége még nagyon bizonytalannak mutatkozott. 2013 első felében sem volt észlelhető a gazdasági remélt növekedése.

A gazdaságpolitikai nehézségek, hibás lépések miatt a potenciális növekedésünk alapjai is megrendültek, a kellő mértékű felhalmozás elmaradt évek óta. Beruházások lényegében csak az infrastrukturális területeken indultak, igazi termelő beruházásra évek óta nem került sor. A fiskális területen elért eredmény is inkább a kibontakozás lehetőségeinek kárára valósult meg, és bár a nominális konvergencia-kritériumok betartásában pozitívnak tekinthető a 2% alatti kormányzati hiány elérése, ennek nagy árát fizette a társadalom. A GDP elmúlt

évbeli csökkenése, az ipari termelés lelassulása és visszaesése, a foglalkoztatási folyamatok zavarai, a fogyasztás további szűkülése semmiképp sem segíthette a fejlődés megindulását.

A fiskális területen elért egyértelműen pozitív eredmények a gazdasági kibontakozás lehetőségeit szűkítették. A nominális konvergenciakritériumok kívánatos szintjének elérése érdekében nagy árat fizetett a gazdaság és a társadalom. Elindult az MNB-alapkamat folyamatos és gyors csökkentése, látszólag figyelmen kívül hagyva az inflációs célkövetés rendszerét. A külső feltételek kedvező alakulása pedig azt eredményezte, hogy a rendszeres 25 pontos csökkentéseket a piac rezzenéstelenül elfogadta. Segítette ezt a folyamatot a rezsicsökkentést követő folyamatos inflációcsökkenés. A forint árfolyama azonban egyértelműen megszenvedte ezt a politikát, és a négy évvel ezelőtti 275 Ft-ról 310 Ft fölé nőtt az euró ára. A gazdaság monetáris és fiskális helyzetében bekövetkező változtatások – így a kormányzati hiány erőszakos leszorítása, a pénzügyi folyamatok és a bankrendszer jelentős mértékű túladóztatása – miatt egyértelmű nehézségeket jeleztek a pénzügyi indikátorok. A monetáris bázis nagysága, az áfabefizetések lassulása és tervtől való elmaradása, és főleg a tőkebefektetések jelentős lassulása, a profitkivonás gyorsulása további bizalomvesztéshez vezetett. A Ft-árfolyam volatilitása állandósult. A költségvetést – alapvetően a rossz tervezés miatt – az év során többször is módosítani kellett. Kérdéssé vált az is, hogy az adósságszolgálatunk teljesítését az áru- és szolgáltatásexportunk meddig lesz képes ellensúlyozni.

A makrogazdasági mutatók összességükben egy alacsony, de már növekvő teljesítményt jeleztek, azaz a válság mélypontjáról történő elmozdulás – egy kedvező külgazdasági környezet és egy régóta várt belső keresletbővülés hatására – lassan bekövetkezhetett. Továbbra is fennállt azonban a bizonytalanság, a gazdaság működését zavaró további kedvezőtlen gazdaságpolitikai intézkedések – így pl. további adóelvonások vagy további szektorokat sújtó, vagy fenntartó lépések.

A kormányzati kommunikáció ellenére is változatlanul igaz, hogy bár a Magyarországgal szembeni túlzottdeficit-eljárás megszűnésének eredményeként a magyar gazdaság fejlődése a külső konjunkturális helyzettel összefüggésben növekedésbe fordult, de az ehhez is nélkülözhetetlen nemzetközi bizalom erősödése továbbra is függvénye a

magyar demokráciadeficittel kapcsolatos hazai és nemzetközi elvárások teljesülésének.

2012-től talán csak a mezőgazdaság jó teljesítményében bízhatunk, az ipar épphogy lassú fejlődésnek indulhat, az építőipar viszont továbbra is képtelen pozitív növekedésre. A kormány a kommunikáció súlypontját a rezsicsökkentésre helyezte át. Két ütemben – januárban és novemberben – összesen 20 százalékkal mérséklődött a lakossági gáz, az áram és a távhő ára, és végül a választások előtt bejelentették, hogy egy harmadik csökkentéssel összesen 30 százalékkal esik a gáz, az áram és a távhő ára 2012 év végéhez képest.

A 2013-as év a dezinfláció, az alacsony alapkamat és romló árfolyam éve. A gazdaság monetáris és fiskális helyzetében bekövetkező változások a kormányzati hiány erőszakos leszorításának, az MNB-alapkamat folyamatos és gyors csökkentésének, a megterhelt pénzügyi folyamatok és a bankrendszer jelentős mértékű túladóztatásának eredménye. Ez pedig egyértelmű nehézségeket jelez a növekedés későbbi, megalapozott megvalósulásához. A monetáris bázis nagysága, az áfabefizetéseknek a túlzott mértékű adónagyság miatti teljesülése, a tőkebefektetések folyamatos és jelentős lassulása, a profitkivonás állandósulása, a hitelezési folyamatok zavarai további bizalomvesztéshez is vezethetnek. Úgy tűnik, hogy a Ft-árfolyam volatilitása állandósult, az MNB tartalékvaluta-állománya pedig az erőszakos és gazdaságilag megalapozatlan adósságcsökkentés miatt is veszélybe kerülhet. A hitelintézetek hitelt kapó ügyfeleinek száma még 2013-ban is – lassulva ugyan –, de csökkent. Bár a vállalati hitelezés kissé bővült, de a háztartások hitelállománya tovább szűkül. A PSZÁF adatai alapján a 2013. május végi állomány több mint 30%-kal maradt el a 2008. szeptemberi értéktől, és a 2006. év végi volumennel volt azonos. Bár a vállalati hitelek állománya 0,3%-kal növekedett, de kedvezőtlen jelenség, hogy a beruházási hitelek körében alig volt változás, továbbá negatív jelenség az is, hogy a vállalati hiteleken belül tovább nő a rövid lejáratú hitelek aránya. A hitelintézetek közvetlen külföldi finanszírozása változatlanul lassul, folyamatos a forráskivonás, amit a belföldi betétek bővülése nem képes ellensúlyozni. A belföldi betéteken belül a vállalkozói betétek állo-

mánya ugyan 1%-kal bővült, a háztartásoké viszont – az átlagkamatok folytatódó csökkenésével párhuzamosan – 1,4%-kal esett vissza. A háztartások az alternatív magtakarítási formák közül az állampapír-állományt kisebb, a befektetési jegy-állományt pedig nagyobb mértékben növelték.

2013 végére egyértelművé vált, hogy az adósságszolgálatunk teljesítését az áru- és szolgáltatásexportunk csak egy erőteljesen meginduló gazdasági növekedés alapján lesz képes ellensúlyozni. A költségvetést a közelgő választások miatt meginduló „osztogatás” következtében is – és az eddigi alapvetően rossz tervezés miatt is – 2014-ben minden bizonnyal néhányszor szintén módosítani fogják.

Változatlanul nehéz a vállalkozások helyzete. 2013 egészére jellemző volt, hogy a vállalkozói szféra gazdálkodása stagnált. Sajnos még az üzleti kilátásokat jelző „üzleti bizalmi indexek” sem javultak komolyabb mértékben így elmaradt pl. a német üzleti bizalmi index érezhető javulása. Kedvezőtlen az ipari termelés szintjének változatlansága, valamint a közvetlen tőkebefektetések lassulása, azaz a beruházások elmaradása. A vállalkozói szféra számára a kormányzat az MNB hitelprogramjának keretében, a kereskedelmi bankokon keresztül kamatmentesen először 300 + 400 milliárd Ft, majd 2013-ban újabb 1000 milliárd Ft keretet biztosított. Ezzel a lehetőséggel élve először még csak a rossz hiteleiket váltották ki a cégek, de a második csomaggal talán már indulhatnak beruházások is.

Egyértelmű ugyan, hogy a magyar gazdaság teljesítménye a válság ötödik évének végén összességében már enyhén bővíthet is, de ez a fejlődés változatlanul bizonytalan, nem észlelhető a gazdasági kibontakozása

A szükséges mértékű felhalmozás korábbi elmaradása gátat szab a 2014 évi intenzívebb bővülés lehetőségeinek. Az enyhe növekedést az infrastrukturális területeken folyó állami beruházások eredményezik, még nincs igazi termelő beruházás. A fiskális területen – az államháztartási hiánynál elért – egyértelmű eredmény is gátolja a kibontakozás lehetőségeit, és újabb veszélyt jelenthet a 3%-os hiánymérték betartásának komoly nehézsége, amit az államadósság tervezett nagymértékű csökkentésének elmaradása is jelez. A GDP 2012.

évi erőteljes csökkenése, az ipari termelés lelassulása és visszaesése, a foglalkoztatási folyamatok zavarai, a fogyasztás további szűkülése után még most, 2013. negyedik negyedévének 2,6%-os GDP-emelkedése sem utalhat egy erőteljes kibontakozásra, csupán az alacsony bázishatásból eredő növekedésre.

A javuló mutatók ellenére még nem megalapozott a gazdasági növekedés

Bár a magyar gazdaság teljesítménye 2013-ban már enyhén bővült, ez a növekedés erőtlen. 2014-ben is alacsony, csak 1,5% körüli lehet, az első félévi erőteljesebb bővülést követően a másodikban újra lassulhat.

Az ipari termelés reális bővülését nem alapozták meg új beruházások, a mezőgazdaságban átlagos év várható, az építőiparban az uniós forrásokból eredő állami beruházásokon túl a lakásépítés talán még vissza is esik az előző évi nagyon alacsony mértékhez viszonyítva és a vállalati beruházások indítása pedig a kereslet még bizonytalan növekedése miatt marad el.

Az államháztartási hiány 3%-os hiánymértékének betartása is a 2014. áprilisi választások után feltehetően újabb kiegyenlítésekkel érhető majd el, és ezzel az államadósság tervezett csökkentése is nehezen lesz tartható. A tőke kivonulása és a munka változatlan elvándorlása, a GDP lassú és megalapozatlan bővülése, az ipari beruházások elmaradása, a foglalkoztatási folyamatok zavarai, a jövedelmi viszonyok torzulásai és több más tényező miatt sem lehet erőteljesebb kibontakozás.

A monetáris és fiskális helyzet nyugalma látszólagos, a kormányzati hiány leszorításának forrásai kimerülőnek látszanak, az MNB-alapkamattal folyamatos csökkentésével a Ft-árfolyam is jelentősen sérült, a bankrendszer nagymértékű túladóztatása nehézségeket jelez. Nem indulnak új tőkebefektetések – sőt változatlan a tőke kivonulása és a profitkivonás, amelyek továbbra is a bizalomvesztést mutatják.

A vállalati szektor banki hitelállománya továbbra sem felel meg egy bővülő gazdaság igényeinek. A túladóztatás miatt kényszerű szigorú hitelezési kondíciók továbbra is gátat szabnak a vállalatok és a háztartások hitelfelvételeinek.

A növekedést gátló gazdaságpolitika, az egyes szektorok túladóztatása, az erősödő választási költségvetés a régóta várt fejlődést ellehetetlenítik. A gazdaságpolitika változatlanul kiszámíthatatlan. A gátlókodással kapcsolatos biztonság hiányát mind a hazai, mind a külföldi tulajdonú vállalkozások egyre erőteljesebben kifogásolják.

Érthetetlenül tovább folyik, sőt fokozódik az állam beavatkozása a gazdaság szabályozásába. A kormány folytatja a piacgazdasági szempontokból is érthetetlen, a költségvetésre a későbbi években majd megoldhatatlan terheket róó reprivatizációit.

A rezsicsökkentés módja, a pénzügyi szektor túladóztatása akadályozzák a piaci versenyt. Az állami beavatkozás a gazdaságba – így pl. a takarékszövetkezeti tulajdonba – fokozza a jogbiztonsággal szembeni kifogásokat. A szociális-, egészségügyi, oktatási szféra átgondolatlan és a társadalom tagjait egyre rosszabb helyzetbe hozó átalakításának negatívumait is kommunikációs technikával próbálják eltussolni.

A kormány a négy éve folytatott fiskális politikájával csak látszólagos és rövid távú sikert ért el. Működése során nem teremtette meg a gazdaság növekedésének alapjait. Visszafogta a beruházások növekedését, és a foglalkoztatottság területén is csupán szinten tartást tud felmutatni. Az éves költségvetések folyamatos módosításai, az átláthatatlan tervezés és a jelentős mértékű különadókkal elért, de ténylegesen megalapozatlan hiánycsökkentés 2014-ben akár már újra 3% fölé emelheti a hiányt. A kormány a fiskális lépései során túlzott forráskivonást hajtott és hajt végre. Folyamatosan rontja a vállalkozások és a lakosság teherbíró képességét. A 2014-es költségvetésben erőteljes lesz a „választási kiadások” okozta túlterhelés. Egyértelmű, hogy túlzott mértékűek a kormányzati bevételekkel kapcsolatos becslések is és a reálisnál magasabbra tervezték a GDP-t, alacsonyabbra a költségvetési hiányt, kisebbre az államadóságot, és sokkal erősebbre a forint árfolyamát.

A túlzottdeficit-eljárás ugyan megszűnt, de a recesszióból kikerült gazdaságban hiányzik a korábbi években elmulasztott felhalmozás,

azaz nincsenek alapok egy fenntartható gazdasági növekedéshez. A beruházások 2014-ben csak néhány területen és csak enyhe mértékben nőnek, a vállalati szférában nincs bővülés és egyelőre nem is reménykedhetünk ebben, valószínűleg stagnálni fognak. A fogyasztás a reáljövedelmek néhány százalékos emelkedése ellenére sem bővül a lakosság számára érezhetően. Az infláció átmeneti radikális leszorítása – amellet, hogy költségvetésibevétel-kiesést is jelentett – a normális piaci keresleti-kínálati viszonyok megzavarását is jelentheti.

A foglalkoztatás bővítésében a kormánykommunikációban elhangzottak ellenére változatlanul nincs számottevő előrelépés. A korrekt számítások szerint – a közfoglalkoztatottak mintegy 200 ezerre bővült létszámát, a külföldön dolgozók cca. 400 ezres tömegét, a szürke-fekete foglalkoztatás újbóli növekedését és a statisztikai hiba feltételezhető 50 ezres mértékét is figyelembe véve – csupán a 2009. év körüli mértéket sikerült fenntartani.

A kormányzati gazdaságpolitika a négy éve során egyértelműen kijelölte, sőt nagyrészt már meg is valósította a piac újraelosztását. A többféle formában alkalmazott, az állami befolyást növelő speciális államosító gyakorlat megteremtette a kormányközeli cégek tulajdon-szerzését és piaci egyeduralmát, amely most a lakossági kommunális ellátásban érdekelt területeken bontakozik ki. Az ágazati különadókat a kormány 2013-ban ígéretei ellenére sem szüntette meg, azok 2013-ban a költségvetési bevételekben a GDP mintegy 2,5%-át elérő mértékűek. Ez a gyakorlat 2014-ben változatlanul fennmarad, tovább akadályozva a növekedés alapjainak biztosítását.

Az államháztartási hiány a 3 év alatt meghozott 6 jelentős megszorító csomag hatására és az újabb költségvetési kiigazítás következtében a tervezettnél magasabban, de még talán a GDP 3 százaléka alatt marad 2013 évben is. Bizonytalanná vált azonban a hiány 2014. évi tervezhetősége, a kötelező mértékű hiány esetleg majd újabb kiigazításokkal valósulhat csak meg. A választások előtt megkezdett „osztogató költségvetés” további – a várható kommunikáció szerint a lakosságot „természetesen” nem érintő – elvonásokat is jelenthet. Az államadósság az elmúlt 3 évben – a magán-nyugdíjpénztári 3000 milliárd Ft bevonása, a szektorális különadók és a lakosságot (kiadásait, fogyasztását és megtakarítását „igen kreatív” adókkal) terhelő adók el-

lenére – az ígéretek ellenére sem csökkent 2010-hez viszonyítva, azaz 80% körül marad 2014-ben is. Az árfolyam-alakulás miatt időnként emelkedhet, így pl. 2013. március végén újra 82 százalék fölé volt. A 2013-as és 2014-es adósságrátát a forint árfolyamváltozása és monetáris intézkedések befolyásolhatják, de a lényeg, hogy 4 év alatt sem sikerült a megalapozott, a gazdasági folyamatokon alapuló csökkentése.

2013-ban a külkereskedelmi aktívum növekedése lassult, és ez folytatódni fog 2014-ben is. Bár a külső finanszírozási képesség az EU-támogatások következtében javulhat, a folyó fizetési mérleg aktívumának bővülése a jövedelemkiáramlás fokozódása miatt mindképpen lassulni fog. A 2014 évi várható GDP-növekedéssel szembeni negatívumokat erősíti az, hogy 2013-ban a nettó magyar működőtőke-behozatal jelentősen lecsökken, folyamatos a tőke kivitel és a külföldi beruházók bizalma nagyon alacsony.

A gazdaság reálszféráját tekintve csupán az építőipari volumenben tapasztalunk némi növekedést. Ez a korábbi nagyon alacsony szint után érthető is, és az építőipari állami megrendelések 2013–2014-ben enyhe 1-2%-os növekedést fognak biztosítani. Az ipar a 2013. első félévi jelentős lassulást követően 2013-ban összességében 1%-os termelésbővülést teljesíthet. A 2012. évi komoly termelés-visszaesés után idén egyértelműen kedvező lesz a mezőgazdaság teljesítménye és mintegy 20 százalék körüli bővülés várható, amit jövőre feltehetően nem tud a szektor megismételni. A források csökkenése következtében az üzleti és közösségi szolgáltatások ez évben tovább romlanak volumenükben és minőségükben, 2014-ben pedig várhatóan szinten maradnak.

A lakosság fogyasztása 2013-ban – a választások következtében megvalósuló bruttó 4-5% körüli béremelkedés és a 3,5-4%-os nettó béremelkedés ellenére – sem növekedett, míg 2014-ben már enyhe bővülést feltételezünk. Az infláció alacsony, 2-2,5% közötti mértékét figyelembe véve a foglalkoztatottak 1,5-2%-os, míg a nyugdíjasok mintegy 3%-os reáljövedelem-bővülése nem éri el az érezhető javulás mértékét.

A magyar gazdaság fejlődése**(változás az előző évhez képest, összehasonlító áron)*

Mutatók	2008	2009	2010	2011	2012	2013 várható	2014 prognózis
GDP – bruttó hazai termék (%)	100,9	93,7	101,1	101,6	-98,3	101,1	101,5
Háztartások végső fogyasztása (%)	99,8	94,6	96,4	100,3	98,3	99,6	100,5
Közösségi fogyasztás (%)	99,9	102,2	99,6	101,0	998,0	100,0	101,0
Bruttó állóeszköz-felhalmozás (%)	102,9	92,0	96,4	96,0	99,5	98,8	99,5
Kivitel (%) ^{a)}	105,7	90,4	114,1	108,0	106,0	104,2	104,5
Behozatal (%) ^{a)}	105,8	85,4	112,0	107,0	105,0	103,0	103,8
Külkereskedelmi mérleg egyenlege (milliárd euró)	-0,3	3,4	5,5	7,1	6,8	7,5	6,8
Éves fogyasztói árindex (%)	106,1	104,2	104,9	103,9	105,7	101,7	102,8
Folyó fizetési mérleg egyenlege/ GDP	-7,3	-0,2	0,2	0,5	1,0	2,1	2,3
Államháztartás ESA95 egyenlege a GDP százalékában	-3,8	-4,9	-4,2	-2,9	-3,4	-3,0	-3,0
Munkanélküliségi ráta (%)	7,8	10,0	11,2	10,9	10,9	10,8	10,7
A rendszeres havi bruttó átlagkereset alakulása (%)	107,3	103,4	102,3	105,2	105,4	103,6	104,0
Az ipari termelés alakulása (%)	100,0	92,2	110,6	105,6	98,2	101,4	102,5
Az építőipari termelés alakulása (%)	96,3	94,7	85,9	92,6	91,1	95,1	98,5
Kiskereskedelmi forgalom volumene (%)	98,4	94,7	97,9	100,2	97,8	100,2	100,7

Mutatók	2008	2009	2010	2011	2012	2013 várható	2014 prognózis
Jegybanki alapkamat ^{b)}	10,0	6,25	5,75	7,00	5,75	3,0	3,0
Euró átlagos Ft-árfolyama	252,25	280,58	275,41	279,21	289,42	298,00	308,00

*KSH, MNB, Policy Agenda Megjegyzések:

^{a)} nemzeti számlák alapján ^{b)} az év végén

A 2010–2014-es kormányzati ciklusban a magyar gazdaság folyamatai tovább romlottak, kedvezőtlen irányba mutatnak. Korábbi, még 2,5–3%-os potenciális növekedési lehetőségeink alig 0,5%-ra estek vissza. További probléma, hogy a kibontakozáshoz nélkülözhetetlen társadalmi színvonal leromlott és a változtatáshoz szükséges társadalmi kiegyezés mind távolabb tolódik. A gazdasági mutatók tanúsága szerint:

- az ipari bővülés lelassult és bizonytalan a növekedése;
- a mezőgazdasági termelés az időjárás kitétsége miatt nagyon hullámzó;
- az építőipar zuhanása tovább tart;
- a külkereskedelmi forgalmunk a külső konjunktúra miatt behatárolt, bár még mindig egyetlen pozitívumunk;
- a fogyasztás csökken, így a kiskereskedelmi forgalom stagnál, sőt vissza is eshet;
- a jövedelmi folyamatok rosszak, a háztartások vagyoni helyzete folyamatosan romlik, hó végén már a középosztály is fizetési gondokkal küzd;
- a foglalkoztatás a gazdasági folyamatok miatt nem nő, és a munkanélküliség magas szinten befagyott; a gazdaságpolitikai intézkedések hatásai összességében nagyon kedvezőtlenek, (így az adóváltozások, a minimálbér emelése és a pénzügyi bizalom elvesztése stb.);
- a társadalom kritikus helyzetbe került, a demokráciadeficit eddig soha nem tapasztalt mértéket öltött.

Végezetül emlékezzünk a kormánykommunikáció „nagyszerűségére”, azaz arra, hogy a 2010-es év még az „összefogás éve volt”, majd 2011-nek kellett volna lennie a „megújulás évének”. Talán nem ha-

szontalan a további évek jelzőit is felidézni: „2012 az elrugaszkodás, 2013 az emelkedés, 2014 a gyarapodás éve lesz”!

Elgondolkodtató, hogy maradhat-e ez ennyiben! Talán mérhetővé válik, hogy az unortodox gazdaságpolitikai célkitűzések megvalósítása érdekében hozott törvények milyen változásokat, sőt károkat okoztak már eddig is, és okozhatnak a jövőben? Vajon kik is a felelősök ezért? A kormány négy éve áll „háborúban az eladósodottsággal és a munkanélküliséggel”. Eddigi működésével lepusztította az országot, becslések szerint már minden egyes állampolgár számára 1-1,2 millió forintos többletterhet okozott. Folyamatos kommunikációjával igyekszik megtéveszteni mindenkit, és most már talán mindenki látja, hogy még mindig a gödör alján állunk és az is világossá vált, mit is veszítettünk négy év alatt. Sőt talán az is pontosan felmérhető, hogy ennek a nyilvánvalóan vesztes „négyéves háborúnak” mik és kik az áldozatai.

Kiss Ambrus

MÉRLEGEN NÉGY ÉV TÁRSADALMI VÁLTOZÁSAI

Egy kormányzati ciklus összegzésekor az egyik legfontosabb kérdés, hogy jobban élünk-e mint négy évvel ezelőtt. Ebbe beletartozik a pillanatnyi helyzetünk, szűk és tág ismeretségi körünk, de talán ennél is hangsúlyosabban jövőképünk. Ezt az elemzést elvégezhetjük a számok nyelvén is, amikor száraz, bár általam kedvelt módon, statisztikai adatokat hasonlítunk össze. Ez azonban kevés, és legfőképpen egy szempontú visszajelzést ad számunkra a társadalom állapotáról. A számvetés történhet kevésbé objektív módon, amikor azt nézzük, meg hogy hogyan érezzük magunkat, mennyire látjuk pozitívan, vagy ránk jellemző módon negatívan a vizsgált időszakot.

Szinte minden családnak van ismerőse, aki tervezi, vagy már meg is lépte, hogy külföldre megy dolgozni. Sok asztalnál felmerül a munkahely kérdése, az embereket napi gyakorisággal foglalkoztatja a hogyan tovább kérdése. Persze a politikai ellenzék egy negatív közhangulatról csak akkor tud profitálni, ha képes alternatívát mutatni. A kormányon lévők pedig akkor kerülhetik el a negatív hangulatról fakadó szavazatvesztéset, ha legalább hitelesítő elemeket tudnak felmutatni, amelyek azt bizonyítják, már csak kis idő kell és mindenkinek jobb lesz.

Ebben az írásban azt néztem meg, hogy társadalompolitikai szempontból mi volt ennek a kormányzati ciklusnak a legfontosabb 5 témája. Azaz mi határozta meg a közbeszédet, mi alakította a társadalom hangulatát, helyzetét. Valószínűleg sokan fogják azt mondani, hogy tudnak még tíz-húsz ügyet, amelyek jó vagy rossz irányba hatottak, és ezekkel is foglalkozni kellett volna. És lesznek, akik a szubjektivitását kérdőjelezzik meg a listának, amelyet nyilván készséggel elfogadok. Ez az elemzés vitathatatlanul egyfajta nézőpontját adja az elmúlt négy évünknek, de nem titkoltan azért, hogy egy komplex keretet is tudjon adni az olvasó számára.

Lehetett volna másképp?

Ahhoz, hogy megérthessük a változások okát, foglalkozni kell a körülményekkel is. Ezért abból a szempontból közelítem meg a kérdést, hogy lehetett volna-e másképp? Azaz csak egy irányba vihetett a politikai racionalitást nézve a kormányzás 2010 és 2014 között, vagy voltak valódi választási lehetőségek. Ebből a szempontból három kérdés figyelemmel kísérése kihagyhatatlan, amikor egy kormányzati munkát elemzünk.

Egyrészt meg kell vizsgálnunk, hogy mi mondtak korábban. Sokan a politika világát elvtelennek tartják, és nem tartják fontosnak, egyik vagy másik politikai erő mit mondott akár ellenzéki szerepben. Azt gondolom, hogy nem elvszerűséget kell keresni a politikusok nyilatkozatai mögött, hanem társadalmi elvárásokat. Egy tömegpárt – és ebből a tekintetből szinte mindegyik meghatározó politikai erő ennek nevezhető – abban gondolkodik, hogy mivel tudja megtartani és bővíteni támogatóinak létszámát. Azaz az üzenetek, a politikai cselekvések inkább a párt támogatóinak elvárásához, semmint a politikus elképzeléseihez kötődnek. Messzire vivő vita lenne, ha azt kezdenénk elemezni, hogy a politikusok képesek-e alakítani a tömegek véleményét, vagy csak kiszolgálják azt.

A másik kérdés a kormányzati munka elemzésének szempontjából a belső politikai mozgástér vizsgálata. Könnyen mondhatjuk, hogy ebben a tekintetben nem volt a Fidesznek korlátozó tényezője az elmúlt négy évben. Az ellenzék valóban kereste a helyét. Vagy a parlamentbe jutását, és az azzal járó új szerepét próbálta értelmezni (Jobbik és LMP), vagy igyekezett megkapaszkodni, és az ellenzéki vezető szerepét megerősíteni (MSZP). Arra minimális igény volt a választókban, hogy ezek a pártok az elégedetlenségüket kifejezők élére álljanak. Pedig a kiábrándultság végig többségben volt a társadalomban a ciklus során, csak ez nem találkozott az ellenzéki pártokba vetett bizalom növekedésével. Ugyanakkor a Fidesz belpolitikailag csak az utcán keresztül volt megállítható. A diákok tüntetési sorozata volt az egyetlen momentum, amikor megzavarodott a kormányoldal, és keresték a jó válaszokat a konfliktusra. Láthatólag nem tudtak mit kezdeni azokkal a tizen- és huszonevesekkel, akik a jogaikért utcára men-

tek. Érdekes volt látni, hogy még azok a véleményvezérek is tapsoltak, akik amúgy nem szimpatizáltak az ellenzékkel, vagy megértőbbek voltak a kormány általános politikájával szemben.

A harmadik kérdés a kormányzati mozgástér, és miértek értelmezése szempontjából a külső helyzetünk változása. Szinte sztereotípia, hogy a kabinet politikát épített arra, ha az Uráltól nyugatra valakikkel konfliktust tudott felépíteni. Persze mindig vigyázott rá, hogy az akaratos gyerek szerepénél ne legyen negatívabb a külső megítélése, de minden külső konfliktus csak a magyar társadalom számára bírt üzenettel. Valószínűleg a magyar viszonyokat nem ismerők nem is értették, hogy mi ellen háborog aktuálisan a magyar kormányzati elit.

A Fidesz–KDNP-koalíció abban a hitben vette át az ország irányítását 2010-ben, hogy lesz egy türelmi idejük, ami alatt stabilizálni tudják politikai pozíciójukat. Ehhez mindenképpen az kellett (volna), hogy a korábbi megszorításokkal övezett utcából képesek legyenek kitörni.

Sajtóhírek alapján azonban az Európai Bizottság nem volt abban partner, hogy egy lazább költségvetési politika hatására a hiány a kelleténél nagyobb legyen. Ugyanakkor a 2010. őszi önkormányzati választások előtt nyilvánvalóan nem tudtak/mertek lépni semmi olyat, amely akár céljait tekintve is a korábbi politika folytatását jelentené.

A kormányzati ciklus kezdetekor még csak körvonalmazni lehetett az Orbán-kormány társadalompolitikáját, de a konkrét lépések tervezete nagyon rejtve maradt. A kabinet első jelentős lépése kormányzati szempontból a 2010. június elején bejelentett gazdasági akcióterv volt.

Ennek kapcsán négy éve azt írtuk,* hogy az új gazdasági akciótervben szereplő intézkedésekből egy összetett társadalomfelfogás bontakozott ki. Egyszerre található meg benne az atyáskodó állam és a verseny szabadságának eszméje, a középosztály támogatása a kiskeresetűek kárára.

Az akcióterv semmi váratlant nem tartalmazott, sőt igazából mai szemmel nézve, még kifejezetten ortodox is volt. Ez alól egyetlen kivétel az egykulcsos adó bejelentése, amelyet nyilvánvalóan az egész ciklust végigkísérő vita övez.

* Döntések és ami mögöttük van (2011) 44.

Az adórendszer átalakítása mellett még a kilakoltatási moratórium meghosszabbítása szerepelt, a rezsiköltségek megállítása, a nemzeti eszközkezelő létrehozása, vagy a kedvenc kormányzati eszköz, a közsféra költségeinek felülvizsgálata (költségstop, szerződések felülvizsgálata, végkielégítések extra adója). Ma már látszik, hogy ezek közül a kilakoltatási moratórium és a nemzeti eszközkezelő nem oldotta meg a devizahitelek problémáját, valamint a közsféra kiadási szintje sem lett érdemben kisebb. Ugyanakkor a rezsiharc ma már a kormányzati politika értékmérőjévé vált. Ez hivatott arra, hogy a választókat meggyőzze az elmúlt négy év eredményességéről.

A ciklus első hónapjai a fent említett intézkedésektől eltekintve a gazdasági kiútkereséssel teltek. Nyilvánvalóan a kormány nem akart olyan lépéseket tenni, amely hatására megszorításokkal lehetne vádolni. Hiába volt a kétharmad, tudták, hogy a politikai és jogi rendszer átalakításához szükség van a nyugalomra az utcákon. Azaz a társadalmi csoportok ne legyenek képesek együtt fellépni. Ehhez pedig a konfliktusok lokalizálására, és lehetőség szerint minimalizálására volt szükség. A ciklus egészére visszatekintve azt sem mondhatjuk, hogy ezt a feladatot tökéletesen megoldották volna, de az biztos, hogy az ellenzék erőtlensége miatt tartós politikai kárt nem szenvedtek el.

2010 tehát viszonylag mentes volt a társadalmat érintő mély változásoktól. Ezért is írtuk azt 2010 augusztusában, hogy a kormányzati energiát láthatólag az köti le, hogy a 2011-es költségvetés kapcsán mekkora mozgásteret sikerül elérni az EU-val folytatott tárgyalások során. Ennek eredménye lényegében nulla volt, azaz a ciklus hátralévő részét az határozta meg, hogy pénzt kell szerezni szinte minden áron. Egyetlen gát volt ebben, ez pedig a politikai szavazótáborban esett károk minimalizálása.

A magán-nyugdíjpénztári pénzek elvételével, a különadókkal a kormány végképp eldöntötte, hogy egy olyan útra lép, amely radikális döntésekkel, éles vitákkal terhelt. Valószínűleg a döntés tudatos volt, bár az erős támadásokkal nem számoltak eléggé. A társadalmi többség megőrzése azonban mindent megért a kormány számára. Ennek függvényében jól érthető a miniszterelnök 2012. augusztus 22-ei beszéde, amikor a válság egyik okának a vezetők és a vezetettek közötti bizalmi válságot nevezte.

Ha továbbvisszük a gondolatmenetet, akkor egyértelművé válik a kormányzati felfogás. Amennyiben az a baj, hogy a vezetők elszakadtak a valóságtól, és nem képesek felzárkózni a társadalmi többség igényeihez, akkor olyan politikát kell folytatni, amely találkozik az elvárásokkal. Ezen az úton immáron legitim minden olyan lépés, amely gazdasági szempontból nem tűnik racionálisnak.

A politikában gyakran mondják, hogy nem érdemes úgy fogalmazni, hogy mi lett volna, ha... Én azt gondolom, hogy ez nem így van, mert éppen a mozgatórugók érthetőek meg egy-egy ilyen gondolat kísérlet során.

Nyilvánvalóan adekvát út lehetett volna a kormány számára 2010-ben, hogy bejelenti, olyan rossz állapotban vette át az országot, hogy kénytelen korábbi ígéreteit időben eltolni. Ekkor a radikális gazdasági rendszerbe való belenyúlás helyett maradtak volna a szokásos ortodox módszerek. Azaz a kiadások lefaragása mellett a bevételek növelése. Ez a hagyományos megszorító politika, amelyet a gazdasági válság kitörése óta követtek a szocialista kormányok.

Ahhoz azonban, hogy ne az ortodox utat járja a kabinet, hanem sokszor hajmeresztő, és a gazdaság középtávú esélyeit kockáztató politikát folytasson, jelentős mozgástér kellett. Ebben nem lett volna partner az IMF, a Világbank, az Európai Központi Bank sem, mint ahogy ez 2011 végén meg is mutatkozott. Azaz az IMF elleni harc egyszerre volt belpolitikai eszköz, és gazdaságpolitikai mozgástérteremtő.

És innentől kezdve volt lehetőség a magán-nyugdíjpénztári rendszer lényegében eltörlésére, a szektorális különadókra, a bankadóra. Ez pedig lehetőséget teremtett a kabinet első és a ciklus egészét meghatározó társadalompolitikai lépésére, az egykulcsos adó bevezetésére.

Egykulcsos adó

Nem szabad az egykulcsos adóra úgy tekinteni, mint a világ legrosszabb adórendszerére. Valójában több ország is alkalmazza, hiszen ebben az esetben egy szemléleti kérdésről van szó. Mit gondol az állam a munkájukból élőkről. Egyenlőnek gondolja őket, és semmilyen po-

zítív diszkriminációt nem akar közöttük tenni, vagy úgy érzi, érvényesülnie kell a szolidaritásnak.

Az egykulcsos adórendszer kiegészítve a családi kedvezményekkel ugyanis azt üzenete, hogy annak alapján nem segítünk rajtad, hogy keveset keresel. Mindenkinek egységesen 16%-os adókulcsot kell fizetni, és ettől csak a gyermeknevelés esetén lehet eltérni.

A többkulcsos, vagy a kiskeresetűeknek adókedvezményt biztosító rendszerekben azokat segítik, akik csak kisjövedelemmel rendelkeznek, de nem vonnak emiatt tőlük akkora mértékű adót, mint a magas keresetűektől. Ezért is mondjuk, hogy az egykulcsos adórendszer bevezetése egy egyértelmű társadalompolitikai döntés volt. A kabinet nem a kiskeresetűeket, és nem a szociális rendszerben lévőket kívánja támogatni.

A 2011 előtti magyar adórendszerben a legalacsonyabb keresetűek esetén volt adójóváírás. Ezáltal lényegében a minimálbér adómentes volt. Az egykulcsos adórendszer bevezetésével megszűnt ez a kedvezmény, ezáltal voltak olyanok, akinek csökkent a nettó keresete. Ezt a minimálbér emelésével, és az alacsony keresetűek esetén kvázi kötelező béremeléssel próbálta a kabinet ellensúlyozni. Ekkor jött létre a bérkommandó, amely elviekben azt ellenőrizte volna, szankciók nélkül, hogy a cégek végrehajtják-e az elvárt béremelést.

Az egykulcsos adórendszer bevezetése előtt, 2010 novemberében, készítettünk egy közvélemény-kutatást. Érezhetően nem volt csodavárás ebben a kérdésben, és nem hitték az emberek, hogy ez alapvetően javítja az életviszonyokat. A négy évvel ezelőtti válaszok alapján a választók legnagyobb része (42%) úgy gondolta, nem fog változni nettó jövedelmük, hozzávetőleg egynegyednyien voltak, akik kismértékű emelkedést vártak. Negatív hatásra egyötödnyien számítottak. Ha az egykulcsos rendszer bevezetésének hatását ötfokú skálán mérjük, akkor a választópolgárok átlagos várakozása 2,0 pont, vagyis nagyarányú jövedelemnövekedésre nem számítanak az emberek.

Az új adórendszer elfogadottsága a közepesnél valamivel rosszabb (2,6 pont) volt az akkori mérés szerint. A Fidesz-szavazók véleménye ennél kedvezőbb (3,2 pont), de még mindig a közepes tartományban mozgott. Az MSZP-szimpatizánsok esetében jelentősen kedvezőtlenebb (2,0 pont) volt az értékelése.

A felmérés kapcsán megjegyeztük, hogy a kormánynak segít ez a hangulat, mivel kevésbé kell arra számítani, hogy tömegesen csatlakozzanak az emberek, amikor megkapják a januári fizetésüket. Ugyanakkor az is látszik, hogy választói szavazatok megszerzése kapcsán nem csodafegyver ez az új adórendszer. Amennyiben az ellenzék által megfogalmazott főüzenet, mely szerint ez az újraosztási rendszer a gazdagokat támogatja, még erőteljesebben megjelenik a médiában, akkor a kormányoldal számára még kudarcot is hozhat ez az intézkedés.

Azóta lényegében az látszik, hogy elfogadottá vált ez az érvrendszer az adórendszerről, de nem taszított el tömegeket a kormányoldaltól. Ennek az is lehet az oka, hogy az egykulcsos helyett alternatív többkulcsos adórendszer felállítása politikai szempontból bonyolult. Nyilvánvaló, hogy az ország teherbíró képessége nem teszi lehetővé, hogy az új adórendszerrel mindenki jól járjon. Ebből kifolyólag lesznek vesztesek, lesznek nyertesek, és várhatóan a többség számára semleges hatású lesz az új rendszer. Nehezen megnyerhető kommunikációs csatáról van szó, ezért is sikkadt el igazából a kérdés a kampány során.

Amikor az adórendszerről mint társadalompolitikai eszkösről beszélünk, akkor ezt a felfogást sokan vitatják. Azt gondolom, hogy elmúlt négy év bebizonyította, politikai értelemben a munkavállaló által fizetendő adók igenis társadalompolitikai értelemben számítanak. Ezáltal képes üzeni a politikai elit, hogy kit szeretne preferálni. A kabinetnek az az elképzelése, hogy az alacsony keresetűek majd érdekérvényesítési képességükkel elérik, hogy növekedjen a bérük, hibás volt. Ez akkor lehetett volna reális terv, ha egy fellendülő gazdaság, és egy egészségesen működő munkaerőpiac van. Ebben az esetben a dolgozónak is nagyobb a mozgástere, mint amikor folyamatosan leépítésekkel kell számolnia, amikor azt sem tudja, hogy a jelenlegi bérét ki tudja-e fizetni neki a jövő hónapban.

Közmunka

A miniszterelnök által bejelentett munkaalapú társadalom ideája arra épít, hogy meglévő munkahelyeken a bérek növelésével, és új munkahelyek teremtésével a társadalom önmagát húzza ki a válságból. A

szociális rendszer átalakítása is ebbe az irányba ment, azaz munka nélkül senkinek se segítsen az állam. Nagy kérdés, hogy az az elv, hogy aki nem dolgozik, ne is egyék, vélt vagy valós társadalmi elvárás-e. Valójában ez egy hangos kisebbség gondolata volt, amelynek kiindulópontja inkább származási eredetű, vagy valóban a magyar társadalom nem akar azokkal szolidáris lenni, aki nem tesznek maguk is valamilyen erőfeszítést.

Ha megnézzük a közmunkarendszert, valójában nem mondhatjuk, hogy egy teljesen új szisztéma lett volna az Orbán-kormány alatt. Ennek megjelenése már megkezdődött a Gyurcsány-kabinet ideje alatt, az Út a munkához programmal. Ekkor vezették be, hogy közmunkát kell biztosítani a segélyezetteknek, és aki nem fogadja ezt el, azt ki kell zárni a rendszerből.

Az Orbán-kormány ezt két elemében vitte tovább, és ezzel meggyőződéseim szerint módszeresen kezdte megsemmisíteni a társadalmi szolidaritás csíráit is. Egyrészt a közmunkát alacsonyabb rendű munkának állította be, ezáltal ehhez alacsonyabb minimálbért is határozott meg. A másik változás, hogy tovább erősítette az adminisztrációs kritériumokat. Azaz, aki nem tartja tisztán a házát, az kizárhatóvá válik, vagy aki nem kap közmunkát, annak ingyenes, önkéntes munkát kell végeznie, különben a szociális segélyt is elveszti.

A közmunkarendszer a növekedése, az adminisztrációs kritériumok megfogalmazása miatt egy óriási kisgömböc lett, amely egyre több embert nyelt el. Már nem csak azok kerültek bele, akik hagyományos közmunkások voltak, hanem megjelentek a szellemi munkák, és ezáltal azok a korábban középosztályhoz tartozók, akik egyik napról a másikra elvesztették munkájukat, és a szociális rendszerben találták magukat.

Mivel is támasztotta alá a munka alapú társadalom eszméjét a kormány? Egyrészt azzal, hogy 10 év alatt 1 millió új munkahelyet ígért. Ez egy kézzelfogható ígéret, amely nyilvánvalóan nem tud teljesülni. A Policy Agenda által kiadott *Veszélybe sodort jövő* című könyvben már alaposan bemutattuk a magyar társadalom lehetőségeit. Sajnos a gazdasági fellendülés nem biztos, hogy arányosan új munkahelyeket hozna létre. Hiszen a gazdaság modernizálódása, a technikai fejlődés és a versenyképesség iránti igény inkább a gépesítés irányába ható folya-

mat. Azaz a beruházások nem annyira az élőmunkaerőre, szebben fogalmazva a dolgozóra épülnek, hanem gépsorokra, IT-fejlesztésekre.

Látványos, és nagy munkaerőigénye ugyan még van az infrastrukturális beruházásoknak, és egyes elemzői vélemények szerint a mezőgazdaságnak. De ezek inkább szezonális jellegű munkák, és például az infrastrukturális beruházások esetén nagyon ciklikusak is.

Ha látványos foglalkoztatásbővülést akar az állam, akkor saját maga teremti munkahelyeket. És mindezt úgy, hogy a nyílt gazdasági pályán ezt nyilvánvalóan nem tudja megtenni, mert magas bérköltségekkel csak versenyhátrányba tud kerülni a többi céggel szemben, akik modernizálnak, gépesítenek. Maradnak a kvázi védett piacok. Ilyet létrehozhat az állam, bár erre nagyon kevés példa van Magyarországon, és inkább csak hátrányos helyzetű társadalmi csoportok számára alkalmas eszköznek tekinthető. Tömegesnek mégsem mondhatjuk az így létrehozandó munkahelyek számát.

A másik védett piac a közfoglalkoztatás. Ezzel él is a jelenlegi kabinet, és azt is látjuk, hogy a ráköltött pénzzel rosszul sáfárkodik. Szintén minden évben bemutattuk, hogy milyen ballasztköltségekkel jár a közmunkarendszer fenntartása. Mégis érdemes ezt folyamatosan hangsúlyozni.

A 2013-as statisztikai adatok alapján számolva, amennyiben a bruttó 73 ezer forintos átlagbérből indulunk ki, akkor az állam a közfoglalkoztatásban bérre, adókra, járulékokra kb. 115–120 milliárd forintot költene el. Ebből 47–50 milliárd forint adók és járulékok formájában azonnal visszakerül a költségvetésbe. Ugyanakkor a közfoglalkoztatás teljes költsége várhatóan 153 milliárd Ft, ami azt jelenti, hogy 33–37 milliárd forint a rendszer működtetéséhez kellhet.

Ezen adatok alapján abszolút pazarlónak mondható a rendszer. És még nem is számítottuk bele az önkormányzatoknál és a foglalkoztatási rendszernél keletkező adminisztrációs terheket, amelyek könnyedén forintra bonthatóak lennének. Nem adtuk hozzá, hogy állami vállalatok mennyit költenek a költségvetéstől kapott forráson felül a közfoglalkoztatottaikra. És emellett nem számoltunk azzal – ami már nehezebben forintosítható –, hogy mekkora a rendszer társadalmi kára.

Persze nehéz megtalálni a helyes utat. A társadalom érzékelhetően elvárja, hogy csak az kapjon segítséget a közösből, aki tesz is ezért va-

lamit. A társadalmi elvárás ennél a pontnál megáll, és a közösség egy kicsit vakká is válik. Elhiszi, mert el akarja hinni, hogy a közmunkásokkal hasznos munkát, méltányos bérért végeztetnek. El akarja hinni, hogy a közmunkás meg tud élni ebből a pénzből. És azt sem akarja a társadalom megvizsgálni, hogy ez így hatékony-e, tartós megoldást jelent-e az érintetteknek.

Pontosan e társadalmi elvárás miatt van az, hogy a parlamenti helyekért küzdő pártok közül egyetlen érdemi támogatottsággal rendelkező sem akar látványosan szakítani a közmunkarendszerrel. Természetesen árnyalásra tett kísérletek vannak, meg több pénz ígérete, de valódi alternatívát senki sem tud, vagy talán nem mer felmutatni. Ez azonban a társadalom általi társadalmi csapda.

Érthető az is, hogy a társadalom már nem feltétlenül nyitott olyan mondatokra, hogy közmunka helyett majd szociális szövetkezetek fogják ezeket az embereket foglalkoztatni. Sajnos ezek nem jöttek létre tömegesen, nem mutattak áttörő eredményeket, és legfőképpen nem adták a választók számára az „aha élményt”, azt a felismerés, hogy ha legalább kicsiben, de megvalósulna olyan, ami hitelesíteni tudna egy-egy politikai indíttatású ígéretet.

Devizahitelek

Amikor értékelni akarjuk az elmúlt négy évet társadalompolitikai szempontból, akkor nem hagyhatjuk ki az egyik legfőbb kérdést, a devizahitelek problémáját. A probléma a ciklus közepére egyre inkább kezelhetetlenné vált. Egyrészt nőtt azoknak a családoknak a száma, akik már nem voltak képesek törleszteni. Az ő esetükben a teljes egzisztenciális ellehetetlenülés volt a probléma. Azon családok esetében, akik még törlesztőképeseek voltak, a megemelkedett hitelrészletek nyilvánvalóan máshonnan vontak el pénzeket. Azaz a megtakarítások lehetősége csökkent, kevésbé vált kiszámíthatóvá a jövő.

Már a ciklus kezdetekor látszott, hogy a devizahitelek problémája előbb-utóbb rászakad a szociális rendszerre, amelyet azt nem lesz

képes kezelni.* Ez pedig politikai problémát jelent. A politikai probléma már csak azért is súlyos, mert nem a nehéz helyzetű, leszakadt társadalmi csoportok nehézségéről van szó, hanem a középosztályról. Azokról a korábban saját ingatlannal rendelkezőkről, akik stabilnak tekinthető egzisztenciával bírtak.

A probléma nagyságát mutatja, hogy a 2010 júliusában bejelentett gazdasági akciótervben már szerepelt az eszközkészítő felállítása, amely a kilakoltatás előtt állók számára hozott volna megoldást. Egy 2010. novemberi közvélemény-kutatásunk szerint a lakosság 34 százalékának a közvetlen családjában, 53 százalékuknak a tágabb ismeretségi, rokoni körében volt olyan személy, aki devizahitellel rendelkezik. Az érintettek döntő többségének (80%) a törlesztőrészelete jelentősen emelkedett az eltelt pár hónapban. Ez az emelkedés átlagosan havi 20 ezer forint volt.

Jellemző a kormány számára megelőlegezett bizalomra, hogy a választók 58%-a jó ötletnek tartotta a nemzeti eszközkészítő létrehozását. Akkor is felhívtuk a figyelmet, hogy a részletek bemutatása nélkül ez a kezdeményezés nehezen volt értékelhető a választók számára, így egy megelőlegezett bizalmat jelentett csupán. Az azóta eltelt időszakban látjuk, hogy a bizalomra nem szolgált rá a kabinet. Az eszközkészítő felállítása nagyon lassan történt, valódi segítséget nem is jelentett.

Politikailag nézve a hetente tartott utcai demonstrációk, bankfiókok elleni megmozdulások, politikusok, végrehajtók háza előtti tüntetések, láthatólag egyre inkább lépéskényszerbe sodorták a kormányt. A Fidesz azt a szokásos politikai forgatókönyvét igyekezett követni, amelyet már a korábbi években konfliktusos ügyek esetében sikeresen alkalmazott. A cselekvések helyett igyekszik retorikailag megoldani a helyzetet, vagyis átveszi a radikálisok követeléseit és szlogenjeit, majd ezzel nyer időt ahhoz, hogy valódi megoldást legyen képes felmutatni. Egy kicsit mintha ellenzéki szerepet öltene magára, csak éppen nem a kormányt kritizálja, hanem keres egy külső szereplőt, akit a hibákért kárhoztathat, illetve emellett folyamatosan visszamutogat az előző kormányokra.

* Döntések és ami mögöttük van, 87.

A devizahitelek kapcsán ennek a módszernek az eredménye, hogy a miniszterelnök a devizahitelt hibás terméknek kezdte nevezni, majd éles kirohanások hangzottak el a kormánypártok részéről a bankok felé. Mostanra már kommunikációjuk fontos eleme a bankok felelősségének hangsúlyozása, és ennek kapcsán anyagi konzekvenciák kilátásba helyezése.

Mivel a Fidesz feltételek nélkül a devizahitelek mellé állt, magára húzta azt a problémát is, hogy szinte azonnali megoldást várnak tőlük. A közvélemény elvárása azért is ilyen erős, mivel más területen éppen az a mostani kormányzati ciklusnak a jellemzője, hogy ha kell, akkor erőből és szinte azonnal képesek voltak – akár megalapozatlanul is – törvényeket, akár még Alaptörvényt is módosítani. Ezért sokáig nem lesz tartható az a taktikájuk, hogy tárgyalásokra hivatkozva húzzák az időt.

A KSH és az MNB statisztikai adatai alapján, a Policy Agenda becslése szerint jelenleg kb. 190 ezer háztartás szenved devizahiteltől. Ez közvetlen módon mintegy 400 ezer választót érinthet. A kormány által közölt adatok szerint 2011 nyarán 61 ezer család küzdött törlesztési gondokkal. Időközben ugyan a végtörlesztéssel, illetve az árfolyamgáttal többen képesek voltak kimenekülni nehéz helyzetükből, és akár az ingatlan értékesítésével kiváltották hitelüket, de az adatok azt mutatják, hogy azóta is újabb családok kerültek be a fizetési gondokkal küzdők széles táborába. Míg 2011 nyarán a hitelek 77%-át időben törlesztették, addig két év elteltével ez a szám 65%-ra romlott. Ezzel együtt a késedelmesen törlesztők, különösen a kilencven napon túliak aránya megduplázódott (8%-ról 16%-ra). Becsléseink szerint továbbra is minimum 60 ezer család küzd törlesztési nehézségekkel. Ugyanakkor azt is fontos megemlíteni, hogy azok között az adósok között, akik időben befizetik havi törlesztőrészletüket, sokan vannak, akik emiatt más fizetési kötelezettségeiket kénytelenek elhalasztani, vagy más fontos eddigi kiadásaikból veszik el a devizatörlesztés részleteit.

Közben a bankrendszer adóztatása miatt azzal a nehézséggel is szembe kellett néznie a kabinetnek, hogy végsőkéig nem lehet a pénzügyi terheket rátolni a bankokra. Nyilván a retorikai támadások nem érintik az üzleti terveket, és ezektől annyira az anyabankok sem lesznek idegesek. Amennyiben viszont a konkrét pénzügyi szerepvállalás

kerül sorra, már mindkét fél ideges lesz. A kormány nyilvánvalóan attól, hogy egyedül ekkora problémát nem képes kezelni, de már azt is érzi, hogy a végsőkéig kiélezte a helyzetet. Azaz a hitelezés teljes leállását, ezzel a gazdaság gyors halálát idézheti elő.

De a devizahitelek esetében van egy fontos részkérdés, amelyre a törlesztőrészletek csökkentése nem ad választ. Mi lesz a komoly hátralékot felhalmozókkal, vagy a kilakoltatás előtt, alatt állókkal? Számukra ugyanis már nem ad mentőövet, ha a forintosítás során csökken a törlesztőrészletük. A fizetési nehézségekkel küzdő kb. 60 ezer család számára egyelőre tehát nem látszik megoldás politikai értelemben. Eközben a jelentős számban lévő forinthitelek jogosan érezhetik magukat becsapottnak egy olyan konstrukció esetén, ami nekik nem hoz látványos segítséget. Emellett politika csapdahelyzetet jelent az is, hogy egyre inkább hangot kap a forinthitelek, illetve a hitelt fel nem vevő családok jogos kérdése: ki fizeti meg a romló árfolyam miatt keletkezett devizahitelek kamatnövekményeit?

A Fidesz pedig szerintem ügyetlenül bedobta az autóhitelek ügyét, ezzel tovább erősítve azt a képet, hogy a probléma megoldása csak politikai akarat kérdése. A mostani kormányzati ciklus tanulsága, hogy csak akaratvezérelt kormányzással nem lehet mindent megoldani, ahol pedig eljön az erő politikájának a csődje, ott csak a rossz rögtönzések jellemezték a kormányzatot.

A kormány jelen állása szerint húzza az időt, és várja a Kúria jogegységi határozatát. Ezzel úgy tesz, mintha nem tudna lépni, miközben minden más ügyben hihetetlen gyorsaságot szokott mutatni. A választások közeledtével nyilván egyre kisebb az esélye annak, hogy átfogó lépéssorozatra kezdjenek a devizahiteles-probléma megoldásában.

Jogfosztottak, kirekesztettek

A jelenlegi kormány társadalompolitikája sokakat érintett negatívan. Ha kasszárt kell vonni, akkor a vesztesek oldalán találjuk a rokkantnyugdíjasokat, a nyugdíjkorhatár előtt nyugdíjba vonultakat, a munkanélkülieket és a nehéz szociális helyzetben lévőket. Ezek az emberek úgy szenvedtek kárt, hogy nemcsak jogot vettek el tőlük – azaz meglévő státuszukat alakították át –, hanem egyben anyagilag is ellehetetlení-

tették őket. Ez pedig kettős csapás egy olyan társadalmi közegnek, amely nem képes megvédeni magát. Számításaim szerint 860 ezer embert érintett a mostani kormány társadalompolitikája. Ebből 500 ezer ember alól kirántották az alkotmányos garanciákat, és nyugdíjukat elvéve szociális segélyre ítélték őket. Ők nemcsak kifosztottak, hanem jogfosztottak is lettek. De ez csak a direkt érintett kör. Sokan vannak, akik egészségi állapotuk miatt lennének rokkantnyugdíjasok, de az új szabály szerint nekik is csak a szociális ellátás marad. Azaz a károk nagyobbak, most látjuk, és biztosan sokáig tart ennek a helyzetnek a reparálása.

Nagyon demagóg megközelítés lenne, ha azt állítanánk, hogy csak azért „károsított” meg embereket a kabinet, mert rosszat akart számukra. Nyilvánvalóan nem erről van szó.

Egyrészt a kormány hisz abban, hogy munkahelyteremtéssel segítséget tud nyújtani azoknak is, akik a szociális rendszer alanyai. Amennyiben ez megvalósul, akkor valóban tartós, és a gazdasági, társadalmi fejlődés szempontjából a legjobb megoldás lenne. A kérdés az, hogy reális cél-e a foglalkoztatottak számát 600-800 ezer fővel növelni? A trendek, anélkül, hogy ennek mélyebb elemzésébe belemennék, nem ebbe az irányba mutatnak.

A másik ok, hogy a kormány komolyan nekiment bizonyos társadalmi előjogoknak, az a mindenáron való pénzszerzés, szebben mondván a költségvetési kiadások csökkentése. Azaz szükség volt arra, hogy a nemzetközi befektetők felé képes legyen demonstrálni a kabinet, hogy mindent megtesz a kezelhető mértékű költségvetési hiány érdekében. Ehhez pedig nagyon ortodox eszközöket alkalmazott, azaz a szociális kiadások csökkentését.

Ezt a pénzszerző karaktert mutatja például a rokkantnyugdíjrendszer átalakítása. Egyrészt jelentős ideológiai újítást nem talált fel a kormány. Már 2008 óta abba az irányba indult el a rendszer, hogy aki munkaképes, azt segítsék védett piacokon munkahelyhez jutással, és az állam a kezdeti segítséget, lényegében a megváltozott munkaképességük miatti versenyhátrányukat próbálja eltüntetni. Egy egészségesen fejlődő munkaerőpiac esetén ez egy kivitelezhető elgondolás, de a gazdasági válság okozta sokk miatt, ez már téveszmévé vált.

Az Orbán-kormány azonban nem akart szakítani ezzel, hanem azt vizionálta, hogy akár 200 ezer rokkantnyugdíjat visszavezet a nyílt

munkaerőpiacra. Mindezt úgy, hogy feszített ütemben elvégzik a rokkantnyugdíjasok felülvizsgálatát, és szociális ellátássá alakítják át a korábban nyugdíjszerű ellátásnak tartott támogatást. Ezzel együtt annak összegét is le lehet csökkenteni, azaz hiába változatlan valakinek az egészségi állapota, az ellátásának az összege jogszerűen csökkenthetővé vált.

A kormány magabiztosságát mutatja, hogy a terv lényegében addig élt, amíg a konvergenciaprogramba beleírták. A végrehajtást nyilvánvalóan lassította a kabinet, ezzel próbálta tompítani a társadalomra gyakorolt negatív hatását. Ez akár pozitívnak is felfogható lépés lett volna, ha nem akarta volna a kabinet folyamatosan bűnbaknak beállítani a megváltozott munkaképességűeket.

A rendszer átalakításakor a kormány által uralt médiában rendszeres volt a rendőrségi beszámoló arról, hogy pénzért vettek rokkantsági nyugdíjhoz szükséges orvosi papírokat. Ez erősítette azt a hitet a többségben, hogy a rokkantnyugdíjasok csalók, akik visszaélnék a társadalom adóforintjaival. Ez pedig nyilvánvalóan nem mellettük keltett szimpátiát, hanem éppen a kormány lépéseit ideologizálta meg.

Ugyanezt a társadalmon belüli szembefordítás taktikáját alkalmazta a kabinet a korhatár alatti nyugdíjasokkal szemben. 2012-ben lépett életbe az a szabály, hogy az előrehozott öregségi nyugdíj, a csökkentett összegű előrehozott öregségi nyugdíj, a korkedvezményes nyugdíj, a bányásznyugdíj, a művésznyugdíj, a polgármesterek korhatár előtti öregségi nyugdíja, a korengedményes nyugdíj, az országgyűlési és európai parlamenti képviselők korhatár előtti öregségi nyugdíja, a fegyveres szervek és a Magyar Honvédség hivatásos állományának szolgálati nyugdíja nem számít nyugdíjnak. Ezeket január elsejétől korhatár előtti ellátás jogcímén fizetik, a bányászok korábbi nyugdíját átmeneti bányászjáradékként, a fegyveresekét szolgálati járandósággént.

Az ellátások és járandóságok nem minősülnek nyugellátásnak társadalombiztosítási szempontból. Azaz lényegében 200 ezer ember – hiszen 2011 végén még ennyien voltak jogosultak ezekre az ellátásokra – kikerült a rendszerből.

A kormány ezt a lépést két okkal magyarázta. Az egyik – ismét – a költségvetési megtakarítás, míg a másik a foglalkoztatásba való viszszaterelése ezeknek az embereknek. Rövid távú költségvetési megtakarítás nehezen remélhető ettől, mivel a mértéke a korhatár alatti el-

látásnak ugyanakkora, mint a korábban megállapított összeg. Ugyanakkor, mivel a jogszabályi védettsége alacsonyabb, ezért könnyebb átalakítani, csökkenteni, feltételekhez kötni. Ez pedig ennek a 200 ezer embernek kiszolgáltatottságot jelent.

Fontos kihangsúlyozni, hogy ezek a lépések jelentős megtakarítást nem jelentenek. Ambiciózus tervek voltak a Széll Kálmán Tervben, amelyek pénzügyileg nem hozták a kívánt hatást. Ugyanakkor jelentős politikai károkat okoztak a kormánynak, bár a jogfosztottak és kitaszítottak jelentős tömege a politikai ciklus alatt egyszer sem tudott véd- és dacsövetséget kötni, és közösen fellépni a politikai hatalommal szemben. Nyilvánvalóan ennek az is oka, volt, hogy egzisztenciális kiszolgáltatottságukban nem voltak olyan helyzetben, amely kellő fellépést biztosított volna számukra. Azt is hozzá kell tenni, hogy a társadalom meglehetősen ambivalensen viszonyult ehhez a kérdéshez, azaz társadalmi szolidaritásra nem számíthattak az érintett „károsultak”.

Rezsicsökkentés

A kormányzati ciklus legerőteljesebb kommunikációt élvező eleme a rezsicsökkentés volt. Érezhetően ezzel akarták a kormánypártok demonstrálni, hogy mi is a kormányzati ciklus eredménye. Kézzelfogható üzenete volt, hiszen pénzt hagyott az embereknek, könnyen érthető, mivel nem kell számolni, hogy mire vonatkozik.

Semmiképpen sem volt véletlen, hogy 2012 végén a kormány belevágott ebbe az elsőre vakmerő, de politikai értelemben véve racionális, és sikeres kísérletbe. A ciklus kezdetén a gazdasági akcióterv meghirdetésekor arról beszélt a miniszterelnök, hogy a közszolgáltatások esetében moratóriumot hirdet, és nem engedi a költségek növekedését. Már ekkor megfogalmaztuk, hogy ez az atyáskodó állam felfogásának a megjelenése a kormányzásban. Azaz az állam megvéd mindenkit az emelkedő rezsiköltségektől. A terv ugyan nem valósult meg, ezért a Széll Kálmán Tervben 2011-ben bejelentették, hogy 2011. július 1-jéig a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium és a Belügyminisztérium kidolgozza a rezsiköltségek befagyasztását lehetővé tévő szabályozás részleteit.

A kormányzati bejelentés tehát az sejteti, hogy az év második felétől kezdve nem lesz drágább a lakások után fizetendő rezsi, mint az első félévben. Társadalompolitikai és gazdaságpolitikai értelemben is nagyon erős vállalást tett ezzel a kabinet, hiszen felfokozott várakozást keltett a lakosságban.

Jogi, és politikai értelemben véve nem kétséges, hogy a kormány már akkor is képes volt arra, hogy ténylegesen befagyassza a költségek egy részét, de a teljes árstopot nem lehetséges megvalósítani. Ennek az az oka, hogy például a közös költségre semmilyen ráhatása sincsen a kormánynak, most is csak annyit tudott elérni, hogy a víz, gáz, csatorna, szemétszállítás és a villany ára csökkentésének társasházi költségekre gyakorolt hatását ki kell függeszteni a lépcsőházakba. Azonban ebből semmi sem következik, tehát nem eredményez csökkentést.

2012 őszén még az látszott, hogy a terv kudarcba fulladt. Akkor azt írtuk, hogy „A politikai elszántságot felülírta a gazdasági törvényszerűség, és költségvetési kényszer. Az egyik legnagyobb vágást az okozta, hogy 2012. január 1-jétől 25%-ról 27%-ra emelkedett az általános áfakulcs (kivéve a távfűtés, amely a legalacsonyabb kulcsba tartozik továbbra is). Ez pedig már önmagában is felülírta azt a vállalást, hogy nem nőnek a rezsiköltségek.”

De a rezsiköltségek nemcsak ebben a tekintetben emelkedtek, hanem a szolgáltatás nettó költsége is. Ez például Budapesten 3,4%-os emelkedés volt 2012 őszéig.

A kormány jogszabályt sem alkotott végül a saját vállalásának abszolválására. A Széll Kálmán Tervből következő időszaki elszámolásban már csak az szerepel, amit korábban is elvégeztek (hatósági ár a villamosenergia- és a gázszolgáltatásban). Azaz láthatólag a kabinet tudta, hogy ezen a területen nem tud többet tenni, mint amit már korábban is elvégzett, ez pedig arra nem ad kellő jogi lehetőséget, hogy elérjék a valódi célt, azaz a rezsiköltségek növekedését ténylegesen megállítsák.

A fordulat 2012 végén következett be, amikor a kabinet első körben meghirdette, hogy 10%-kal csökken a víz, a villany és a gáz ára. A bejelentéssel együtt azt is egyértelművé tették, hogy ennek hatását semmilyen módon sem tudják áthárítani a szolgáltatók a lakosságra. Ez

nyilvánvalóan teljesült is, de az is igaz, hogy állam a lakossági terheket mégsem csökkentette igazán. A vállalkozásokra hárította át a terhek egy részét, amely egy közepes, vagy nagy fogyasztó esetében 7–8%-os drágulást jelentett a villamos energia esetében. Ez pedig beépült az árakba, azaz végső soron a fogyasztók fizetik ki.

Még 2013 elején készítettünk egy közvélemény-kutatást a kérdés kapcsán. Akkor az látszott, hogy az intézkedésnek vegyes fogadtatása van a lakosság körében. Ezt mutatja, hogy bár a kormánytól kezdve, szakértőkön át, a szolgáltatókig mindenki azt hangsúlyozza, hogy a kormány ármeghatározó szerepének köszönhetően valóban 10%-kal mérséklődtek bizonyos közműszolgáltatások költségei, mégis a válaszadók 17 százaléka szerint meg sem valósult a rezszi csökkentése.

A közvélemény-kutatás során megkérdeztük az embereket, hogy mennyire értenek egyet néhány állítással, amit szakértők a rezsicsökkentés kapcsán megfogalmaznak. A válaszadók inkább nem értenek egyet azzal, hogy „Ha a piaci ár alatt lesznek tartósan a lakossági gáz és villanyárak, akkor ez pár éven belül a fejlesztések, karbantartások elmaradása miatt szolgáltatás kimaradást (pl. áramszünetek) okoz Magyarországon”. Egy 1–5-ös skálán, ahol az 1 – az egyáltalán nem értek egyet, míg az 5 – a teljesen egyetértek, ennél a kérdésnél 2,6-os átlagérték jött ki.

Ugyancsak többször elhangzó szakmai érv, hogy „A rezsicsökkentés miatt mérséklődik a szolgáltatók bevétele, ezért az általuk megrendelt beruházások, karbantartások száma, mértéke is csökken. Ez több magyar cég esetében, akik alvállalkozóként végezték ezt a munkát bevételkiesést, és létszámcsökkentést okoz”. Ebben az esetben elfogadóbb a lakosság, és a válaszok átlagértéke 3,2. Azaz inkább egyetértenek ezzel a megállapítással.

Jellemző a rezsicsökkentéssel kapcsolatos véleményklímára, hogy nagyon sokan nem voltak tisztában a rendszer működésével. Megkérdeztük a kutatás során, hogy ki állapítja meg véleményük szerint a lakosság által fizetendő gáz- és villanyárat. A válaszok meglepőek, mivel 60% még mindig azt gondolja, hogy a szolgáltatás árát a szolgáltatók határozzák meg. Teszik mindezt annak ellenére, hogy politikai megnyilvánulásai folyamatosan hangoztatták, hogy a kormány

döntésének köszönhetően csökken 10%-kal a rezsiköltség a legfontosabb szolgáltatások esetében.

A kabinet azonban politikát csinált a rezsicsökkentésből. Elhúzta az egyes lépéseket. Szinte területenként külön-külön jelentette be a lépéseket, a konkrét, emberek mindennapjaira ható lépések között, pedig kommunikációs akciókat hajtott végre. Ebbe tartozott az egy-egyes számlakép kidolgozása, a rezsicsökkentés hatásának feltünttetése a számlán, a szolgáltatókkal és az Európai Bizottsággal szembeni állandó harc.

A rezsicsökkentés politikája egyrészt a háborús retorika fenntartását is szolgálta, valamint minden külső kritikát, legyen az az Alaptörvényre, vagy a gazdaság működésére vonatkozó, azzal hárítottak el, valójában a rezsicsökkentés elleni harc van mögötte. A világot a Fidesz leegyszerűsítette a rezsicsökkentés mellett és az ellen lévőkre. És aki kritizálta az országot, azonnal a rezsicsökkentés ellenségének számított.

Pedig a rezsicsökkentés a lehető legigazságtalanabb lépés volt társadalompolitikai szempontból. Egyrészt felmentette az embereket az alól, hogy igyekezzenek spórolni az energiával, másrészt összegszerűen ismét a tehetősebb rétegeknek segített inkább. Azaz az egykulcsos adórendszer nyertesei újra győztek.

Megvizsgáltuk a rezsicsökkentés társadalmi hatását. A villamosenergia-szolgáltatást vettük alapul, mivel ez a legtöbb háztartásban megtalálható. A fogyasztókat az elhasznált éves energia alapján 10 egyenlő csoportba osztottuk. Ez alapján az látszik, hogy a 106 milliárd forintos megtakarításból – amit a lakossági fogyasztók az áram árának csökkentése címén „megkapnak” – kb. 52 milliárd forint a felső 20%-nak jut. Ez azt jelenti, hogy azok a háztartások, amelyek eddig is minimum 14 ezer forint feletti villanyszámlát kellett, hogy befizessenek, vitték el a rezsicsökkentés 50%-át. Eközben a fogyasztási szerkezet alapján a háztartások alsó négytizede (ebbe a körbe tartoznak a kisebb alapterületű lakások, vagy háztartási gépekkel kevésbé felszerelt családi házak is) a rezsicsökkentésnek a 10%-át sem kapták meg.

Nehéz eldönteni, hogy tudatos társadalompolitikai döntés állt a rezsicsökkentés fűnyíróelvszerű bevezetése mögött, vagy kommunikációs. Nyilvánvalóan egyszerűbb azt mondani, hogy mindenkinek csökken a közszolgáltatás ára, minthogy bizonyos jövedelmi helyzethez kezdik el kötni. Ez mindig extra adminisztrációval, szükségszerű vég-

rehajtási nehézségekkel, a rendszer veszteseivel, és azoknak a tiltakozásával kísért folyamat. A kormánypártok feltehetően ezt nem akarták.

Ugyanakkor nyilvánvalóan beleillett abba a sorba, hogy mindenki egyenlő, ezért mindenki egyenlő mértékben érezze a többletet. Az egykulcsos adó által bevezetett logika ezt alapozta meg, és láthatólag a lakásfenntartási költségeknél is ez érvényesült.

Ha távolabb tekintünk, akkor a rezsiharcnak van két kezelendő problémája. Az egyik gazdasági természetű, hiszen az állam, amikor rezsit csökkent, akkor saját magának okoz veszteséget. A gázüzletág megszerzése miatt szinte minden veszteség az állami cégeknél csapódik le. Amennyiben a villamosenergia-szolgáltatásban a világkereskedelmi árak csökkentése miatt árlefaragásról beszél, akkor ez a nagykereskedő, az állami tulajdonú Magyar Villamos Művek veszteségét jelenti többek között. A távfűtőművek veszteségeinek konszolidálása költségvetési forrásokat emészt fel, ugyanígy igaz ez a víziközmű szolgáltatásra, vagy például a kéményseprő szolgáltatásra. Az állam maga is vesztese a rezsiharcnak.

A másik probléma politikai természetű. 2002-ben a „lassan mondom, hogy mindenki megértse, nem lesz gázáremelés...” című MSZP-s mondat óta a magyar társadalom önmaga álmvilágának csapdájában él. Elhitették vele, mert el is akart hinni, hogy a világpiac ránk nem hat. A Fidesz átvette ezt a gondolkodást, neki sem volt bátorsága ebből kitörni. És megteremtette a magyar politika ópiumát, amire nagyon könnyen rákapott a választó. Ez a folyamatos rezsicsökkentés ópiuma. Nagyon fájdalmas lesz a pártok számára, amíg képesek ezt a veszélyes kábítószer letenni a kezükből, és nemcsak magukat leszoktatni, hanem a választókat is.

Milyen volt ez a négy év?

Az elmúlt négy év társadalompolitikai szemmel könnyen elemezhető időszak volt a magyar politikának. Erőteljesen kirajzolódott az intézkedések karaktere, de egyben véleményem szerint komoly sebek szakadtak tovább a társadalom testében.

A Fidesz érezte, hogy a gazdaság teljesítménye nyilvánvalóan nem elég arra, hogy általános gazdasági növekedés növelje a jólétet. Azt is

tudták, hogy nincsen annyi türelmi idő velük szemben, amíg a növekedés által kikerülünk a társadalmi recesszióból. Ezért lépni kellett, méghozzá a meglehetősen korlátozott magyar pályán, ahol csak minimálisan lehetett a szabályokon változtatni.

A munkával rendelkező közép- és felsőosztály élvezhette a kormány támogatását. Az egykulcsos adórendszer jelentősen növelte a tehetősebbek nettó keresetét, miközben a rezsicsökkentés áldásából is értékben ők részesültek jobban.

A kormány nem adta fel a korábbi évek szociálpolitikáját sem, és nem szakított azzal az elvvel, hogy aki nem dolgozik, ne is egyék. Nehéz eldönteni, hogy ez egy vélt vagy valós társadalmi elvárás volt-e. Réálsan nézve valószínűleg nincsen ahhoz többség, hogy szakítsunk ezzel a paradigmával.

A hibát társadalmi értelemben akkor követte el a kabinet, amikor a közmunkásokat lealacsonyította, munkájukat nem ugyanolyannak ismerte el, mint másokét. A minimálbér alatti közfoglalkoztatotti bér diszkriminált, és azt sugallta, hogy a szegények iránt már maga a magyar állam sem viszonyul megértően.

Nyilvánvalóan a társadalompolitikai lépésekre hatással volt a kommunikációs kényszer. Ebben a tekintetben a Fidesz nem elvszerű, de mindig célszerű. Azaz a kezdeményezéseit ahhoz igazítja, hogy mennyire találkoznak a társadalom vélt igényeivel, és mennyire lehet egyszerűen bemutatni őket.

Ebből a szempontból a kormányzásnak van egy nagyon nehezen jóvátehető hibája, ez pedig a belső bűnbakképzés. Ahogy korábban is utaltam rá, kommunikációs eszközöket is bevetve teremtett bűnös csoportokat a társadalmon belül. Ezek csak és kizárólag az állami támogatások kedvezményezettjei voltak, akik lényegében kollektíve bűnösnek lettek kikiáltva a költségvetés magas kiadási szintje miatt. Miután a magyar társadalom önvédelmi reflexe fejletlen, ezért a társadalmi csoportok egymás ellen fordultak, amelyet a kormány csak kihasznált. Ugyanis ezáltal a felháborodást, amelyet a vesztesek a kormány felé mutattak, kioltotta azon csoportok dühe, akik elhitték, hogy például a sok rokkantnyugdíjas miatt magasak az adók. De ugyanezt lehetett megfigyelni a felsőoktatási tandíjrendszer kapcsán, vagy a munkanélküli-rendszer átalakítása során.

Krausz Péter

POLITIKAI HELYZETKÉP: KAMPÁNY 2014*

Egy évvel ezelőtt felvázoltuk, hogy mire lehet számítani a 2014-es választásokon és összefoglaltuk, hogy milyen irányú változások következtek be a politikában. Az akkor feltett és most is aktuális kérdésekre – éppen a választásokat közvetlenül megelőző időben – fontos válaszokat adni. Folytatódik-e a Fidesz kétharmados kormányzása, folytatja-e mélyrepülését és marad tartósan egyharmad alatt a balliberális oldal illetve, hogy előretör-e még inkább a szélsőjobboldal. Egy évvel ezelőtt a civil mozgalmakkal és a szakszervezetekkel kapcsolatban is feltettük a kérdést: vajon nekik sikerül-e az áttörés?

Most, hogy tudjuk, április 6-ra írta ki a köztársasági elnök a választásokat, a kampány közepén ezekre a kérdésekre is választ keresve, érdemes újra áttekinteni a politikai erőviszonyokat.

Fidesz-KDNP-Kormány

Egy éve megállapítottuk, hogy a Fidesz akkor lesz képes megőrizni hatalmát, ha az akkor elindított rezsicsökkentés kampányát sikeresen le tudja folytatni, vagyis úgy, hogy a gazdaság nem omlik össze. Az akkori feltételezés beigazolódni látszik, hiszen a Fidesz egyedüli választási ígéreteként, több lépcsőben folytatta a rezsicsökkentést, sőt a választások megnyerése esetén, újabb lépéseket helyezett kilátásba. Ez a kampány, amelynek végig vitele komoly kétségeket ébresztett, rendkívüli sikert hozott a kormánypártok számára. Ennek és az ellenfelet lejárató kampányuknak köszönhetően valószínűleg megőrzik hatalmukat. Az igazi kérdés ma inkább az, hogy a kétharmados kormányzást is képesek lesznek-e fenntartani.

* Az írás 2014. március 14-én született.

Érdemes egy pillantást vetni a kampányban elfoglalt pozíciókra is. Az alcímben szereplő hármast mindenképpen együtt kell kezelnünk, hiszen teljes egyetértésben működnek. A kampányban a Fidesz kommunikáció nagymértékben a kormány által elért eredmények bemutatására épül. Sőt ennél is szembetűnőbb példa a szoros együttműködésre, hogy a kormánytól a Fidesz majdnem ingyen (az eredeti ár 0,26%-ért) kapta meg „A Magyarország jobban teljesít” kampányt.

A fenti példa azt hivatott bemutatni, hogy a kampány menetének meghatározása döntően a Fidesz kezében van, hiszen az erőforrások (infrastruktúra, média, választási rendszer átalakítása) döntő többsége is a kezükben összpontosul. A kormányon lévők számára két eszköz áll rendelkezésre a kampányban. Az egyik az elért eredmények bemutatása, a másik az ellenfél hibáinak súlykolása (jelen esetben elmúlt „nyolcévezés”, amit sikerül életben tartani pl. a Simon-ügy, Ószöd, Zuschlag-ügy és más, a botránypolitizálás körébe előre megtervezett eseményekkel. Ez kommunikációs szinten az eddigi stílus folytatását igényli, azaz minél jobban súlykolni a választókba, hogy mennyi jótéteménnyel szolgálta a népet a kormányoldal és „ezek” pedig mennyi mindent tettek tönkre korábban (és jelenleg).

A várakozásoknak megfelelően a kampányt a Fidesz uralja, irányítja. Tematizálásuknak látható eredménye, hogy a baloldali összefogás erőit sikeresen bomlasztják, mára az a kérdés, hogy nem pörgetik-e túl a lejáratásukat. Érdekes és önvészélyes taktika a Jobbik „kímélése” a kampányban, azaz a szélsőjobboldali párttal kapcsolatban eddig semmilyen ügyet sem vettek elő a kormánypártok. Ez a későbbiekben veszélyes lehet a Fidesz számára, mert a Jobbik „szüzességének” megőrzésével, saját 2018-as bukásukat készíthetik elő, ami az ország számára is beláthatatlan következményekkel járna.

Demokratikus ellenzéki összefogás, civilék, szakszervezek

Egy éve arra kerestük a választ a demokratikus ellenzékkal kapcsolatban, hogy képesek lesznek-e erőiket egyesítve összefogni. Hiszen az új választási szisztémában esélyük sincs megközelíteni a kormánypár-

tokat, ha külön indulnak a választáson. Ma már tudjuk, hogy a Mesterházy vezette MSZP, a Bajnai-féle együtt 2014, a Gyurcsány elnököl-
te Demokratikus Koalíció bázisán létrejött az ellenzéki pártok össze-
fogása. Csatlakoztak hozzájuk Fodor Gábor liberálisai és Bokros Lajos
konzervatívjai is.

Az LMP már a tárgyalások kezdetén jelezte, hogy semmiképpen
sem fog részt venni az ellenzéki összefogásban. Ez a taktika csak akkor
működhet, ha a baloldali ellenzék rombolásával nem áll le a Fidesz és
tömegek ábrándulnak ki az összefogás erőiből és pártolnak át az LMP-
hez, amely ez esetben kerülhetne be újra a parlamentbe.

A kormányt váltani kívánó erők a kampányban eddig vesztesre áll-
nak, amely az erőviszonyok alapján egyáltalán nem meglepő. A média-
lehetőségek nagyon korlátozottak azáltal, hogy a közszolgálati média
– finoman fogalmazva – egyáltalán nem támogató abban, hogy az el-
lenzéki üzenetek széles rétegekhez eljussanak. Ráadásul most először
a kereskedelmi televíziók sem vesznek részt a kampányban a Fidesz
szándékainak megfelelően. A nyomtatott sajtóban is hatalmas a Fidesz
fölénye, az óriásplakátok elhelyezésére is igen csekély a lehetőségük,
hiszen a kommunikáció ezen területét is a Fidesz uralja. Az internet
adta lehetőségekkel sem tudnak élni a megfelelő pozitív üzenetek hiá-
nyában. Azzal az üzenettel, hogy „Le kell váltani Orbán-rendszerét”
önmagában nem lehet választást nyerni, kivéve akkor, ha nagyon erős
kormányváltó hangulatban lenne az ország. Erről pedig nincs szó,
annak ellenére sem, hogy a Fidesz rengeteg hibát követett el az elmúlt
négy évben. Az elkövetkező három hétnek az a legfőbb kérdése, hogy
az ellenzéki összefogás képes-e ilyen fordulatot előidézni a magyar
társadalom hangulatában. És persze az is döntő fontosságú, hogy
hányszor tudják hibára kényszeríteni a kormánypártokat, valamint
ezeket a hibákat elég hatékonyan képesek lesznek-e bemutatni a vá-
lasztóknak.

Az Összefogás-Kormányváltás körüli ismert név-problémák is hoz-
zájárultak ahhoz, hogy a baloldali ellenzék már-már reménytelen
helyzetbe került. A Fidesz által bevezetett új választási törvény ered-
ményeként, megjelentek a választási business pártok. Megjelenésük-
nek „köszönhetően” 19 pártra lehet majd szavazni. Az új pártok nagy
része a több százmilliós állami támogatás megszerzéséért jött létre, de

vannak olyan formációk, amelyek az ellenzéki tábor szétaprózását tekintik céljuknak. Nem véletlen, hogy lehet szavazni az Összefogás nevű és az Együtt 2014 nevű pártra is, amelyek egyike sem keverendő össze a baloldali összefogás valódi képviselőivel. Ezért a szavazólapon már az is komoly feladat lesz, hogy meg lehessen találni a kormányváltó szándékkal létrehozott politikai összefogást.

Egy éve kérdés volt, hogy a 2010-től létrejövő interneten szerveződött civil mozgalmaknak mi lesz a szerepük, képesek lesznek-e a választás menetébe komolyan beleszólni. Ma e szervezeteknek egy része Bajnai Gordon pártjának bázisát képezik, de mivel a volt miniszterelnök formációja nem volt képes komoly erőt összegyűjteni, így jelenleg megállapítható, hogy az ebben résztvevő civil mozgalmak sem hoztak semmiféle fordulatot, ha csak azt nem, hogy maguk is a politikai harcok martalékává váltak.

A szakszervezeti fronton észlelhető mozgások eredményeképpen létrejött az ország legnagyobb szakszervezete, amelynek fő célja, hogy a képviselet nélkül maradt munkavállalók erős bázisát képezze.

A Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége (MSZOSZ), az Autonóm Szakszervezetek Szövetsége és a Szakszervezetek Együttműködési Fórumának (SZEF) egyesülésével létrejött a Magyar Szakszervezeti Szövetség (MSZSZ), amelynek első elnöke Pataky Péter lett. Az új formációnak a munkavállalók hatékonyabb, modernebb képviseletén kívül az is pozitívuma, hogy véget vet a szakszervezeti fronton eddig jellemző megosztottságnak a közös érdekképviselet létrejöttével. Hogy mindez a választásokig lesz-e még hatással a politikai erőviszonyoknak a baloldal javára való elmozdulásában, azt nehéz megjósolni.

Jobbik, megismételhető-e a 2010-es eredmény?

A Jobbik 2010-ben nagy valószínűséggel elérte politikai szavazatszerző-képességének a határát. Nyilvánvalóan ezért is próbál új arculati és politikai elemeket bevonni. Az első látásra egymást kioltó stílus (radikális és barátságos, szerethető) nem ért el újabb szimpatizánsokat a parlamenti ciklusban. Ennek eredményeként a radikális párt, szimpatizánsainak csökkenésével szembesült a választási kampány kezde-

tére. A kampányban azóta erőre kapott a párt, a korábbi szimpatizánsaik egy része visszatért. Kérdés, hogy képesek lesznek-e új támogatókat szerezni. A Fideszszel láthatóan létező összjáték eredményeképpen ez akár sikerülhet is, hiszen teljesen nyilvánvaló, hogy a kampány eddig részében a Fidesz látványosan kímélte a Jobbikot.

A Jobbik azzal, hogy „ártatlanságát” továbbra is fenn tudja tartani, növelheti táborát. A választóknak egyre inkább elégük van a jelenlegi és korábbi politikai elitből (Fidesz–MSZP), ez pedig ugyancsak a radikálisok esélyeit növeli. Ha a mérsékelt jobboldal és a baloldal nem kap időben észbe és nem tekinti e téren mintának a nyugat-európai példákat, akkor a szélsőjobboldal még sokkal komolyabb térnyerésre is fel kell készülni, ráadásul ez európai tendencia, nem kifejezetten magyar jelenség.

A mostani kampány egyik legfeltűnőbb újdonsága, hogy programra sincs szükség. A pártok nagy többségének nincs írásos programja, azaz semmit sem közölnek arról, hogy milyen terveik vannak a jövőre nézve. Ez a tény is a Jobbiknak kedvez, hiszen egyszerű populista jel-szavakkal operálhatnak, anélkül, hogy bármiféle konkrét tervet ismertetnének az ország vezetésének kérdésére.

Molnár István*

LEVÉL A TÁVOLBÓL

Előszó

A hazai bal és balközép politikai formációk és csoportok azt a benyomást keltik, mint az átmulatott éjszaka után magához térő, a múltjában segílyt remélő, de a közelmúlt élményeit még feldolgozni is képtelen, ugyanakkor a körülmények által józanságra kényszerített óriás. Lassan, nehézkesen és esetlenül készül visszanyerni korábbi szervezettségét, egységét, belső egyensúlyát és erejét, s erre alapozva meggyőzni környezetét, hogy a kisiklások ellenére képes még kiemelkedő teljesítményt nyújtani. Nem lesz egyszerű feladat ezeknek a politika erőknek megválaszolni a történelmi felelősségüket firtató kérdéseket; mindenekelőtt a 2010-es földcsuszamlásszerű és megsemmisítő választási vereség, valamint a második Orbán kormány alatt legnagyobb ellenzéki erőként nyújtott bénultság és harmatgyenge politikai teljesítmény okait.

A magamfajta, aki életének nagyobb részét külföldön töltötte, s aggodalommal figyelte az ezredfordulót követő hazai gazdasági és politikai változásokat, csak abban reménykedhet, hogy a jövőben már nem kell annyit – gyakran szégyenkezve – magyaráznom külföldi ismerőseimnek és barátaimnak a magyar belpolitikai helyzetet, mint amennyit az elmúlt négy évben tettem. Mint informatikus és közgazdász másként látom és értékelem a hazai helyzetet, mint sok hazai kollégám. Nincs egzisztenciális függőségem, s így szabadabban kommunikálhatom a véleményemet, mint az egzisztenciájukban veszélyeztetett, kiszolgáltatott és véleményüket artikulálni nem tudó vagy nem kívánó értelmiségiek. Mint egyetemi oktató és kutató ugyanakkor

* A szerző Dr. Habil. Molnár István, több neves amerikai, német és magyar egyetem egykori professzora, a gazdasági informatika, és a gazdasági modellezés szakértője.

megtanultam, hogyan kell mások véleménynyilvánítási szabadságát tiszteletben tartani, még akkor is, ha azt nem osztom, vagy éppen tarthatatlannak, esetleg törvénybe ütközőnek tartom azt.

Írásomban megkísérlem egyfajta logikus magyarázatát adni az elmúlt négy év Fidesz- és kormányzati politikájának, s igyekszem módszeresen leírni, tartalmi vonatkozásaiban értelmezni azt. Ezt elsősorban azért tartom szükségesnek, mert csak a pontos és szakszerű leírás ad biztos alapot ahhoz, hogy megtaláljuk a megfelelő eszközöket amelyekkel a gazdaságban és a társadalomban felbukkanó nemkívánatos jelenségekkel szemben felléphetünk és/vagy megszüntethetjük azokat.

Törekvés a társadalmi viszonyok gyökeres megváltoztatására

A Fidesz szocializálódása és tagjainak saját értékítélete a 21. század első évtizedének végére azt tükrözte, hogy a hazánkban a kilencvenes évektől kibontakozó piacgazdaság nem hozott „rendszerváltást”; s a Fidesz és tagjai lényegileg kimaradtak (vagy fontosságuknak nem megfelelően részesültek) a hazai – talán nem kellően megalapozottan – „eredeti tőkefelhalmozódás”-nak nevezett, megközelítően két évtizedig tartó vagyon és gazdasági hatalom (újra)elosztásából. A folyamat, amelynek fő eleme a privatizáció volt, a rendszerváltás előtti nemzeti vagyon páratlan mértékű elértéktelenedéséhez, a vagyon- és jövedelemkülönbségek a korábbinál lényegesen nagyobb mértékéhez vezetett, s a vagyonképzési és -felhalmozási esélyek újradefiniálásán keresztül ez nyilvánvalóvá és láthatóvá tette a „sérelem” tárgyát. A szocialista-liberális kormányzat gazdasági előnye és korrupttá válása a „kisemmizettség” érzését csak felfokozta, míg a 2008-as gazdasági válság mindezt megerősítette és elmélyítette. A Fideszben – függetlenül attól, hogy tényleges csoportérdekek tudatos felvállalásáról, vagy „csak” a hatalmi vákuum elvtelen betöltéséről van szó – az a vélemény alakulhatott ki, hogy érdemi politikai és hatalmi szerep csak akkor vállalható, ha a párt és annak egyes tagjai mögött jelentős gazdasági potenciál, vagyon áll.

Ennek következtében a Fidesz (a kialakult termelési és elosztási viszonyokon belül) elutasítja a tőkejavak kialakult elosztását (beleértve az Európai Uniót és a multinacionális vállalatokat), továbbá aktívan törekszik e viszonyok gyökeres megváltoztatására. A termelési viszonyok megváltoztatása – általánosan megfogalmazva, a „maradandó változások” megteremtése – mint alapvetés olyan erős, hogy a párt és annak vezető személyiségei minden további politikai, gazdasági és szociális értékítéletet és kezdeményezést/döntést ennek a szempontnak rendelnek alá. Mindkét eleme fontos ennek a szemléletnek: a teljes körűség és az időhorizont is.

A népszuverenítésra való hivatkozás

A kétharmados erő adta hatalom érvényesítése persze csak akkor lehetséges, ha a kialakult demokratikus kereteket lebontják, s helyette új hatalmi struktúrát hoznak létre. Az ezeket a törekvéseket támogató ideológia alapeleme a népszuverenítésra való hivatkozás. A tétel úgy hangzik, hogy a népakarat abban nyilvánult meg, hogy biztosította a pártnak az elsőprő, kétharmados többséget, s ezzel teljes és korlátlan felhatalmazást adott; a parlament, mint a népszuverenitás legfontosabb fóruma a Fideszt bízta meg a hatalom gyakorlásával s egyben a kormány és személyesen a miniszterelnök kezében összpontosuló végrehajtói hatalom birtoklásával, ellenőrzésével. Ezen értelmezés szerint a parlament felette áll (a nem közvetlenül választott) az Alkotmánybíróságnak, amelynek hatalmát a parlament az új (a régi alkotmányt leváltó) alaptörvény segítségével megcsonkította. Az Alkotmánybíróság hatalmának és függetlenségének a felszámolása megszüntette a nyugati demokráciákban általánosan elfogadott „fékek és egyensúlyok rendszerét”, s a bírói kar egyidejű lecserélésével és adminisztratív eszközökkel történő ellenőrzésével teljessé tette a demokratikus alapok azonnali és teljes felszámolását.

A kétharmados erő és látszatdemokrácia

A Fidesz szerint a célok teljes mértékű, gyors és korlátlan megvalósításának az eszköze csakis a szigorúan irányított pártvezetés lehet, amelynek megvalósításához a legfontosabb jogi lépéseket napok alatt meg is tették. Ez az új rendszerű irányítás, amelyet szerényen csak „nemzeti együttműködésnek” neveznek, kísértetiesen emlékeztet a II. világháború utáni magyar diktatúrákra, lényegi jegyeit tekintve azonban nem azonos azokkal.

A parlamenti látszatdemokrácia fenntartása a hatalom gyakorlásának fontos, de nem demokratikus eleme. A Fidesz de facto közölte is, hogy a „politikai stabilitás” csak az egypártrendszer tartós megvalósításával, illetve egy párt tartós hegemoniáján alapulva érhető el. A választási rendszer megváltoztatása, a demokratikus intézményrendszer és hagyományok szétzüllesztése, az időközi választások manipulálása és elcsalása úgy jelenik meg, mint a hatalom fenntartásának egy eszköze, amelyet a politikai és gazdasági klientúra kiépítése tesz teljessé. A demokratikus parlamenti munka feltételei megszűntek, a Fidesz által alkalmazott munkamódszerek (pl. az egyéni indítványok betérjesztésére alapuló „gyorsított” törvényhozási munka) megnehezíti, illetve ellehetetleníti a parlamenti demokrácia érvényesülését, valamint az ellenzék munkáját.

Szigorú hierarchia és vezérmítosz

A tartósan kialakítani kívánt, szigorú hierarchiára és fegyelemre épített egypártrendszert koronázza meg az „egy párt, egy vezér” elv megvalósítása. Sikerült kiépíteni a tévedhetetlen és végletekig „igazmondó” vezér mítoszt, így, ennek következtében a változások élére csak is a párt és annak vezére állhatott. A jelenlegi helyzetben az állami és pártapparátus különböző szintű önálló döntési jogának elsorvadásával, és az ennek mellékjelenségeként kialakult szervilizmussal párhuzamosan kialakult az az intézményi, szervezeti és információs rend, amely biztosítja, hogy valamennyi érdemi politikai (pl. az IMF-fel és

az EU-val kapcsolatos gazdaságpolitikai döntések), gazdasági (pl. személyi jövedelemadó, különadók, adósságtörlesztési stratégia) és személyi kérdésben (pl. az MNB vezetésének megváltoztatása) a kétharmados párt vezetője egy személyben döntsön. Az „egy nép, egy birodalom, egy vezér” elvének gyakorlati megvalósítására a legjellemzőbb példa a Fidesz parlamenti képviselői névjegyzékének az „összeállítása”, valamint a Paks 2 szerződés kötésével kapcsolatos összetett döntéssorozat meghozatala és elfogadtatása is.

A kommunikáció fegyvere

A hatalom megszerzésének és korlátlan, diktatórikus eszközökkel történő felhasználásának további fontos eleme a kommunikáció (pontosabban az „agyonkommunikálás”, a kommunikáció hiányának, és a dezinformációnak az egyidejű és összehangolt használata), valamint a kommunikációnak a lehetőségek szerinti teljes körű ellenőrzése. A médiatörvény, valamint a sajtó- és a szólásszabadság, továbbá a rendőrségi és ügyészi beavatkozások közvetlen ellenőrzése gyors és hatékony módja volt a hatalmi struktúra megváltoztatásának ezen a területen is. A kommunikáció területén a Fidesz kétségkívül új, a hazai kultúra számára szokatlan eszközöket alkalmazott (pl. asszimetrikus információ, a részleges és teljes, valamint az inhomogén minőségű információ „vegyes” kommunikálása). Minden eleme jelen volt a „profi” kommunikációnak, csak a bértollnokok és -szóvivők szakterületi szakértelme és magas morálja hiányzott. Fontos új eleme a kommunikációs stratégiának az „agyonkommunikáláson” és a dezinformáción alapuló „le/kifárasztás”, amely széles tömegeket tesz szociálisan és politikailag érzéketlenné, ignoránssá, lebontva ezzel is a társadalmi ellenállás és a polgári önszerveződés Magyarországon történelmileg amúgy sem erős elemeit. A kommunikációs csatornák teljes megszállását azonban csakis a gazdasági kényszer tehetette teljessé; az állami médiacsatornák bekebelezése, személyi döntések és költségvetési javaslatok, a magáncsatornák „helyes irányba terelése” pedig a sugárzási jogok, illetve az állami- és magánreklámok (beleértve a választási

reklámokat is) árbevételének újraelosztásával történt. Emlékezetes marad a Klubrádió hosszú viadala a médiahatóságokkal és a hazai jogrendszerrel.

Állandósult harc

A Fidesz-ideológia fontos, de egyáltalán nem új eleme az, hogy a Trianon utáni Magyarországon a harc állandósult, s a magyar nemzet harchan áll a fennmaradásért, a külföldön élő magyar kisebbségek jogaiért, az „igaz magyar” a kulturális örökségen túlmenően az „életteret” veszélyeztető egyéb vallási és etnikai kisebbségekkel szemben.

A hallgatólágosan támogatott („cinkosok közt vétkes, aki néma”) cigányellenes akcióknak, a burkolt, rejtetten vagy éppen teljesen nyílt antiszemita megnyilvánulásoknak a törvényesség határain messze túlnyúló hosszú sora bizonyítja, hogy a hivatalos politika és a politikai elit szintjére emelkedtek ezek a néha véletlenszerűnek, máskor megfontoltan előkészítettnek és mesterien koordináltak tűnő rasszista és sovíniszta akciók. Bár a kormányzat és a Fidesz szerepe mind a hazai, mind pedig a nemzetközi közvélemény előtt nem egyértelmű, úgy tűnik, hogy a Holokauszt emlékévé kapcsán felszínre került ellentétek (a Szabadság téri emlékmű, a Sorsok Háza Múzeum és Szakály Veritas-vezetői tevékenysége) miatt ez egyre kevésbé sikeres, s mind nyilvánvalóbbá válik a kormányzati manipuláció szándéka, valamint az, hogy a „kormányzat keze nem tiszta”.

Kiemelt szerepet kapott a nemzet fennmaradásért folytatott harcában a külföldön élő magyar kisebbségek helyzete, hazai választási jogának biztosítása, a kettős állampolgárság bevezetése, s a külföldi kisebbségi politikai szervezetek tevékenységének ellenőrzése, irányítása. A gazdasági válság és annak következményei azonban keresztülhúzták a népességnövekedést célzó intézkedéseket; a természetes szaporulat csökkent, a gazdasági okok miatti külföldi munkavállalás és az emigráció nőtt, s mindezt a bevándorlás sem tudta ellensúlyozni. A nemzetiségi politika és a jogrendszer fonákságai és kiskapui pedig nemegyszer EU-tranzit országgá degradálták hazánkat.

Gazdasági- és szociáldarwinizmus

A pártpolitika fontos további eleme a gazdasági- és szociáldarwinizmus, a szociálisan és gazdaságilag vagy egészségileg tehetetlenek, sérülékenyek és sérültek kirekesztése és „leírása”. A széles tömegek gazdasági nehézségeit az intoleráns szociális és munkanélküli-támogatást biztosító juttatási rendszer, a korszerűtlen és a működésképtelenség határain vegetáló egészségügy, a visszamenőlegesen megszüntetett kedvezmények hosszú sora (pl. előnyugdíjak [bányász], fegyveres testületek [tűzoltó, rendőr, katona]), a pénzügyi megszorítások (pl. Pető Intézet, rokkantsági felülvizsgálat) tették teljessé, s így a magyarországi szegények száma egyedülállóan magas: mintegy 4,5 millióan élnek a létminimum alatt. Gyakorlatilag megszűnt a társadalombiztosítás. Mintegy félmillió gyermek éhezik ma Magyarországon. A szegényellenes intézkedések hírei fontos helyet kapnak a hazai sajtóban. A kirekesztés és megalázás együtt él a társadalmi elit érzéketlenségével és önkéntes elszigetelődésével.

Az oktatási rendszer a hatalom eszköze

A hosszú távú hatalmi berendezkedés fontos feltétele az oktatási rendszer átalakítása, amelynek teljes spektrumában szolgálnia kell a Fidesz értékrendszerének a bevezetését, népszerűsítését, s generációkon keresztül történő átöröklését. A vallási és felekezeti szabályozást és az alaptörvény bevezetését követően egyértelművé vált, hogy a keresztény egyházakat képviselő kormánykoalíciós partner, a KDNP „belekényszerült” egy reménytelen „vallásháborúba”, s egy ezt kiegészítő iskolai reformba. A korábban önkormányzati iskolák állami tulajdonba vételével és a teljes iskolarendszer központi irányításával egyidejűleg kioroszakolták egyes iskolák egyházi működtetését, a hittan és az etika oktatását, valamint – nem általánosan ugyan – az etnikai alapú szegregációt. A források (elsősorban pénzügyi) kivonásával párhuzamosan államilag, „kézi vezérléssel” irányított emberierőforrás-gazdálkodás bár deklarálta a középosztályt kívánja támogatni, eredményét tekintve azonban lehetetlenné teszi a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóz-

tatását, leszűkíti, illetve teljesen megszünteti a társadalmi mobilitást, s korlátozza a frissen végzett diplomás hallgatók szabad uniós mozgását úgy, hogy összességében is csökkenti a magasabb képzettséggel rendelkezők számát és arányát. A megsemmisítő hazai bírálókat ellenére a tudományos infrastruktúra és a felsőoktatás szétesése tovább folyik, óriási károkat okozva a magyar kultúra és tudomány ügyének, rövid és hosszú távon egyaránt. A nemzetközi megítélés romlásának egyik jele az is, hogy közelmúltban két évre felfüggesztették a Magyar Akkreditációs Bizottság (MAB) tagságát az európai felsőoktatási akkreditációs szervezetben (ENQUA). Az oktatáspolitikai csődjét csak nyomatékossítják azok a külföldi intézkedések, amelyek az alacsony képzettségű munkaerő bevándorlását korlátozzák Európában (az EU-n kívül és belül egyaránt).

Kettős beszéd és pávatánc

A hazai és a nemzetközi tiltakozások (pl. Amnesty International, Venecei Bizottság), még akkor is teljes mértékben hatástalanok, ha azok politikai szintre emelkednek (pl. EU, USA, Németország); az elvi alapon működő, erőteljes belpolitikai háttérrel rendelkező kormány és hivatalnokai nemcsak tántoríthatatlanok, de ignoránsak és arrogánsak. Kommunikációjukban jól használják a „kettős beszéd” (a kétértelmű megfogalmazások és a „belföldi-külföldi használatra eltérő tartalom”), valamint a dezinformáció valamennyi eszközét. A helyzet odáig fajult, hogy mind a hazai, mind pedig a külföldi jobboldal mértékadó körei, valamint a katolikus egyház képviselői is kritikus, nem ritkán egyenesen elítélő módon emelik fel a hangjukat a Fidesz politikai gyakorlatával szemben. Ez idáig mindhiába...

A Fidesz felelőtlen „szabadságharca” az EU-s tagság következményeitől (pl. költségvetési és fiskális szigor) való kényszeredett menekülés szembeállítja egymással a „harmadikutas” magyar törekvéseket és az uniós integrációt támogató erőket. Az EU-tagság a magyar gazdaság alapvető érdeke (a befizetések lényegesen kisebbek, mint a kapott támogatások), s Magyarország nincs abban a helyzetben, hogy belpolitikai haszonszerzésből kockáztassa EU-tagságát; a „pávatánc” elszige-

telődéshez, konfliktusokhoz, a jelenleg kizárólag EU-s pénzekből finanszírozott fejlesztések teljes leállításához vezethet.

Az állam irányító szerepén alapuló gazdaságpolitika

Gazdaságpolitikai vonatkozásban a Fidesz a termelési és elosztási viszonyok tartós megváltoztatásának elve által vezérelve a „teljes pályás letámadás” stratégiáját alkalmazta; olyan rendszert alakított ki, amelyben az állam igen erős irányító szerepet játszik, és lényegében a felügyelete alá vonja a termelést és elosztást (pl. MOL vagy az energetikai szektor). Bár a piacgazdasági viszonyok 2010-re stabilak voltak, és a 2008-as válságot követően a gazdaság növekedési pályára állt, mindez nem volt megfelelő alap a Fidesz számára egy ésszerű gazdaságpolitikai koncepció folytatására, vagy egy új kialakítására és megvalósítására. Már röviddel a kormányváltás után megkezdődött az előző, szocialista kormány gazdaságirányítási eredményeinek a frontális támadása, illetve tagadása és az ország gazdasági teljesítőképességének a megkérdőjelezése. Ennek következtében már a kormányváltást követő első hónapokban számos negatív piaci hatás érte a gazdaságot (pl. valutaárfolyam-ingadozások, a kockázati felár növekedése). A gazdasági élet valamennyi, az állam által irányított területén tömeges vezetőcserére került sor. Megkezdődött, majd pedig a gazdaság teljes egészében teret nyert a politikai alapú, gyorsan és gyenge felkészültséggel meghozott, szakmai indokokat nem ritkán teljesen nélkülöző, erősen centralizált döntéshozatal. A döntéseket gyakran csakis azzal a céllal hozták meg, hogy azzal előnybe részesítsék a politikai holdudvart és a gazdasági klientúrát. Korábban elképzelhetetlen méreteket öltött a hazai korrupció, az EU-támogatások elvtelen/céltalan és kevésbé hatékony felhasználása (ami egyes esetekben az EU pénzügyi bírságát vonta maga után), az állami vagyon hanyag kezelése, nem ritkán osztogatása és fosztogatása. A magyarországi korrupció mértékének nemzetközi megítélése romlott, s a helyzetet leginkább az jellemi, hogy rohamosan terjed – az egyébként igen találó – „maffiaállam” kifejezés. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a jogállami normák sárba tiprásán túlmenően, nemcsak a magántulajdont államosították,

hanem az államot is „magánosították”, áthágva minden még létező morális korlátot.

A gazdaságpolitika egyik legfőbb célkitűzése a költségvetési deficit megszüntetése és az állam eladósodottságának a csökkentése volt. Az EU 2004 óta tartó túlzottdeficit-eljárása azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy Brüsszel a támogatási alapok kifizetéseinek csökkentésével, illetve felfüggesztésével szankcionálja Magyarországot. Jó megoldásnak tűnhetett így a kormány számára az adóbevételek növelése, s az állami kiadások radikális csökkentése.

Az adóbevételek növelésének fő eszköze a „társadalmi terhek megosztása” volt, természetesen fideszes értelemben. A telekommunikációs és bankszektorra kivetett különadók, lakossági adóemelések és a lineáris személyi jövedelemadó bevezetése egybeesett az egész médiát (újra)szabályozó törvények és az új alaptörvény elfogadásával. A finanszírozási problémák csökkentésének új eszköze a magánnyugdíjpénztárak államosítása (forrásainak állami kezelésbe vétele) volt, amellyel egy időben megjelent az energetikai vállalkozások államosítása, illetve a tervezett további államosítások bejelentése. Az optimista és megalapozatlan, a környezetükből kiragadott pozitív vagy semleges eredményeket felmutató gazdasági mutatók ellenére a válság tovább folytatódott, a közép- és hosszú távú gazdasági növekedési kilátások pedig csökkentek. Míg a kormány sikerként ünnepelte a KSH által nyilvánosságra hozott utolsó negyedéves hazai GDP-növekedést, addig szakmai körökben többen rámutattak, hogy még vissza sem értünk a válság előtti GDP-szintünkhöz és hogy a válság óta egyértelműen romlott versenyképességünk is.

Az adósságmenedzsment nemcsak a külföldi, de a lakossági adósságok vonatkozásában is meghaladta a Fidesz képességeit. A 2003-ban bevezetett külföldi valutákban felvett (elsősorban lakossági) hitelek visszafizetése – a gazdasági válság, valamint a külföldi valuták árfolyamának (de különösen a svájci franknak) a mozgása következtében – egyre lehetetlenebbé vált, súlyos fizetéseképtelenséget és hitelválságot okozva. A magyar bankrendszer korábban kimagasló eredményessége megszűnt, s a külföldi bankok megkezdték magyarországi tevékenységük felülvizsgálatát, aminek eredményeként megindult a bankok tőke kivonása, tevékenységük szűkítése, valamint a banki hálózat

átszervezése. A kialakult vákuumot a Fidesz a takarékszövetkezetek államosítására, s a magyar tulajdonú bankok piaci részesedésének az erőltetett növelésére használta fel. Mind a magánnyugdíjpénztárak, mind pedig a takarékszövetkezetek államosítása ugyanakkor összeegyeztethetetlen a piacgazdaság alapelveivel, s a magántulajdon védelmének a jogelveivel. A magyar államadósság átstrukturálása az MNB élén történő változást követően felgyorsult. Egyfajta „megoldást” a lakossági megtakarítások államkötvényekbe való „átáramoltatásának” alacsony betéti kamatokkal történő „kikényszerítése”, valamint az MNB-tartalékok rugalmas kezelése látszik biztosítani. A függetlenségét elveszített MNB monetáris politikája ugyanakkor nem hatékony, s az ország továbbra is jelentős pénzügyi kockázatokkal él együtt: nagyon magas a nem teljesítő hitelek aránya a bankszektorban, az állampapírpiac a külföldiek magas részesedése mellett működik, az alacsony kamatok eredményeként a lakossági megtakarítások az államkötvényekbe, valamint a kockázatos kötvényalapokba vándorol. Fontos elem az adóssághelyzet kezelésének továbbá a külföldre menekített magyar pénzvagyron jogkövetkezmények nélküli „hazatelepülésének” a biztosítása: a magyar „don't ask – don't tell” (ne kérdezd – ne mondd).

A költségvetési kiadások csökkentésére irányuló erőfeszítések az államigazgatási intézményrendszer költségeinek mérséklésén (pl. kényszernyugdíjazás), az egészségügyi rendszerből történő erőforrás-kivonáson (pl. gyógyszer-hozzájárulás csökkentése, rokkantellátás felülvizsgálata), a nyugdíjrendszer felülvizsgálatán, valamint az oktatási rendszerből történő erőforrás-kivonáson keresztül valósultak meg. Az intézkedések eredményeként kritikus mértékűre nőtt a kórházak adósságállománya, az ellátás pedig a működésképtelenség határára súlylyodt. Az oktatási rendszerből kivont források azt eredményezték, hogy a 2013-ban a felsőoktatásba jelentkező hallgatók száma mintegy egyharmadával csökkent.

A költségvetési egyensúly megteremtését célzó intézkedések eredményét tekintve elmondható, hogy bár a túlzottdeficit-eljárás megszüntetését 2013-ra sikerült elérni, de ennek a társadalmi tartalékok felélése, a gazdasági növekedés ütemének csökkenése, valamint a társadalmi feszültségek állandósulása volt az „ára”.

A népszerűtlen gazdasági intézkedések (pl. adónövelés, megélhetési költségek növekedése) politikai hatásainak mérséklésére a Fidesz-kormány 2014-et a rezsicsökkentés évének hirdette meg. Bár kétségkívül a lakosság kiadási struktúrájában a rezsiköltségek fontos szerepet játszanak, az egyedülállóan magas rezsihányad azonban az alacsony béreknek köszönhető. A bérek emelkedésének pedig talán a legfontosabb akadály a EU-országok gazdaságainak a recessziót követő lassú növekedése, s az ennek következtében nyomott hazai és exportpiac, valamint az, hogy az alacsony bérek hatására a belső fogyasztás sem tudott megfelelően növekedni. A 2013 őszétől bevezetett banki és pénzforgalmazási adók tovább növelik a megélhetési költségeket, miközben nem segítik a gazdaság tisztulását; a készpénzforgalom megnőtt, a feketegazdaság pedig tovább virágzik.

Gazdasági diszkrimináció

A gazdasági darwinizmus egyik legfontosabb megnyilvánulási formája a szakszervezetek ignorálása, szétzüllesztése, elnyomása, átszervezése, illetve megvesztegetése (pl. vasutasok, pedagógusok), valamint a munkanélküliség kezelése, a megalázó feltételek melletti közmunka és annak díjazása. A felsoroltakon túlmenően a munkavállalói jogok összességében is szűkültek, a dolgozók kiszolgáltatottsága pedig minden tekintetben nőtt. A vállalkozók vonatkozásában a diszkrimináció elve érvényesült, ennek megvalósítása során a sikeres, a kormánnyal jó viszonyban levő üzletembereket támogatták, a klientúrát elvtelen és jogtalan gazdasági előnyökhöz juttatták, az állami és a pártérdekek „figyelembevétele”-ért, valamint anyagi/gazdasági ellenszolgáltatásért cserébe. Az elvtelen és gyakran korrupt gazdasági összefonódást (pl. a KÖZGÉP pályázati sikerei) „jól egészíti ki” a gazdasági támogatásért nyújtott politikai előnyök gyakorlata (pl. trafikmutyi), valamint olyan gazdasági megoldások alkalmazása, amelyeknek a keretében az állam magára vállalta vállalatok (pl. Pápán a húszem esetében), és önkormányzatok adósságállományának „rendezését” a politikai és gazdasági klientúra szélesítése érdekében. Ez a gyakorlat gazdasági felelőtlenségre „buzdít”, csökkenti a gazdasági hatékonyságot, szétforgácsol-

ja a társadalmi, nemritkán pedig az EU támogatási alapok erőforrásait, juttatásait.

Különleges politikai rangra emelkedett a magyar mezőgazdaság ügye azáltal, hogy a földtulajdon kérdése az EU-ellenes „szabadságharc” egyik látványos elemévé vált. A kormány továbbra is akadályokat görgöt a külföldiek földtulajdonszerzése elé, ugyanakkor a tartós földhasználat bérleti jogait a saját klientúrájának juttatja, lehetővé téve ezzel mind a termelési (és nem termelési) támogatások, mind pedig az EU-s programok folyamatos biztosítását. A Fidesz mezőgazdasági gyakorlata nem segíti elő a hatékonyság, illetve a mezőgazdasági áruk termelési mennyiségének a növelését, a minőségi választék szélesítését, s a mezőgazdaság hosszú távú forrásigényének a kielégítését. A mezőgazdasági termelés magán viseli a válság nyomait, s a gazdaságpolitika hosszú távú hatásai a feldolgozóiparban beruházás- és termelésszűkítéshez, gazdasági csődökhöz és felszámolásokhoz, a fogyasztási piacon pedig a belföldi termékek arányának további visszaszorulásához, termékhiányhoz, esetleg minőségszűküléshez és költségnövekedéshez vezetnek.

Spirituális nemzeti újjáéledés, ígérek, megtevesztés

A Fidesz-ideológiára alapozott gazdaságirányítás egyik központi tétele, hogy a gazdaság másodlagos, s a gazdasági jólét követi majd a kulturális és spirituális nemzeti újjáéledést, míg a másik a koherencia hiánya, a gyakran egymásnak ellentmondó kijelentések. Unortodoxnak nevezett gazdaságpolitika – mint egységes egész – nem létezik, a Fidesz gazdasági irányítása nem más, mint inkonzisztens döntések halmaza. Szinte megállapíthatatlan, hogy mi áll az egyes döntések gazdasági és politikai hátterében: gazdaságpolitikai irányelvek, politikai stratégia és/vagy taktika, a klientúra jutalmazása, vagy esetleg korrupció.

A munkanélküli tömegek populista megtevesztése, a közép- és alacsony jövedelműek megnyerése a társadalmi igazságosság, a rend, a biztonság és a jólét megteremtésének és megszilárdításának ígérete útján, a szabadpiaci versenyből kiábrándult, a piacgazdasági mechanizmusok működésében csalódott gazdasági és politikai elit megjutalmazása, valamint a szűk klientúra megvásárlása és megvesztegetése szükségszerű társadalmi

feszültségekhez, a tolerancia társadalmi szintű csökkenéséhez vezet. Különösen akkor igaz ez, ha mindez kiegészül a gazdasági kiszolgáltatottsággal, a gazdasági és politikai megfélemlítéssel és diszkriminációval, az ellenvélemények szőnyeg alá seprésével vagy sárba tiprásával. Piacgazdaság nem működhet ilyen gazdaságpolitikával; a gazdasági és társadalmi feszültségek konfliktusokat eredményezhetnek. Ha rövid időn belül nem következik be lényeges minőségi javulás a lakosság életkörülményeiben, s a felgyülemlett gazdasági és társadalmi elégedetlenségek és feszültségek nem oldódnak fel gyorsan, súlyos társadalmi konfliktusok várhatóak a választások után.

Eredmények

Az elmúlt négy év gazdasági és társadalmi változásai gyorsan és igen erőteljesen zajlottak le, alapjaiban változtatták meg Magyarországot. Sajnos a változások még a legpozitívabb szándékok mellett is gyakran negatív hatásokat keltettek. A társadalom megosztott és legalább két részre szakadt, fragmentálódott. Mély és áthidalhatatlannak tűnő elmentések alakultak ki, miközben a szélsőséges és radikális megoldások egyre inkább előtérbe kerültek.

Az Orbán-kormány legfontosabb „sikere” talán az, hogy megmutatta azokat a tényleges és potenciális veszélyeket Európának és a világnak, amelyek a demokratikus alapokon felépült piacgazdasági mechanizmusokat kiiktató, az egyes tagországokat és az EU-t egyaránt fenyegető gyors ütemű antidemokratikus kormányzás kiépítése jelent.

Zárszó

A teljességre törekvés igénye nélkül igyekeztem felsorolni egy számomra elfogadhatatlan gazdasági és társadalmi rendszer, a mai Magyarország fontosabb jellemzőit, problémáit. Ezen az országon csakis lakosai, állampolgárai változtathatnak. Ezekhez a változtatásokhoz, változásokhoz kívánok mindenkinek elszántságot, türelmet, kitartást és erőt.

2. FEJEZET
ELEMZÉSEK POLITIKÁRÓL,
GAZDASÁGRÓL,
TÁRSADALOMRÓL

A REZSICSÖKKENTÉS ÁLDOZATA: A LAKOSSÁG

A kormány ígérete alapján jövőre 10%-os rezsiköltség-csökkentést hajtanak végre. Az ígéret szerint a villamos energiára, a gázra és a távhőre kiterjedő lépést nem tudják áthárítani a szolgáltatók a fogyasztóra. A Policy Agenda által készített elemzés szerint a rezsiköltség áthárítását valójában a kormány már maga el is végezte, első körben a hazai kis- és középvállalkozásokat sújtva.

„Rezsistop” nem működött ezért kellett lépni

A kormány annak érdekében, hogy csökkentse a lakosságot terhelő nyomást, a 2011 tavaszán elfogadott Széll Kálmán Tervben bejelentette, hogy „különböző eszközökkel – hatósági árképzéssel, az extra-profit visszaszorításával – befagyasztja a legfontosabb rezsiköltségeket, ezzel hozzájárul ahhoz, hogy kiszámíthatóbb legyen a családok gazdálkodása”. Ennek érdekében 2011. július 1-jéig kidolgozzák a rezsiköltségek befagyasztását lehetővé tevő szabályozást.

Ahogy korábbi elemzéseinkben is bemutattuk a kormány által korábban ígért „rezsistop” nem működött, mivel mind az áfa, mind a tényleges szolgáltatási díjak növekedése miatt például Budapesten 4,4%-os volt a rezsiköltségek növekedése. A mostani drasztikus lépéssel feltehetően a kabinet ezt a kudarcot akarta helyrehozni, és a legfőbb energiahordozók esetében csökkentette a hatósági árakat.

A szolgáltatás ára a gáz és a villamos energia esetében három tételből tevődik össze. Egyrészt fizetjük az adókat (főleg az áfát), amelyet természetesen nem csökkentett a kormány, mivel ez közvetlen költségvetésibevétel-kiesést okozott volna. Ezenkívül fizetjük az ún. rendszerhasználati díjakat és magát az energiaárat. Miután ezek a lakosság esetében hatósági árasak, ezért a kormány viszonylag egyszerű jogalkotással ezek csökkentésével a végső szolgáltatási árat valóban csökkenteni tudta.

Valakinek fizetnie kell... Először a hazai cégek

A kormány, amikor bejelentette a rezsiköltségek csökkentésének tervét, nyomban kijelentette, hogy ennek hatását semmilyen módon sem tudják áthárítani a szolgáltatók a lakosságra. Ez valóban igaz, hiszen a lakosság csak és kizárólag az állam által meghatározott díjakat fizeti, ettől maximum lefele térhetnek el az egyes cégek, ha például új ügyletek szerzése érdekében akciókat hirdetnek.

Ugyanakkor a kormány képes a terheket áthárítani másokra, és ez történt a villamos energia esetén. A cégek által fizetendő terhek lényegében hasonlóak a lakossághoz, azzal a különbséggel, hogy az adó, az áfa visszaigényelhetősége miatt, minimális mértékű számukra. Azaz a szolgáltatás ára a rendszerhasználati díjból és az energiadíjból adódik. Az utóbbi esetében szabadpiaci szabályok érvényesülnek, azaz számukra az állam nem határozza meg a villamos energia árát, hanem a két fél elvileg tárgyalások útján alkudja ki a díjakat. A rendszerhasználati díjak ugyanakkor ebben a körben is hatósági árasok. Ugyan nem a szakminiszter határozza meg a mértékét a rendszerhasználati díjnak, hanem a Magyar Energia Hivatal, azaz nem közvetlen a kormány érintettsége, de a politikai felelősség mindenképpen a kabineté.

A Magyar Energia Hivatal által kiadott határozatok szerint az ún. közép- és nagyfeszültségű fogyasztók esetében átlagosan 12%-kal emelkednek a rendszerhasználati díjak. Ez az jelenti, hogy kb. átlagosan a kötelező átvételi rendszer cégekre történő áthárításával együtt 7-8 %-kal drágul a villamos energia ezen cégek számára, amennyiben nem változnak az ún. szabadpiaci energiaárak.

És újra visszajutunk a lakossághoz

Ezen közép- és nagyfeszültségű fogyasztók között számos olyan iparág van, amely közvetlenül érezteti hatását a lakossági fogyasztásban is. Ilyenek például az élelmiszer-feldolgozók (pl. vágóhidak, nagyobb pékségek). Könnyen belátható, hogy az áram árának emelkedését kénytelenek lesznek ezek a vállalatok áthárítani a végső fogyasztókra

is. Azaz bár csökken az áram ára a lakosság körében, ezt azonnal mérsékli az az árnövekedés, amelyet kénytelenek lesznek a cégek a fogyasztók felé érvényesíteni.

De nem csak a közvetlenül a lakossági ügyfelekkel rendelkezőket érinti ez a változás, hanem azokat az inkább magyar kkv-kat, akik a kormány szándékai szerint a húzóerejét jelenthetnék a magyar gazdaságnak. Ezzel szemben, talán az elmúlt hetekben kötött stratégiai megállapodásoknak köszönhetően a nagyfeszültségű fogyasztók (pl. Audi, Mercedes) kimaradtak az áremelésből. Ugyanakkor az ő beszállítóik viszont jelentős költségnövekedéssel szembesülnek váratlanul. Mindezt azért, hogy a választási kampány első lépéseként mindenkinek, jövedelmi helyzetétől függetlenül 10%-kal mérséklődjön a havi energiaszámlája.

Budapest, 2013. január 3.

2013: A KÖZMUNKA DRÁGÁBB, A KÖZMUNKÁS MÉG KISZOLGÁLTATOTTABB LESZ

A kormány legnagyobb foglalkoztatási és szociális programja a közmunkaprogram. Ennek révén kívánják egyszerre növelni a foglalkoztatást, valamint a szociális segélyért sorban állók számát csökkenteni. A Policy Agenda 2012. szeptemberi elemzésében már bemutatta, hogy a rendszer pazarló, és a tervekhez képest jóval kevesebben vesznek részt benne. A mostani elemzésünkben azt vizsgáltuk meg, hogy kb. hány embert és hogyan érinthetett a program a tavalyi évben, és ez alapján mi várható idén.

A számok nem hazudnak, vagy mégis?

A közmunkaprogram megítélését alapvetően nehezíti, hogy nincsenek megbízható számok. Azaz csak más adatokból levont következtésekből tudhatjuk, hogy hány embert is érinthet a program, és mennyien képesek elhelyezkedni a közmunka után a nyílt munkaerőpiacon. Az alapvető jogok országgyűlési biztosa által készített vizsgálati jelentésben szereplő kormányzati adatok, illetve a KSH, valamint a Magyar Államkincstár foglalkoztatási és költségvetési adatai alapján néztük meg, hogy mi lehet a valós kép a közfoglalkoztatásban.

A kormány annak érdekében, hogy növelje az érintetti kör létszámát, inkább a rövid távú programokra fekteti a hangsúlyt. Azaz egy közmunkás átlagosan nem dolgozhat 12 hónapot egy évben, hanem ennél csak jóval rövidebb időt.

A kormányzati kommunikáció szerint 2012-ben kb. 280 ezer ember vett részt közfoglalkoztatási programban. Ez a szám azért is meglepő, mert az ombudsman által készített vizsgálati jelentésben szereplő kormányzati adat október végéig bezárólag 289 ezer fő volt. Amennyiben ez utóbbi az igaz, akkor egyrészt november–decemberben már nem lépett be új ember a közfoglalkoztatásba, valamint valahogyan eltűnt 9 ezer fő. Miután ez nem lehetséges, ezért ebből csak az következhet,

hogy valójában a kormánynak nincsenek pontos információi valójában az általa foglalkoztatottakról.

A KSH foglalkoztatotti adatai alapján október végéig bezárólag átlagosan havonta 90 ezer ember dolgozott közfoglalkoztatásban. Azaz a teljes részvételi adatok és átlagos havi résztvevői számok alapján egy közmunkás 2012-ben átlagban kb. három hónapig dolgozhatott. A maradék időben vagy a minimális juttatást jelentő foglalkoztatást helyettesítő támogatást kapta 22 800 forint/hó mértékben, vagy nem kapott semmilyen ellátást az államtól.

Mennyiből is élt egy közmunkás?

A fenti számok alapján azt lehet látni, hogy 2012-ben egy átlagos közmunkás, aki nehéz körülmények között élt kb. 3 hónapig kapott a közmunkáért 47 ezer forintot, majd 9 hónapon keresztül foglalkoztatást helyettesítő támogatásként 22 800 forintot. Ez átlagosan havonta 28 850 forintot jelent.

Ugyanakkor az adatok azt mutatják, amit az ombudsman számára átadott a kormány, hogy a közfoglalkoztatásban résztvevők 34%-a nem kap foglalkoztatást helyettesítő támogatást akkor, amikor lejárt a közmunka ideje. Azaz például, ha a családban valakinek van normál munkaviszonya (akár csak minimálbérért is), akkor az egy főre eső jövedelmi határ már magasabb az ő esetükben, mint a jogszabályok által megállapított. Ebben az esetben a közmunkás semmilyen ellátásra nem jogosult miután véget ért számára a közmunka. Ilyen módon éves átlagos bevétele nem éri el a 12 ezer forintot sem.

Az sem reális, hogy a közmunka egy ugródeszka az egyén számára. A kormány által október végén kommunikált adatok szerint a közfoglalkoztatottak 19%-a vissza tudott menni a nyílt munkaerőpiacra. Ugyanakkor az ombudsmani jelentésben szereplő statisztikák alapján ez csupán 4,3%!

Az egyén számára pénzügyi és mentális kudarc a közmunka, ráadásul az államnak pénzügyileg sem éri meg: tavaly kb. 130 milliárd forintot költöttek el közfoglalkoztatás címén. Ez egy foglalkoztatottra vetítve 115 ezer forintot jelent havonta, amelyből, ahogy az adatok is

mutatják átlagosan 47 ezer forintot kaptak meg az érintettek. A többi a rendszer működtetésére, valamint adókra és járulékokra ment el. Még akkor is olcsóbb lett volna a program, ha mind a 280–290 ezer közfoglalkoztatásban résztvevőnek fél éven keresztül havonta 47 ezer forintot adott volna az állam segélyként. Ebben az esetben megspórolná az ember számára méltatlan, és bürokratikus rendszer fenntartását. De láthatólag a jelenlegi politikai erők nem tudnak elszakadni attól a vélt társadalmi elvárástól, hogy csak azok kapjanak állami támogatást, akik ezért gyakran megalázó dolgokat kell hogy elvállaljanak.

Ez az év sem lesz jobb

Ebben az évben elvileg több pénzt költhet el a kormány közfoglalkoztatásra, mint idén. A nagyságrendileg 154 milliárd forint ugyanakkor fedezetet kell biztosítson a valamelyest megemelt (5,1%-os emelés tör-tént) közfoglalkoztatási bérre. Amennyiben továbbra is ilyen pazarló lesz a rendszer, mint most, akkor 2013-ban átlagos háromhavi foglalkoztatással számolva 330 ezer embert érinthet a közfoglalkoztatás, de az átlagos havi létszám csupán 105 ezer fő lesz. Azaz a jelentősen megemelt forrásokkal együtt is csak 15 ezer fővel lesz képes emelni a kormány a közfoglalkoztatotti létszámot 2012-es évhez képest.

Ugyanakkor az is látszik, hogy mivel az ország költségvetési helyzete nem teszi lehetővé, hogy a közfoglalkoztatotti bér ismét elérje a minimálbért, ezért a későbbiekben sem várható ennek jelentősebb változtatása. Ezért vagy kevesebb közfoglalkoztatottat szabad csak a rendszerbe beengedni, vagy el kell rugaszkodni attól a mai elvtől, hogy aki nem dolgozik, ne is egyék.

Budapest, 2013. január 9.

KAMPÁNYNYUGDÍJ: A ROKKANTAKNAK MÁR NEM JÁRNA?

A múlt hét egyik meglepő híre volt, hogy kormányzati körökben erősen gondolkodnak a 13. havi nyugdíj bevezetésén. A kormány nem erősítette meg hivatalosan ezt az elképzelést, de a kormánypárti sajtóból származó hírek alapján inkább egy egyösszegű cafetériaszerű ellátást tervezhet a kabinet. A Policy Agenda azt vizsgálta meg, milyen pénzügyi-gazdasági feltételek kellenének ahhoz, hogy a kormány egy ilyen lépést súlyos következmények nélkül megtegyen.

Csapidát állított magának a Fidesz

Érdemes először azt megnézni, hogy a lakosság mekkora részét érintene egy ilyen lépés. Jelenleg kb. 2,2 millió ember kap nyugellátást. Köztük a legnagyobb rész az öregségi nyugdíjasoké (kb. 2 millió fő), de a nyugellátásból élnek az özvegyi nyugdíjasok, a szülői nyugellátást, és a régi rokkantsági rendszerben még rehabilitációs ellátást kapók. Ez utóbbiak folyamatosan futnak ki a rendszerből, jelenlegi számuk nem túl jelentős az összes nyugellátásban részesülők köréből.

Feltételezhető, hogy a kormány egy kvázi 13. havi nyugdíj esetén a teljes körre gondolhat. Megjegyezzük, hogy 2010-ben a nyugellátásban részesülők száma még 2,7 millió fő volt, azaz mintegy fél millióval több embert érinthetett volna pár évvel ezelőtt egy ilyen lépés. A jelentős csökkenés oka, hogy a mostani kabinet a korhatár alatti nyugdíjakat megszüntette, és az ellátásukat átalakította szociális ellátássá. Az ebben részesülők már nem számítanak nyugdíjasnak, vagyis egy esetleges „kampánynyugdíj” őket nem érinthetné.

Politikailag nézve ez jelentős támadási felületet teremt, mivel 500 ezer ember teljes mértékben vesztese lenne ennek a döntésnek, hiszen nem csak elvették tőlük a nyugdíj jelentette biztonságot, valamint az ezzel járó különjuttatásokat, hanem egy esetleges egyszeri juttatásból sem részesülhetnének.

Mennyibe kerülhet?

Abból a feltevésből kiindulva, hogy a kormány valójában egyfajta fix-összegű juttatást ad minden nyugellátásra jogosultnak, azzal számolhatunk, hogy mindenki megkapja az átlag nyugdíj havi összegét, azaz mintegy 100 ezer forintot. Ebben az esetben egy ilyen lépés kb. 220 milliárd forintba kerülne. Ez azonnal jelentkező kiadása lenne a költségvetésnek, még az esetben is, ha ezt a pénzt Erzsébet-utalvány formájában is adnák a nyugdíjasoknak, amit csak később váltanának be.

Természetesen elképzelhető egy ennél olcsóbb megoldás is. Amennyiben egy kicsit differenciálnak a nyugdíjasok között (főként az öregségi nyugdíjasok esetében lehet szó kisebb összegről), valamint nem az átlagos mértéket adnák, hanem pl. csak a felét. Ez is már érzékelhető juttatás lenne, és ebben az esetben 105 milliárd forint is elegendő lehet egy ilyen lépéshez.

Honnan lesz erre pénz?

A Policy Agenda álláspontja szerint, ahogy ezt már szeptemberi előrejelzésünkben is bemutattuk, 2013-ban nem lesz gazdasági növekedés Magyarországon. Ebből következően a költségvetésben szereplő bevételi sorok túltervezettek. Azaz annak érdekében, hogy tartható legyen a kívánt hiánycél, szükség lesz a jelentős mértékű (100 milliárd forint általános tartalék és 400 milliárd forint Országvédelmi Alap) költségvetési tartalékra. Mindezt úgy, hogy több, nem a gazdasági fejlődéssel összefüggő intézkedés elmaradása miatti bevétel már év elején kétségesnek látszik (pl. e-útdíj, pénztárgépek on-line kapcsolata a NAV-val).

Amennyiben mégis fordulat következik be a magyar gazdaságban, és valóban „szabadulnak” fel költségvetési források, akkor a kabinetnek az első között kell biztosítania a fedezetet a pedagóguséletpálya-modellhez és a felsőoktatáshoz (már ha valóban emelkedik a korábban tervezetthez képest az államilag támogatott helyek száma). Ez a kormány számításai szerint csak a pedagógusok esetében 73 milliárd forintot jelentene.

Véleményünk szerint nincs és nem is lesz fedezete annak, hogy a kormány akár egyszeri támogatást, „kampánynyugdíjat” adjon. Ehhez megítélésünk szerint 1,5%-os gazdasági növekedés kellene minimálisan, mert ebben az esetben a felfutó gazdasági teljesítmény, a növekvő béркиáramlás, és ennek kapcsán jelentkező magasabb fogyasztás adhatna akkora bevételi lehetőséget, hogy jóléti kiadásokra költhessen a kormány. Természetesen még ebben az esetben is felmerül a kérdés, hogy szabad-e a gazdasági teljesítmény növelését megalapozó felhalmozás, beruházás helyett ilyen kampányízü lépéseket tenni.

Budapest, 2013. január 16.

KUTATÁS A REZSICSÖKKENTÉSÉRŐL: MEGLESZ-E A 10%-OS MÉRTÉK?

Ez év január 1-jétől a kormány döntése értelmében 10%-kal csökkent a lakossági gáz, villany és távhő ára. A kabinet érvelése szerint erre azért volt szükség, hogy a jelentős mértékű lakásfenntartási költségek mérséklődjenek. A Policy Agenda a lakosság körében végzett reprezentatív közvélemény-kutatása szerint egyelőre nem egyértelmű az intézkedés megítélése.

Csökkennek az árak! Vagy mégsem?

Az intézkedés megítélésének vegyes a fogadtatása a lakosság körében. Ezt mutatja, hogy bár a kormánytól kezdve, szakértőkön át, a szolgáltatókig mindenki azt hangsúlyozza, hogy a kormány ármeghatározó szerepének köszönhetően valóban 10%-kal mérséklődtek bizonyos közműszolgáltatások költségei, mégis a válaszadók 17 százaléka szerint, egyáltalán meg sem valósul majd a rezszi csökkentése.

Akik szerint ténylegesen csökkenni fognak a lakásfenntartási kiadások, azoknál differenciált ennek a mértéke. A többség, 34%-uk szerint ennek hatása havonta 1000 forint alatt lesz. További 23% gondolja úgy, hogy 1000 és 2000 forint közötti lesz a kiadások mérséklődése. Érdekes módon 16% gondolja csupán, hogy 3000 ezer forintnál is többet tud megtakarítani ezzel a lépéssel. Ez azért is meglepő, mert ha a fűtést gázzal, vagy távhővel tudják megoldani, és ehhez hozzáadjuk a villanyszámlát, akkor 30 000 forintnál nagyobb havi költséget kapunk. Ez a 10% érvényesülése estén havi 3000 forintnál nagyobb összeget kellene hogy jelentsen.

Ugyanezt az alacsony lakossági várakozást igazolja vissza, hogy amikor azt kérdeztük a válaszadóktól, hogy a csökkenés a lakhatással kapcsolatos havi kiadásainak hány százalékát teszi ki, akkor az abszolút többségük (52%) azt mondta, hogy 1-3%. Kb. a negyedük (26%) ennél nagyobb, 4-7% közötti csökkenést becsül, 13% pedig 8-10% között várja

az árak mérséklődését. Érdekes módon a válaszadók 8%-a szerint a 10%-os gáz-, villany- és távhőárcsökkenés az ő esetében 10%-nál nagyobb mértékben csökkent a lakásfenntartási kiadásait.

Mi a hatása a rezsicsökkentésnek?

A Magyar Energia Hivatal döntése értelmében a közép- és nagyfeszültségű fogyasztó vállalkozások esetében növekedett a villamosenergia-szolgáltatás díja. A válaszadók 85%-a szerint ennek hatása megjelenik majd az árakban, azaz nőni fognak egyes termékek, szolgáltatások fogyasztói árai. Csupán 15%-a volt a válaszolóknak, aki szerint a verseny hatására nem hárítják át terheiket a cégek az emberekre.

Arra a kérdésre, hogy ennek milyen mértékű hatása lesz az árakra, a többség (42%) 4-7%-os emelkedésre számít. A válaszadók 21%-a szerint ennél nagyobb 8-10%-os lesz a drágulás, míg egy jelentős részük szerint (16%) ennek hatása ennél is durvább lesz, és akár 10% feletti mértékben is nőhetnek az árak. A megkérdezettek 21% gondolja azt, hogy 1-3% közötti emelkedéssel kell csak számolni.

Tévhit, vagy általános igazságok?

A közvélemény-kutatás során megkérdeztük az embereket, hogy mennyire értenek egyet néhány állítással, amit szakértők a rezsicsökkentés kapcsán fogalmaztak meg. A válaszadók inkább nem értenek egyet azzal az állítással, hogy „Ha a piaci ár alatt lesznek tartósan a lakossági gáz- és villanyárak, akkor ez pár éven belül a fejlesztések, karbantartások elmaradása miatt szolgáltatáskimaradást (pl. áramszünetek) okoz Magyarországon”. Egy 1-5-ös skálán, ahol az 1 – az egyáltalán nem értek egyet, míg az 5 – a teljesen egyetértek, ennél a kérdésnél 2,6-os átlagértéket mutatott.

Ugyancsak többször elhangzó szakmai érv, hogy „A rezsicsökkentés miatt mérséklődik a szolgáltatók bevétele, ezért az általuk megrendelt beruházások, karbantartások száma, mértéke is csökken. Ez több magyar cég esetében, akik alvállalkozóként végezték ezt a munkát bevé-

telkiesést, és létszámcsökkentést okoz”. Ebben az esetben elfogadóbb a lakosság, és a válaszok átlagértéke 3,2. Azaz inkább egyetértenek ezzel a megállapítással.

Megkérdeztük a kutatás során, hogy ki állapítja meg véleményük szerint a lakosság által fizetendő gáz- és villanyárat. A válaszok meglepőek, mivel 60% még mindig azt gondolja, hogy a szolgáltatás árát a szolgáltatók határozzák meg. Teszik mindezt annak ellenére, hogy az utóbbi hetek politikai megnyilvánulásai folyamatosan hangoztatták, hogy a kormány döntésének köszönhetően csökken 10%-kal a rezsiköltség a legfontosabb szolgáltatások esetében.

A kutatás adatai alapján az látszik, hogy egyelőre kisebb mértékű rezsicsökkenésre számítanak az emberek, mint ami reálisan várható. Ez valószínűsíthetően abból adódik, hogy a válaszadók félnek attól, más ágon mégiscsak megfizetik velük ennek költségét. Egyelőre az a kommunikáció sem volt sikeres, hogy a kormányhoz kötődjön az árak mérséklődése, mivel a válaszadók többsége szerint a szolgáltatóktól függ, hogy kinek mennyit kell fizetnie a gázért, vagy a villanyért.

A reprezentatív kutatás telefonos megkérdezéssel, 2013. január 22–25. között, 1000 fő válasza alapján készült.

Budapest, 2013. január 30.

KUTATÁS: A TÖBBSÉG TÁMOGATJA A 13. HAVI NYUGDÍJ BEVEZETÉSÉT, A FIATALOK KEVÉSBÉ

Az elmúlt hetek sajtóértesülései szerint a kormány azt fontolgatja, hogy újra bevezet egy 13. havi nyugdíjszerű ellátást. Elemzésünkben bemutatjuk azt a közvélemény-kutatást, amelyet a lakosság körében végeztünk a kérdés kapcsán.

Többség szerint lesz 13. havi nyugdíj

Talán meglepő, hogy 68 százaléka a válaszadóknak hallott arról, hogy újsághírek szerint a kormány tervezi a 13. havi nyugdíj, vagy ahhoz hasonló egyösszegű ellátás bevezetését. Ez különösen annak fényében magas arány, hogy miután érdemben nem reagált a kormány a hírekre, viszonylag rövid ideig volt a médiában a vezető hírek között ez az ügy.

Ennél is érdekesebb, hogy a felnőtt korú lakosság 59 százaléka szerint a választásokig be is vezeti a kormány ezt az ellátást és csupán 30 százalék mondta azt, hogy nem kerül bevezetésére, mivel az ország gazdasági helyzete nem teszi ezt lehetővé. A maradék 11 százalék nem tudott, vagy nem akart állást foglalni a kérdésben. Azok között, akik szerint a kormány meglepi ezt, 44 százalékuk úgy gondolja, hogy bár az ország gazdasági helyzete ezt nem teszi lehetővé, mégis felvállal a kabinet egy ekkora kiadást.

Hagyományosan azt mondják, hogy egy ilyen kérdésben az érintettek a legelfogultabbak, mivel az ő helyzetük javításáról van szó. Ugyanakkor ebben az esetben éppen a fordítottját tapasztalhatjuk. A középkorúak (főképpen 40-49 év közöttiek) hiszik leginkább, hogy bevezetésre kerül egy ilyenfajta egyszeri nyugdíj-kiegészítés, és a legkevésbé (35 százalék) a 70 év felettiek.

Szeretnénk a plusz nyugdíjat, sokan bármilyen áron

Megkérdeztük, hogy amennyiben bevezetésre kerülne a 13. havi nyugdíj, vagy ahhoz hasonló egyösszegű ellátás, akkor egyetértene-e ezzel a lépéssel? A lakosság többsége (54 százalék) támogatná ezt, sőt 13 százalékuk még akkor is, ha ezt az ország gazdasági helyzete nem teszi lehetővé. A 41 százalék azonban azt hozta fel érvként, hogy csökkent a nyugdíjak értéke, ezért szükséges egy „kompenzálás”. Ez azért figyelemfelkeltő adat, mert a jelenlegi kormány a többi társadalmi csoporthoz képest talán igyekszik is végrehajtani az inflációkövető emeléseket, és nem csorbítja a nyugdíjasok kedvezményeit. Ezzel szemben azonban majdnem abszolút többsége van annak a véleménynek a társadalomban, hogy még az inflációkövetés sem valósul meg, ezért kell többet adni az időseknek.

Azok között, akik elutasítják a plusz nyugdíjkiadást (az összes válaszadó 20 százaléka) többségben azok vannak, akik szerint, ha van többletforrás, akkor azt a gazdaság élénkítésére kell fordítani, és nem a jóléti kiadásokat kell növelni. A válaszadóknak szinte azonos nagysága (17 százalékuk) gondolja azt, hogy ha van pluszpénze az országnak, akkor azt minden társadalmi csoport között meg kell osztani, és további 9 százalékuk szerint nem a nyugdíjasoknak kell adni, mert a nyugdíjak értékét őrizze meg a kormány az évenkénti emelésekkel.

Látható a generációs törés

Az elosztható többletjövedelem kérdését is megnéztük a válaszadók életkora alapján. Ebben az esetben talán természetes módon is, de érezhető egy ún. generációs konfliktus. A 60 év felettiek körében 64 százalékos támogatottsága van a nyugdíj-kiegészítésnek, míg 30 év alatt már kisebbségben vannak azok, akik szeretnék egy ilyen lépést. A 30-60 év közöttiek hasonlóan vélekednek, és 52 százalékuk egyetértene azzal, ha a kormány bevezetné az extra juttatást.

Akik elutasítanának egy ilyen lépést, azok között a 30 év alattiak, és a nyugdíj előtt állók (50-59 évesek) 22-23 százalékuk inkább azt tartaná igazságosnak, ha mindenki részesülne a pluszpénzből. Szinte

minden korosztálynak a negyede azt gondolja, hogy inkább a gazdasági növekedésre kellene áldozni több pénzt, és nem egy ilyen kiadásra. A nyugdíjas korúak esetében minden ötödik inkább a jövőbe fektetné az ország többletpénzét, és nem a napi gondokat orvosolná.

A kutatás azt mutatja, hogy a társadalom többsége szeretné, ha a kormány valóban bevezetné a 13. havi nyugdíjat, vagy azzal hasonló ellátást. De azzal politikai értelemben számolnia kell a kormánypártnak, hogy ez a fiatal szavazók körében inkább elutasítással találkozik, valamint a nyugdíj előtt állók számára sem feltétlenül bír átütő üzenettel.

A közvélemény-kutatás telefonos megkérdezéssel, 2013. január 22–25. között, 1000 fő válasza alapján készült.

Budapest, 2013. február 6.

GAZDASÁGI FEJLŐDÉS INDEX: A GAZDASÁGI CSODA MÉG VÁRAT MAGÁRA

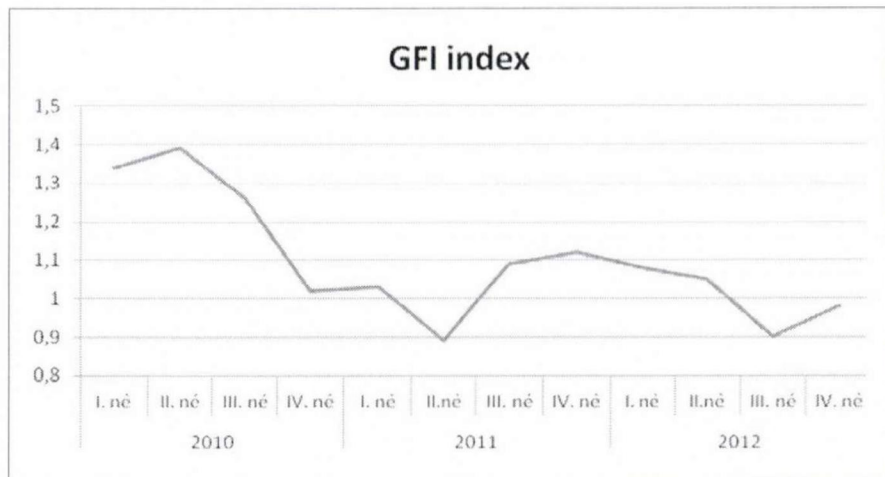
A Policy Agenda által számított Gazdasági Fejlődés Indexe (GFI) 2012. IV. negyedévében 0,98. Az előző negyedévhez viszonyítva összességében változatlanságot jelző folyamatokat mutat. A következő féléves időszakra indexünk a gazdasági folyamatokban a 2010 óta tartó erőteljes visszaeséshez képest, most további csökkenést, jó esetben stagnálást jelez. A háztartások gazdálkodásában és a vállalatok működésében nem látunk jeleket egy esetleges pozitív elmozdulásra, változatlanul egyértelmű az alacsony kereslet, az alacsony foglalkoztatás okozta kilátástalanság.

Nem lesz gazdasági fejlődés

A GFI előző negyedévi, még kifejezetten további csökkenést mutató trendje kiegyenesedett, most a gazdasági folyamatok alakulásában nem jelez erőteljesebb kedvezőtlen várakozásokat a következő félévre. A magyar gazdaságban már az ún. potenciális teljesítmény is lecsökkent és emiatt a kormány által csupán 0,5%-osra becsült növekedési lehetőségtől is el fog maradni GDP-bővülésünk. A világgazdasági válság, majd a pozitív hatásaiban egyre nehezebben magyarázható hazai gazdaságpolitikai lépések következtében nyilvánvalóvá vált, hogy a következő két-három negyedévben recesszióval küzd majd a magyar gazdaság.

Az államháztartási egyenleg alakításában kemény szigorításokkal elért kedvező arány ellenére sem látszik a növekedés elindításának legkisebb jele sem. Vagy épp ezért, a GDP erőteljes csökkenése, a társadalmi deficit egyre erőteljesebb jelenléte, a vállalati gazdálkodás ellehetetlenülése, az adózási és a foglalkoztatási folyamatok zavarai, az infláció magas szintje, a fogyasztás változatlan szűkülése már valamennyi makrogazdasági mutatóban megjelenik, még az eddig siker-

történetnek tekintett külkereskedelmi egyenlegünk szűkülése is egyértelművé teszi a fejlődés egyre távolabbra kerülését.

Áll a gazdaság

A gazdaság monetáris és fiskális helyzetét mutató GFI-mutatók 2011 végén is stagnálást mutattak, úgy ahogy most 2012 utolsó negyedében is. A világban meglévő óriási tömegű szabad pénztőke, ún. forró pénzek teszik lehetővé, hogy Magyarország az igen rossz hitelminősítói besorolás ellenére is a pénzpiacról tud finanszírozáshoz jutni. Nem szól azonban a gazdasági kormányzás arról, hogy ez mibe kerül. Részben az az ára, hogy a banki szférát igen erőteljes különadóval sújtják, ami a vállalati hitelezést lassan teljesen leállítja majd. A nagy probléma akkor következhet be, ha majd a vállalkozások forgóeszköz-hitelezésében lesznek gondok.

Az IMF-hitelmegállapodás kudarca miatt a későbbiekben a magyarországi monetáris helyzet romlása feltételezhető, nem lesz meg az alapja az alapkamat reális háttérű további csökkentésének és a forintárfolyam ingadozásának csökkentésére sem.

A háztartások gazdálkodását változatlanul a foglalkoztatás és a jövedelmek alacsony szintje, a fogyasztás folyamatos szűkülése jellemzi. 2012 negyedik negyedévében az adatok a háztartások vagyoni helyzetében semmilyen javulást nem mutatnak, a hitelfelvételi kényszer erős, a reálkereset változásában nincs érdemi javulás és továbbra is jelentős kockázatokat mutat, hogy a fiatalok munkanélkülisége nagyon magas szintű és várhatóan még tovább növekedhet.

A vállalkozói szféra gazdálkodásának összes mutatója 2012. utolsó negyedévében – a fél évvel ezelőtt még érezhető javulás után – pesszimista megítélésre utal a folyamatok alakulásában. A GFI-rész-indexek most egyértelműen a vállalkozások gazdálkodásának kedvezőtlen kilátásait jelzik. Az export piaci konjunktúra stagnálását a kedvezőtlen németországi hatások, valamint a magyar kkv-szektor pesszimista előrejelzései is befolyásolják. Az ipari termelés szintje nem várt mértékben esik vissza, de a közvetlen tőkebefektetések lassulása – amely egyben a beruházások elmaradását jelzi – a várható növekedésbeindulás ellehetetlenülésére utal. Igen kedvezőtlen, hogy a vállalati hitelezés továbbra is alacsony szintű. A gazdaságpolitika változatlanul nem tud gazdaságélénkítő lépéseket tenni, sőt a túl-adóztatott pénzügyi szektor mellett pl. az energiaköltségek várható emelkedésével más ágazatoknak is gazdálkodási nehézségeket fog okozni, tovább rontva a piacgazdaság normális működését, nehezítve a növekedés esélyeinek megteremtődését.

Budapest, 2013. február 13.

TÖBB MINT SZÁZEZER EMBER KERÜLT KI A MUNKANÉLKÜLI- ELLÁTÁS RENDSZERÉBŐL!

Egy recesszióban lévő országban természetes, hogy egyre többen kényszerülnek munkanélküli-ellátásra, és ennek következtében növekednek az állam ezzel kapcsolatos kiadásai. A Policy Agenda heti elemzésében azt mutatja be, hogy Magyarország miért kivétel ez alól, és mivel „kezeli” a munkanélküliséget a kormány.

Csökkent az álláskeresési támogatásban részesülők száma

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai alapján jelenleg 650 ezer ember vetette magát nyilvántartásba a munkaügyi hivatalok valamelyikében. Lényegében az elmúlt három évben minden év januárjában ennyi ügyfele volt az államnak (kivétel 2011, amikor 680 ezer fölött volt a regisztráltak száma). Ugyanakkor jelentős változások történtek az elmúlt években, amelynek köszönhetően spórolt ugyan a költségvetés, de sokan elveszítették bevételi, megélhetési forrásukat.

2010-ben és 2011-ben is nagyságrendileg 230 ezer ember kapott álláskeresési járadékot, vagy álláskeresési segélyt. Ez 2010-ben 138 milliárd forintjába került a költségvetésnek.

A jelenlegi kormány a Széll Kálmán Tervben, majd a konvergenciaprogramjában tett vállalásai alapján radikálisan, három hónapra csökkentette az álláskeresési támogatás idejét. Ennek hatására 2013 januárjában már csak 87 ezer ember kapott ellátást az államtól. Az idei tervek szerint pedig már csak 59 milliárd forintjába kerül a kormánynak az e célú támogatás, azaz 79 milliárd forintot spórolnak.

Sokakról lemondott a kormány

2010/2011-hez képest mintegy 140 ezer ember nem kap álláskeresősi támogatást. Közülük sokan – 2010-hez képest 40 ezer fő – átkerülnek a szociális segélyezési rendszerbe. Más szóval az ő családi körülményeik olyanok, hogy jogosultakká váltak a rendszeres szociális segélyre, vagy a foglalkoztatást helyettesítő támogatásra. Ez becsléseink szerint 8-10 milliárd forinttal növeli meg a kiadásokat.

Mintegy 100 ezer foglalkoztatott pedig elvesztett minden állami támogatást, és csak azért maradtak a munkaügyi hálózatban, mert abban reménykednek, hogy kapnak valamilyen segítséget legalább az elhelyezkedéshez. Miután a munkaerőpiac stagnál, ezért számukra valószínűleg csak annyi lehetőséget teremthet, hogy szerencsés esetben valamelyik közmunkaprogramba bekapcsolódhatnak. De ehhez januárban valóban szerencse kellett.

A tavalyi évi adatok alapján közülük, kisebb-nagyobb megszakításokkal erre kb. 100 ezer főnek volt lehetősége az egész év során. Miután a közmunkaprogramok év elején lassabban indulnak be, ezért közülük sokan most még erre sem kapnak lehetőséget. Ha a tavalyi januári adatokkal számolunk, akkor ez év elején 15 ezer ember kaphatott lehetőséget közfoglalkoztatás keretében munkavállalásra, miközben ez 2010-ben még 53 ezer fő volt. Az adatok azt is mutatják, hogy minden bizonnyal van 330 ezer fő, akik nem jutnak közmunkához, segélyhez vagy álláskeresősi támogatáshoz. Számukra a gyakran már nem létező tartalékok felélése, a szezonális feketemunka (télen nagyon kevés) marad csak.

A fiatalok még rosszabbul állnak

Egész Európában az egyik legnehezebb helyzetben lévő társadalmi csoport a pályakezdőké. Ez alól Magyarország sem kivétel. A munkaügyi hivatalnál 73 ezer pályakezdő fiatalt regisztrálnak. Ez a szám 20 ezerrel nőtt 2010-hez képest, és ami a leginkább drámai, hogy megduplázódott azok száma, akik pályakezdőként először kerültek a rendszerbe (6 ezer főről 12 600 főre nőtt létszámuk). Azaz a mostani fog-

lalkoztatási helyzetben az iskolapadból kikerülők szinte esélytelennek számítanak a munkahelyért zajló versenyben. Az ő helyzetük azért is nehezebb, mert nem kapnak álláskeresői támogatást. A Policy Agenda korábbi felmérései szerint ezen a területen nem hoz átütő sikert – a munkahelyvédelmi akcióterv keretében – a 25 év alattiaknak adható foglalkoztatási kedvezmény, és a mostani számok is azt mutatják, hogy a foglalkoztatók nem „tolonganak” a pályakezdőkért.

A kormányzat unortodox eszközöket alkalmaz a munkanélküliség kezelésére. Európai trendektől eltérően nem növelte – de még csak nem is őrizte meg – a munkájukat elveszítők számára adható források nagyságát, hanem durván beavatkozott, és csökkentette az álláskeresői támogatás összegét és időtartamát, valamint lassította a közmunkaprogramok indulását. A számok alapján 2010-hez képest 130-140 ezerrel nőtt azok száma, akik semmilyen segítséget nem kapnak az államtól, még közmunka formájában sem.

Budapest, 2013. február 19.

MEKKORA OSZTOGATÁS LESZ A VÁLASZTÁSOK ELŐTT?

Az Európai Bizottság által közzétett elemzés szerint egyelőre nem adottak a feltételek ahhoz, hogy kikerüljön az ország a túlzottdeficit-eljárás alól. Bár a kormány látszólag mindent megtesz, hogy bizonyítson az EU felé ennek érdekében, de eddig nem sikerült meggyőznie a Bizottság illetékeseit. A Policy Agenda heti elemzésében megvizsgálta, hogy a túlzottdeficit-eljárás további fennmaradása milyen hatással lehet a 2014-es választásokra, illetve mit tehet még a kabinet ennek feloldására?

Lesznek megszorítások?

A sokszor módosított költségvetés adatai alapján az Európai Bizottság szakértői a 2013-as és 2014-es költségvetési hiány mértékét 3,4%-ra becsülik. Eszerint még mindig nincsenek meg annak a feltételei, hogy Magyarország – lassan 10 év után – kikerüljön a túlzottdeficit-eljárás alól.

Ez azt jelenti, hogy az idei évben – feltehetően már ápriliséig – több mint 200 milliárd forintos újabb kiigazító csomagra, vagy legalábbis a költségvetésben szereplő tételek realizását biztosító intézkedésekre (pl. a gazdaság kifehérítésének erősítése, e-útdíj bevezetése, pénztárgepek on-line összekötése a NAV-val) lesz szükség. A Policy Agenda várakozásai szerint inkább ismét lesz egy akkora mértékű megszorító csomag, amely eloszthatja a brüsszeli aggályokat. Ezt támasztja alá, hogy az elmúlt években hasonló esetekben is mindig így reagált a kabinet.

A kormány eddigi gyakorlatából pedig csak egyféle megoldás valószínű, vagyis a szokásos zárolások, valamint némely beruházási források átütemezésén túl, lényegében csak valamiféle újabb adóemelésre lehet számítani. Azaz jobb híján – a kiadási oldal szűkítése helyett – a gazdasági szereplők adóterheinek emelése révén lesz többletbevétel.

tel a büdzsé számára. Ennek persze lehet inflációgerjesztő hatása, de a relatíve kedvező inflációs környezetben talán arra számítanak, hogy nem okoz majd gondot az sem, hogy a gazdaság adóztatása szinte automatikusan a fogyasztói árak emelkedését hozza.

Választásokig hátralévő forgatókönyvek

A közvélemény-kutatási adatokból kitűnik, hogy minimális változás van az utóbbi hónapokban a kormánypártok népszerűségében. Ahhoz, hogy a Fidesz növelni tudja szavazótáborát, elengedhetetlen lehet egy ún. „forrókampány”. Ez pedig nem csupán az eddigi folyamatos gyakorlat fenntartásából, vagyis abból áll, hogy az ellenzéket állandóan támadják, hanem abból, hogy látványosan növelik a jóléti kiadásokat, hiszen a magyar társadalom láthatólag erre igen fogékony. A kormánynak van ötlete bőven, hiszen már korábban felvetődött

- a pedagóguséletpálya-modell;
- a 13. havi nyugdíjhoz hasonló támogatás;
- az alapvető élelmiszerek áfakulcsának csökkentése;
- a többgyermekes alacsonyan kereső családok adómentességi körének bővítése;
- a rezsi mértékének további csökkentése.

Ez az ún. jóléti csomag a Policy Agenda számításai szerint minimum 250 milliárd forintba kerül, és ennek láthatólag nincs fedezete. Álláspontunk szerint két forgatókönyv lehetséges:

Az első a „hidegkampány”, amikor a kormány az ellenzék ellehetetlenítése mellett csak azzal lesz képes érvelni, hogy alacsonyan tartották a költségvetési hiányt, és ezáltal nem kellett növelni az államadósságot, vagy esetleg még csökkenthető is volt az. Ennek azonban véleményünk szerint minimális a mozgósító ereje.

A másik lehetőség a „gazdasági vakrepülés” forgatókönyve, amely arra épít, hogy legkésőbb őszre sikerül kikeveredni a túlzottdeficit-eljárás alól, és az így kapott bizalom kitart a piacoknál is. Ebben az esetben nem tartjuk elképzelhetetlennek, hogy az ideai hiánycél tartása mellett, még jövő év elején választások előtti osztogatás kezdődik. Ennek ára azonban – ahogy korábban bemutattuk – egy 0,8-1% kö-

zötti költségvetésihiány-növekedés, azaz a választások után ekkora problémával kell szembenéznie az új kormánynak. Kérdés, hogy ezt milyen módon lehet elfogadtatni az EU-val és a külföldi befektetőkkel.

Véleményünk szerint a kormány bízik abban, hogy jó ütemezéssel – azaz egy novemberben meghirdetett jóléti csomaggal – tud majd annyi időt nyerni, hogy a megemelkedett költségvetési hiány „mégsem veri ki a biztosítékot”, és nem jár majd az a gazdaság megroppanásával. Ehhez azonban egy olyan minimális gazdasági fejlődésre is szükség lenne, amely erősítené a gazdaságba vetett bizalmat és erre szinte nincs is esély.

Melyik forgatókönyvre szavaz a kormány?

A két forgatókönyv között az dönthet, hogy az előbb-utóbb valószínűsíthetően összeálló demokratikus ellenzéki erők mekkora támogatottsággal jutnak el a választási hajrához. Amennyiben ősszel már nagyon kicsi lesz a különbség a két szemben álló politikai erő között, akkor a Fidesznek elemi érdeke lesz, hogy az általa folyamatosan kommunikált „magyar gazdasági csodát” az emberek egy része a „zsebében” érezze, azaz forintokra válthassa át. Ez egy kényszerű osztogatást jelent, anélkül, hogy számításba vennék, mibe is kerül majd a választások utáni „romeltakarítás”.

Ahhoz, hogy a kabinetnek legyen manőverezési lehetősége a választási küzdelemben, most a legfontosabb feladata lehet meggyőzni az Európai Bizottságot, hogy idén és jövőre a megengedett 3%-nál nem lesz nagyobb a hiány. Azonban emellett bizonyítania kellene azt is, hogy a gazdasági növekedés elindításához is képes érdemi lépésekre. Az előbbi álláspontunk szerint megvalósíthatja ugyan a kabinet, míg az utóbbi esetében egyre több a kérdőjel.

Budapest, 2013. február 27.

NEM SIKERÜLT A ROKKANT- NYUGDÍJRENDSZER ÁTALAKÍTÁSA

A kormány a költségvetési lyukak befoltozása miatt 2011 tavaszán célul tűzte ki, hogy átalakítja a rokkantnyugdíjrendszert. Ennek hatásaként a munkaerőpiacra visszatérő százezreket és közel 100 milliárd forint megtakarítást reméltek. A Policy Agenda elemzéseiben folyamatosan vizsgálja, hogy valójában mire képes a kormány ezen a területen. Az eddigi eredmények egyelőre pénzügyi és politikai kudarcot mutatnak.

Bevált a jóslat – nem lehet annyit spórolni a rendszeren

A Policy Agenda 2012. októberi elemzésében azt mondta, hogy a költségvetés augusztus végi adatai alapján az látszik, hogy várhatóan, akár 10–15 milliárd forinttal is túllépi a rokkantsági ellátásokra tervezett 342 milliárd forintos keretet. Költségvetési értelemben tehát 2012-ben minimális a rendszer átalakításának egyenlege a tavalyi évhez képest, miközben a kormány erős támadásokkal néz szembe a korábbi szisztéma drasztikus átalakítása miatt.

Az év elején nyilvánosságra került adatok alátámasztják ezt a várakozásunkat, mivel 358 milliárd forint került elköltésre rokkantsági és rehabilitációs ellátásokra. Ennek a pénzügyi kudarcnak az az oka, hogy irreálisak voltak a célkitűzések, nem volt valós az alapállítás, hogy tömegeket lehet visszavezetni a munkaerőpiacra. De ugyanúgy hiteltelen volt az az állítás is, hogy a felülvizsgálat hatására szintén tömegekről derül ki, hogy csupán visszaélnék a rendszerrel, és egészségi állapotuk miatt nem indokolt, hogy az államtól segítséget kapjanak.

A rossz kiindulópontok mellett a végrehajtás is komoly problémákkal szembesült. Az 57 év alatti teljes létszám átvizsgálását nem volt képes a kormányzat elvégezni. Még októberben azzal számoltunk,

hogy szemben a 2010-ben végzett 92 ezer felülvizsgálattal 50 ezer minősítést tudnak elvégezni 2012-ben. Az év végi tényadat azonban még ennél is rosszabb, 44 ezer lett. Tehát a felülvizsgálandó körnek még 15%-ával sem végeztek.

A létszám csökken, de nem a reform miatt

Az elmúlt évekre visszamenőleg azt látjuk, hogy 2006-ban még 700 ezer olyan ember volt, aki nem töltötte be a nyugdíjkorhatárt és így kapott rokkantnyugdíjat, vagy egészségkárosodott személyeknek járó juttatásokat. Ez a szám 2009-re lecsökkent 570 ezerre, majd 2011-re 470 ezerre. A 2012-es átalakítás után ez a csökkenés nem volt látványos, mivel kilenc hónap alatt csupán 20 ezer ember került ki az ellátásból, vagy vált öregségi nyugdíjassá. Azaz az adatok nem igazolják, hogy sikerült volna tömegesen kiszorítani visszaélőket, sőt a létszám csökkenése mögött inkább az áll, hogy egyre többen töltik be az érintetti körből a nyugdíjkorhatárt, vagy időközben elhaláloznak.

2012-ben a 44 ezer felülvizsgálatból 4700 esetben állapították meg, hogy nincsen olyan fokú egészségkárosodása, amely miatt indokolt az állami szociális támogatás. Ezzel szemben első fokon 29 ezer embernek ítélték valamilyen jellegű rokkantási ellátást. Azaz többen kerültek be tavalyi évben a rendszerbe, mint ahányan a felülvizsgálatok miatt kikerültek belőle.

Mi lesz idén?

A költségvetési törvényben rögzítettek szerint 2013-ban 349 milliárd forintot költ el az állam rokkantsági ellátásokra. Jelenlegi adatokkal számolva azt feltételezzük, hogy minimális túlköltés elképzelhető ezen a soron is, de ennek mértéke 4-5 milliárd forintnál nem lesz nagyobb. Az idei év első hónapjának az adataiból azt látjuk, hogy nem lesznek idén sem tömeges felülvizsgálatok, láthatólag a rendszer ezt a 44–47 ezer fő közötti teljesítményt képes „hozni”. Ugyanakkor miután társadalompolitikai és bűnbakképzési szempontból is középpontba helyezte a kabinet a megváltozott munkaképességűeket, ezért az ellen-

zék és társadalmi szervezetek folyamatosan támadni fogják az átalakításokat.

Azaz láthatólag lassabb a végrehajtás, mint akár az előző időszakokban. Tömegek nem veszítik el ellátásukat, ennek ellenére a rendszer átalakításának rossz kommunikációja miatt további politikai károkat fog elszenvedni a kormány. Mindezt azért, mert rosszul jelölték ki a rendszer átalakításának a célját, és hibásan mérték fel az elérhető eredményeket.

Budapest, 2013. március 6.

DRASZTIKUSRA SIKERÜLT A REFORM A GYÓGYSZERPIACON

A kormány a költségvetési hiány csökkentése érdekében 2011-ben drasztikus kiadáscsökkentést rendelt el a gyógyszerfinanszírozások körében. A Policy Agenda heti elemzésében megvizsgálta, hogy a kitűzött célok miképpen teljesültek, túl vagyunk-e a nehezen, vagy további megszorításokkal kell számolni.

Sokat költünk gyógyszerre

A KSH legfrissebb adatai (2011) szerint az egy lakosra jutó éves kiadásoknak 3%-át, azaz majdnem 27 ezer forintot tesz ki a gyógyszerekre vagy gyógyhatású készítményekre fordított összeg. Ebből több mint 11 ezer forint volt olyan kiadásunk, amely az állam által támogatott gyógyszer lakossági térítési díját jelentette. A többi az ún. szabadon vásárolható termékeket jelenti.

Ez az adat elsőre bár nem tűnik jelentősnek, de ha azt nézzük, hogy egy nyugdíjasháztartás esetén mekkora az egy főre jutó kiadás, akkor látható, hogy a teljes kiadásuk majd 7%-át gyógyszerre vagy gyógyhatású készítményekre fordítják az idősebb korúak. Ez az arány pedig több, mint duplája egy átlagos család azonos körű kiadásainak.

Csökkenő állami ráfordítások

Az ún. egészségpolitikai eszközökkel a kormánynak egyetlen területre van hatása, ez pedig az állam által támogatott gyógyszereké. Az elmúlt évtizedben azzal szembesülhettünk, hogy dinamikusan emelkedett az állam által adott gyógyszerár-támogatás mértéke, és ha az elmúlt évtized közepén nem sikerül megtörni a trendet, akkor már bőven 550 milliárd forint felett járnának az éves kiadások. Költségvetési szempontból jól látta a mostani kabinet is, hogy nem tartható ez

a pálya, ezért folytatnia kell a megszorításokat a gyógyszerkassza kiadásainak területén is.

Ennek érdekében a 2011-es Széll Kálmán Tervben, és az ennek alapján az Európai Unió számára készített konvergenciaprogramban azt vállalta a kormány, hogy rendkívül drasztikus 120 milliárd forint felletti forráskivonást hajt végre. 2012-ben azonban az eredetileg tervezett 277 milliárd forint helyett végül is ennél lényegesen magasabb összeget, 315 milliárd forintot kellett a költségvetésből e kiadásokra fordítani.

A 2013-as, idei év erősen ambiciózus, mivel 279 milliárd forintot terveztek csupán e költségvetési soron a költségvetés elfogadásakor. Azaz a tavalyi jelentős megszorításhoz képest, újabb „szigorítást” akarnak végrehajtani a gyógyszerköltségeken. Ennek tarthatóságát illetően azonban szkeptikusak vagyunk, annak ellenére, hogy a januári költségvetési adat alapján az időarányosnál is alacsony volt a kiadás ebben a szegmensben. Ugyanakkor érdemes megvárni az első negyedév végét, mivel akkor majd látszik, hogy milyen mértékű az előző időszakokhoz képest a költségvetési pénzek kiáramlása. Várakozásaink szerint a kabinet – ha nem akarja kiegészíteni egyéb forrásokból a gyógyszerkasszát, akkor – kénytelen lesz újra változtatni a támogatási rendszeren.

A lakossági terhek nőnek

A Policy Agenda tavaly őszi elemzésében már felhívta a figyelmet arra a problémára, hogy bár a kormány kevesebbet áldoz a gyógyszerfinanszírozásra, és a rendszer átalakításával csökkentette az egy főre jutó térítési díj összegét, de arányaiban mégis többet kell fizetni a patikában, mint eddig. Amíg egy 1000 forintos gyógyszer esetén 2011-ben még 770 forintot az állam finanszírozott és csupán 230 forintot kellett fizetnie a betegnek, addig ez 2012-ben kb. 250 forintra emelkedett. Azaz, akinek szüksége van gyógyszerre, az többet fizet dobozonként, mint korábban.

Fontos lehet azonban az is, hogy míg 2011-ben a tényleges fogyasztás alapján egy fő 11 400 forintot fizetett évente az állami támogatás mellett a patikában, addig ez az összeg 2012-ben éves szinten 10 500

forintra csökkent. Elvileg talán ez még kormányzati sikernek is találhatnánk, ha nem az lenne a mögöttes ok, hogy a csökkenő reálkérések, illetve a növekvő árak miatt egyre többen vannak azok, akik nem tudják kiváltani a gyógyszereiket. Ugyanis a valóságban emiatt csökken a támogatott forgalom, és emiatt kell kevesebbet fordítania az államnak a gyógyszerkassza támogatására.

A mögöttes adatokból az is látszik, hogy miközben az állam egyre inkább szűkíti pénzügyi lehetőségeit, annak ellenére egyre többet költünk olyan termékekre, amelyek nem tartoznak a társadalombiztosítás által támogatott körbe. A tavalyi év első háromnegyedévi adatai alapján a Policy Agenda becslése szerint 2012 évben a gyógyszer és gyógyhatású készítmények kiskereskedelmi forgalma 430 milliárd forintot ért el, amely 25 milliárd forinttal több, mint 2010-ben. Azaz bár csökkent az állami támogatás, és támogatott gyógyszerre 2010-hez képest 13-15 milliárd forinttal kevesebbet hagyunk ott a patikákban, de az egyéb beszerzésű készítményekre többet költünk. Jellemző, hogy e termékek esetében az átlagosnál magasabb is az árdrágulás mértéke (2013. februárban 4,1%). A lakossági érzetet nézve pedig valószínűleg mindegy, hogy a receptre kiváltott gyógyszer, vagy a recept nélkül megvásárolható termék ára növekszik, hiszen mégiscsak egy helyről kell azt fizetni.

Budapest, 2013. március 13.

MEKKORA MEGTAKARÍTÁST JELENT A HÁZTARTÁSOKNAK A REZSICSÖKKENÉS 2.0?

Az Országgyűlés jelenleg tárgyalja a kormánypártok által kezdeményezett rezsiköltség-csökkentési törvényjavaslatot. Ennek új eleme, hogy ez év július 1-jétől 10%-kal csökkensenek az ivóvíz-, a szennyvíz-elvezetési és a hulladékszállítási díjak. A Policy Agenda azt vizsgálta meg, hogy mekkora költségcsökkenést eredményezhet az elmúlt évekhez képest ez a látványosnak tűnő intézkedés.

Rezsicsökkentés „light”

A mostani lépés a rezsiköltségek kisebb részét érinti. Míg a lakosság gáz- és villanyszámlái a rezsiköltség kb. 50%-át tették ki a KSH legutolsó adatai szerint, addig az ivóvíz, a csatorna-díj és a lakossági hulladékszállítás a lakásfenntartási költségeinknek mintegy 13%-át jelentik, azaz láthatólag ez már jóval kisebb szeletét érinti a háztartások kiadásainak.

Egy ember átlagosan kb. 3200–3300 forintot fizet havonta víz-, csatorna- és hulladékszállítási díjként. Amennyiben megvalósul a 10%-os csökkentés, akkor ez 320-330 forint megtakarítást jelent egy embernek havi szinten.

Makrogazdasági szempontból is minimális a lépés hatása, hiszen biztosan nem gyakorol olyan hatást az inflációra, mint a korábbi gáz- és villanyárcsökkentés. Az inflációs kosáron belül a legfrissebb adatok szerint a fogyasztói kosárnak 2,4%-át teszik ki ezen költségek, míg a korábban már említett gáz- és villanyköltségek esetében ez 7,9%.

Mennyivel fizetünk többet, mint korábban?

Érdemes azt is megnézni, hogy miképpen változott ezeknek a közüzemi szolgáltatásoknak a díja. 2003-óta a KSH adatai szerint évente átlagosan 7,7%-kal emelkedett a víz, 10,1%-kal a szennyvízelvezetés, míg 11,6%-kal a hulladékszállítás költsége. Ugyanakkor az elmúlt öt évben ez a folyamat lassult, bár még mindig az infláció feletti mértékben következett be a szolgáltatási díjak drágulása.

Miután az ivóvíz, a szennyvízelvezetés és a hulladékszállítás még nem hatósági áras, ezért településenként jelentős különbségek vannak a téren, hogy ki mennyiért jut hozzá ezekhez a szolgáltatásokhoz. Ezért is nehéz megmondani, hogy valójában mit jelent a most tervezett rezsicsökkentés. Annak érdekében, hogy objektíven vizsgáljuk a kérdést, megnéztük a főváros, valamint az 5 legnagyobb megyei jogú város adatait. Összehasonlítottuk, hogy 2010 és 2013 között hogyan változott az ivóvíz- és a csatornahasználati díj m³-kénti ára, valamint egy 120 literes kuka elszállításának egyszeri díját.

Az adatok azt mutatják, hogy a vizsgáltunkban érintett 2,55 millió lakó körében 2011-ben a Széll Kálmán Terv kapcsán bejelentett rezsistop ellenére mindegyik településen nőtték az árak. Ez a három év alatt átlagosan kb. 8%-os vízdíj, 20%-os szennyvíz-elvezetési díj, míg 13%-os hulladékszállítási díjnövekedést jelentett.

Amennyiben időben előre tekintünk, akkor azt látjuk, hogy a július 1-jétől életbe lépő csökkentés hatására az ivóvíz esetében sikerül a 2010 előtti árak alá vinni a díj mértékét, míg ezt sem a csatornahasználati díj, sem a hulladékszállítás esetében nem sikerül megvalósítani. Azaz, ha leegyszerűsítjük a helyzetet, akkor a mostani lépés összhatást tekintve arra sem elegendő, hogy a kormány hivatalba lépése óta bekövetkezett árváltozást kompenzálni legyen képes.

Településenként nézve ez azt jelenti, hogy számításaink szerint Pécsen mindhárom szolgáltatási díj esetében felette maradnak a csökkentés utáni árak a 2010-es mértéknek. Míg Miskolcon és Győrben elvileg az ivóvíz mellett a szennyvíz-elvezetési díj is alatta lesz a három évvel ezelőtti árnak. Ha megnézzük a fővárosi adatokat, akkor az látszik, hogy az ivóvíz és a szennyvízelvezetés költsége együttesen a re-

zsicsökkentés után még mindig 4%-kal lesz magasabb, mint a kormányzati ciklus elején.

A számok alapján azt látjuk, hogy a rezsicsökkentés első ütemében – azaz a gáz és a villamos energia esetében – a három évvel ezelőtti szint alá sikerült csökkenteni az árakat, addig a tervezett újabb változások átlagosan nem hozzák vissza még a 2010-es árszintet sem. Ezért a Policy Agenda véleménye szerint a rezsiköltség-csökkentés második üteme már sokkal ellentmondásosabb politikai értelemben, mint az első ütem volt, és a társadalmi hatása is kisebb mértékű, de a kommunikációs értéke valóban nagyon jelentős.

Budapest, 2013. március 20.

MIKORTÓL LESZ KONSZOLIDÁCIÓ A PARLAMENT MŰKÖDÉSÉBEN?

A kormánypárti politikusok többször is kijelentették, hogy a ciklus hátralévő része már a parlamenti finomhangolás időszaka, és nem a korábbi feszített tempójú jogalkotásé. A Policy Agenda a Politikai Hatás Index kutatási program keretében az egész ciklus során monitorozta a törvényhozási munkát. A meglévő adatok segítségével bemutatjuk, hogy mi is jellemzi a mostani parlament tevékenységét.

Kiszámíthatatlan törvénykezési munka

A törvényhozás munkáját háromféle szempont alapján értékeltük. Az első a kiszámíthatóság, azaz milyen mértékben tervezhető a parlament napirendje. Ennek kapcsán a legfontosabb szempont, hogy a mindenkori kormány a félév végén kötelezően be kell nyújtsa a parlament számára a következő időszak jogalkotási tervét. Elviekben ez tartalmazza hónapokra lebontva, hogy mikor mit kíván a törvényhozó asztalára tenni a kormányzat, és mikorra szeretné, ha az elfogadásra kerüljön. Egy kiszámítható és tervszerű működés esetén ez a parlamenti munka sorvezetője.

Az eddigi adatok azt mutatják, hogy a jogalkotási tervben szereplő feladatok 47%-át sikerült végrehajtani határidőre (ebből a szempontból megengedőek voltunk egy-két hónapos csúszások kapcsán). Ugyanakkor a kormány által benyújtott törvényeknek 61%-a olyan volt, ami nem szerepelt előzetesen a jogalkotási tervben, hanem viszonylag váratlanul jelentek meg ez a javaslatok a törvényhozásban.

Hangsúlyozzuk, alapvetően nincsen azzal baj, ha időnként a változó külső körülmények miatt szükség van az előzetesen tervezetthez képest egy-egy váratlan jogalkotási munkára. A problémát ennek kapcsán abban látjuk, hogy amikor a jogrendszer leépülésével vádolják hazai és nemzetközi szervezetek a kabinetet, akkor ennek érve lehet,

ha a törvényhozói munka is ad hoc képet mutat, mert ez kikapcsolja a kontrollokat a rendszerből.

Állandósult a frakciókormányzás

A második szempont a jogalkotás megítélésében, hogy miképpen oszlik meg az elfogadott törvények aránya a kormány és a képviselők között. Ebből a szempontból egyértelműen új rendszert teremtettek a mostani kormánypártok ebben a ciklusban, mégpedig a frakciókormányzást. A ciklus eddigi részében az elfogadott törvények (nemzetközi szerződések ratifikálása nélkül nézve) 41%-át kormánypárti képviselők nyújtották be. Ha 1998-ig visszamenőleg megnézzük az adatokat, akkor látszik a szembeötlő különbség. Az első Orbán-kormány alatt 13%-a volt a törvényeknek az egyéni képviselők által beadott javaslat, míg 2002–2006 és 2006–2010 között 17%-17%-os volt ez az arány.

A kormányzás kezdetekor (2010. II. és III. negyedévben) 83%-a volt az elfogadott törvényeknek kormánypárti képviselőktől származó. Ezt követően valamelyest normalizálódott a helyzet, de például ez év első negyedévében is 29%-os volt ez az arány.

Ez pedig, ahogy korábbi elemzéseinkben is hangsúlyoztuk ugyan, csak azt eredményezi, hogy kikapcsolják a kormányzati apparátust a jogalkotási munkából. Ezzel pedig a szakmai kontroll veszt a jelentőségéből, nem véletlen, hogy gyakoriak az utólagos korrekciók egy-egy törvényjavaslaton.

Törvényhozás rövid időn belül

A harmadik szempont a jogalkotás vizsgálatában a törvényhozás sebessége. Azt is megvizsgáltuk, hogy hány esetben alkalmazta a kormány, vagy a kormánypártok azt az eszközt, hogy rapid sebességgel fogadjanak el egy törvényt. Ez év első negyedév végéig bezárólag 40 olyan törvény volt, amelyet a benyújtás napjával együtt 5 napon belül el is fogadott a parlament. Ebből 9 alkalommal a benyújtás napján

került elfogadásra az adott javaslat. Összehasonlítva az előző ciklussal, akkor 4 év alatt 22 olyan esetet találtunk, ahol 5 napon belül fogadott el valamit a törvényhozás.

Előfordulhat természetesen, hogy időnként szükség van a gyors törvényhozásra, ugyanakkor a számok azt mutatják, hogy ez kezd bevett gyakorlattá válni, és így kikapcsolják a civil kontrollt, azaz társadalmi egyeztetés nélkül kerülnek elfogadásra a törvények.

Mikortól lesz parlamenti konszolidáció?

A kormánypártok részéről előszeretettel hangzik el az az érv, hogy a forradalmi lendület után, már a finomhangolások időszaka következik a jogalkotásban. Az adatok egyelőre nem ezt mutatják, hiszen a parlamenti munka szempontjából csonkának számító első negyedévben is már 7 alkalommal élt a parlament a rapid jogalkotás eszközével, ebből 2 esetben 1 napos törvénykezés volt.

Ahogy korábban már jeleztük továbbra is magas a képviselők által beadott és elfogadott törvényjavaslatok száma, és a kormány számára egyáltalán nem követendő iránytű a saját törvényalkotási terve.

Mindezek alapján bár a legproduktívabb 1998-ig visszamenőleg a mostani törvényhozás, de a legkiszámíthatatlanabb, és átláthatatlanabb munkát is ők folytatják. A kormánypártok láthatólag a gyors reakcióképességük érdekében jelentős mértékben megváltoztatták az eddig bevált parlamenti működést. Amennyiben a Fidesz nem adja vissza a terepet a kormánynak a törvények előkészítésében, és nem mond le a rapid jogalkotás műfajáról, akkor a parlamenti működés kritikái is végigkísérik a ciklus végéig a kabinet és az országgyűlés munkáját.

Budapest, 2013. március 27.

POLICY AGENDA: STAGNÁL A GAZDASÁG 2013-BAN

A Policy Agenda a 2013-ra számított első, azaz tavaly szeptemberben közölt előrejelzésében – valamennyi más kutatóintézeti prognózisnál korábban – stagnáló gazdaságot, azaz változatlan GDP-t tartott elképzelhetőnek. Most aktualizált makrogazdasági prognózisunkban az átgondolatlannak tűnő gazdaságpolitika hatásainak következményeként tovább romló gazdasági környezetet és esetleg kissé visszaeső gazdasági teljesítményt feltételezünk.

A GDP 2013-ban stagnálni fog, de kedvezőtlen belső és külső feltételek utalnak arra, hogy néhány tized %-pontos csökkenés is elképzelhető. A stagnáláshoz az is szükséges, hogy az ipari termelés és a mezőgazdaság növekedjen és a külgazdasági feltételek kedvezőek maradjanak. Számíthatunk a lakossági fogyasztás esetleges további csökkenésére, amely mutatja, hogy a belföldi kereslet továbbra sem biztosítja a gazdaság kereslet oldalú növekedését. A külkereskedelmi egyenlegünk alakulása kedvező marad, de 2013-ban nem javul már számottevően. Fizetési mérlegünk egyenlege pozitív marad, ez még segít a külső finanszírozásunkban. A beruházások lassuló ütemben, de 2013-ban is csökkenni fognak.

Úgy ítéljük meg, hogy már fél évvel ezelőtt is látni lehetett a kormány gazdaságpolitikájából eredő folyamatok irányát, az IMF-megállapodás meghíúsulását. Nyilvánvaló volt, hogy csak a folyamatos megszorító csomagokkal kordában tartott 2012. évi költségvetés után a rosszul elkészített, nyáron már jóváhagyott 2013. évi költségvetést – és ehhez kapcsolódóan valamennyi makrogazdasági mutatót – az év során elkerülhetetlenül változtatni, szükségszerűen folyamatosan módosítani kell az egyre inkább romló gazdasági helyzet következtében.

A növekedést gátló gazdaság és pénzügypolitika...

A korábban általunk is jelzett *gazdaságpolitikai hibák* változatlanul fennállnak, sőt tovább mélyülnek. Így a gazdaságpolitika kiszámíthatósága továbbra is hiányzik, és a jogbiztonság is veszélybe került. Egyre fokozódik az állam beavatkozása a gazdaság szabályozásába, sőt a kormány már a piacgazdaság normális jellemzőin túllépve érthetetlen tulajdonszerzésekre kezdett. Mindezek akadályozzák a piaci versenyt, és a gazdaság normális működését. Nagymértékben felelős ezért a helyzetért a kialakított adópolitika is.

A *beruházások* az elmúlt évek jelentős mértékű csökkenése után 2013-ban mintegy 2 százalékkal szűkülhetnek. Ez a beruházási rátának a válság előtti 20-25 százalékos szintjétől mintegy 10 százalékpontos elmaradását jelenti, ami már a tőke megújítását sem teszi lehetővé. Különös gond, hogy az EU-forrásokat ez évben már semmiképpen sem lehet teljes egészében felhasználni, nincsenek megfelelő pályázati célok, amelyekkel a számunkra biztosított pénzeket el lehetne költeni.

A *fogyasztói árnnövekedés* üteme a gazdaságban kialakult keresleti-kínálati viszonyok következtében folyamatosan lassul, sőt ez évben és jövő év elején a rezsicsökkentés és az esetleg várható egyéb kormányzati beavatkozások hatására akár 3 százalék alá is kerülhet. Azonban az e módon bekövetkezett árcsökkentéseknek „ostorszerű” hatása lehet. Az átmeneti reáljövedelem-emelkedés után inflációs hullám gerjedhet. Ráadásul a kényszerűen alacsonyabb árak romló szolgáltatásminőséget okoznak, és ez egyfajta latens infláció. A másik veszély, hogy a formálisan megvalósuló inflációs célkitűzés nem indokolja a kamatok jelenlegi vagy még alacsonyabb szintjét. Mindezek hatása pedig a pénzügyi stabilitás megrendülésével a gyengülő forint. Véleményünk szerint a jelenlegi kamatsökkentési folyamat és a recesszió együtt jelentős árfolyamkilengést okoz, és még egy nyugodt külső, nemzetközi pénzügyi környezetben is 300 forint körüli évi átlagos forint/euró árfolyamot valószínűsít.

A várható 3 százalék körüli infláció alapján 2013-ban 4 százalék körüli *béremelkedés* képzelhető el. Ez tehát – az ismert bérfelvezetések figyelembevételével – a keresetek reálértékében 1% és a nyugdíjak reálértékében 2% körüli javulást eredményezhet. Csökkenni fog azon-

ban az egyéb szociális jövedelmek és a családi pótlék reálértéke. A belföldi kereslet 2013-ban is szűkül és ez a vállalkozók jövedelmét is kedvezőtlenül befolyásolja.

A 2010 óta megvalósult, a lakosságot sújtó szigorítás következtében a *családok fogyasztásukat* ez évben sem fogják növelni, még a 2013-ban esetleg megvalósult némi reáljövedelem-növekedés miatt sem. A munkaerőpiac is változatlan helyzetben lesz ez évben. A közfoglalkoztatás és a külföldi munkavállalás terjedése statisztikailag 0,5-1 százalékos foglalkoztatás-növekedést hozhat, de a magyarországi versenyszféra, azaz a vállalkozások munkahelyeinek száma idén is csökkenni fog. A tavalyi *munkanélküliségi ráta* nem javul, 2013-ban várhatóan 11,5% lesz.

A magyar gazdaság ágazatait tekintve ez évben az *iparban* enyhe – mintegy 1%-os – növekedést valószínűsítünk, a tavalyi visszaesés után. Ez is alapvetően a sok évvel ezelőtt megkezdett autógyári kapacitások működésének eredménye. A *mezőgazdaság* a tavalyi rossz év után átlagos körülmények esetén a szokásos évi 15%-os termelésbővülést produkálhatja. Az *építőipar* az elmúlt évek komoly visszaesése után jó esetben az elmúlt évihez azonos eredményt hozhat, és a *kiskereskedelem*ben és a *turizmusban* is változatlan forgalmat feltételezünk. A szolgáltatások területén az *infokommunikációs* ágazat változatlanul prosperál és itt várható is bővülés. 2013-ban komoly gondot okoz a *közfoglalkoztatások* fokozódó visszaesése. E területen az *egészségügyben* és az *oktatásban* az eddigi és tovább is folytatódó nagymértékű forráskivonás okoz teljesítménycsökkenést és ezzel együtt komoly szociális-társadalmi feszültségeket. A közmű- és energiaszolgáltatás területén pedig az ún. rezsi-csökkentés következtében várható a beruházások és karbantartások miatti teljesítmény-visszaesés.

Mibe kerül a költségvetés 3% alatt tartása...

Az egyetlen, a kormány által sikerként elkönyvelt *költségvetési hiánycsökkentés* most már inkább kényszerű korlátként ítéltető meg, úgy is mint a gazdaság normális működésének akadálya. A tervezett költségvetési hiánycélt talán még túl is sikerült teljesíteni, egyértelműen

a növekedés feláldozásával. A kormány a költségvetési hiány leszorítását ugyanis folyamatos megszigorításokkal érte csak el, ez pedig mind a gazdaság mind az állampolgárok megsarcolásával járt. Az egyes – egyébként leginkább prosperáló – ágazatok külön, extra adóztatása végül is az egész magyar gazdaságot gátolja és teszi versenyképtelenné. Az állam túlzott beavatkozása a szabályozási folyamatokba ellehetetleníti a piacgazdasági viszonyok normális működését, és pl. egy megvalósítandó ún. „fejlesztő állam” kialakulásának esélyeit is.

Az ez évi költségvetés tényleges teljesülése változatlanul bizonytalan, és az átcsoportosítások, a kiadások szerkezetének megváltoztatása, a különadók további fenntartása, sőt bővítésük az EU-t is inkább arról győzik meg, hogy a kormány csak kommunikálja a növekedés elindítása érdekében végrehajtandó szigorú költségvetés iránti elkötelezettségét és inkább már a 2014. évi választásokhoz akar alapot teremteni, mindenképpen a növekedés feláldozásával. Elképzelhető tehát, hogy Magyarország még nem kerül ki a túlzottdeficit-eljárás alól. Mindezek ellenére a Policy Agenda feltételezi, hogy az államháztartási hiány – akár „tűzzel-vassal” is, de – a GDP 3 százaléka alatt marad ez évben is.

Budapest, 2013. március 28.

POLICY AGENDA makrogazdasági előrejelzése 2013-ra
(2013. március 28.)

Mutatók	2011	2012	2013		
	tény		2012. szeptemberi	2012. decemberi	2013. márciusi
		előrejelzés			
GDP termelés %	101,6	98,3	100,0	100,0	(99,8–) 100,0
GDP belföldi felhasználása %	99,4	96,3	100,3	100,4	100,2
Lakossági fogyasztás	100,4	98,0	99,4	99,5	99,2
Közösségi fogyasztás	97,6	93,3	99,9	99,5	99,5
Állóeszköz-felhasználás, beruházás	94,5	96,2	98,0	98,0	98,0
Export áruforgalom (kivitel) %	108,4	104,0	106,5	106,5	105,0
Import áruforgalom (behozatal) %	106,3	103,8	104,2	104,2	104,2
Külker. áruforgalom egyenlege, milliárd euró	7,0	6,9**	5,0	5,0	5,0
Folyó fizetési mérleg egyenlege, milliárd euró	3,6	3,1*	3,7	3,7	3,6
Folyó fizetési mérleg egyenlege GDP %-ában	3,7	3,2*	3,9	3,9	3,8
Fogyasztói árindex (infláció) %	103,9	105,7	104,8	104,5	104,0
Nemzetgazdasági bruttó átlagkereset alakulása %	105,2	104,5	103,5	103,5	103,5
Munkanélküliségi ráta %	11,0	11,0	10,8	10,5	11,5
Államháztartási egyenleg (ESA) GDP %-ában	4,2	-2,3*	-2,9	-2,9	-3,0
Jegybanki alapkamat alakulása (év végén)	7	5,75	6,0	5,5	4,0

Megjegyzés:

* Policy Agenda becslése **KSH előzetes adata Forrás: KSH, MNB

JÖN AZ ÚJ KONVERGENCIAPROGRAM! SZÜKSÉG LESZ-E ÚJABB MEGSZORÍTÁSOKRA?

A kormánynak áprilisban kell benyújtania az Európai Unió számára az új konvergenciaprogramot. Ennek kapcsán többször felvetődött, hogy ismét megszorításokat lesz-e kénytelen bejelenteni a kormányzat, vagy megpróbálja megvédeni a költségvetésben szereplő számokat. A Policy Agenda a költségvetés eddigi adatai, az április elején a KSH által készített beszámoló alapján megvizsgálta, hogy mire lehet számítani az elkövetkező hetekben.

Új költségvetés körvonalazódik?

A költségvetési hiány három tételből tevődik össze: a központi kormányzat, a társadalombiztosítási alapok (egészségbiztosítási alap és a nyugdíjbiztosítás), valamint a helyi önkormányzatok. A KSH félévente, az Európa Unió módszertana – de más kormányzati szervektől átvett adatok – alapján közöl adatokat a költségvetés várható alakulásáról. Az ebben szereplő adatok jelenthetnek támpontot ahhoz, hogy a nemzetközi befektetők, de akár az EU illetékes szervei is megítélhessék, hogy milyen stabil az adott ország gazdálkodása.

Az április elején az EU-nak megküldött jelentésben szerepel egy furcsa adat, amely azt vetíti előre, hogy a költségvetésnek egy újabb korrekcióján is gondolkodhat a kormány. Az elfogadott költségvetési törvényben az szerepel, hogy a társadalombiztosítási alapok bevételei és kiadásai kiegyenlítik egymást, míg a központi kormányzat 881 milliárd forint hiányt termel. A Policy Agenda más elemző intézetekhez hasonlóan többször is felhívta a figyelmet, hogy főleg bevételi oldalon lesznek az idei évben problémák. A mostani jelentésében lényegében ezt elismeri a kormány, mivel a központi kormányzat hiányát 981 milliárd forinttra becsülik. Ez 100 milliárd forinttal több, mint a költségvetési törvényben szereplő.

Ez azt jelenti, hogy kabinet feltehetőleg a bevételi oldalon lemondott a korábban tervezetthez képest egy ekkora összegről. Azaz például a pénztárgép on-line összekötése a NAV-val, vagy a hányatott sorsú elektronikus útdíjrendszer már a kormányzat szerint sem „termel” majd elegendő bevételt.

Fiktív többlet, vagy eltervezték a tb-alapok bevételeit?

Annak érdekében, hogy a hiány ne legyen nagyobb, mint a vállalt 2,7%, a társadalombiztosítási alapok esetében a tervezetthez képest 174 milliárd forint többletet írtak be az EU-nak küldött jelentésben. A kormány nem indokolta meg, hogy ez a költségvetési törvényhez képest meglévő többlet miből is adódik.

A jelentésben szereplő számok alapján tehát biztosított a 2,7%-os hiány. Az igazi kérdés azonban, hogy ezek az új adatok már egy költségvetési újratervezést vetítenek előre, vagy a kabinet inkább papíron akarja megnyugtítani a nemzetközi partnereinket. A társadalombiztosítási alapok kiadási oldalát nézve biztosan nincsen ekkora mozgástér. Az természetesen elképzelhetetlen, hogy év közben valamilyen nyugdíjkiadás vagy akár gyógyszerkiadás kerülne befagyasztásra. Ekkora összeget pedig csak ilyen módon lehetne összeszedni.

A bevételi oldal esetében azonban vannak érdekes jelek. Egyelőre az év első két hónapjának a részletes adatai állnak rendelkezésünkre, és ez alapján annyi látszik, hogy a szociális hozzájárulási adóból és az egészségügyi hozzájárulásból időarányosan több folyt be, mint egy évvel ezelőtt. Ebből ugyanakkor még felelőtlenség lenne azt mondani, hogy ezen két adónemből 170 milliárd forinttal többlet fizetnek be a munkáltatók, mint az az eredeti tervekben szerepelt.

Éppen ezért a Policy Agenda véleménye szerint ilyen formában nehezen lesz megvédhető Brüsszelben a magyar költségvetés. Mindenképpen szükség lenne arra, hogy a költségvetési törvény változtatásainak megalapozottságát alátámasszák intézkedésekkel.

Költségvetési törvény és a 2013. április EDP-jelentés összehasonlítása

	Kormányzati szektor egyenlege (Mrd Ft)	Ebből			Hiány mértéke	GDP értéke (mrd Ft)
		központi kormányzat egyenlege (Mrd Ft)	társadalombiztosítási alapok egyenlege (Mrd Ft)	helyi önkormányzatok egyenlege (Mrd Ft)		
2013. évi költségvetési törvény és annak indokolása alapján	n. a. ***	-881,3	0	n. a. **	-2,4	30 685
EDP jelentés (2013. április 1.) *	-815,6	-981,5	174,9	-9	-2,76	29 591

* pénzforgalmi szemlélet alapján; ** a 2012. júliusi tervezetben még 60 milliárd forint hiány szerepelt az indoklás részben, a végleges költségvetés nem tartalmaz erre vonatkozó adatot; *** helyi önkormányzatok nélkül nem ismert ez az adat

Mi várható?

Az elmúlt hetek politikai nyilatkozatai, illetve az ismert költségvetési adatok alapján két lehetséges forgatókönyv áll Magyarország előtt. A miniszterelnöknek láthatólag a kormányzati ciklus kezdete óta személyes missziója, hogy megszűnjön a túlzottdeficit-eljárás az ország ellen. Azaz az Unió is biztosítotttnak lássa, hogy a magyar költségvetés helyzete stabil, alacsony hiány és lehetséges növekedési pálya van az ország előtt.

Amennyiben költségvetési kiigazítás szükséges ahhoz, hogy valóban megszűnjön ez az eljárás és lekerüljünk a „büntetőpadról”, akkor a kormány eddigi politikája is azt mutatja, hogy áprilisban újabb megszorításokat fog bevezetni. Ez pedig megjelenik majd a konvergencia-programban is.

Ugyanakkor a miniszterelnök múlt heti interjúja alapján inkább az a forgatókönyv látszik valószínűbbnek, hogy nem látják biztosítottak Brüsszelben azokat a költségvetési és gazdasági feltételeket, amelyek az eljárás megszüntetését eredményezhetnék. Ebben az esetben nincsen értelme, hogy a kormány újabb megszorító csomagot hirdessen meg. Inkább azt a retorikát fogja alkalmazni, hogy politikai támadás zajlik az ország ellen, hiszen az adatok alapján biztosított minden objektív feltétele annak, hogy tartósan 3% alatti hiány legyen.

Budapest, 2013. április 10.

KITART A KORMÁNY, NINCSENEK MEGSZORÍTÁSOK A KONVERGENCIAPROGRAMBAN

A héten a kormány megjelentett a legújabb konvergenciaprogramot. A Policy Agenda két héttel ezelőtt kiadott előrejelzésben bemutattuk; amennyiben a kabinet érzi annak a lehetőségét, hogy kikerülhet az ország a túlzottdeficit-eljárás alól, akkor kénytelen lesz újabb költségvetési kiigazító csomagot bemutatni. A kormány azt választotta, hogy az utolsó pillanatig igyekszik a költségvetés számait védeni, és nem enged még látszólag sem az Európai Bizottságnak.

Tartható a hiány?

A konvergenciaprogramban elismerte a kabinet, hogy kb. 230 milliárd forinttal romlik a költségvetés kiadási és bevételi oldalának egyenlege. Ezért nem elkerülhető, hogy ekkora mértékben hozzá kelljen nyúlni a 400 milliárd forintos tartalékhoz. A bevételkiesés ennél is jóval nagyobb, a kormány által megadott – nem túl transzparens – információk alapján a Policy Agenda becslése szerint, ez akár 390 milliárd forint is lehet. A kabinet szerint ezt ellensúlyozza, hogy a lakásépítési támogatások, a korhatár előtti ellátások és a bérkompenzációra fordított kiadások esetében 110 milliárd forint megtakarítás keletkezik. Ezek mellett még mintegy 40 milliárd forint többletet lát most a kormány a helyi önkormányzatok szintjén.

Érdemes az adatokat összehasonlítani az április 1-jei, szintén az Európai Uniónak küldött jelentéssel. Eszerint, néhány hete a kormány még 9 milliárd forintos hiányt látott a helyi önkormányzatoknál. Nem érthető, hogy ennyi idő alatt mitől változott meg 50 milliárd forinttal ennek a szektornak a várható egyenlege, és lett a korábban említett kb. 40 milliárd forint.

A kormány által elismert problémákkal együtt kb. 170 milliárd forint tartalék maradt a költségvetésben. Fontos ugyanakkor hozzáten-

ni, hogy a kabinet sem a pénztárgépek on-line bekötése (85 milliárd forint), sem az e-útdíj rendszer (75 milliárd forint) kapcsán nem ismeri el, hogy problémák lennének a megvalósítással. Amennyiben ez a két tétel az elemzői várakozásoknak megfelelően alakul, akkor a kormány mérsékeltén számolhat az ebből származó bevétellel. Ez pedig azt jelenti, hogy a tartalékok elfogytak, és még nem is vettük figyelembe az olyan elemeket, mint pl. a kormány terveihez képest várhatóan alacsonyabb gazdasági növekedés, egyszóval a hiány tarthatósága továbbra is minimum kérdéses.

Önkormányzatokon múlhat az idei hiány is

Ahogy már korábban is bemutattuk – sőt most a kormány is elismerte – a várt alacsony 2012. évi költségvetési hiány a helyi önkormányzatoknak volt köszönhető. Érdekes módon a kormány jelentőset tévedett a korábbi előrejelzéseiben ezen szegmens kapcsán. Még tavaly ősszel is azt jelezték az EU felé, hogy hiány lesz a helyi önkormányzatok gazdálkodásában. Ezzel szemben az április 1-jén kiadott jelentés szerint valójában többlettel, méghozzá 125 milliárd forint szufficittel zárták az évet az önkormányzatok.

Amennyiben ez a többlet nem lett volna, akkor is a 3%-os hiány alatt lett volna az ország költségvetése, bár nem olyan jelentős mértékben, mint amit a mostani adatok mutatnak. Nyilvánvaló, amennyiben a kormány látta volna ezeket a folyamatokat, akkor év végén – az egyébként is meglepetten túlmenően, további – 100 milliárd forintos nagyságrendben költekezhetett volna. Miután ez nem történt meg feltételezhető, hogy egyelőre a kabinetnek nincs érdemi rálátása erre a szegmensre, azaz a mostani előrejelzés (40 milliárd forintos többlet 2013-ban) megbízhatósága is kétséges.

A mostani konvergenciaprogramban sem találni olyan elemet, amely érdemi magyarázatot adna a folyamatokra. Ezt támasztja alá, hogy a Brüsszelnek küldött anyagban azt írják: „Az önkormányzati kiadások csökkenését döntő részben az állam és az önkormányzatok közötti feladatátrendezés indokolja, ennek pontos hatását azonban majd csak a zárszámadás alapján lehet megítélni.”

Kockázatos játék

Múlt heti, a konvergenciaprogram megjelenése előtt kiadott elemzésünkben azt mutattuk be, hogy két forgatókönyv lehetséges a kormány számára. Amennyiben képes politikai szinten biztosítani annak a lehetőségét, hogy kikerüljön az ország a túlzottdeficit-eljárás alól, akkor a mostani konvergenciaprogramban olyan intézkedések lesznek, amelyek megalapozzák az idei 3% alatti hiányt.

A kabinet láthatólag nem tudta ezt a helyzetet előállítani, ezért azt a forgatókönyvet választotta, hogy védi továbbra is a mostani költségvetést. Teszi ezt azért, hogy kikerüljünk a túlzottdeficit-eljárás alól, és ezért sem akar újabb megszorításokat bejelenteni. Ez pedig azt jelenti, hogy miközben igyekszik megnyugtatni a nemzetközi pénzpiacokat arról, hogy kordában tartja a gazdaságot, közben erősíteni fogja a magyar közvélemény felé folytatott kommunikációjában, hogy Brüsszel kettős mércét alkalmaz Magyarországgal szemben.

Ez utóbbi azonban azért veszélyes taktika, mert tovább növelheti az Európai Unió iránti hazai elégedetlenséget, és csökkentheti az integráció pártolóinak számát, ami az ország gazdasági fejlődésének alapja.

Budapest, 2013. április 17.

POLICY AGENDA KKV KONJUNKTÚRA INDEX: NEHEZEN ÉLEZEDIK A KKV-SZEKTOR

A Policy Agenda KKV Konjunktúra Indexe változatlanul a szektor nehéz helyzetét tükrözi, változatlanul messze van a 2011 elejei hangulattól, és jelenleg 45,2%-on áll. Az adatok azt mutatják, hogy a kis- és középvállalkozások vezetői szerint még várat magára a gazdaság fellendülése, és a cégek fejlesztési szándékai terén is kedvezőtlen az összkép.

Nem nő megnyugtatóan a bizalom a cégvezetőkben

A 2013. II. negyedévi 45,2% még messze van a két évvel ezelőtti mértekhez képest. 2011 elején bizakodóbb volt a hangulat a hazai gazdaság jelentős részét magába foglaló kkv-szektorban, ezt mutatta az akkor mért 50% fölötti KKV Konjunktúra Index értéke. Bár az elmúlt két évben – a nehéz gazdálkodást okozó környezet ellenére – egy-egy negyedévben sikerült elmozdulni a mélyponttól, a mostani adatok azt mutatják, hogy továbbra is borúlátóak a vállalkozások.

A cégvezetőknek még mindig több mint a fele – 52%-uk – szerint a következő félévben romlani fog a magyar gazdaság helyzete. Bár ez jobb adat, mint a 2011. IV. negyedévben mért 60%, de azóta a gazdaság leszálló ágban volt és a vállalatok minden bizonnyal reménykednek, hogy túl vagyunk a mélyponton. Talán ezért is mondja a cégvezetők 24%-a azt, hogy akár némi növekedést is vár a magyar gazdaságtól az elkövetkező félévben. Tavaly egész év folyamán ez a bizakodás csak a vállalkozások mintegy 10%-ára volt jellemző, és azt vissza is igazolta egyértelműen az elmezők által várt GDP-csökkenési trend.

2013 elején az ország helyzetéhez képest továbbra is valamivel optimistábbak a cégvezetők saját vállalkozásuk állapotának megítélésében. A válaszadók nagyobb része, 35%-a még mindig úgy gondolja, hogy romlani fog cégének pozíciója, és csupán 33%-uk számít vala-

miféle javulásra. A tavalyi évben a pesszimisták aránya még 52% volt, most ezeknek egyharmada a semleges választ adók közé került, egy-fajta esélyt jelezve az ez évi javulásra.

Nehezen megítélhető likviditási helyzet, stagnáló beruházási kedv

A cégek likviditási helyzete – legalábbis a cégvezetők véleménye alapján – vegyes képet mutat. A válaszadók majd egyharmada (31%) azt mondja, hogy a következő félévben romlik cégének pénzügyi helyzete. Ez az adat lényegében 2011 ősze óta állandósult. Valamiféle reményre adhat okot, hogy a két évvel ezelőtti szintre (17%-ra) emelkedett azoknak az aránya, akik javulásra számítanak.

A cégvezetők 39%-a lát esélyt arra, hogy a következő félévben bővítse vállalkozásának tevékenységét. Bár ez kevés lehet egy érezhető kibontakozáshoz, növekedéshez, mégis jobb, mint a tavalyi év végén mért 31%-os adat volt. Nőtt ugyanis azok száma (27%-ról 29%-ra), akik szerint a bizonytalan jövő ellehetetleníti a beruházások tervezését, illetve megvalósítását, és további 30%-uk szerint is nagymértékben korlátozza a fejlesztési-beruházási terveket és megvalósíthatóságukat. Ráadásul közepes mértékben hátráltatják a beruházásokat a finanszírozási nehézségek, és a régóta elégtelennek ítélt belföldi kereslet is.

Javuló értékesítési helyzet

Némileg ellentmond a legtöbb – akár a Policy Agenda által is készített – gazdasági előrejelzésnek, hogy javuló értékesítési helyzetet várnak a cégvezetők. Korábbi negyedéves elemzéseinkből az tűnt ki, hogy főleg az elégtelen belső kereslet miatt is inkább a gazdaság stagnálását várhatjuk, és arra sincs rövid távú remény, hogy az exportpiacaink kisegítenének minket.

A cégvezetők várakozásai az értékesítési helyzetet érintően elérték a két évvel ezelőtti szintet, mivel már 33%-uk számol azzal, hogy belföldön javulhatnak a pozíciói ezen a területen. Ugyanakkor az export-

ra termelő cégeink között már nincs ilyen kedvező várakozás, hiszen a két évvel ezelőtti 37%-hoz képest, most csak 29%-uk mondja azt, hogy javulhat, vagy akár jelentősen javulhat cégének értékesítési helyzete a következő félév során.

Módszertanról

A kis- és középvállalatok körében végzett konjunktúrafelmérésünket reprezentatív módon, 500 cég vezetőjének válaszai alapján készítettük. A megkérdezés 2013. április 5–19. között zajlott on-line vállalati panelen keresztül. A Policy Agenda KKV Konjunktúra Index képzésének módja a business survey index számításon alapul. A módszertan részletesen, a www.policyagenda.hu honlapon olvasható.

Budapest, 2013. április 24.

GAZDASÁGI FEJLŐDÉS INDEX: STAGNÁLÁS A VÁLLALKOZÁSOKNÁL ÉS BIZONYTALANSÁG A MONETÁRIS FOLYAMATOKBAN

A Policy Agenda által számított Gazdasági Fejlődés Index (GFI) 2013. I. negyedévében 0,98 – azaz összességében az előző negyedévvel megegyező. Az előző negyedévhez viszonyítva érezhetően peszszimizmusra ad okot (-0,16) a monetáris folyamatoknál tapasztalható helyzet, míg ezzel lényegében megegyező mértékű erősödés figyelhető meg a háztartások gazdálkodásánál. A vállalati gazdálkodás mutatói esetében a változatlanság kedvezőtlennek mondható, az elmaradt fejlődés a kibontakozás esélytelenségére utalhat.

Nem észlelhető a gazdasági kibontakozása

A GFI már második negyedéve – eltérően a 2012. harmadik negyedévi enyhén pozitív irányú változás ígéretétől – *a gazdaság lassulását, majd stagnálását jelzi*. A magyar gazdaság teljesítménye a világgazdasági válság ötödik éve után már minden bizonnyal nem lassul tovább, de a fejlődés lehetősége még nagyon bizonytalan. Még a potenciális növekedésünk alapjai is megrendültek, nincs esély a kellő mértékű felhalmozásra és a beruházások lényegében csak az infrastrukturális területeken folynak, nincs igazi termelő beruházás. A fiskális területen elért eredmény is inkább a kibontakozás lehetőségeinek kárára valósult meg, és bár a nominális konvergenciakritériumok betartásában pozitívnak tekinthető a 2% alatti kormányzati hiány, ennek nagy ára volt már eddig is. A GDP elmúlt évben nem várt erőteljes csökkenése, az ipari termelés lelassulása és visszaesése, a foglalkoztatási folyamatok zavarai, a fogyasztás további szűkülése semmiképp sem segítheti a fejlődés megindulását.

A GFI jelenlegi stagnálása feltehetően arra utal, hogy 2013 végéig nem következik be érezhető gazdasági javulás. A piaci bizalom visszaszerzésével együtt indulhatna egy bővülési, fejlődési folyamat és ennek eredményeként következhet a magyar gazdaság növekedésének megindulása. Jelenleg azonban még a GFI egyik összetevője sem valószínűsíti a kedvező változást, a válság megszűnését és ezzel együtt a gazdasági folyamatok kedvezőbbre fordulását a következő félév során.

A monetáris helyzet kedvezőtlenül alakul

A gazdaság monetáris és fiskális helyzetében bekövetkező változtatások – így a kormányzati hiány erőszakos leszorítása, az MNB-alapkamat folyamatos és gyors csökkentése, a pénzügyi folyamatok és a bankrendszer jelentős mértékű túladóztatása – miatt egyértelmű nehézségeket jeleznek a pénzügyi indikátorok. A monetáris bázis nagysága, az áfabefizetések várható lassulása és tervtől való elmaradása, és főleg a tőkebefektetések jelentős lassulása, a profitkivonás gyorsulása további bizalomvesztéshez vezethet.

Kérdéses, hogy az adósságszolgálatunk teljesítését az áru- és szolgáltatásexportunk meddig lesz képes ellensúlyozni. Az elvárt áfabefizetések csak a megnövelt áfakulcs hatására teljesültek még 2012 elején, de 2013-ban a fogyasztás további stagnálása, várható szűkülése miatt már elmaradhatnak a tervezettől. A költségvetést pedig egyéb okokból is – alapvetően a rossz tervezés miatt – minden bizonnyal majd ez évben is, talán újra többször is módosítani kell.

A háztartások helyzetét az elmúlt két-három év visszaeső gazdasági folyamatai jelentősen lerontották. Most a GFI szerint további visszaesés nem várható e területen, a háztartások lényegében minden szigorítást megtettek saját gazdaságukban, nagyobb részük a „túlélésért” küzd. Reményeink szerint idén már stagnálás, talán kis javulás várható foglalkoztatottságukban, jövedelmi viszonyaikban, és talán fogyasztásuk sem esik már vissza. Változatlanul fennmarad azonban, hogy a háztartások vagyoni helyzetében összességében nincs javulás, a hitelfelvételi kényszer tovább erősödik, a reálkereset változásában sincs számottevő javulás, csupán a fogyasztói áralakulás miatt válhat-

nak kedvezőbbé e folyamatok. Nagyon negatív viszont az, hogy a fiatalok munkanélkülisége egyre növekvő. Tovább erősödik az elvándorlási szándék és gyakorlat, de már nem csak a fiatalok körében.

Nehéz helyzetben a vállalkozások

A *vállalkozói szféra* gazdálkodásának egyetlen indikátora sem javul megnyugtatóan. Ami mégis kedvező helyzetet teremthetett volna, az a bizalmi indexek enyhén kedvezőbbé válása. A német üzleti bizalmi index az első negyedév hónapjaiban még érezhetően javult, de áprilisban újra mintegy 4%-kal esett vissza. A hazai kkv-index is stagnál. Egyértelműen kedvezőtlen azonban az ipari termelés szintjének nem várt mértékű visszaesése, valamint a közvetlen tőkebefektetések lassulása, azaz a beruházások elmaradása. A vállalkozói szférától talán kedvező megítélést kap, hogy a kormányzati vállalati hitelezés jelentős fejlesztésére tett ígéretet és ezzel járhatja a növekedés esélyeit.

A Visegrádi országok sincsenek könnyű helyzetben

A Policy Agenda ettől a negyedévtől kezdve – fejlődésünk esélyeinek értékeléséhez – elkészíti a Gazdasági Fejlődés Indexet Csehország, Lengyelország és Szlovákia esetében is. Az adatok azt mutatják, hogy nagyobb a dinamizmus a cseh, a lengyel és a szlovák gazdaságban, mint a magyarban. Miközben a magyar GFI egész évben egy nagyon szűk sávban mozgott (0,9–1,07 százalékpontos változásban), addig a többi ország esetében erőteljesebb felfutások voltak megfigyelhetők. A V4 országok közül Magyarország mellett egyedül Csehországban csökkent a GDP, de még ott is növekvő tendenciája van a GFI-nek, azaz kedvezőbbek a pozíciói a kilábalásra a cseh gazdaságnak, mint a miénknak.

Szlovákia és Lengyelország esetében – ahol az Európai Bizottság is 1 százalék feletti gazdasági növekedést jelez előre erre az évre – megfigyelhető a GFI értékének csökkenése az előző negyedévhez képest. Ez a trendforduló abból is származhat, hogy mindkét gazdaság ese-

tében maga a GDP-növekedés üteme is lassul. Míg 2012-ben 2% volt a lengyel és a szlovák gazdaság növekedése, addig ez idén 1,2-1,2 százalék lesz.

Gazdasági Fejlődés Index

(2012. I. negyedév – 2013. I. negyedév)

	2012. I. né.	II. né.	III. né.	IV. né.	2013. I. né.
Lengyelország	0,83	0,83	0,95	1,15	0,97
Csehország	1,16	0,98	0,95	1,02	1,09
Szlovákia	1,00	0,98	0,90	1,14	0,99
Magyarország	1,07	1,05	0,89	0,98	0,98

Budapest, 2013. május 2.

NÓ A FEKETÉN FOGLALKOZTATOTTAK SZÁMA

Az Európai Bizottság ajánlása alapján várhatóan ebben a hónapban kikerül Magyarország a túlzottdeficit-eljárás alól. Ugyanakkor több kritikát is kapott az ország, amelyek kapcsán fordulatot várnak a kormánytól. Ezek között az egyik meghatározó kérdés a foglalkoztatottság növelése. A Policy Agenda e héten azt vizsgálta, hogy várható-e a foglalkoztatásban növekedési fordulat a kormányzati ciklus hátralévő rövid idejében.

A munkahelyek száma dönt

Álláspontunk szerint hibás az a politikai felfogás, amelyet az Orbán-kormány a túlzott költségvetési hiány kapcsán képviselt. Annak érdekében, hogy kimutassák a 3%-alatt deficitet, több olyan lépést is tettek, amelyek a gazdasági növekedés kívánatos célja ellenében történtek. Ez pedig együtt jár azzal is, hogy a foglalkoztatottak száma nem növekedett érdemben, viszont az adatok is tükrözik, hogy nem éppen kedvező irányban rendeződött át a munkaerőpiac.

A foglalkoztatottak száma 2013 áprilisában – a KSH-nak az uniós módszertan szerinti munkaerő-felvételében – 2010-hez képest nőtt 140 ezer fővel. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a foglalkoztatottak számának növekedése mögött nem a közmunkában dolgozók számának az emelkedése áll. 2010 márciusában 76 ezer közfoglalkoztatott volt, 2013 márciusában az adatok szerint 80 ezren tartoznak ebbe a foglalkoztatási kategóriába, azaz jelentős növekedés e területen nem történt.

A növekedés mögött az első negyedéves adatok szerint a mezőgazdaságban dolgozók és a szolgáltatásokban dolgozók számának növekedése áll. Az ipari szektorban dolgozók száma viszont csökkent az elmúlt három év alatt, vagyis ez a tendencia semmiképpen sem támasztja alá a kormánynak azt a törekvését, hogy a magyar ipar húzza majd ki az országot a nehéz helyzetéből.

A KSH másik – az alkalmazottak bérére és ehhez kapcsolódva a létszámukra vonatkozó – ún. intézményi statisztika szerint ugyanakkor 2010-hez képest csökkent 2013-ban a foglalkoztatottak száma mintegy 20 ezer fővel. (A KSH a bérek alakulását mérő statisztikájában az 5 főnél többet foglalkoztatók adatait gyűjti össze). A két felvétel adatai közötti eltérés oka is több minden lehet. Az egyik, és ez a valószínűbb, hogy nőtt azoknak a feketén foglalkoztatottaknak a száma, akiket a munkáltatók nem jelentenek be a nyilvántartásba, miközben a munkavállalók saját magukról azt mondják a megkérdezés során, hogy dolgoztak az elmúlt időszakban. A másik ok, hogy sokan a munkanélküliség elől olyan mikrovállalkozásokban kezdenek el dolgozni, amelyek 5 főnél kisebb létszámúak és emiatt nem kerülnek be a KSH megfigyelésébe. Ezek a cégek kevéssé tőkeerősek, és inkább átmeneti megoldást jelentenek.

További fontos eleme a foglalkoztatottsági folyamatok alakulásának az ún. „feketemunkában” alkalmazottak száma. Már a válság kirobbanását követően 150 ezer fő körül volt az a létszám, amit elbocsátottak a vállalatok, a közintézmények. E létszámleépítés után érezhetően megnőtt a regisztrálatlanul foglalkoztatottak száma. A 2010-ben kissé lassuló folyamatot – sajnos kormányzati gazdaságpolitikai lépések következtében – 2012-től újra erőteljes növekedés jellemzi a feketefoglalkoztatás területén. A kormány szerint a cégek 80%-ánál fordul elő munkaügyi szabálytalanság, és ezek között kiemelkedő részarányú jogsértés a be nem jelentett munkavégzés. A munkaügyi hivatal jelentései alapján végzett becslések a foglalkoztatottak mintegy 6-7%-ára teszik a be nem jelentettek létszámát. Utánuk pedig egyrészt nem fizetnek járulékokat, másrészt e dolgozók elesnek a hivatalos munkavállalói jogosultságoktól is.

A munkahelyvédelmi akcióterv nem védett eleget

Az Európai Bizottság jelentése szerint az utóbbi években valamelyest nőtt a foglalkoztatottak aránya Magyarországon. Ennek két fő oka van: a korai nyugdíjba vonulás akadályozása és a szociális ellátások

csökkentése, de ezzel együtt is a tagállamok foglalkoztatási rangsorában csupán a 24. helyen állunk.

Úgy tűnik, hogy az adórendszer változtatása, pl. a munkahelyvédelmi akcióterv során nyújtott kedvezmények nem segítették a munkaerőpiac „fellendülését”. A január 1-jétől élő kedvezményeket öt „célcsoport” számára biztosítja a kormányzat. Ennek kapcsán megnéztük, hogy ezekben a szegmensekben van-e változás a foglalkoztatási arányokban. Az látszik, hogy a tavalyi év végéhez viszonyítva a 25 év alattiak, az 55 év felettiek és a szakképzetlenek körében kb. 60 ezer fővel csökkent a foglalkoztatottak száma. Ezzel párhuzamosan változatlan a tartós munkanélküliek nagyságrendje, és a kisgyermekes anyák munkába állása sem lett magasabb arányú, bár ez utóbbira a női foglalkoztatottak számának alakulásából is tudunk következtetni.

A munkahelyvédelmi akcióterv tehát nem hoz a foglalkoztatottak számában bővítést, sőt nem védte meg a munkahelyük elvesztésétől sem a dolgozókat. Ezt az Európai Bizottság dokumentuma is alátámasztja, kiemelve, hogy e terv nem elég célzott.

A munkáltatói oldalról nézve persze ésszerű is lehetne a folyamat, hiszen az alkalmazottak számát akkor kell bővíteni, amikor az így keletkező kapacitással olyan többletterméket, vagy szolgáltatást lehet biztosítani, amelyre kereslet is mutatkozik. A magyar gazdaságnak viszont éppen az a problémája, hogy a piaci beszűkültek, emiatt első sorban nem a munkaerő ára a legnagyobb gond, hanem az, hogy a vállalkozások egyre nehezebben értékesítik terméküket.

Foglalkoztatási fordulatra van szükség

A kormány az első negyedévi, a vártnál kedvezőbb, de még mindig negatív GDP-adatok kapcsán növekedési fordulatról beszél. A foglalkoztatottak munkahelyük biztonságára vonatkozó válaszaiból azonban az derül ki, hogy sokan félnek a munkahelyük elvesztésétől, és attól is, hogy annak bekövetkeztével hosszú idő telik majd el, amíg esetleg újra munkát kapnának.

A magyar gazdaságnak a választók által megfogalmazott általános megítélése éppen ebből a negatív hangulatból táplálkozik. Amíg a

kormány érdemben nem tudja bővíteni a legális, azaz bejelentett munkahelyek számát, addig továbbra is kiszolgáltatottnak érzik magukat a munkavállalók, és félnek a holnaptól. Ebben a tekintetben hibás politikai döntésnek tartjuk, hogy a túlzottdeficit-eljárás megszüntetésének mindent alárendelt a kormány, és a szektorális adókkal potenciális és már meglévő munkahelyeket szüntettetett meg.

Budapest, 2013. május 5.

ÚJABB MEGSZORÍTÁSOK VÁRHATÓAK A SZOCIÁLIS SEGÉLYEZÉSBEN?

Az Országgyűlés jelenleg tárgyalja az önkormányzatok által nyújtott szociális segélyezési rendszer átalakítását. A kormány szándékai szerint ezzel egy egyszerűbb, és átláthatóbb mechanizmus jön létre. A Policy Agenda álláspontja szerint a mostani átalakítás inkább arra alkalmas, hogy újabb forrásokat tudjanak megtakarítani a szociális kiadások területén.

Kiken segítenek az önkormányzatok?

A szociális segélyezési rendszer két ágra osztható. Az egyik az úgynevezett rendszeres segélyezés, amely főként azok számára biztosított, akiknél a megélhetéséhez szükséges elemi feltételek sem adóttak. A legfrissebb adatok szerint (2011) rendszeres szociális segélyt, foglalkoztatást helyettesítő támogatást, ápolási díjat és időskorúak járadékát 324 ezer ember kapott. Ezek közül a foglalkoztatást helyettesítő támogatás nem is klasszikus segély, hanem inkább egyfajta rendelkezésre állási díj. Ezt ugyanis azok kapják, akik munkaképesek, és várják, hogy az állam közmunkát biztosítson számukra, ezért havonta 22 800 forintot kapnak. Miután a rendszeres segélyezési rendszeren belül ők alkotják a legnagyobb csoportot, 2011-ben havonta kb. 210 ezer fő, ezért munkavégzési kötelezettséghez nem kötött segélyt havi átlagban mindössze 110 ezer ember kap Magyarországon.

A segélyezettek másik csoportját a nem rendszeres támogatásban részesülők jelentik. E kör is viszonylag szűk, mivel 5 különböző élethelyzethez kötődő támogatást adhatnak az önkormányzatok. Ezek közül a kormány által beterjesztett javaslat az átmeneti segélyt, a temetési segélyt és a rendkívüli gyermekvédelmi támogatást szünteti meg, és létrehozza az önkormányzati segélyt. Ezen három segélyt 2011-ben 545 ezer esetben adták, amely természetesen nem ennyi érintettet jelent, mivel lehet, hogy valaki többször is kapott egy éven belül.

Fontos, hogy ezek az átmeneti segélyek kisösszegű segítséget jelentenek, mivel mind az átmeneti segély, mind a rendkívüli gyermekvédelmi támogatás átlagos összege 10 ezer forint körüli volt. Természetesen a temetési segély ennél valamivel magasabb, 23 ezer forint, mivel ez elvileg a temetkezési költségek fedezésére szolgálna.

Az átmeneti segélyek elviekben egy kritikus élethelyzetben (betegség miatt megemelkedett gyógyszerkiadások, temetési költségek fedezete, váratlan kiadások) próbál segíteni.

Mi lesz az átalakítás után?

Ugyan egyszerűsítés címén szünteti meg a három jogcímet a kormányzati javaslat, és hoz létre egy látszólag újat, sokkal inkább azt gondoljuk, hogy megint a segélykasszán való spórolást keresi a kormány.

Az önkormányzatok által nyújtható átmeneti támogatások kapcsán keretszabályokat rögzítenek a szociális törvényben. A jelenlegi törvény azt írja elő, hogy átmeneti segélynél az egy főre eső havi jövedelemhatárt úgy kell az önkormányzatnak megállapítania, hogy az az öregségi nyugdíj legkisebb összegénél, egyedül élő esetén annak 150%-ánál alacsonyabb nem lehet. Ez azt jelenti, hogy törvényesen jár el az a települési önkormányzat amely azt mondja csak annak ad segélyt, akinél 28 500 forint alatt van az egy főre eső jövedelem, egyedülálló esetében pedig 42 750 forintot nem éri el. Az új szabály szerint egysegésítenék a szabályt, és függetlenül attól, hogy valaki egyedül neveli gyermekét, vagy többen élnek a családban az öregségi nyugdíj legkisebb értékének 130%-a lesz a határ. Ez 37 050 forintot jelent.

Tovább szakad a szociális védőháló

A Policy Agenda véleménye szerint két alapvető probléma van a rendszer átalakításával. Egyrészt tovább nőhetnek a területi különbségek, másrészt lehetőséget ad forráskivonásra.

Az eddigi rendszerben is kódolva volt, hogy azokon a településeken élők, ahol a gazdasági helyzet miatt amúgy is több munkalehetőség

van, még a segélyezési rendszer kapcsán is több lehetőséggel bírnak. Ennek az az oka, hogy a pontos feltételeket az önkormányzatok a helyi viszonyoknak megfelelően határozzák meg. Ez utóbbi kapcsán főleg az számít, hogy település milyen anyagi helyzetben van. Természetes, hogy pl. Újbudán, vagy Óbudán a jövedelemhatár az öregségi nyugdíjminimum 240%-a, míg kisebb falvakban a törvényi minimumot próbálják tartani, amíg van pénz a településen.

Ezzel szemben a hátrányos helyzetű településeken élők esetén minimális munkalehetőség és gyér szociális támogatási rendszer áll rendelkezésre. A mostani változás növeli ezt a problémát, mivel a jövedelemhatárok megváltoztatása miatt a nehezebb helyzetben lévő önkormányzatok tovább csökkenthetik az erre a célra fordítandó összegeket. Ezzel tovább romlik azok helyzete, akik gazdasági szempontból nehéz helyzetű településen élnek.

Azt is látható az átalakításból, hogy egyik célja az egyszerűsítés mögé bújva a források kivonása a szociális rendszerből. Azzal, hogy csökkentik a jövedelemhatárt, és összevonnak támogatási formákat, lehetőség van arra, hogy csökkenjen a költségvetés tehervállalása is. Jelenleg ugyanis az állam a rászoruló települések számára pénzt ad ahhoz, hogy valamilyen mértékben képesek legyenek például átmeneti jellegű segítséget adni a rászorultak számára.

Budapest, 2013. május 8.

KUTATÁS: JAVULT A SZAKSZERVEZETEK MEGÍTÉLÉSE

A munka ünnepén jelentette be három szakszervezeti konföderáció, hogy válaszul a megváltozott társadalmi, gazdasági viszonyokra egyesítik erőiket, és egy közös szervezet keretében működnek tovább. Ennek kapcsán a Policy Agenda megvizsgálta, hogy mit gondol a lakosság erről a lépésről, és általában milyen a megítélése a szakszervezeti mozgalomnak.

A lakosság mintegy négyötöde az új „szakszervezet” mellett

Jelenleg a magyar szakszervezeti mozgalom széttagolt, egy nagyon sokszintű szervezetrendszerből áll, és tevékenysége emiatt nehezen áttekinthető. A legnagyobb nyilvánosságot a hat szakszervezeti konföderáció kapja, amelyek az országos érdekegyeztetésekben vesznek részt. Ez a rendszer azzal is együtt jár, hogy a szervezetek nagyon könnyen politikai alapon kijátszhatóak egymás ellen, és ezzel csökken a munkavállalói érdekérvényesítés ereje.

Erre a helyzetre adott válasza volt az Autonóm Szakszervezetek Szövetségének, a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségének és a Szakszervezetek Együttműködési Fórumának, hogy szervezetileg is egyesülni kell, és ez az egyesülés eredményezhet majd minőségi és mennyiségi változást. Május 1-jén, a munka ünnepén bejelentették, hogy a három konföderáció egyesül még ebben az évben, és ezzel létrejön Magyarország legnagyobb munkavállalói érdek-képviselési szövetsége.

A lakoságnak egyelőre még alig harmada (31%-a) hallott erről a bejelentésről. Ez pedig azt mutatja, hogy a felfokozott politikai versenyben csak szűk médiatér jut a szakszervezetek számára.

A megkérdezettek 77%-a jelezte, hogy egyetért ezzel a törekvéssel. Egyetért, mert az abszolút többségük (54%-uk) szerint „a tervezett

egyesülés által létrejövő legnagyobb szakszervezeti szövetséggel kénytelen lesz tárgyalni a kormány”. Ugyanakkor nem elhanyagolható azok aránya sem, akik szkeptikusan állnak hozzá az egyesüléshez. A válaszolók negyede szerint azért nem hozhat egy ilyen szervezeti integráció lényegi változást a munkavállalók érdekeinek képviseletében, mert a kormány eddig is politikai alapon szelektált a szakszervezetek között. Azaz elég jelentős annak a feltételezésnek a támogatottsága, hogy a kormány iránti lojalitás dönti el azt, hogy kivel is hajlandó tárgyalni a kabinet. A válaszadók azon 21%-a szerint – akik feltehetőleg nagyobb szimpátiával bírnak a kormány munkája iránt – azért nem hoz majd változásokat a három konföderáció egyesülése, mert a kormány eddig is egyenlőként „lekezelte” a szakszervezeteket, és ezen az új helyzet sem változtat.

A munka ünnepén megfogalmazott kívánalmak között a szakszervezetek részéről hangsúlyos volt, hogy kellő távolságot szeretnének tartani a politikai pártoktól. A jelenlegi helyzetben ugyanis az érdekképviseleti munka hatékonyságát az csökkenti leginkább, hogy a kormánypártok és ellenzékiek igyekeznek a valóságosnál is erősebb kapcsolatot felmutatni a szakszervezetekkel és ez nagyon is átszövi működésüket. A megkérdezettek 80%-a éppen emiatt is mondta azt, hogy az új szakszervezeti szövetségnek nem kell egyetlen párttal sem szövetségre lépnie.

Javult a szakszervezetek presztízse

A Policy Agenda közvélemény-kutatásaiban több alkalommal is megkérdezte: vajon kinek kellene törvényben rögzített jogkört adni annak érdekében, hogy meg tudja védeni a munkavállalók érdekeit. (A válaszadók több lehetőséget is megjelölhettek.) Érdekes módon nagyon hullámzó képet kapunk a társadalmi hangulatról. Az új Munka Törvénykönyvének elfogadásakor (2011 szeptemberében) éles viták voltak a kormány és a szakszervezetek között. Ekkor a válaszolók relatív többsége (40%-uk) az érdekképviseletre a szakszervezeteket jelölte meg első helyen, míg az állami hatóságokat 31%-uk nevezte meg. Talaly november végén azonban, amikor némileg konszolidálódott a

közhangulat a munka világa kapcsán, már kiegyenlítettebbek voltak a válaszok, azaz 33% az állami hatóságokat, és 31% a szakszervezeteket jelölte meg.

A jelenlegi mérés újra a 2011 őszi hangulatot idézi. A válaszadók 38%-a gondolja úgy, hogy a szakszervezeteknek kellene több jogot adni, míg 34%-uk szerint az állami hatóságoknak. Jelentős támogatottsága van az üzemi tanácsoknak (26%) is, míg ennél kevesebben hisznek a civil szervezetekben (9%).

Talán ezt a fordulatot megmagyarázza az a figyelemre méltó adat is, hogy az emberek miképpen látják jövedelmi viszonyaik alakulását. A kormány – ebben a ciklusban először – valamelyest emelte a minimálbér nettó értékét. Bár a KSH adatai is bérnövekedést mutatnak, de a társadalom többsége mégsem ezt érzi, sőt. A válaszadók 26%-a érezte, hogy inkább csökkentek a bérek, 43%-uk szerint pedig stagnáltak. Kicsivel több, mint egynegyedük (26%) pedig saját, vagy ismerősei helyzetét tekintve azt jelzi, hogy kissé – mintegy 5% alatti mértékben – emelkedtek a bérek, míg nagyon szűk kisebbség (5%) érzékel ennél nagyobb bérnövekedést.

(A reprezentatív kutatás telefonos megkérdezéssel, 2013. május 4–8. között, 1000 fő válasza alapján készült).

Budapest, 2013. május 15.

KUTATÁS: AZ EMBEREK NEM ÉRZIK, HOGY NŐTTEK A JÖVEDELMEK A MÚLT ÉVHEZ KÉPEST

A KSH legfrissebb kereseti felmérésének adatai szerint a foglalkoztatottak bruttó jövedelme átlagosan 225 ezer forint. Ez a tavalyi időszakhoz képest nettó jövedelmekben 4,2%-os növekedést jelent. Az április havi 2% alatti inflációs adat pedig akár tényleges kereseti többletet jelenthet, de ugyanakkor a Policy Agenda által készített lakossági felmérés nem ezt mutatja.

Papíron jobban élünk, mint egy éve

A KSH által közzétett legfrissebb kereseti adatok szerint tavalyi év azonos időszakához viszonyítva 2013. január és március közötti időszakban 4,2%-kal nőtt a foglalkoztatottak nettó bére. Miután pedig a fogyasztói áremelkedés mértéke áprilisban csupán 1,7% volt, ez azt is jelenti, hogy a második negyedév elején 2,5%-kal többet ér a keresetünk, mint egy évvel korábban. A növekedés most azonban inkább a közszférában következett be és kevésbé a vállalati szektorban foglalkoztatottak körében. Az előbbiben ugyanis 4,9%-os volt a nettó növekmény, míg a versenyszektorban dolgozók esetén 3,9%.

A béremelésre a legnagyobb hatást a kormánynak a minimálbér január 1-jei 5,4%-os emelése gyakorolta. A bérek növekedésének megítéléséhez az is hozzátartozik, hogy a KSH kereseti felmérésének adatai az 5 főnél többet foglalkoztató cégeket tartalmazza. A Policy Agenda által korábban készített elemzések alapján viszont azt tapasztaltuk, hogy az ennél kisebb vállalkozások esetében nem éri el a bérnövekmény a 3,9%-os szintet sem, hiszen a gazdasági válság leginkább a kis létszámú cégek lehetőségeit nyírta meg.

Nem érezzük a jólétet

A Policy Agenda által május elején végzett kutatás azt mutatja, hogy az emberek egyelőre nem érzik a bérnövekedést. Azt kérdeztük meg, hogy mit tapasztalt akár saját maga esetében, akár ismerősi körben, hogyan változtak január 1-jéhez képest a bérek. A válaszadók 25% azt mondta, hogy érzése szerint csökkentek a bérek, 40% szerint nem változtak, míg relatív sokan, 25%-uk, 5% alatti béremelkedés érzett. Csupán 4% volt, aki legalább akkora béremelést kapott, mint amennyivel a minimálbér megemelkedett. A maradék 6% azt mondta, hogy nincsen ilyen irányú tapasztalata, vagy nem tudta megítélni a keresetek változását.

Érdeemes megnézni regionális eltérések szerint is az adatokat. Látható, hogy a keresetek alapján jelenleg nagy a különbség az egyes területek között. Jellemző a magyar nemzetgazdaság főváros-centrikusságára, hogy az országos nettó átlagot (2012. IV. negyedévben 141 ezer forint) egyedül Budapest haladja meg (178 ezer forinttal). A „legjobban” és a „legrosszabbul fizetett régió” között 1,5-szeres volt a különbség.

Egyértelműen jelentős a differencia attól függően, hogy hol élnek az emberek, és ez egyben befolyásolja a saját helyzetük megítélését is. A Dél-Dunántúlon (70%), az Észak-Alföldön (66%) és a Dél-Alföldön (66%) élők az átlagnál pesszimistábbnak látják helyzetüket, e régiókban az országos 65%-os aránynál többen érzik azt, hogy csökkentek, vagy stagnáltak a keresetek január 1-je óta. A fejlett gazdasági központokkal rendelkező Nyugat-Dunántúlon a foglalkoztatottaknak csak 58%-a gondolja, hogy nem nőttek ez évben a kereseteik.

A kutatás egyik legérdekesebb eredménye, hogy 40 év alatt és a fölötti aktív korosztályok másképpen ítélik meg a keresetek változását. A 18–39 év közöttiek 61%-a mondta, hogy szerinte nem nőttek a bérek ez évben, míg 40 évtől felfele ez 69% volt. A nyugdíjas korúak esetében ez az érték visszaesett 60%-ra bár esetükben megnőtt azon válaszolók száma (10%), akik azt mondták nincsen a keresetek változására irányuló tapasztalatuk.

Okok és következtetések

Az adatok értelmezéséhez és a társadalmi érzethez az is hozzátartozik, hogy nyilvánvalóan a legritkább esetben hasonlítjuk keresetünket az egy évvel ezelőtti értékhez. Amennyiben a 2012. decemberi adatokhoz viszonyítjuk a jelenlegieket, akkor a KSH szerint is jövedelemcsökkenést látunk. Ugyanis míg 157 ezer forint volt a decemberi nettó átlagjövedelem, addig ez csupán 150 ezer forint volt márciusban. Ennek egyik oka természetesen az, hogy az év utolsó két hónapjában általában megemelkednek a nem rendszeres jövedelmek (jutalom, egyszeri kifizetések stb.), és ezután a januári bérek azt az érzetet keltetik, hogy akár jelentősen csökkent a dolgozók jövedelme.

Azt is látni kell azonban az okok mögött, hogy az egyéb kutatások által mutatott negatív közhangulat is általában befolyásolja az életszínvonalunkat érintő tényeket. A mindennapi fogyasztási cikkeknek a tényleges emelkedésüknél nagyobbban érzett drágulása, az ország jövőjének borús megítélése, és egyéb a közmegítélést befolyásoló események mind azt az érzetet keltik, hogy negatívabb a jövedelmek változása is, mint a statisztikai adatok.

Budapest, 2013. május 22.

A GAZDAGOK NYERIK A LEGTÖBBET A REZSI CSÖKKENTÉSÉN

A kormány döntése alapján 2013. január 1-jétől 10%-kal csökkentették a legfontosabb energiahordozók, így a villamos energia és a földgáz lakossági árát. Korábbi elemzéseinkben bemutattuk, hogy ezek a tételek teszik ki a lakásfenntartási költségek mintegy 50%-át. Azaz két olyan kiadás látványos mérséklésére került sor, amelyek érezhetően megjelennek a háztartások havi költségeiterhei között. A Policy Agenda elemzésében azt vizsgálta meg, hogyan oszlott meg ennek az intézkedésnek a hatása a társadalom különböző csoportjai között.

Rezsicsökkentés hatása: – 53 milliárd forint az áramszámlánkból

A Policy Agenda a Központi Statisztikai Hivatal, a Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatal, valamint az egyetemes szolgáltatók adatai alapján megvizsgálta, hogy miképpen oszlik meg a rezsicsökkentés a különböző társadalmi csoportok között. Annak érdekében, hogy precízebb adatokat kapjunk, kiválasztottuk a rezsicsökkentés tételei közül a villamos energiát, mivel ez minden háztartás számára hozzáférhető. Ezáltal jobban meg tudjuk ítélni, hogy a rezsicsökkentés valóban igazságos-e társadalmilag, vagy megint inkább a magasabb jövedelműeket támogatja, és ott volt szűkmarkúbb, ahol az adórendszer kapcsán korábban is.

A Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatal adatai alapján 2012-ben a lakossági fogyasztóknak értékesített villamos energia nettó értéke 384 milliárd forint volt. Ehhez hozzáadódik az áfa, így összesen 484 milliárd forintot jelentett minden háztartásra együttléve.

A KSH adatai szerint Magyarországon 3,9 millió lakott lakás volt a 2011-es népszámlálás idején. Természetesen ennél több helyre van bekötve a villany, mivel a hétvégi házak, garázsok, nyaralók szintén beleszámítanak a teljes fogyasztásba. Ugyanakkor ezek energiafelhasz-

nálása alacsony, ezért az egyszerűsítés kedvéért számítsuk az „állandónak tekinthető lakás” számlájához. Ez alapján azt mondhatjuk, hogy egy lakott lakásra 124 ezer forintos éves átlagos számla jutott.

2013-ban az első kéthavi adatok alapján a lakosság körében csökkent az energiaszolgáltatás, több mint 5%-kal. Amennyiben ez a csökkenés éves szinten állandó lesz, akkor – egy egyszerű becslés alapján – a tavalyi évben elfogyasztott 10,2 millió MWh helyett idén 9,7 millió MWh lehetne a lakossági fogyasztás. Ez pedig tavalyi értéken számolva is már csökkentené a lakosság összesített számláját, amely 458 milliárd forint lenne év végén.

A csökkenő fogyasztást az év első két hónapja alapján azonban nem lehet valószínűsíteni, hiszen az sok tényező miatt a későbbiekben akár nőhet is. Tehát a tavalyi fogyasztási mértékhez viszonyítva a rezsicsökkentés hatásaként a kormány mintegy 53 milliárd forinttal csökkentette a háztartások kiadásait. Ez a tavaly kifizetett lakossági áramszámla 11%-os megtakarítását jelenti.

Az állam a rezsicsökkentésen csak a villamosenergia-szolgáltatás területén 11 milliárd forinttal alacsonyabb adóbevételhez jutott, hiszen ennyivel kevesebb folyik be a költségvetésbe az áfaoldalon. Ezt pedig valahonnan elő kellett teremteni, amely indirekt módon megjelenik a lakossági kiadások között.

Ki kapja a legtöbbet?

Annak érdekében, hogy eldönthessük, melyik társadalmi csoportnak mennyi jutott a csökkentésből a fogyasztás nagysága alapján a Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatal, valamint a szolgáltatók adatai alapján megvizsgáltuk, hogy mekkora különbség van azok között, akik a legkevesebbet, és akik a legtöbbet fogyasztják.

A fogyasztókat az elhasznált éves energia alapján 10 egyenlő csoportba osztottuk. Ez alapján az látszik, hogy az 53 milliárd forintos megtakarításból – amit a lakossági fogyasztók az áram árának csökkentése címén „megkapnak” – kb. 26 milliárd forint a felső 20%-nak jut. Ez azt jelenti, hogy azok a háztartások, amelyek eddig is minimum

14 ezer forint feletti villanyszámlát kellett, hogy befizessenek, vitték el a rezsicsökkentés 50%-át. Eközben a fogyasztási szerkezet alapján a háztartások alsó négytizede (ebbe a körbe tartoznak a kisebb alapterületű lakások, vagy háztartási gépekkel kevésbé felszerelt családi házak is) a rezsicsökkentésnek a 10%-át sem kapták meg.

A számok tehát azt mutatják, hogy a rezsicsökkentés nyertesei azok voltak, akik az elhasznált energia felső 20%-ába tartoznak.

Véleményünk szerint a mai – „mintegy fordított fűnyírólkvént működő” – megoldásnál társadalmi szempontból sokkal igazságosabb lett volna, ha nem azokat támogatják, akik jelentős fogyasztással rendelkeznek jelenleg is. Éppen ezért két megoldási lehetőséget is látunk:

- fogyasztási alapú kedvezmény: számításaink szerint az alsó 40%-ba tartozó fogyasztók esetében 15-17 milliárd forintból megvalósítható lett volna egy 30%-os csökkentés. Amennyiben a költségvetést tehermentesítenék ennek egy részétől, akkor még a szolgáltatók számára is kezelhetőbb mértékű lett volna a teher. Természetesen ez esetben is érhetne volna az a vád a rendszert, hogy nem a valós jövedelmet veszi alapul, hanem a fogyasztás nagyságát. Ugyanakkor mégis igazságosabb lett volna ez a lépés, mint a jelenlegi.
- rászorultsági alapú kedvezmény: adminisztratív szempontból kissé bonyolultabb, de szintén kisebb költségigényű lett volna, ha szociális alapon terítették volna szét a csökkentést a háztartások között. Ehhez a már bevezetett védendő fogyasztók körét kellett volna alapul venni. Esetükben már most is ad bizonyos védelmet a törvény, amelyet ki lehetett volna bővíteni egyfajta ingyenes alapcsomaggal. Például bizonyos mértékig minden fogyasztó – aki ebbe a körbe beletartozik – ingyen kapná az áramot. Természetesen forrás kérdése, hogy kiket vonna be az állam a már védendő fogyasztóknak minősítettek közé (pl. alacsony nyugdíjjal rendelkezőket), de még ez a rendszer is költségkímélőbb lett volna, mint a jelenlegi.

A részletes elemzés elolvasható a www.policyagenda.hu honlapon.

Budapest, 2013. május 29.

A JOBBIKKAL MŰKÖDÖTT EGYÜTT A LEGTÖBBET A PARLAMENTBEN A FIDESZ

Hamarosan zárul az Országgyűlés első félévi munkája. Ennek kapcsán a Policy Agenda megvizsgálta, hogy a 2010 óta működő parlamenti törvénygyár, mennyire enged az ellenzéki pártoknak teret. Az adatok azt mutatják, hogy ellenzéki oldalon a Jobbik a kormánypárti „kedvenc”.

Két törvény, hat határozati javaslat

A Fidesz–KDNP kormánypárti többség parlamenti munkáját kevésbé jellemzi a nemzeti együttműködés eszméje. A ciklus eleje óta eltelt időszakban mindössze 2 olyan ellenzéki képviselők által beadott törvényjavaslat volt, amelyet végül, ugyan kisebb módosításokkal, de elfogadott az Országgyűlés.

Jellemző módon ezek közül a családi napközis óvodai nevelési tevékenységét lehetővé tevő módosítás, melyet két LMP-s képviselő adott be, egy korábbi kormányoldali módosítás korrekciója volt. Azaz inkább egy belső konfliktust oldottak meg így a kormánypártok. A másik törvény még a ciklus elején került a Jobbik által beadásra, és tette lehetővé a sporttörvény módosításával, hogy Grosics Gyula és Buzánszky Jenő egyszerre kaphassa meg a Nemzet Sportolója címet.

Ezenkívül 6 olyan országgyűlési határozati javaslat volt, amely akár közös kormánypárti-ellenzéki kezdeményezésként, akár Jobbik (2 esetben), vagy MSZP (1 esetben) önálló javaslatként került elfogadásra. Ez alapján látható, hogy ebben a ciklusban elfogadott országgyűlési határozatnak és törvénynek kb. 0,8%-át jelenti csupán a kormánypártok által támogatott ellenzéki javaslatok aránya.

Ezzel szemben az ezt megelőző ciklusokban, időarányosan számolva (az első három évet néztük mindenhol) több lehetőséget kaptak az ellenzéki pártok. Ez alól egyedülként az első Orbán-kormány időszaka

lóg ki, amikor mindössze 5 ellenzéki országgyűlési határozati és törvényjavaslat került elfogadásra. Ezzel szinte pontosan megismételték a mostani 0,8%-os arányt.

	1998–2002	2002–2006	2006–2010	2010–2014
Összes elfogadott országgyűlési határozat és törvény	655	833	788	978
Ellenzéki képviselők által kezdeményezett országgyűlési határozat és törvény	5	36	57	8
Arány	0,8%	4%	7%	0,8%

Megjegyzés: mindenhol a ciklus első három évét vettük alapul.

A Jobbik inkább barát

Ennél még beszédesebb adat a Fidesz és a Jobbik kapcsolatát érintően, ha megnézzük, hogy hány ellenzéki javaslatot támogatott a kormánytöbbség a módosító javaslatok szintjén. A ciklus eleje óta az ellenzéki képviselők, köztük a függetlenek, 10 686 módosító javaslatot adtak be. Miután egy módosító javaslat akár több pontján is kezdeményezhette az eredetileg benyújtott kezdeményezés módosítását, ezért az ellenzéki javaslatok száma ennek valójában a többszöröse.

A kormánypártok azonban szűken mérték a támogatást. A parlament 2010-es megalakulása óta mindössze 631 esetben támogattak ellenzéki javaslatot.

Frakció	2010.	2011. I. félév	2011. II. félév	2012. I. félév	2012. II. félév	2013. I. félév	összesen
MSZP	58	16	91	23	14	13	215
Jobbik	47	29	103	45	17	14	255
LMP	38	40	41	21	6	2	148
Független	-	1	5	3	1	3	13
Összesen	143	86	240	92	38	32	631

Számarányát tekintve ugyan az MSZP adja a legtöbb képviselőt az ellenzéki oldalon, mégsem ő tudott ebbe a furcsa versenyben a legtöbb kezdeményezést célba juttatni. Az adatok azt mutatják, hogy a Jobbik által képviselt javaslatok közelebb állnak a Fidesz–KDNP szakmai, politikai ízléséhez, mint a szocialistáké. 2010 óta 255 Jobbik, míg 215 MSZP által beadott javaslatot szavazott meg az országgyűlési többség. A LMP esetében 148 javaslat került támogatásra. Ebből a szempontból érdekes, hogy a ciklus első másfél évében volt kedveltebb az ökopárt a kormányoldalon, mivel 2011 végéig 119 javaslatukat fogadták el.

Az adatok azt mutatják, hogy bár a ciklus elején érezhetően gesztusokat tett az LMP felé a kormánypárti többség, és több kezdeményezésüket is támogatták, de az elmúlt három évben összességében mégis a Jobbik az a párt, amelyiket a legtöbb esetben felkarolt a parlamentben a Fidesz, annak ellenére, hogy nem az övék a legnagyobb ellenzéki frakció.

Budapest, 2013. június 19.

ÁLLAMOSÍTÁS MÁSKÉPPEN? ÍGY OSZTJÁK ÚJRA A PIACOKAT

A jelenlegi kormány unortodox gazdaságpolitikájának szerves része az állami beavatkozás szélesítése, esetenként a tág értelemben vett államosítás. Első lépésként a jogi és gazdasági feltételek megváltoztatásával új feltételrendszert teremtenek, ezzel alapvetően megváltoztatják a meglévő tulajdonosi struktúrákat. A Policy Agenda azt vizsgálta meg, hogy mekkora piacot érintettek már eddig is ezek a változtatások, és milyen hasonlóságok figyelhetőek meg az egyes lépések között.

Államosítás, csak másképp

A kormánypártok államosítási akciói nem a hagyományos módot követik. Azaz nem arról van szó, hogy a magántulajdont az állam egyoldalú akcióval magához vonja. Ennél sokkal differenciáltabb folyamatok mentén próbálják átalakítani a gazdaság egyes területeit. A jogi és gazdasági szabályozók segítségével, indirekt módon zajlik a piac újra felosztása. Ennek során a klasszikus államosítástól eltérően nem is az a fő szempont, hogy végső tulajdonos az állam legyen. Ennél sokkal fontosabb, hogy a kormánypártok a befolyásukat fenn tudják tartani az adott terület felett.

A Policy Agenda elemzése alapján az látszik, hogy akár 3000 milliárd forintot is meghaladhatja az a gazdasági szegmens, amelyre igyekszik befolyását kiterjeszteni a kormányoldal. Természetesen a különböző területeken nem ugyanott tartanak a folyamatok, ugyanakkor sok tekintetben hasonlítanak az eljárások. Az elmúlt három év kormányzása alapján négy modell állítható fel, amelyek mentén néha totális módon átalakították az érintett piaci szegmens működését.

A tulajdoni jogoktól a pénzügyi korlátokig

Az első modell az irányítási viszonyokba történő beavatkozás. Ebbe tartozik a patikák területén a gyógyszerészek „kötelező” tulajdonosi joghoz juttatása, az állami földek esetében a haszonbérleti joghoz hozzájutás, valamint a bankszektor esetében azon elv hangoztatása, hogy a magyar tulajdoni részaránynak növekednie kellene. A direkt állami beavatkozás pedig tetten érhető, hiszen amennyiben nem alkalmazkodik a jogszabályban előírt feltételekhez az addigi tulajdonos, akkor kizárásra kerül a piacról.

Egy másik modell a koncessziós jogokra épít. Az állam ebben az esetben vagy magához vont korábban szabadon végezhető tevékenységeket és koncesszióként osztja szét (dohánytermékek kiskereskedelme), vagy korábbi tevékenységek végzését jogilag megtiltja (nyerőgépek), de élt azzal a lehetőséggel is, hogy állami koncessziós jogot érvényesít (online szerencsejáték). Ebben az esetben a kormány már nem csupán a tulajdoni viszonyokat támadja az intézkedéseivel, hanem akár a teljes tevékenységet is.

Ebbe a modellbe sorolhatjuk azt a változtatást is, amely az utalványpiacot érinti. Az állam az adókedvezményeket olyan módon alakítja át, hogy azok csak az állami szereplő felé terelhetik a fogyasztókat. Ez történt az Erzsébet-utalvány esetében is, amelyet – talán nem véletlenül – kifogásol az Európai Bizottság is.

A harmadik Fidesz-féle államosítási modell a pénzügyi környezet általi korlátozásokra épít. Nyilvánvaló, hogy az államnak joga van akár újraszabni az adórendszert. Ezt még önmagában nem is lehet besorolni az államosítás műfajába. Egy olyan esetben azonban, amikor az állam a végső fogyasztói árakat oly módon határozza meg, hogy ezáltal az érintett cégek gazdaságos működtetése kerül veszélybe, és ezáltal szükségképpen felvetődik e tevékenységek akár állam által történő átvállalása is, akkor ez már burkolt államosítási akció. A rezsiszökkentési kampány során éppen ez zajlik az energiaszektorban. Természetesen itt egyelőre még nem zajlottak le azok a változások, amelyek végén az állam akár újra tulajdonosként tűnne fel, de a gazdaság szabályai miatt hamarosan előállhat ez a helyzet.

A negyedik modell, amikor önkormányzati feladatokat vesz át a központi kormányzat, és az ezzel együtt járó piacokat is megszerzi. Ez történt az egészségügyi intézmények és a közoktatás területén. Azáltal, hogy egy kézben összpontosulnak a beszerzések, az állam alapvető hatással, befolyással van a piaci szereplőkre.

Összességében tehát a kormánypártok által folytatott és több gazdasági területet érintő politika tág értelemben véve tekinthető államosítási kísérletnek. Természetesen nem a magántulajdon létét vonják kétségbe, hanem olyan helyzetet teremtenek, amely adott területen a piaci szereplők számára megmutatja, hogy mit kell tennie, ha a legkisebb veszteséget akarja elszenvedni. Ez pedig általában a tulajdonrészük eladását, vagy adott tevékenységük folytatásának teljes feladását is jelentheti.

Budapest, 2013. június 26.

SAJÁT MUNKATERVÉNEK FELÉIG SEM JUTOTT EL A KORMÁNY

Az első félév zárását követően a Policy Agenda elkészített a kormányzati munkaterv teljesülésének mérlegét. Az adatok azt mutatják, hogy a kormány által vállalt feladatoknak még a felét sem volt képes a kabinet végrehajtani. A kiszámíthatatlan jogalkotás jellemzi továbbra is a minisztériumok munkáját.

Mi lett a munkatervvel? A frakciókormányzás árnyoldalai

A kormány 2012 decemberében hirdette ki kormányhatározatban, hogy milyen jogszabályok módosítására kell számítani az elkövetkező félévben. A nyilvánvalóan a minisztériumok nagyrészt önkéntes vállalásai alapján összeállított munkaterv összesen 128 feladatot tartalmazott. A Policy Agenda által készített összegzés alapján ebből mindössze 51-et hajtott végre a kabinet, amely 40%-os teljesülési arányt jelent.

Mégsem a jogszabályok mennyiségével van a probléma, mivel kvázi munkaterven kívül, azaz ad hoc jogalkotás keretében ennek többszörösét, 240 kormányrendeletet fogadott el, vagy törvényjavaslatot nyújtott be az Országgyűlésnek a kormány. A probléma abban van, hogy nem látszik a tervszerűség a jogalkotási munkában, amely a magyar jogrendszer kiszámíthatatlanságára utal.

A Policy Agenda által indított Politikai Hatás Index-kutatási programban is már többször bebizonyítottuk, hogy a mostani kormányzati ciklus egyik legnagyobb problémája a frakciókormányzás. Ebben a félévben is 42 egyéni kormánypárti képviselői indítvány került elfogadásra. Ez oly mértékben felborítja a kormány és az országgyűlési képviselők közötti jogalkotási egyensúlyt, hogy ezáltal kiszámíthatatlan lesz a parlament munkája.

Minisztériumokról számokban

A kormány munkaterve miniszteri szintig szab feladatot. A teljesülést végignézve az látszik, hogy a legtöbb feladat a nemzetgazdasági tárca-ra hárult (34), amely a kormányzati összteljesítménnyel lényegében azonos mértékben teljesített a feladatokat. Nehezítette a minisztérium munkáját, hogy év elején minisztercserére került sor.

A legjobb teljesítményt a HM nyújtotta, 50%-kal, de összesen 4 jogalkotási feladata volt csupán. A feladat nagysága és a végrehajtás határfoka alapján az emberi erőforrások minisztériuma volt ezen a területen a leghatékonyabb. A 44%-os teljesítményét igazából az oktatási terület húzta le, mivel számításaink szerint ott volt a legtöbb nem teljesített feladat ebben a félévben a minisztériumon belül.

Sereghajtónak számít a vidékfejlesztési tárca, amely csupán 33%-os teljesítményt ért el, nála csak a Külügyminisztérium teljesített gyengébben. A KÜM ugyanis az előírt egyetlen feladatát sem végezte el a jogalkotási munkában.

Meglepő, hogy az önkormányzati munkáért felelős Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium is a mezőny hátsó felébe került, mivel csupán 39%-os a teljesítménye. Több területen, például az új PTK hatálybalépésével kapcsolatos jogszabályok megalkotásában is jelentős csúszásban vannak.

Összességében a számok azt igazolják, hogy továbbra is átláthatatlan a kormányzati jogalkotási munka. Láthatólag féléves tervezésre sem képes a kabinet, amely a ciklus elején még tolerálható lenne, de a ciklus utolsó teljes évében egészen meglepő.

Budapest, 2013. július 3.

SZÁZEZREK ÉLNEK TELJESEN KILÁTÁSTALANUL

Folyamatos kommunikációs küzdelmet vív egymással a kormány és az ellenzék a foglalkoztatási és munkanélküliségi adatok kapcsán. A politikai küzdelem arról szól, hogy sikeres-e a magyar kormány gazdaságpolitikája, vagy éppen a munkahelyek elvesztését hozza magával. A Policy Agenda heti elemzésében azt vizsgálta meg, hogyan is állunk a munkaerőpiac kapcsán nemcsak 2010-hez, hanem a gazdasági válság előtti időszakhoz viszonyítva.

A válság eredménye

Annak érdekében, hogy összehasonlítható legyen a három év teljesítménye, azonos időszakokat hasonlítottunk össze, és néztük meg, hogy jelenleg a munkanélküliségi adatok miképpen alakulnak 2008-hoz és 2010-hez képest. A számok azt mutatják, hogy a válság előtti időszakhoz képest 141 ezer fővel nőtt a munkanélküliek száma. Ez 44%-os emelkedést jelent négy év alatt. Ezen a jelenlegi kormány nem tudott jelentősen változtatni, igaz kb. 20 ezer fővel csökkent azoknak a száma, akik a KSH adatgyűjtése során arról számoltak be, hogy az elmúlt időszakban nem volt munkájuk. Ennek oka lehet, hogy míg 2010 májusában 104 ezer fő dolgozott közfoglalkoztatás keretében, most 124 ezer főt mutatott ki a KSH.

Ezzel a folyamattal együtt egy másik, társadalmi szempontból nagyon veszélyes változás következett be. A munkaügyi rendszer nyilvántartása szerint a válság kezdete óta 120 ezerrel nőtt azoknak a száma, akik semmilyen ellátást sem kapnak az államtól. 2008 májusában még 155 ezer voltak olyanok, akik szerettek volna munkát találni, és ezért rendszeres időközönként megjelentek a munkaügyi szolgálatnál, de valamilyen kizáró ok miatt, még szociális ellátásra sem voltak jogosultak. 2010-re a számuk meghaladta a 223 ezer főt, míg a legfrissebb adatok szerint már 276 ezren vannak az ellátás nélküliek. Ez azt je-

lenti, hogy 2013-ban a munkaügyi rendszer ügyfeleinek 54%-a olyan személy, aki nem kap tanácsadáson és információn kívül segítséget az államtól ahhoz, hogy elhelyezkedhessen.

Időszak	2008. május	2010. május	2013. május
Nyilvántartásban szereplők száma	424 ezer	556 ezer	515 ezer
ebből ellátás nélküliek	155 ezer	223 ezer	276 ezer
ellátás nélküliek aránya	37%	40%	54%

Forrás: Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat

Csökkenő álláskeresési idő eredménye

Európa legrövidebb ideig tartó álláskeresési támogatási rendszerét vezette be a jelenlegi kormány. Ennek hamar megjelent a társadalmi hatása, mivel 2010-hez viszonyítva 104 ezer fővel csökkent az álláskeresési támogatásban részesítettek száma. Ez mintegy 60%-os csökkenést jelent, amely rendkívül radikális ilyen rövid idő alatt.

Nehéz felmérni, hogy mi történik azokkal, akik elvesztették a jogosultságukat a munkanélkülieknek járó támogatásra. Ha valaki egyedülálló, vagy olyan a család jövedelmi helyzete hogy a háztartásban vele együtt élőknek lényegében nincsen jövedelmük, akkor bekerülhet az illető a szociális segélyesek rendszerébe. Az adatok azt mutatják, hogy ezen háztartásokban élők száma 159 ezer főről 187 ezer főre nőtt. Azaz az álláskeresési támogatás letelte után 28 ezer fő átkerült a segélyezett közé.

41 ezer fővel csökkent azok száma, akik kikerültek a munkaügyi hálózat nyilvántartásából. Véleményünk szerint ezek jelentős része olyan személy, akik a munkanélküli-ellátás letelte után semmilyen segítséget sem kapnak az államtól, és nem is látják értelmét, hogy időközönként megjelenjenek a munkaügyi szolgálat irodáiban.

Amennyiben ehhez hozzászámoljuk azt az 53 ezer fő növekedést, amennyivel megugrott az ellátás nélküliek száma 2010-hez képest, akkor már 122 ezer fővel számolhatunk. Nagyságrendileg megkap-

tuk azokat, akiket kiszorított az állam az álláskeresői támogatási rendszerből.

	2010. május	2013. május	változás
Álláskeresői támogatásban részesülők száma	174 ezer	70 ezer	104 ezer fő csökkenés
Szociális támogatásban részesülők száma	159 ezer	187 ezer	28 ezer fő növekedés
Ellátás nélküliek	223 ezer	276 ezer	53 ezer fő növekedés
Nyilvántartásban lévők	556 ezer	515 ezer	41 ezer fő kikerült a rendszerből
változások eredménye			122 ezer fő

Az NFSZ adatai alapján készítette a Policy Agenda

Összességében az látszik, hogy a jelenlegi kormány nem tudott ki-
törni abból a helyzetből, amit a gazdasági válság okozott. Természe-
tesen nehéz pontosan megítélni, hogy ebben mekkora az ad hoc dön-
tésekre épülő unortodox gazdaságpolitika szerepe. Az azonban egy-
értelműen látszik, hogy a költségvetési hiány mindenáron történő
lefარagásának áldozatul esett a munkanélküliek jelentős része. Szá-
mukra még a szociális rendszer sem tudott védelmet adni, hanem ál-
lami segítség nélkül kénytelenek napról napra élni. Rajtuk láthatólag
még a közmunka sem segített, hiába fordít rá jelentős összegeket a
kormány.

Budapest, 2013. július 10.

MÉG MINDIG BIZONYTALANOK A CÉGVEZETŐK

A Policy Agenda által készített felmérés szerint a kis- és középvállalkozások cégvezetői körében továbbra sem érződik optimizmus. Az előző negyedévhez viszonyítva lényegében változatlan a Policy Agenda KKV Konjunktúra Index értéke (45,2%-ról 45,4%-ra, azaz minimális mértékben emelkedett), és meg sem közelíti azt a hangulatot, amely még két évvel ezelőtt jellemezte ezt a szektort. Egyelőre az adatok nem azt mutatják, hogy a cégvezetők túlságosan optimisták lennének a magyar gazdaság növekedésének tekintetében.

Bizonytalanság a cégvezetők körében

A kkv-szektorban az előző negyedévhez képest nem, vagy csak minimális változás tapasztalható, hiszen míg a Policy Agenda KKV Konjunktúra Index 2013. II. negyedévben 45,2% volt, addig a III. negyedévben 45,4%-ot mértünk. Ez lényegében stagnálásnak minősíthető, hiszen továbbra sem sikerült kitörni abból a depressziós hangulatból, amibe 2011 őszére kerültek a cégvezetők.

A válság végét jelentheti talán az, hogy két év óta ez az első negyedév, amikor az abszolút többség már nem vár további zsugorodást a gazdaságtól. Az előző negyedévben ugyanis a vállalkozások 52%-a várta, hogy a következő féléves távlatban romlani fog a magyar gazdaság helyzete, most viszont ez 44%-ra csökkent. Óvatosságra ad okot azonban, hogy továbbra is mindössze 25%-uk vár valamiféle növekedést.

Minden negyedévben megkérdezzük a cégvezetőket arról is, hogy a saját vállalkozásuk helyzetét tekintve milyenek a várakozásaik. Az eddigi trendek szerint ezek – a saját gazdálkodásra vonatkozó várakozások – általában együtt mozognak az ország gazdasági helyzetének megítélésével. Továbbra is igaz ez, bár most az ország helyzetéhez képest valamivel optimistábbak a cégvezetők saját vállalkozásuk állapo-

tának előrejelzésében. A cégek 35%-a úgy véli, hogy romlani fog cégének pozíciója, és 29%-uk számít javulásra. Az előző negyedévhez képest megnőtt azoknak a száma (28%-ról 37%-ra), akik szerint nem változik vállalkozásuk helyzete az elkövetkező félévben.

Romlik a likviditási helyzet, stagnál a beruházási kedv

Saját vállalkozásuk helyzetének megítélése kapcsán fontos szempont, hogy milyen a cég pénzügyi stabilitása, és ebben a tekintetben milyenek a várakozásaik. Az elmúlt másfél évben 30% körül volt azoknak a cégeknek az aránya, amelyek romló likviditási helyzetre számítottak. A mostani felmérésben ez az érték 36%-ra emelkedett. Ezzel együtt lényegében nem változott azok száma (15%), akik azt feltételezik, hogy javulni fog vállalkozásuk likviditása ebben az évben.

A cégvezetők 38%-a lát esélyt arra, hogy a következő félévben bővítse vállalkozásának tevékenységét. Ez lényegében megegyezik az előző negyedévben mért értékkel. A cégek 14%-a akár 5% feletti bővítésre is esélyt lát az elkövetkező hat hónapban. Ez még egy negyedévvel ezelőtt 21% volt, amely azt mutatja, hogy bár a beruházási kedv nem csökkent, de lényegesen visszafogottabb lett a mértékét tekintve. Mindez annak a fényében is érdekes, hogy éppen most fut az MNB által meghirdetett nagyon alacsony kamatozású hitelprogram, amely lendületet adhatna a kkv-szektorban. A cégvezetők persze látják azt, hogy ehhez keresletélénkítés, azaz termékeik és szolgáltatásaik iránt a jelenleginél nagyságrendekkel nagyobb kereslet is kellene, valamint számukra biztonságos vállalkozási környezetet is szükséges lenne.

Nehéz értékesítési helyzet: problémák az exportban

Korábbi elemzéseink alapján – főleg az elégtelen belső kereslet miatt is – inkább a gazdaság stagnálását vártuk, és arra sem mutatkozott rövid távú remény, hogy az exportpiacaink kisegítenének minket. Az előző negyedévben – a Policy Agenda által készített – a gazdasági előrejelzéseken túlmutatóan, enyhén javuló értékesítési helyzetet vár-

tak a cégvezetők, és ez lényegében megegyezett más kutatóintézeteknek a nemzetközi vállalkozási konjunktúrával kapcsolatos külföldi és hazai előrejelzéseivel.

A legfrissebb adatok most azt mutatják, hogy nem tartott sokáig az értékesítési helyzetet övező pozitív várakozás. Negyedévvél ezelőtt a cégvezetőknek még 33%-a mondta, hogy várakozásaik szerint belföldön javulnak értékesítési pozíciói, de ez az adat most visszaesett 26%-ra. Ennél számunkra meglepőbb volt az exportra termelő cégek várakozása. 32%-ra emelkedett az aránya, akik jelenleg ugyan külpiacokra termelnek, de azzal számolnak, hogy a következő félévben romlani fog értékesítési helyzetük. Az elmúlt két évben még nem mértünk ezen a területen ilyen alacsony értéket. Az értékesítés javulását várók aránya is lecsökkent 23%-ra, és ez utoljára 2011 őszén-telén volt ilyen alacsony, amikor az ország gazdasága is látványosan megroggyant.

Módszertanról

A kis- és középvállalatok körében végzett konjunktúrafelmérésünket reprezentatív módon, 500 cég vezetőjének válaszai alapján készítettük. A megkérdezés 2013. július 2–14. között zajlott on-line vállalati panelen keresztül. A Policy Agenda KKV Konjunktúra Index képzésének módja a business survey index számításon alapul. A módszertan részletesen, a www.policyagenda.hu honlapon olvasható.

Budapest, 2013. július 17.

A KKV-SZEKTORNAK GONDOT OKOZOTT A MINIMÁLBÉR EMELÉSE

A minimálbér-emelés, a most elfogadásra került országos bérajánlás, valamint a Munkahelyvédelmi Akcióterv első tapasztalatai már látszanak az adatokban. A Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségének megbízásából a Policy Agenda megvizsgálta, hogy a kis- és középvállalkozások vezetői hogyan vélekednek ezekről a kérdésekről. Az adatok nem igazolják vissza a kormányzati optimizmust.

Minimálbér-emelés gondokat okozott

A cégvezetők 56%-a szerint nem okozott problémát a minimálbér és a vele együtt mozgó garantált bérminimum 5,4, illetve 5,6%-kal történő január 1-jei emelése saját cégüknél. Ugyanakkor ez azt is jelenti, hogy a többinek – a kb. 530 ezer kis- és középvállalkozás közül 233 ezernek – saját bevallása szerint nehézséget okozott a kötelező bér-emelés.

Azoknál a vállalkozásoknál, ahol problémás volt a legkisebb kötelező bérhez történő igazodás, a cégvezetők relatív többsége (40%) azt mondta, hogy bár kevés minimálbéren bejelentett dolgozójuk van, de még az ő bérrendezésük kigazdálkodása is nehézséget jelent a cég jelenlegi helyzetében. A cégvezetők további 23%-a válaszolta azt, hogy a minimálbéresekre nagy száma miatt jelentett problémát az emelés, míg ugyanennyien mondták, hogy az emelés miatt bérfeszültség keletkezett a rendszerben, és ezt nehéz kezelni.

Bérajánlás sokaknak csak álom marad

A múlt héten került aláírásra a 2013. évi bérajánlás. A sajtóban megjelent információk alapján ennek leginkább az állami tulajdonosi kör szempontjából volt jelentősége, mivel az MVM-nél és a MÁV-nál el-

akadtak a bértárgyalások. Ugyanakkor a versenyszektor esetében a bérájánlás nem kötelező érvényű, és csak irányítúként tud szolgálni.

A megállapodás nem tartalmaz ugyan konkrét számot, de a szövegből kiolvasható, hogy kb. 3,1%-os emelést tartának kívánatosnak a felek. A kkv-szektor nehézségeit jól jelzi, hogy a cégvezetők 46%-a szerint nem volt érdemi béremelés abban az ágazatban, ahol dolgoznak. Mindössze egynegyedük mondta azt, hogy 3% alatti mértékben ugyan, de sor került emelésre. Ez ebben az esetben ez azt jelenti, hogy nagyságrendileg a kkv-szektor 71%-ában reálbércsökkenés, vagy minimális, a várható éves infláció körüli növekedés következhet be.

A bérájánlást meghaladó mértékű emelést a cégvezetők 29%-a lát reálisnak a saját szektorában, közülük 10% egy 5,1–8% közötti mértéket tart lehetségesnek.

Az adatok ebben a körben azt mutatják, hogy ha a cégvezetők tapasztalatai visszaköszönnék a KSH kereseti statisztikai adataiban is, akkor év végén majd azt láthatjuk, hogy a kkv-szektorban nem éri el a béremelés az országos bérájánlásban szereplő mértéket.

Munkahelyvédelem hatása

A kormány annak érdekében, hogy segítse a hazai kis- és középvállalkozásokat öt foglalkoztatotti csoport után járó jelentős adó- és járulékkedvezményt jelentett be. Ennek során a már most is foglalkoztatott 25 év alattiak, 55 év felettiak, szakképzetlenek és kisgyermekes anyukák után a cégeknek kevesebb közterhet kell befizetniük. A kormányzati célkitűzés is inkább az volt, hogy ezeknek a veszélyeztetett csoportoknak a helyzetét próbálják stabilizálni. Egyetlen társadalmi réteg támogatása jelentett potenciálisan munkahely-teremtési lehetőséget, a tartósan álláskeresőké.

Számunkra meglepő volt, hogy a cégvezetők 64%-a azt mondta, hogy nem tudott élni a Munkahelyvédelmi Akcióterv nyújtotta kedvezményekkel. E mögött nyilván két tényező áll. Az egyik, hogy főleg kisebb cégek esetében ténylegesen nem volt olyan munkavállaló, aki bármelyik kategóriába beletartozott volna. A másik, hogy nem volt

olyan mértékű ez a kedvezmény az adott cég teljes közterheire vetítve, hogy érdemi könnyítésnek érezték volna a cégvezetők.

A kis- és közép vállalatok körében végzett konjunktúrafelmérésünket reprezentatív módon, 500 cég vezetőjének válaszai alapján készítettük. A megkérdezés 2013. július 2–14. között zajlott on-line vállalati panelen keresztül.

Budapest, 2013. július 24.

VÁLASZTÁS 2014!

Kampány a közfoglalkoztatásban

A kormány döntése nyomán ez év novembere és jövő év április vége között 100 ezer embernek szeretnének közmunkát adni és további 100 ezer főnek képzést biztosítani. A kormány a téli hónapok miatti „értelmes munka” hiányára fogja a beavatkozás szükségességét. A Policy Agenda azt vizsgálta, hogy a jelenlegi foglalkoztatási adatok mit mutatnak a közmunka terén és miért kell rendkívüli közmunkaprogramot indítani télen. Vajon elindul a kampány a közmunkások körében?

Állítólag már 200 ezren dolgoznak közmunkásként

A Nemzetgazdasági Minisztérium tájékoztatása szerint elérte a 200 ezer főt azok száma, akik idén közmunkásként dolgoztak. Ez azt jelenti a tárca értelmezésében, hogy sikerül elérni a 300 ezer fős tervet 2012. év végéig. Az adatok azonban furcsa képet mutatnak. A kormány által használt adatközlésből sok minden nem derül ki. Nem tudjuk például azt sem, hogy ez a 200 ezer fős létszám valójában mennyit dolgozott.

Ezért is érdekesek a KSH kereseti statisztikai adatai, amelyekben rendszeresen feltűntetik, hogy mennyien dolgoztak adott időszakban a közfoglalkoztatás keretein belül. A statisztika szerint 2013. január és május között átlagosan 88 400 fő mondta azt, hogy valamilyen közmunka keretében dolgozott. (Vannak ugyan még olyanok is, akik vállalkozásoknál dolgoznak közmunkásként, de a számuk érdemben nem növeli a statisztikai létszámot.)

A korábbi évekhez hasonlóan márciustól kezdtek el a programok beindulni, és májusban már kb. 150 ezer ember vallotta, hogy közfoglalkoztatottként dolgozott. A Policy Agenda számításai szerint amennyiben az előző évek folyamatai igazolódnak, akkor ez év végére a havi átlagos létszám 115–120 ezer fő között lesz majd. Tehát mindenkép-

pen magasabb, mint a 2012-es 91 ezer fős átlagos közmunkáslétszám volt. De természetesen többre is kerül!

Megéri?

A Policy Agenda korábbi elemzéseiben többször is felhívta a figyelmet arra, hogy jelentősek a közfoglalkoztatás terhei és járulékos kiadásai. A személyi kifizetések mellett sokba kerülnek a dologi kiadások, és igen magasak az adminisztrációra, a munkaszervezési költségekre fordított összegek. Ezekre május végéig a Magyar Államkincstár adatai szerint összesen 64 milliárd forintot költött el a kormány. Ha csak ezt az összeget nézzük, és nem számoljuk hozzá a munkaszervezőknél (jellemzően önkormányzatok és állami cégek) jelentkező további egyéb költségeket, akkor valamennyi járulékos kiadás egy főre vetített összege 145 ezer forintot jelent. Amennyiben ezt mind bérre költötték volna, akkor egy közmunkás a szakképzettséget igénylő bérminimumnak (bruttó 114 ezer forint) megfelelő összeget vihetett volna haza. Ezzel szemben ma még egy szakképesítéshez kötött közmunkásokat irányító személy bére sem éri el ezt a szintet (bruttó 106 480 forint). Az átlagos közmunkásfizetés 75 500 forint, amely tehát jóval elmarad – mintegy 70 500 forinttal – attól az összegtől, amit a kormány rájuk fordít.

Továbbra is azt igazolják vissza az adatok, hogy a jelenlegi közmunkaprogram ebben a formájában pazarló, és megsérti a költségvetési pénzekkel való felelős bánásmóddal szembeni követelményeket. Más-ként fogalmazva: továbbra sem érthető, hogy mire megy el a pénz a személyi kiadásokon felül.

Kampány a közmunkások között

Folyamatos támadás érte a közmunkaprogramot amiatt is, hogy a közfoglalkoztatottak bérét elv拉斯ztották a minimálbértől. Ez ugyanis azt sugallja, hogy a közmunkás által végzett munka nem olyan értékű, mint a versenyszférában akár azonos munkát végzőé. Ugyanakkor

ennél sokkal nagyobb problémát jelent, hogy éppen akkor nincsenek közmunkaprogramok, amikor a leginkább szükség lenne azokra. A költségvetési periódus kezdete miatt január–februárban hagyományosan alig van közfoglalkoztatás, és emiatt – az év leghidegebb hónapjaiban – tömegek kerülnek kilátástalan helyzetbe. Az egyes évek első két hónapjában átlagosan igen kevesen – 2011-ben 21 ezer fő, 2012-ben 28 ezer fő, míg idén 26 ezren – dolgoztak.

A kormány mostani döntése szerint éppen ezen a helyzeten akar-nak segíteni és novembertől április végéig 100 ezer fő számára tervez-nek közmunkát biztosítani. Azaz, ha szó szerint vesszük a bejelentést, és ez havi átlagos létszámot jelent, akkor érzékelhető mértékben se-gíthetnek majd a rászorultaknak. Ugyanígy azonban az sem lehet vé-letlen, hogy azt is bejelentették, hogy további 100 ezer fő kaphat majd ebben az időszakban képzési lehetőséget. Nem nehéz észrevenni az időzítésben azt, hogy a kormánypártok láthatólag már a választások-ra gondolva kedvezni szeretnének annak a rétegnek, amelynek köré-ben talán leginkább csökkent a népszerűségük.

Láthatólag már egy jól kommunikálható választási csomagnak lát-szik az, hogy miután a minimálbér várható emelésével együtt (koráb-ban a miniszterelnök bejelentette, hogy a ciklus végére hat számjegyű minimálbért szeretne) emelkedni fog a közfoglalkoztatotti bér is, ehhez még hozzáadódik a téli rendkívüli közmunka és a továbbképzési lehe-tőség is.

Véleményünk szerint a közelgő választások szempontjából azonban az ellenzéknek reális bővítési lehetőségeket kell a közfoglalkoztatott-ság körében is kommunikálni. Gyors és reális „ajánlatot” kell tennie az ellenzéknek a közmunkára szorultak számára, ellenkező esetben a most készülő kormánypárti csomag minimum arra elég lesz, hogy otthon tartsa ezeket az embereket a választások napján.

Budapest, 2013. július 31.

GAZDASÁGI FEJLŐDÉS INDEX: STAGNÁLÁS A VÁLLALKOZÁSOKNÁL ÉS BIZONYTALANSÁG A MONETÁRIS FOLYAMATOKBAN

A Policy Agenda által számított Gazdasági Fejlődés Indexe (GFI) 2013. II. negyedévében 1,11 azaz összességében az előző két negyedév stagnálása után, most enyhé javulásra utal. Az egyes részösszetevők közül a monetáris mutatók javulnak, a háztartások helyzete talán kedvezőbbre fordulhat, míg a vállalkozások gazdálkodása továbbra is nehézségekkel terhelt. Az összességében 0,11 százaléki javulás már a magyarországi recesszió végét jelzi. Az indikátorok által jelzett folyamatok azonban csupán alacsony gazdasági növekedésre utalnak, a következő féléves időszakra a vállalati gazdálkodás mutatói esetében az eddig elmaradt fejlődés egy erőteljes kibontakozás esélytelenségét mutatja.

Még nem megalapozott a gazdasági kibontakozása, lassú a GDP növekedése

A GFI a gazdasági folyamatok alakulásában a 2012. harmadik negyedévi enyhén pozitív irányú változáshoz a gazdaság várható lassú növekedését jelzi a következő félévre. A gazdaság teljesítménye összességében – a világgazdasági válság ötödik éve után – már nem lassul, bár továbbra is nagyon eltérő az egyes szektorok várható fejlődése.

GFI változása (2011–2013. II. negyedév)

GFI index	2011				2012				2013	
	I. n.é.	II. n.é.	III. n.é.	IV. n.é.	I. n.é.	II. n.é.	III. n.é.	IV. n.é.	I. n.é.	II. n.é.
	1,03	0,89	1,09	1,12	1,08	1,05	0,9	0,98	0,98	1,11
tárgy né. – előző né.	0,01	-0,14	0,2	0,03	-0,04	-0,03	-0,15	0,08	0	0,13

A potenciális növekedésünk alapjai az elmúlt évek elmaradt felhalmozási folyamatai következtében hiányoznak, változatlanul nincs igazi termelő beruházás. A fiskális területen elért egyértelműen pozitív eredmények a gazdasági kibontakozás lehetőségeit szűkítették. A konvergenciakritériumok kívánatos szintjének elérése érdekében nagy árat fizetett a gazdaság és a társadalom, ráadásul az adósságcsökkentés sikere erősen megkérdőjelezhető.

A GFI gazdasági indikátorai a következő félévre összességében egy alacsony, de már növekvő teljesítményt jeleznek, azaz a válság mélypontjáról történő elmozdulás – egy kedvező külgazdasági környezet és egy régóta várt belső keresletbővülés hatására – lassan megvalósulhat ebben az évben.

A monetáris helyzet bizonytalan alapokon áll

A gazdaság monetáris és fiskális helyzetében bekövetkező változások – ahogy ezt korábban is értékeltük – a költségvetési hiány erőszakos leszorításának, az MNB jegybanki alapkamat folyamatos és gyors csökkentésének, a pénzügyi folyamatok és a bankrendszer jelentős mértékű túladóztatásának eredménye. Ez pedig egyértelmű nehézségeket jelez a növekedés későbbi, megalapozott megvalósulásához.

A hitelintézetek hitelt kapó ügyfeleinek száma a II. negyedévben is csökkent. Ugyan a vállalati hitelezés kissé bővült, de a háztartások hitelállománya tovább szűkül. A PSZÁF adatai alapján a 2013. május végi állomány több mint 30%-kal marad el a 2008. szeptemberi értéktől, és a 2006. év végi volumennel azonos. Kedvezőtlen jelenség, hogy a beruházási hitelek körében alig van változás, továbbá negatív jelenség az is, hogy a vállalati hiteleken belül tovább nő a rövid lejáratú hitelek aránya.

Mára egyértelmű lehet, hogy az adósságszolgálatunk teljesítését az áru- és szolgáltatás exportunk csak egy erőteljesen meginduló gazdasági növekedés alapján lesz képes ellensúlyozni. A költségvetésben tervezett áfabefizetések a megnövelt áfakulcs hatására teljesültek 2012-ben, de 2013-ban a fogyasztás stagnálása miatt már elmaradhatnak a tervezettől.

Háztartások helyzete már legalább nem romlik

A háztartások helyzetében 2013-ban további visszaesés már nem várható, a háztartások komoly szigorításokra kényszerültek saját gazdálkodásukban, és most egy részük számára a „túlélés” is kérdéses lehet. A GFI szerint összességében idén már talán kis javulás várható foglalkoztatottságukban, jövedelmi viszonyaikban, és talán a háztartások fogyasztása sem esik tovább.

Változatlanul fennmarad ez évben is, hogy a háztartások vagyoni helyzetében összességében nem lesz javulás, a hitelfelvételi kényszer tovább erősödik. A reálkereset-változásban mért növekedés nem érzékelhető mértékű, és csupán a fogyasztói áralakulás miatt kedvezőbbek e folyamatok, a kommunikációban pedig a rezsicsökkentés a „mindenható”. Nagyon negatív, hogy a fiatalok igen magas szintű munkanélkülisége számottevően nem fog javulni ez évben sem. Tovább erősödik az elvándorlási gyakorlat, már az ún. idősök korosztályában is.

Változatlanul nehéz a vállalkozások helyzete

A II. negyedévben is meghatározó, hogy a vállalkozói szféra gazdálkodásának egyetlen indikátora sem javul érezhetően. Inkább csak stagnálásról, beszélhetünk, arról, hogy az igen alacsony szintről már nem esnek tovább a mutatók. Sajnos még az üzleti kilátásokat jelző „üzleti bizalmi indexek” sem javulnak komolyabb mértékben így elmaradt pl. a német üzleti bizalmi index érezhető javulása. A hazai kkv-index is stagnál. Kedvezőtlen az ipari termelés szintjének változatlansága, valamint a közvetlen tőkebefektetések lassulása, azaz a beruházások elmaradása. A vállalkozói szféra számára talán kedvezőek a vállalati hitelezés fejlesztésére tett kormányzati lépések, amelyek egy megfelelő bizalom kialakulása esetén javíthatják a növekedés esélyeit.

Budapest, 2013. augusztus 7.

KÖLTSÉGVETÉS 2013: 400-450 MILLIÁRD FORINTOT KELL ELŐTEREMTENI AZ ÚJRATERVEZÉSSEL

Sajtóinformációk szerint a kormány elkezdett dolgozni a jövő évi költségvetés átalakításán annak érdekében, hogy ősszel az EU/IMF hiteltárgyalások érdemben folytatódhassanak. A Policy Agenda heti elemzésében azt vizsgálta meg, hogy mekkora átalakításra van szükség a 2013-as költségvetés tervezetében, és hol van mozgáster.

Módosításokkal hitelét veszítette a költségvetés

A költségvetési tervezetre és a konvergenciaprogramra alapozva júniusban az Európai Unió mentesítette Magyarországot a kohéziós források zárolásától. Ugyanakkor bár a túlzottdeficit-eljárás még nem szűnt meg – erre a szabályozás szerint januártól kerülhet sor –, most újra több ponton is megkérdőjelezhető a jövő évi hiánycél tarthatósága, és ennek érdekében tett kormányzati lépések elegendősége.

Az országgyűlési szakaszban több ponton módosítottak a képviselők a költségvetés fő számain is, amelynek köszönhetően érezhetően csökkent annak esélye, hogy jelen formájában ez a költségvetés valóban a kormány által vállalt hiánycélt képes lenne teljesíteni.

A módosítások egyik csoportjában, a képviselők 14 alkalommal is megemelték a várható áfabevételeket anélkül, hogy ezt bármivel is megalapozták volna. Sőt ennek terhére még 15 milliárd forint körüli összegben vállaltak további kiadási terheket. Ez a hiánycél szempontjából nem kezelhetetlen probléma, ugyanakkor a költségvetés tervezésének hitelességét tönkreteszi. A nemzetgazdasági tárca által megtervezett állami bevételi tervet akkor lehetne korrekt és hiteles módon felülbírálnia a képviselőknek, ha egyben intézkedésekkel is alátámasztaná azt, vagyis kiderülne, hogy miért várnak ekkora növekedést.

A nagyobb változtatást a munkahelyvédelmi akcióprogram fedezetének megteremtése jelentette. A járulékkedvezményre, és bizonyos vállalkozási méretek esetén kedvezőbb adózási szabályokra épülő intézkedések fedezetét a kabinet szerint 300 milliárd forintnyi bevétel-növekedés, és kiadáscsökkenés jelenti. Ebből a legnagyobb tétel – 162,6 milliárd forint – a gazdaság fehéredéséből származhatna, azaz a tervek szerint az eddigi adózatlan jövedelmek bekerülnének a legális gazdaságba.

Ugyanakkor sem ez, sem a kormány szerint a bérek növekedéséből és a foglalkoztatás javulásából származó 40 milliárd forintos többlet-bevételek sincsenek megalapozva intézkedésekkel. Azt sem tartjuk reálisnak, hogy a kabinet által remélt őszi IMF-megállapodás hatására 100 milliárd forinttal csökkennének jövőre a kamatterhek, ehhez nélkülözhetetlen a piaci bizalom visszaszerzése egy nemzetközi védőháló segítségével. Minél később születik meg a hitelmegállapodás annál több lejáró állami hitelt kell nagyobb kamattal megújítania az államnak. A szakértők szerint mintegy 300 milliárd forintot is elérhetne a többletkamatterhek, márpedig a kamatterheket ekkora mértékben véleményünk szerint nem lehetséges csökkenteni a jövő év során.

A legnagyobb vihart a pénzügyi tranzakciós illetéknek az MNB-re vonatkozó kiterjesztése váltotta ki. Láthatólag a kormány hajlandó változtatni ezen a szándékán, ugyanakkor 100 milliárd forintot ezzel elveszít a költségvetés bevételi oldalán. Ezzel együtt pedig – álláspon-tunk szerint – minimálisan 400-450 milliárd forint körüli az a probléma, amit kezelnie kell a törvényhozásnak (a kormánnyal együttműködve) a költségvetés vitájának hátralévő szakaszában.

Van-e „B” terv?

Úgy véljük, hogy a kormány jelenleg inkább érdekelt abban, hogy sikeresen lezárja a hiteltárgyalásokat, semmint kockáztatssa azt, hogy a piaci források elapadása esetén pillanatok alatt megroppanjon a magyar gazdasági rendszer. Ezért is kerülhetett most sürgősen „teríték-re”, hogy a kabinet korrigált költségvetési javaslatot rakhasson a tárgyalopartnerek elé.

A kormánynak tehát a már említett 400-450 milliárd forint körüli újabb költségvetési „lyuk” nagyságában kellene vagy a kiadásokat csökkentenie, vagy intézkedésekkel hiteles módon alátámasztott bevételeket növelnie. A költségvetés kiadási oldalát végignézve a kormány 600 milliárd forinttal kíván többet elkölteni a költségvetési szervek működtetésére, mint az a 2012-es tervben volt. Ennek része a járási rendszer létrehozása és az oktatási, egészségügyi intézmények egy részének állami tulajdonba kerülése, amelyekre csak részben jelentett fedezetet az önkormányzatoktól elvont forrás. De láthatólag több költségvetési intézmény is sikeresen lobbizott többletforrásokért. Azaz ezen a területen, ha csupán az idei szintet tartaná a kabinet, akkor jelentős megtakarításokat érhetne el.

Bevételi oldalon csak adóemelés jöhet szóba, amely ha a vállalkozói réteget érinti, akkor a célzott járulékcskökkentés ellenére is romlani fog a vállalkozások pénzügyi helyzete a jövő évben. Ez pedig ellentmond a kormány által preferált növekedési tervnek. Így pedig, mint szinte egyedül járható út, csakis a háztartások pénzügyi terheinek növelése kerülhet szóba. Ez pedig átmenetileg az egykulcsos adórendszer valamilyen szolidaritás típusú adóelemmel való kiegészítését jelentheti.

Természetesen dönthet úgy a kormány, hogy ún. apró engedmények elvét választva, most kizárólag az MNB-t érintő tranzakciós illetéket váltja ki más bevételi forrásokkal, és próbálja meggyőzni az EU/IMF küldöttséget, hogy a többi költségvetési szám megalapozott. Álláspontunk szerint ez a taktika egyedül időhúzásra való, mivel jövő év elején hamar világossá válik, hogy a 2013-as költségvetés a vállalt hiánycél érdekében további intézkedéseket igényel.

Budapest, 2012. augusztus 8.

ADEVIZAHITELESEK MENTÉSE POLITIKAI CSAPDA A FIDESZNEK

Az elmúlt hónapokban újra a társadalmi érdeklődés, és ezáltal a politika fókuszába került a „devizahiteles-probléma”. Láthatólag keresi a kormány azt a szűk ösvényt, ahol politikai és gazdasági szempontból is képes még beavatkozni. A Policy Agenda azt vizsgálta meg, hogy ha politikai haszonszerzés szempontjából közelít a kérdéshez a Fidesz, akkor milyen járható út van számára. Sok múlik azon, hogy szeptemberben képes-e megoldást találni a Fidesz, vagy tovább húzza az időt.

Lépéskényszerben

A szinte hetente tartott utcai demonstrációk, bankfiókok elleni megmozdulások, politikusok, végrehajtók háza előtti tüntetések láthatólag egyre inkább lépéskényszerbe sodorják a kormányt. A Fidesz azt a szokásos politikai forgatókönyvét igyekszik követni, amelyet már a korábbi években konfliktusos ügyek esetében sikeresen alkalmazott. Ez pedig nem más mint az, hogy a cselekvések helyett igyekszik retorikailag megoldani a helyzetet, vagyis átveszi a radikálisok követeléseit és szlogenjeit, majd ezzel nyer időt ahhoz, hogy valódi megoldást legyen képes felmutatni. Egy kicsit mintha ellenzéki szerepet öltene magára, csak éppen nem a kormányt kritizálja, hanem keres egy külső szereplőt, akit a hibákért kárhoztathat, illetve emellett folyamatosan visszamutogat az előző kormányokra.

A devizahitelek kapcsán is ennek a módszernek az eredménye, hogy a miniszterelnök a devizahitelt hibás terméknek kezdte nevezni, majd éles kirohanások hangoztak el a kormánypártok részéről a bankok felé. Mostanra már kommunikációjuk fontos eleme a bankok felelőségének hangsúlyozása, és ennek kapcsán anyagi konzekvenciák kilátásba helyezése.

Ugyanakkor – a Policy Agenda megítélése szerint a hibás gazdaság- és monetáris politika miatt is – olyan mértékűvé vált ez a probléma,

amelyet nyilvánvaló, hogy verbálisan nem lehet megoldani. Mivel a Fidesz feltételek nélkül a devizahitelek mellé állt, magára húzta azt a problémát is, hogy szinte azonnali megoldást várnak tőlük. A közvélemény elvárása azért is ilyen erős, mivel más területen éppen az volt a mostani kormányzati ciklusnak a jellemzője, hogy ha kell, akkor erőből és szinte azonnal képesek voltak – akár megalapozatlanul is – törvényeket, akár még Alaptörvényt is módosítani. Ezért sokáig nem lesz tartható az a taktikájuk, hogy tárgyalásokra hivatkozva húzzák az időt.

A bajban lévők száma nem csökkent

A KSH és az MNB statisztikai adatai alapján a Policy Agenda becslése szerint jelenleg kb. 190 ezer háztartás szenved devizahiteltől. Ez közvetlen módon mintegy 400 ezer választót érinthet. A kormány által közölt adatok szerint 2011 nyarán 61 ezer család küzdött törlesztési gondokkal. Időközben ugyan a végtörlesztéssel, illetve az árfolyamgáttal többen képesek voltak kimenekülni nehéz helyzetükből, és akár az ingatlan értékesítésével kiváltották hitelüket, de az adatok azt mutatják, hogy azóta is újabb családok kerültek be a fizetési gondokkal küzdők széles táborába. Míg 2011 nyarán a hitelek 77%-át időben törlesztették, addig két év elteltével ez a szám 65%-ra romlott. Ezzel együtt a késedelmesen törlesztők, különösen a kilencven napon túlik aránya megduplázódott (8%-ról 16%-ra). Becsléseink szerint továbbra is minimum 60 ezer család küzd törlesztési nehézségekkel. Ugyanakkor azt is fontos megemlíteni, hogy azok között az adósok között, akik időben képesek befizetni havi törlesztőrészletüket sokan vannak, akik emiatt más fizetési kötelezettségeiket kénytelenek elhalasztani, vagy más fontos eddigi kiadásaikból veszik el a devizatörlesztés részleteit.

Mekkora a politikai mozgástér?

A Policy Agenda megítélése szerint akkor képes a kormányzat megfelelő, és az érintettek számára is érezhető választ adni, ha ez egyszerre lesz gyors és a havi törlesztőrészletet érdemben csökkentő megoldás.

Így az a felvetett javaslat, hogy a devizahitelek négy év alatt kerüljenek kivezetésre, politikailag nem értelmezhető a kormány számára.

Nyilván nehéz meghatározni, hogy mit jelent az érdemben csökkenő törlesztőrészlet. Megítélésünk szerint a fizetendő összegnek a jelenlegihez képest 10-15%-kal kisebb mértékűnek kell lennie, amelyet vélhetően a forintosítás során alkalmazandó árfolyam jelenleginél alacsonyabban való meghatározásával, és jelentős kamatkedvezménnyel együtt lehet csak elérni.

Ugyanakkor egy ilyen lépés egyáltalán nem, vagy csak mérsékelten segít azokon, akik már most is hosszabb ideje tartoznak a hitelintézeteknek. Számukra ugyanis már nem ad mentőövet, ha a forintosítás során csökken a törlesztőrészletük. A fizetési nehézségekkel küzdő kb. 60 ezer család számára egyelőre tehát nem látszik megoldás politikai értelemben. Eközben a jelentős számú forinthitelesek jogosan érezhetik magukat becsapottnak egy olyan konstrukció esetén, ami nekik nem hoz látványos segítséget. Emellett politika csapdahelyzetet jelent az is, hogy egyre inkább hangot kap a forinthitelesek, illetve a hitelt fel nem vevő családok jogos kérdése: ki fizeti meg a romló árfolyam miatt keletkezett devizahitelek kamatnövekményeit?

Budapest, 2013. szeptember 4.

KÖZMUNKA DRÁGÁBB, MINT A MUNKAHELYTEREMTÉS

A magyar gazdaság helyzetének megítélése kapcsán gyakran elhangzik az állítás, hogy nagyon alacsony a beruházások aránya az országban, sőt ennek 95%-a az Európai Unió által biztosított forrásokból történik. Azaz a jelenlegi gazdasági helyzetben önerőből nem vagyunk képesek fejleszteni, így ez igaz a munkahelyek létrehozására is. A Policy Agenda megvizsgálta, hogy hol tart a kormány a csak hazai forrásból történő munkahelyteremtésben.

Válság ellenére nem költünk új munkahelyekre

Az állam foglalkoztatáspolitikai eszközrendszerének forrása a Nemzeti Foglalkoztatási Alapból (korábbi nevén Munkaerőpiaci Alap) biztosított. Ez az alap 2007–2013 között évente átlagosan 342 milliárd forint volt, amelyből az álláskeresői támogatást, a foglalkoztatási célú EU-s programok hazai önrészét, munkaerő-piaci programok támogatását, képzési programok finanszírozását fizeti a kormány.

Elvileg ez a forrása annak, hogy ha egy térségben váratlan munkaerő-piaci krízis keletkezik – mint például most Dunaújvárosban a Duna-ferr várható leépítése miatt –, akkor legyen eszköz a kormányzat kezében valamilyen átmeneti, vagy végleges megoldásra. Könnyen belátható, hogy éppen akkor van szükség ezekre a pénzekre, amikor a legnagyobb a válság, mivel ilyenkor megnő az elbocsátások száma. Azaz a megoldás az, – és ezt mutatják nyugat-európai példák – hogy inkább át kell csoportosítani a forrásokat a foglalkoztatási és ezáltal a társadalmi krízisek kezelésére, és nem szabad az államnak hátrébb vonulnia.

A 2007 és 2012 közötti költségvetési törvények végrehajtását áttekintve viszont az látszik, hogy a magyar kormányok éppen ennek ellenkezőjét tették. Míg 2007–2008-ban EU-s források nélkül 60 és 72 milliárdot fordított a kormányzat foglalkoztatási és képzési támoga-

tásokra, ez a szám 2012-ben 26,8 milliárd forintra csökkent és a mostani tervek szerint sem éri el a 35 milliárd forintot (33,5 milliárd a módosított előirányzat).

Mindent a közmunkára

A mostani kormányzat alapvető szemléletváltozást hozott a foglalkoztatáspolitikában. Egyrészt radikálisan, fő szabály szerint – akár jelentős visszalépésként értékelhetően – 3 hónapra csökkentették az állástalannak támogatási idejét, és ezzel együtt a foglalkoztatási alaphól egyre nagyobb összegeket fordítanak a közmunkaprogram finanszírozására. Míg 2010-ben nulla forintot költött az állam közmunkára a Munkaerőpiaci Alaphól, addig tavaly ez az összeg 132 milliárd forint volt, idén pedig a tervek szerint már 154 milliárd forint lesz.

Látványosan mutatja a szemléletváltást, hogy míg 2007-ben a Munkaerőpiaci Alaphól közmunkára és álláskeresői támogatásra a pénzalap 25%-át költötték el, addig ez a szám most már 60-65%. Sőt ennek nagyobb részét közmunkára fordítják.

A Policy Agenda korábbi elemzéseiben bemutatta, hogy a közmunkaprogram munkaerő-piaci szempontból nem hatásos eszköz. 10% alatt van azoknak a száma, akik képesek a közmunka letelte után a nyílt munkaerőpiacon elhelyezkedni. Természetesen politikai értelemben látványos, mivel egyszerre akár 100 ezer embert is érinthet a program.

Alig segítjük a munkahelyek létrehozását és megőrzését

Az adatok mutatják, hogy az Európai Unió által biztosított forrásokon kívül alig fordít további összegeket a kormány új munkahelyek létrehozására. A 2012. évi költségvetés beszámolója szerint a kormány 17 ezer új munkahely támogatását segítette hazai forrásból. Ebbe beletartozik a klasszikus munkahelyteremtő pályázat, a pályakezdők foglalkoztatásának támogatása, a mobilitási program és az önfoglalkoztatóvá válás támogatása. Az ezekre fordított összeg azonban nem érte

el a 13,5 milliárd forintot. Ez egy főre bontva pedig ez azt jelenti, hogy kb. 800 ezer forintot adott átlagosan az állam egy munkahelyhez.

Ezzel szemben 2012-ben egy főre vetítve (KSH szerint 90 700 fő dolgozott havi átlagban közmunkában és 131,9 milliárd forintot fordított erre az állam) 1,45 millió forintot költött a kormány egy közmunkásra. Miközben a közmunkára fordított forrást évente meg kell ismételni – hiszen nem válik a rendszer önfenntartóvá – addig a nyílt munkaerőpiacon való munkahelyteremtés tartósabb lehetne és csak egy-szeri befektetést igényelne az állam részéről.

Az adatok egyértelműen mutatják, hogy kevésbé hatékony, és drágább a közmunka, mintha ezt az összeget a munkahelyteremtésre fordítanák. Ennek ellenére tízszeresét költi a kabinet közfoglalkoztatásra, mint valódi munkahelyteremtésre. További negatívum lehet, hogy feltehetőleg a hamarosan elkészülő 2014. évi költségvetés is ezt a furcsa szemléletet viszi tovább. Az oka ennek pedig az lehet, hogy politikai értelemben kiszolgálják a kormánypártok a társadalom vélt, vagy valós igényeit. Azaz még akkor sem akarnának ún. „ingyen segélyt” adni senkinek, ha a kialakított rendszer drágább, kevésbé hatékony és még társadalmilag káros megoldást is jelent.

Budapest, 2013. szeptember 11.

ELLENTÉTEK A FIDESZBEN: RENDELETI KORMÁNYZÁS VS. FRAKCIÓKORMÁNYZÁS

A múlt héten éles vitát váltott ki Kövér Lászlónak, az Országgyűlés elnökének interjúja, amelyben kritizálva a mai törvénykezési gyakorlatot egyfajta rendeleti kormányzás bevezetését tartaná jónak. A Policy Agenda ebben a törvénykezési ciklusban többször is elemezte a parlament tevékenységét, és számokkal támasztottuk alá, hogy az elmúlt 20 évhez képest egy új módszer, a frakciókormányzás honosodott meg. Lehetséges, hogy ezzel a saját maga által bevezetett modellel kíván szakítani a Fidesz?

Frakciókormányzás

A parlamenthez benyújtott törvényjavaslatok terén a kormánypárti frakciók főleg a ciklus elején átvették a terepet a kormánytól. Az ezt megelőző parlamenti ciklusokban az volt a jellemző, hogy többségében a kormány által benyújtott törvényjavaslatokat tárgyalták a képviselők, ezzel szemben 2010-től kezdve mintha nem bízott volna a miniszterelnök saját minisztereiben, áthelyezte a jogalkotási tevékenység nagy részét a kormánypárti képviselőkre.

A ciklus eleje óta 318 kormány (nem számoltuk a nemzetközi szerződések kihirdetését) és 278 kormánypárti képviselő által benyújtott törvényjavaslat került elfogadásra. Nemzetközi szerződések nélkül nézve az összes törvénynek az 53%-át a kormány, míg 45%-át a kormánypárti képviselők nyújtották be, a maradék 2% megoszlott a bizottságok és az ellenzék között. Ez az arány az előző ciklusban 80%-13% volt a kormány számára.

Az Országgyűlés elnöke által elmondottak függvényében, könnyen lehet, hogy ezt a jelentős munkaterhet szeretné a képviselőkről levenni. Ugyanakkor az adatok azt mutatják, hogy ezt a modellt a Fidesz vezette be, és nyilván azt a célt szolgálja, hogy ezzel tettestarssá tegye

a képviselőket a jogalkotási munkában. Azaz nem akarta a kormányfő, hogy a kormánypárti frakció, mintegy zsűritagként, kívülről kritizálja a kormányzati munkát, a törvények előkészítésének folyamatát. Valamint a „törvénygyár” munkatempójának is jobban megfelelt a frakciókormányzás modellje, hiszen így jóval rövidebb időt kell szánni a szakértői egyeztetési folyamatokra.

Túlzott teher

Kövér László szavai arra is utaltak, hogy indokolatlannak tartja azt a méretű törvénykezési kényszert, amely az Országgyűlésre hárul. Ebből többet hárítana át a kormányra, és szavai szerint csak az általános szabályozási kereteket kellene ilyen magas jogalkotói szinten meghatározni.

A mostani törvénykezési gyakorlat is alkalmazza ezt a módszert, hiszen főleg végrehajtási kérdésekben a törvényhozó kifejezetten felhatalmazást ad a kormány számára, hogy a részletes szabályokat megalkossa.

Ugyanakkor – és ezt szintén a Fidesz magának köszönheti – a fokozott jogalkotási tempó miatt állandó korrekciókra kényszerül a parlament. 2013-ban a nemzetközi szerződések nélkül 117 törvény került elfogadásra és kihirdetésre. Ezek a törvények a legritkább esetben alkottak új szabályozást, sokkal inkább már meglévő törvényeket módosítottak. A jogalkotás átláthatatlanságát mutatja, hogy a 117 törvényen túl tulajdonképpen 727-szer módosítottak valamilyen másik törvényt. Azaz nem egy szabályozatlan területet akart a Fidesz törvénnyel szabályozni, hanem valamilyen ok miatt törvénymódosító csomagokat készítettek, amelyek átlagosan több mint 6 különböző törvényt módosítottak egyszerre. Tíz esetben olyan törvény került elfogadásra, amely minimum 15 másik törvény módosításából állt össze.

Nyilván az ilyen fokozott ütemű törvényhozás jelentős munkaterhet jelent a képviselők számára, de valószínűleg az igazi teher a jogalkalmazókra hárul, akiknek folyamatosan alkalmazkodniuk kell a változó törvényekhez.

Önkritika a rendeleti kormányzás felvetése?

Ugyan a Fidesz igyekezett gyorsan cáfolni, illetve megmagyarázni Kövér László szavai nyomán kibontakozó, a rendeleti kormányzás bevezetésére vonatkozó vitát, de mégis érdemes látni, hogy a házelnök szavai egy valódi problémára hívják fel a figyelmet.

Véleményünk szerint a „kövéri” rendeleti kormányzás valójában a saját maguk által bevezetett frakciókormányzási modellnek, és a túlzott jogalkotási dömpingnek a kritikája, ráadásul Kövér László nem először kritizálta a törvényalkotás minőségét és mennyiségét. Kérdés, hogy a parlamenti munka tekintetében mekkora vita várható a házelnök és a kormány(fő) között.

Budapest, 2013. szeptember 18.

POLICY AGENDA: HIBÁS TERVEZÉSEN ALAPUL A JÖVŐ ÉVI KÖLTSÉGVETÉS

A Policy Agenda a legfrissebb statisztikai adatok tükrében sem lát kedvező fordulatot a negyedévvél ezelőtti prognózisához képest. Ezért a 2014-es költségvetés elkészítéséhez kapcsolódóan felhívjuk a figyelmet, hogy a korábbi gazdaságpolitika folytatása, a kormányzati kommunikációban megjelentetett és pozitívumként értékelt tények nem alapoznak meg egy javuló gazdasági fejlődést. Várakozásaink szerint 2013-ra változatlanul csupán minimális gazdasági növekedés valószínűsíthető, majd 2014-ben egy enyhe, valamivel 1% feletti GDP-bővülést feltételezünk.

Gazdaság előtt álló problémák

A növekedést gátló gazdaságpolitika, az egyes szektorok túladóztatása, a választási ígéretekkel teli jövő évi költségvetés a régóta várt fejlődést ellehetetlenítik. A gazdálkodással kapcsolatos biztonság hiányát mind a hazai, mind a külföldi tulajdonú vállalkozások egyre erőteljesebben kifogásolják. Érthetetlenül tovább folyik, sőt fokozódik az állam beavatkozása a gazdaság szabályozásába. A kormány a három éve folytatott fiskális politikájával csak látszólagos, rövid távú sikert ért el. Az éves költségvetések folyamatos módosításai, az átláthatatlan tervezés és a jelentős mértékű különadókkal elért, de ténylegesen megalapozatlan hiánycsökkentés idén akár már újra 3% fölé emelhetné a hiány mértékét.

Változatlanul látszik, hogy a kormánynak a fiskális lépései során túlzott forráskivonást hajtott és hajt végre, folyamatosan rontva a vállalkozások és a lakosság teherbíró képességét. A jövő évi költségvetés kapcsán ismert adatok alapján azt látjuk, hogy a reálisnál magasabbra tervezik a GDP-t, ezzel együtt a várható bevételeket is. Amennyiben a várakozásaink szerinti GDP-növekedés következik be, akkor ez 0,8%-kal alacsonyabb, mint a kormány prognózisa szerinti. Ez pedig erős költségvetési kockázatot jelent.

Jövőre sem lesz foglalkoztatási csoda

A foglalkoztatás bővítésében a kormánykommunikációban elhangzottak ellenére változatlanul nincs számottevő előrelépés. Az ágazati külföldadókat a kormány 2013-ban ígéretei ellenére sem szüntette meg. Ez a gyakorlat 2014-ben változatlanul fennmarad, tovább akadályozva a növekedés alapjainak biztosítását.

Ebből következően a nyílt munkaerőpiacon való munkahelyteremtés tovább várat magára és csak az állam, azon belül is csak a közfoglalkoztatás adhat lehetőséget. Várakozásaink szerint a mesterségesen erőltetett közmunka miatt a választásokat megelőző hónapokban, főleg január és februárban relatív kedvező foglalkoztatási adatok lesznek. Ennek oka, hogy a kormány kifejezetten a téli hónapokban egy jelentős közfoglalkoztatási programot indít. Emiatt év elején akár az előző évhez képest 100 ezerrel több foglalkoztatottat is ki tud majd mutatni a kabinet. Az év teljes részében azonban visszarendeződés várható, és elmarad a foglalkoztatás területén a kiugrás.

Építőipar és a lakossági fogyasztás jövőre talán nőhet

2013-ban a külkereskedelmi aktívum növekedése lassul, és ez folytatódni fog a jövő évben is. Ez évben a nettó magyar működőtőke-behozatal jelentősen lecsökken, folyamatos a tőke kivitel. A gazdaság reálszféráját tekintve idén kedvező lesz a mezőgazdaság teljesítménye és mintegy 20 százalék körüli bővülése várható. Az építőipari állami megrendelések ez évben és jövőre is enyhe 1-2%-os növekedést fognak biztosítani. Az iparban a 2013 első félévi jelentős lassulást követően 2013-ban összességében 1%-os termelésbővülést feltételezünk, amelyet 2014-ben 2%-os bővülés követhet. A források csökkenése következtében az üzleti és közösségi szolgáltatások ez évben tovább romlanak volumenükben és minőségükben, 2014-ben pedig várhatóan szinten maradnak.

A lakosság fogyasztása 2013-ban – a választások következtében megvalósuló bruttó 4-5% körüli béremelkedés és a 3,5-4%-os nettó béremelkedés ellenére – nem fog növekedni, míg 2014-ben már enyhe

bővülést feltételezünk. Az infláció alacsony, 2-2,5% közötti mértékét figyelembe véve a foglalkoztatottak 1,5-2%-os, míg a nyugdíjasok mintegy 3%-os reáljövedelem-bővülése nem éri el majd az érezhető javulás mértékét.

Budapest, 2013. szeptember 25.

POLICY AGENDA makrogazdasági előrejelzése 2013–2014. évekre (2013. szeptember)						
Mutatók	2011	2012	2013			2014
	tény*		2013. márciusi	2013. júniusi	2013. szeptemberi	
		előrejelzés				
GDP termelés %	101,6	98,3	99,8– 100,0	100,3	100,3	101,2
GDP belföldi felhasználása %	99,4	96,3	100,2	99,8	99,9	100,5
Lakossági fogyasztás	100,4	98,1	99,2	99,5	99,6	100,5
Közösségi fogyasztás	97,6	93,3	99,5	100,0	100,0	101,0
Állóeszköz-felhasználás, beruházás	94,5	96,2	98,0	98,0	98,8	99,5
Export áruforgalom (kivitel) %	108,4	104,0	105,0	104,0	104,2	104,5
Import áruforgalom (behozatal) %	106,3	103,8	104,2	103,0	103,0	103,8
Külker. áruforgalom egyenlege, milliárd euró	7,0	6,8	5,0	7,0	7,2	6,8
Folyó fizetési mérleg egyenlege, milliárd euró	3,6	4,2	3,6	4,8	4,9	4,6
Folyó fizetési mérleg egyenlege GDP %-ában	3,7	4,3	3,8	5,0	5,0	4,9
Fogyasztói árindex (infláció) %	103,9	105,7	104,0	102,4	102,2	102,8
Nemzetgazdasági bruttó átlagkereset alakulása %	105,2	104,5	103,5	103,6	103,6	104,0
Munkanélküliségi ráta %	11,0	10,9	11,5	11,0	10,9	10,8
Államháztartási egyenleg (ESA) GDP %-ában	4,2	- 1,9	-3,0	- 2,9	-3,0	- 3,0
Jegybanki alapkamat alakulása (év végén)	7	5,75	4,0	3,0	3,4	3,0

Forrás: *KSH. MNB

IBS – POLICY AGENDA KKV KONJUNKTÚRA INDEX: JAVULT A CÉGVEZETŐK HANGULATA

Az IBS – Nemzetközi Üzleti Főiskola és a Policy Agenda által készített KKV Konjunktúra Index felmérés szerint javultak a kis- és középvállalatok cégvezetőinek várakozásai. Az egy negyedévvel ezelőtti 45,4%-ról most 46,4%-ra emelkedett az index értéke, amellyel ugyan még mindig nem értük el a 2011 első felében mért üzleti bizalmi értéket, de már érezhetően elmozdultunk a mélypontról.

Kezdenek reménykedni a hazai cégek

A gazdasági recessziót maga mögött hagyta a magyar gazdaság és ez abszolút érződik a cégvezetők várakozásain is. Míg 2011. IV. negyed-évéől 2013. III. negyedévéig 46% alatt volt az IBS – Policy Agenda KKV Konjunktúra Index értéke, a 2013. IV. negyedévi adatok már egyértelműen optimizmusra adnak okot.

Az előző negyedévhez képest bekövetkezett 1 százalékpontos javulás mögött egyértelműen a magyar gazdaság növekedési esélyeivel kapcsolatos optimistább vélekedés áll. Ebben a negyedévben a cégvezetők 33%-a gondolja úgy, hogy a következő félév során romlik a magyar gazdaság helyzete, és ez egy negyedévvel ezelőtt még magasabb, 44% volt. Teljes optimizmus azért még nem érződik a cégek egészében, mivel inkább azok aránya nőtt (31%-ról 40%-ra), amelyek stagnálást várnak. Sajnos a gazdasági növekedésbe vetett bizalom még mindig csupán a válaszadók 27%-át jellemzi, szemben a 2011 elején mért 34%-kal.

Saját vállalkozásuk helyzetét érintően nem látszik ilyen egyértelmű növekedés az előző időszakhoz képest. A cégvezetők 32%-a gondolja most azt, hogy romlani fog vállalkozásának helyzete a következő félévben. Ez csak minimálisan jobb arány, mint az előző negyedévben mért 35%. Ugyanakkor az optimista vállalkozások száma minimális mértékben csökkent (29%-ról 28%-ra).

Javuló likviditási helyzet, de a beruházások terén rosszul állunk

Az IBS – Policy Agenda KKV Konjunktúra Index erősödése mögött a gazdaságba vetett bizalom növekedése mellett állnak még a likviditási helyzettel kapcsolatos pozitívabb várakozások. Most már csupán a cégvezetők 19%-a véli úgy, hogy a következő félév során számítani kell a cége romló likviditási helyzetére. Ilyen alacsony értéket 2011 elején mértünk utoljára. Ennél még kedvezőbb, hogy 24%-uk jelzi előre azt, hogy még javulást is vár ezen a területen – és ez az érték még a két évvel ezelőtti mért arányokat is meghaladja.

A beruházásokra vonatkozó adatok ugyanakkor nem igazolják viszsza a javuló likviditási helyzetből eredő optimizmust. A cégvezetők 73%-a nem lát esélyt tevékenységének bővítésére, ez az érték negyedévvel ezelőtti még 62% volt. Más oldalról vizsgálva, egyelőre nem lát-szik az MNB által meghirdetett alacsony kamatozású növekedési hitelprogram hatása (amely lehetőséget kihasználók 80%-a ugyanis hitelcserét hajtott végre), sőt mintha a nyári lendület alább hagyott volna, és újra csak kevesen reménykednek a régóta remélt beruházások megvalósíthatóságában.

Versenytársakra nem, de a multikra számítanak a kkv-k

Negyedévente visszatérően vizsgáljuk azt is, hogy a cégvezetők számítanak-e új, erős versenytársak megjelenésére. Enyhén éleződő versenyt mutatnak az adatok, mivel 36%-uk mondta most azt, hogy számít a konkurenciára, ez az adat egy évvel ezelőtti még 25% volt.

Abban a tekintetben azonban nincs lényeges elmozdulás, hogy a kkv-k 31%-a beszállítója valamelyik Magyarországra települt multinacionális vállalatnak. Lényegében 2011 óta ezt az arányt mérjük, ugyanakkor a korábbiakhoz képest erősebb versenyre számítanak a cégek. Míg akár egy éve a 98%-uk úgy vélekedett, hogy a következő 6 hónapban beszállító maradhat, addig most ez az arány 84%-ra csökkent. Ennél meglepőbb, hogy azon cégek körében, amelyek eddig nem tudtak betörni ebbe a körbe, 17%-uk lát esélyt erre az elkövetkező félév

1 során. Ez az adat meghaladja az eddigi mértéket, és ez egyértelműen optimista hozzáállást mutat a kkv-szektor szereplői részéről.

Módszertanról

1 A kis- és középvállalatok körében végzett konjunktúrafelméréseinket reprezentatív módon, 500 cég vezetőjének válaszai alapján készítettük. A kutatás 2013. szeptember 16–27. között zajlott on-line vállalati panelen, illetve telefonos megkérdezéssel. Az IBS – Policy Agenda KKV Konjunktúra Index képzésének módja a business survey index számításra alapul. A módszertanról részletesen itt olvashatnak.

Budapest, 2013. október 2.

CÉGVEZETŐK MINIMÁLBÉR- EMELKEDÉST VÁRNAK

A költségvetés benyújtását követően lassan elkezdődnek a jövő évi minimálbér-tárgyalások, illetve majd az országos bérajánlásra vonatkozó háromoldalú egyeztetések. Ennek kapcsán Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségének megbízásából a Policy Agenda kutatást végzett a kis- és középvállalati szektor körében arról, hogy mekkora minimálbért várnak és tartanak elfogadhatónak a cégvezetők. A kutatásban vizsgálták a foglalkoztatói nyugdíj intézményét, amely az adatok szerint egyelőre nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket.

Többség szerint növekszik a minimálbér

Jelenlegi bruttó 98 ezer forintos minimálbér a kormány és a szakszervezetek szándékai szerint is növekszik 2014-ben. A magyar kkv-szektor foglalkoztatja az alkalmazottak kb. 73%-át, azaz kb. 2 millió munkavállaló életét ez a gazdasági szegmens határozza meg. Ennek kapcsán meghatározó a hazai kis- és középvállalkozások cégvezetőinek véleménye.

A cégvezetők abszolút többsége (88%) szerint növekedni fog a minimálbér összege, sőt 60% úgy gondolja, hogy a 100 ezer forintot is meg fogja haladni ennek mértéke. Ez a kormány által becsült jövő évi inflációt már meghaladó, azaz matematikai értelemben véve reálbér-emelkedést is jelente a legalacsonyabb keresetűek körében. Talán meglepő adat, hogy 24%-a a cégvezetőknek akár 6%-os emelkedést is elképzelhetőnek tart.

Mit bírnak el a cégek?

Arra a kérdésre, hogy mekkora minimálbért tudnának kigazdálkodni anélkül, hogy az a versenyképességüket érintené, a relatív többség

(39%) úgy válaszolt, hogy nem érinti a minimálbér a cégét, mert a dolgozók meghatározó része magasabb keresetű.

Közel ugyanekkora arányban mondták azt a cégvezetők (35%), hogy nem képesek minimálbér-emelést kigazdálkodni a jelenlegi adóterhek mellett.

Minél nagyobb a cég árbevétele annál inkább csökken azok száma, akik nem képesek minimálbér-emelést kigazdálkodni. 100 és 500 millió forint közötti árbevételű cégek esetén 54%-a, 500 millió forint felett 55%-a 102 ezer forint feletti minimálbért is „kigazdálkodhatónak” tartanak.

Az adatok azt mutatják, hogy van, és a cégvezetők többsége is lát lehetőséget arra, hogy a minimálbér terén javuljanak a legalacsonyabb keresetűek jövedelmei. Ugyanakkor azok a kis-és középvállalkozások, akik amúgy is komoly nehézségekkel küszködnek, belátható, hogy nehezebben lesznek képesek bármekkora bruttó emelést is kigazdálkodni. Alapvetően ez azonban nem béropolitikai kérdés, hanem a gazdaság ezen szegmensét érintő általános versenyképességi probléma.

Foglalkoztatói nyugdij egyelőre nem jött be a cégeknek

Munkaerő-piaci eszközként kezelik a cégek a foglalkoztatói nyugdij intézményét. Ebben a konstrukcióban béren kívüli juttatásként lényegében nyugdij-előtakarékossági programot finanszírozhatnak a munkáltatók, amely kiegészítő lehetőség az állami nyugdijrendszer mellett.

Ugyanakkor nem terjedt el a munkáltatók körében, amelyet jól illusztrál, hogy a kkv cégvezetőknek mindössze 32%-a hallott erről a lehetőségről.

Ennél még meglepőbb, hogy 10%-uk nyilatkozott úgy, hogy adtak ilyen béren kívüli juttatást a dolgozóiknak, de közülük 8% azt mondta, hogy a jövőben nem kíván ilyet adni.

Ennek egyik oka, hogy a munkáltatók többsége szerint (63%) a dolgozók az azonnal beváltható, levásárolható juttatásokat igénylik a béren kívüli juttatások kapcsán. 20% azt mondta, hogy azért nem lenne igény erre, mert nem is ismerik ezt a lehetőséget, és emiatt bizonytalannak tekinthetik. Egyelőre kisebbségben (17%) vannak azok,

akik szerint jó lenne ez a lehetőség, mert erősödik a nyugdíjra való előtakarékosság iránti igény.

A foglalkoztatói nyugdíj egyelőre nem bizonyult sikeresnek, pedig korrekcióval akár alternatívát jelenthetne a megszüntetett korengedményes nyugdíj helyett, amelyet már ettől az évtől nem lehet igénybe venni.

A kis- és középvállalatok körében végzett konjunktúrafelméréseinket reprezentatív módon, 500 cég vezetőjének válaszai alapján készítettük. A kutatás 2013. szeptember 16–27. között zajlott on-line vállalati panelen, illetve telefonos megkérdezéssel.

Budapest, 2013. október 9.

2014-ES KÖLTSÉGVETÉS: VOLT EGYSZER EGY SZÉLL KÁLMÁN TERV, A KORMÁNY SEM GONDOLTA KOMOLYAN

A kormány 2011 tavaszán annak érdekében, hogy bizonyítani tudja az Európai Uniónak, hogy képes kikerülni a túlzottdeficit-eljárás alól, meghirdette a Széll Kálmán Tervet, majd egy évre rá a Széll Kálmán Terv 2.0-t. Ezek nagyságrendileg 1500 milliárd forintos megszorítást jelentettek. A Policy Agenda elemzésében azt nézte meg, hogy a 2014. évi költségvetés mennyire tükrözi a korábbi vállalásokat, és mely területeken adta fel leginkább saját célkitűzéseit a kabinet.

2012-ben még bátor volt a kormány. Nem tartották a hiánytervet

A kabinet – a meghirdetett „háborús stratégiája” ellenére – nyilván félt attól, hogy az Európai Bizottság nem tartja majd kellően hitelesnek a Széll Kálmán Tervre épülő konvergenciaprogramokat, ezért erős vállalásokat tett 2014-re is. Ezek egy része azonban már nem köszön vissza a jövő évi költségvetésben.

A legnagyobb jelentőségű visszalépés talán a költségvetési hiány mértékében van. 2012 áprilisában még azt fogadta el a kabinet, hogy csökkenő költségvetési hiánnyal tervezi az elkövetkező éveket, és ezek közül a jövő évre 1,9%-os hiányt terveztek. Azzal, hogy jövőre 2,9%-os lett a hiánycél, láthatólag a politikai bátorság is elfogyott, illetve a költségvetési túlzottdeficit-eljárás befejezése után már nem fontos a korábbi tervek betartása. Ez pedig azt jelenti, hogy 300 milliárd forinttal többet költ a kabinet, mintsem a saját maga által vállalt tervet betartsa.

Az államadósság alakulását vizsgálva még inkább érződik a kabinet meghátrálása. 2011 tavaszán a Széll Kálmán Terv főüzenete az

volt, hogy folyamatosan, nagy ütemben csökkenteni kell az államadósság mértékét. Ennek kapcsán még ambiciózus tervet fogadtak el, mely szerint 2014-re a GDP 66,7%-ának megfelelő mértékre csökkentik az állami adósság nagyságát. Tavaly tavasszal azonban már ennél visszafogottabb volt a célkitűzés, mert 73,7%-os mértékre visszaemelték ezt a szintet. Az idei költségvetés benyújtásakor pedig már az derült ki, hogy a kabinet ezen a területen is feladta „harcállásait”, és csupán 76,9%-ra tervezik az államadósság GDP-hez viszonyított mértékét csökkenteni. Ez pedig azt jelenti, hogy a 2011-es tervhez képest 3100 milliárd forinttal nagyobb lesz az államadósság mértéke.

Területek, ahol megbukott a Széll Kálmán Terv

Az „eredeti” Széll Kálmán Terv hét területen akart – néha kifejezetten reformértékű – átalakításokat hozni, amelyeket tovább mélyítettek a második lépcsőben. Ennek hatására a két Széll Kálmán Terv kb. 1500 milliárd forintos egyenlegjavulást hozott volna. A Policy Agenda már a tervek bejelentésekor is felhívta a figyelmet arra, hogy az elképzeléseknek több eleme nem megalapozott, nagy részük megvalósíthatatlan. Ezért is következett be, hogy csak folyamatos költségvetési módosításokkal sikerül a tervezett 2013. évi hiányt hozni. A megelőző két évvel azonos módon, ezek főleg mindenféle hosszú távú elképzelés nélküli adóemelések, amelyek gyorsan jelentős bevételeket jelentettek a büdzsé számára.

A Széll Kálmán Tervek szorításából csak akkor lehetett volna engedni, ha a gazdasági növekedés hatására megnőnek az állami bevételek. A 2012-es erőteljes gazdasági teljesítmény csökkenése, és az idei évre várható minimális gazdasági növekedés egyaránt azt mutatja, hogy bevételnövekedéssel a jövő évben sem lehet számolni. Azaz a kabinetnek a Széll Kálmán Tervekben elhatározott intézkedései a jövő évi költségvetésben sem érhetők tetten.

Ugyanakkor a foglalkoztatást, a nyugdíjrendszert érintően, a közösségi közlekedésben, valamint az egészségügy és a gyógyszerkiadások területén saját vállalásait sem teljesítette a kabinet. A Policy Agenda számításai szerint 300-350 milliárd forintos egyenlegjavító lépés

nem valósult meg, amely így nem is jelenik meg a 2014. évi költségvetésben.

Túlvállalta magát a kormány, vagy félrevezettük az Európai Bizottságot?

A kormány politikai szempontból egyik elsődleges célkitűzése volt, hogy elérje az Európai Uniónál az ország elleni túlzottdeficit-eljárás megszüntetését. Ezzel is akarta bizonyítani kiválóságát és azt, hogy képes a külső „gyámkodás” alól kibújni, és önálló utat járni.

Ennek látszólag mindent alárendelt, és a saját maga által vállalt ígéretek lényegében mindig túlszárnyalták a reális piaci várakozásokat, elvárásokat. Emellett nem volt képes végrehajtani azokat a reformokat, amiket politikai érdekekből indított és zászlajára tűzött. A számos „kényszerhelyzetre” történő hivatkozással meghozott „csak kiigazítás-ként” kommunikált adóemelés, a termelő- és pénzügyi szektor túladóztatása, az egyedi bevételek elérése, az egészségügyi, szociális szektorok kiadásainak erőteljes szűkítése jellemezte az elmúlt évek költségvetési politikáját. És ez a gyakorlat tükröződik a 2014. évi költségvetésben.

Budapest, 2013. október 16.

JÖVŐ ÉVI KÖLTSÉGVETÉS: MEGSZORÍTÁSOKHOZ VEZET A REZSICSÖKKENTÉS

November 1-jétől újra jelentősen mérséklődnek a lakossági gáz- és villamosenergia-árak. Az eddigi, összesen 20%-os csökkentés kapcsán a kormánypártok azt kommunikálják, hogy a jövő évi költségvetés a rezsicsökkentés költségvetése lesz. A Policy Agenda megvizsgálta, hogy a büdzsé tervezésekor valóban számoltak-e a csökkenő energiaárakkal.

A rezsicsökkentés kit terhel?

A rezsicsökkentés kapcsán többször elhangzott, hogy ennek a legnagyobb vesztesei a szolgáltatók, amely cégek úgy kénytelenek az energiát a lakosságnak szolgáltatni, hogy annak a beszerzési ára nem, csak az értékesítési ára csökken. Arról azonban nem esik szó – és ez igaz a kormányra is – hogy a csökkenő rezszi egyúttal csökkenő költségvetési bevételeket is jelent. Ennek pedig leglátványosabb eleme az áfa, hiszen a gáz- és a villamos energiát ugyanúgy terheli és meg is kell fizetni a 20%-os adót, mint például az élelmiszerek után.

A Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatal adatai szerint 2012-ben a lakosság áramszámlája 470 milliárd forint volt, amelyből 100 milliárd forint, mint áfabevétel a költségvetésbe folyt be. Ez a földgáz esetében 485 milliárd forintot tett ki, amelynek mintegy 103 milliárd forint volt az adója. A januári 10%-os rezsicsökkentés hatására a kormány kb. 20 milliárd forint áfabevételről volt kénytelen lemondani.

A mostani 11,1%-os csökkentésnek is van az idei évi költségvetésre hatása, de leginkább a jövő évet terheli. A csökkentés további kb. 18-19 milliárd forintos kiesést okoz majd a költségvetésnek. Azaz 2012-höz képest a rezsicsökkentés csak a villamos energia és a földgáz esetében mintegy 40 milliárd forinttal csökkenti az állami bevételeket.

Ezenkívül további két tényező is van, ahol megjelenik a rezsicsökkentés hatása. Egyrészt a társasági adó, amely esetében az energiaeel-

látók alacsonyabb bevételei miatt kisebb adófizetési kötelezettségük lesz. Másrészt az ún. energiaellátók jövedelemadója, ahol a 2013-as előirányzathoz képest 19 milliárd forinttal kevesebbet tervezett be a kormány a jövő évi költségvetésben. A költségvetés indoklásában az is szerepel, hogy ez a csökkenés jelentős részben a rezsicsökkentés miatt következik be.

Ezen három tételt összeadva 2012-hez képest 60 milliárd forinttal csökken az állam bevétele a rezsicsökkentés miatt.

Mivel számolt a kormány?

Amennyiben a *rezsicsökkentés költségvetése* a jövő évi, akkor ennek marhánsan meg kellene jelennie a büdzsé tervezetében. A törvényjavaslatban valójában 10 alkalommal kerül elő a rezsicsökkentés és ebből 6 esetben arról az oldalról, hogy milyen bevételkiesést is okoz, és ezt miképpen kell kompenzálni. Két alkalommal arra való hivatkozásként található meg a szövegben, hogy ezáltal fog növekedni a lakossági kereslet, majd még további két alkalommal a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság érvel a rezsicsökkentés ellenőrzésével, mint kiemelt feladattal.

A kabinet az áfabevétel kiesése kapcsán láthatóan nem számolt a rezsicsökkentés hatásával. Továbbra is irreális terveket fogalmaznak meg, és olyan bevétellel számolnak, amely nem fog összejönni. A 3000 milliárd forintos bevételi terv az idei előirányzathoz képest ugyan csak 1,6%-kal magasabb, de a várható idei teljesüléshez képest a Policy Agenda számításai szerint már 11%-kal. Ehhez képest további bevételek kiengedése a költségvetésből könnyen tűnhet felelőtlenségnek.

Természetes számolhat azzal a kormány, hogy a rezsicsökkentés során a lakosságnál maradó megtakarítás megjelenik a gazdaságban. Gondolhatnak arra, hogy a lakosság ezen összeget elkölti majd valamilyen fogyasztásra és ez szintén növeli az állam adóbevételeit. Ennek lehet ugyan realitása is, de az eddigi adatok arra utalnak, hogy a lakossági kiadások ennek függvényében egyéb területeken emelkednének. Azaz akár növelhetnék is a háztartások a megtakarításaikat, de realisabb azt feltételezni, hogy olyan kiadásaik vannak (pl. törlesztőrészek), amelyekhez nem társul költségvetési adóbevétel.

A tények azt mutatják, hogy a jövő évi költségvetés csak a szavak szintjén a rezsicsökkentés költségvetése, és nem a számokén. Az is látszik, hogy a költségvetés tervezetének betarthatóságát a rezsiköltségek le-szorítása éppenhogy csökkenti. Más szavakkal tehát a rezsicsökkentés következményeként a nem kellően megalapozott költségvetés miatt jövőre újabb költségvetési megszorítás valószínűsíthető.

Budapest, 2013. október 30.

GAZDASÁGI FEJLŐDÉS INDEX: NINCS ÉREZHEŐ JAVULÁS, SEM OPTIMIZMUS

A Policy Agenda által számított Gazdasági Fejlődés Index (GFI) 2013. III. negyedévében 0,95 – azaz az előző negyedévi (1,11) nagyon enyhe optimizmus elmúlt – és a mutató valamennyi részindikátora most újra az év eleji kedvezőtlenebb helyzetet jelzi. Az előző negyedévhez viszonyítva érezhetően pesszimistán ítéltető meg a monetáris folyamatoknál tapasztalható helyzet, de a háztartások gazdálkodásánál sem látható alapvető fordulatra utaló jel. A vállalati gazdálkodás tartós fejlődése és gyors kibontakozása sem valószínűsíthető.

Nem észlelhető a gazdasági kibontakozás

A GFI eltérően a 2013. második negyedévi enyhén optimista szintje után most újra a gazdaság stagnálását jelzi. Bár egyértelmű, hogy a magyar gazdaság teljesítménye a válság ötödik évének végén összességében már enyhén bővíthet is, de ez a fejlődés változatlanul bizonytalan.

Gazdasági Fejlődés Index értékei (2010–2013.)

	2010. év				2011. év				2012. év				2013. év		
	I. né.	II. né.	III. né.	IV. né.	I. né.	II. né.	III. né.	IV. né.	I. né.	II. né.	III. né.	IV. né.	I. né.	II. né.	III. né.
GFI-érték	1,30	1,39	1,23	1,00	1,25	1,12	1,36	1,04	1,08	1,05	0,90	0,98	0,98	1,11	0,95
változás	n. a.	0,09	-0,16	-0,23	0,25	-0,13	0,25	-0,32	0,04	-0,03	-0,15	0,08	0	0,13	-0,16

A szükséges mértékű felhalmozás korábbi elmaradása gátat szab a jövő évi intenzívebb bővülés lehetőségeinek. Az enyhe növekedést az infrastrukturális területeken folyó állami beruházások eredményezik, még nincs igazi termelő beruházás. A fiskális területen – az államháztartási hiánynál elért – egyértelmű eredmény is gátolja a kibontakozás

lehetőségeit, és újabb veszélyt jelenthet a 3%-os hiánymérték betartásának komoly nehézsége, amit az államadósság mértékében tervezett erőteljes csökkentés elmaradása is jelez. A GDP 2012. évi erőteljes visszaesése, az ipari termelés lelassulása, a foglalkoztatási folyamatok zavarai, a fogyasztás további szűkülése után még most, 2013. harmadik negyedévében sem jelez az index a jövő évre egy erőteljes kibontakozást, csupán az alacsony bázishatásból eredő növekedést.

A monetáris és fiskális helyzetcsapdája

A GFI pénzügyi mutatói a gazdaság helyzetében bekövetkező változtatások miatt – így a kormányzati hiány gazdaságot fékező, erőszakos leszorítása, az MNB alapkamat folyamatos és gyors csökkentése, a pénzügyi folyamatok és a bankrendszer jelentős mértékű túladóztatása – nehézségeket jeleznek. Az áfabefizetések tervezettől történő elmaradása, és elsősorban a tőkebefektetések jelentős visszaesése, sőt elmaradása, a profitkivonás egyértelmű gyorsulása további bizalomvesztést mutat.

A vállalati szektor banki hitelállománya 2009-től minden negyedévben zsugorodik. A vállalati és a háztartási szegmens hitelezési folyamatainak továbbra is gátat szabnak a szigorú kondíciók.

2013 második negyedévében – már az MNB program hatására – a rövid távú hitelekben néhány milliárd Ft-os növekedés indult. A kedvezőbb kamatfeltételek azonban csak a vállalatok egy szűk körének jelentenek segítséget. A hitelkínálati korlátokat a jegybank Növekedési Hitelprogramja oldani fogja a kkv-szektorban, aminek pozitív hatása a harmadik-negyedik negyedévben már várható.

Nehezedik a háztartások helyzete

A háztartások helyzetét az elmúlt három évben a lakossági terheket növelő intézkedések, a rossz gazdálkodási folyamatok egyre jobban nehezítették. A GFI mutatóinak jelenlegi szintje szerint további visszaesés azonban nem várható, a háztartások több szigorítást talán már

nem is tudnának tenni saját gazdálkodásukban, hiszen nagyobb részüik már ténylegesen a fennmaradásukért küzd. A foglalkoztatottságban, a jövedelmi helyzetben 2013-ban stagnálás, 2014-től talán kis javulás várható és a fogyasztás is bővílhet kissé.

Kedvezőtlen azonban, hogy a háztartások vagyoni helyzetében nincs javulás, a lakossági megtakarítások állománya tovább szűkül. Bár a hitelfelvételi kényszer erősödik, a banki hitelnyújtáshoz még forrás megélte esetén sem lesz meg a hitelképesség megfelelő szintje. A reálkereset változásában nincs érezhető, számottevő javulás, a csekély eredményt is csupán a fogyasztói áralakulás hozta.

Nincs biztos növekedésre utaló jel a vállalkozások körében

A vállalkozói szféra gazdálkodásának egyetlen indikátora sem javul megnyugtatóan, annak ellenére, hogy a bizalmi indexek enyhén kedvezőbbé válnak. A német üzleti bizalmi index az év folyamán kisebb ingadozással ugyan, de enyhén emelkedik és a magyar kkv-szektor bizalmi indexe is a harmadik negyedévtől kissé javult. Maradt azonban az egyértelműen kedvezőtlen környezet, az ipari termelés nem képes bővílni, a közvetlen tőkebefektetések teljesen visszaestek, sőt jelentősen nő a profitkivonás, és a termelő beruházások változatlanul elmaradnak. Sajátos módon 2013 elejétől a korábbi évekhez képest nőni kezdett a nem banki nettó külföldi finanszírozás, ezen forrásokat azonban csak a vállalatok szűk köre tudja igénybe venni, így nem is jelenti a gazdaság hitelkorlátjainak enyhülését. A vállalkozói szféra várja, hogy a kormányzat a vállalati hitelezés jelentős fejlesztésére tett ígéretét beváltsa és ezzel szélesedhessenek a várt növekedés esélyei.

Budapest, 2013. november 5.

NÉGY ÉV ALATT SZÁZMILLIÁRDOKKAL CSÖKKENTEK A SZOCIÁLIS KIADÁSOK

Kutatások tanúsága szerint is növekedett a kormányzati ciklus elejéhez képest a szegénység. Ennek kapcsán a Policy Agenda megvizsgálta, hogy a társadalmi krízis kezelésére a kormány milyen módon reagált. A 2014. évi költségvetés tervezetéből az olvasható ki, hogy több mint 200 milliárd forinttal kevesebbet költ az állam szociális kiadásokra, mint négy évvel ezelőtt.

Kevesebb jut szociális célokra

A költségvetésből finanszírozott szociális kiadások közé soroljuk mindazokat, amelyeket az intézményrendszerre, a pénzbeli juttatásokra, az önkormányzatoknak átadott forrásokra fordít az állam. Ugyanakkor nem számítottuk ide a mintegy 3000 milliárd forintos öregségi nyugdíjkiadások tételét – ezeket a jóléti, társadalombiztosítási tételek közé soroljuk – hiszen az nem speciális élethelyzethez (pl. munkaképesség megváltozásához), vagy szegénységhez kötött, hanem a munkában töltött idő után törvényesen járó juttatás.

A Policy Agenda számításai szerint a kormány a 2014. évi költségvetésben szociális kiadásokra 2000 milliárd forintot akar elkölteni. Várhatóan ekkora is marad ez az összeg, mivel ezen a területen egyetlen módosító javaslatot sem adtak be a kormánypárti képviselők. Azaz nem volt olyan kezdeményezés a Fidesz–KDNP-frakció részéről, amely a szociális juttatásokat növelni szeretné.

Annak érdekében, hogy összehasonlítható legyen a kormányzati ciklus folyamán a szociális kiadások változása, megnéztük, hogy a 2010. évi költségvetés tényadatait. Az volt ugyanis az első költségvetés, amelyet ugyan évközből, de már saját szándékai szerint alakíthatott volna a jelenlegi kormány. 2010-ben még 2260 ezer milliárd forintot költött az állam szociális kiadásokra, ez pedig 260 milliárd forinttal több, mint a jelenlegi.

Még ennél is nagyobb a csökkenés, ha a 2014-ben várható költségvetés kiadásaihoz viszonyítjuk a számokat. A 16,9 ezer milliárd forintos költségvetési kiadásnak 11,8%-a megy el szociális kiadásokra, míg 2010-ben ez az arány még 16,1% volt.

Családtámogatások mindenkinek

A szociális juttatások között az egyik legellentmondásosabbak a családi támogatások. Az állam ebben az esetben a gyermekvállalást támogatja azzal, hogy jövedelmi, vagyoni helyzetétől függetlenül lényegében egységesen járul hozzá a gyermeknevelés költségeihez.

Jövő évben ennek kapcsán 582 milliárd forintot költ el a kormányzat, amely lényegében megegyezik a 2010. évi szinttel (586 milliárd forint). Ezt a juttatást minden gyereket nevelő család megkapja akkor is, ha jövedelmük alapján az egykulcsos adórendszer abszolút nyertei, és azok is ugyanannyit kapnak, akik munkájukat elveszítették.

Megváltozott munkaképességűeken is spórol a kormány

A családoknak jutott kiadásokon kívül még további három csoportba tartozhatnak a szociális juttatások. A legjelentősebb összeget a szegénységhez kapcsolódó támogatások teszik ki (611 milliárd forint). Idesoroljuk a szociális segélyek különböző típusára, a gyermekétkeztetésre, önkormányzatok által szervezett időseknek szóló programokra nyújtott állami támogatást. Ezenkívül a közmunkaprogram is ebbe a kategóriába tartozik, mivel tartós munkaerő-piaci hatása minimális, és elvileg azok számára hozták létre, ahol a család jövedelemszintje nagyon alacsony.

A szegénységhez kapcsolódó kiadásokra 150 milliárd forinttal többet költ jövőre az állam, mint 2010-ben, de ez a közmunkára fordított 183 milliárd forintnak köszönhető. Ugyanakkor, ahogy korábban több elemzésben is megfogalmazta a Policy Agenda, ezek a közmunkaprogramok

ramok szervezési költségeiket tekintve nagyon drágák, és az egykulcsos adórendszer miatt jelentős az adó- és járulékvonzata is.

A munkaerő-piaci helyzetekre reagáló szociális juttatásokra várhatóan 266 milliárd forintot tervez a kabinet, ami 344 milliárd forinttal kevesebb, mint négy évvel ezelőtt. Idesoroljuk a nyugdíjkorhatár előtti ellátásokat, szolgálati járandóságokat, bányászoknak járó juttatásokat, álláskeresési támogatást. A radikális csökkenés oka, hogy megszüntette a korhatár előtti nyugdíjazást a kabinet.

A betegséghez, megváltozott munkaképességhez kötődő ellátásokon is spórol a kabinet. Jövőre a rokkantsági ellátásokra, mozgáskorlátozottak támogatására, ápolási díjra, megváltozott munkaképességűek foglalkoztatására, fogyatékosok támogatására, közgyógyellátásra és táppénzre 537 milliárd forintot költ az állam. Ez 44 milliárd forinttal kevesebb, mint 2010-ben volt.

A kormány az elmúlt négy évben alapvetően átrendezte a szociális kiadások nagyságát és belső szerkezetét. A felhasznált összegek és az intézkedések logikája alapján a betegséggel és ebből adódóan gyakran megváltozott munkaképességgel együtt élni kénytelen embereket az esetben támogatják csak, ha jövedelmi helyzetük miatt rászorultak. Ebben a helyzetben is azonban csak a közmunkát biztosítják számukra. A másik radikális változás a korhatár előtti nyugdíjazás megszüntetése volt, amelynek pénzügyi hatása igazán csak most jelentkezik.

Budapest, 2013. november 13.

A KORMÁNY MAGÁRA HAGYTA A KÖZSZOLGÁKAT

A közsféra 28 ágazati szakszervezete megalakította demonstrációs és sztrájkbizottságukat. A fő követeléseik egyike egy egységes 20%-os béremelés a közsféra egészében. A jelenlegi költségvetési helyzetben elsőre talán meghökkentő követelés kapcsán a Policy Agenda megvizsgálta, hogy az elmúlt években hogyan alakultak a közsféra és a versenyszféra bérei. Az eredmény meglepő, és akár meg is alapozhatja az érdekvédelem követeléseit, de a kérdés továbbra is az, hogy miből lehetne ezt fedezni.

Felértük a 100 napos programot

2002-ben a választási kampány egyik fő üzenete az MSZP részéről egy 50%-os közsféra-béremelés volt. Ez meg is valósult az ún. 100 napos program részeként. Ennek hatására 2003-ban a költségvetési intézményekben dolgozók átlagos nettó bére közel 100 ezer forint lett. Ennél 15%-kal alacsonyabb volt a versenyszféra átlagos bérezési szintje.

Az elmúlt 10 évben 34%-kal nőtt az állami alkalmazottak nettó jövedelme, miközben a vállalkozásoknál dolgozóké 87%-kal. Ennek köszönhetően a versenyszférában most már átlagosan 15%-kal többet keresnek, mint a közszférában. Az elmúlt egy évtized alatt tehát eltűnt a 2002-es 100 napos program hatása.

Alap nélküli követelés?

A munkáltatók részéről gyakran hangzik el az az érv a versenyszféra országos bértárgyalásai során, hogy gazdasági növekedés nélkül nem lehet emelni a béreket. Ennek ellenére a vállalkozásoknál dolgozók keresete majd 40%-kal jobban nőtt, mint a GDP értéke. Ugyanez a mérték a közszférában már sokkal rosszabb. Míg a GDP egy főre ve-

tített értéke 52%-kal nőtt 2003 és 2012 között, addig a közszférában 34%-os volt a keresetek növekedése. Azaz az ország gazdasági teljesítménye nem jelenik meg az állami alkalmazottak bérében.

Hasonlóképpen elmarad az állami alkalmazottak bérnövekedési üteme a költségvetési kiadásokhoz viszonyítva. 2003-ban a költségvetés összesen 5700 milliárd forintot költött el. Ez az összeg 2013-ban a költségvetési törvény szerint várhatóan 11 275 milliárd forint lesz. Azaz majdnem 100%-kal növelte a kiadásait az állam, miközben a költségvetés által alkalmazottak bére a korábban említett 34%-kal nőtt. Ezzel együtt 2003-hoz képest kb. 50 ezer emberrel kevesebben dolgoznak ebben a szektorban. Azaz nemcsak a bérek nem emelkedtek a kiadásokhoz hasonló mértékben, hanem még 6%-kal kevesebb embernek is ad munkát az állam, mint 10 évvel ezelőtt.

Szociális katasztrófa a szociális dolgozóknál

A jövedelmek szétszakadása drámai a költségvetés által alkalmazottak körében. 2003-ban a közigazgatásban legjobban fizetett dolgozók és a legrosszabbul fizetett szociális ellátásban dolgozók átlagos bére között 29% volt a különbség. Ez az arány most már 56%.

Ez a jelentős különbség annak a következménye, hogy a szociális ellátásban dolgozók nettó jövedelme csökkent (!) az elmúlt tíz év alatt, és most már a létminimum értékét sem éri el. Ebben a tekintetben messze a legrosszabb helyzetben ez az ágazat van a mintegy 134 ezer foglalkoztatottjával.

Sztrájk vagy csendes tudomásulvétel?

Minden szakszervezeti követelés mögötti nyomásgyakorlás meghatározó eleme, hogy milyen eszközökkel tudja kikényszeríteni saját igazát. Politikai súlyát tekintve a költségvetés által fizetett 750 ezer alkalmazott komoly tényezőnek számít. Ahogy bemutattuk elemzésünkben, az általuk megfogalmazott követelések a béreket illetően az elmúlt 10 év viszonyait végignézve egyáltalán nem irreálisak. Ugyanakkor kicsi

az esélye annak, hogy a követelésük valódi fenyegetést jelentsen a kormány számára, és tömeges demonstrációt, vagy akár sztrájkot tudjanak szervezni.

Ebből következően a közsféra egészét tekintve biztosan nem lesz tárgyalási kényszerben a kormányzat. Amennyire valamelyest javítani fog e sféra foglalkoztatottjainak bérezésén, akkor legelőször a szociális ellátásban dolgozók valóban tarthatatlan helyzetén próbál majd meg segíteni. Megjegyezzük, hogy ennek is jelentős forrásigénye van, amely azonban nem biztosított a jövő évi költségvetésben.

Budapest, 2013. november 19.

2014: VÁLASZTÁSI KÖLTSÉGVETÉS!

Az Országgyűlés elfogadta a 2014. évi költségvetés főszámaait. Jelen-tősen emelkedett a központi költségvetés hiányának mértéke, és ér-dekes átrendeződések történtek a büdzsén belül. A Policy Agenda megvizsgálta, hogy mennyire tudott (akart?) a kormány ellenállni a pártpolitikai lobbiknak a parlamenti vitában, és hol engedett a szakmai józanság ellenében is.

Tervek és a valóság

Megszokhattuk a jelenlegi kormányzati ciklusban, hogy az elfogadott és a ténylegesen meg is valósuló költségvetés szinte biztosan nincsen köszönő viszonyban egymással. Az idei évvel együtt azt utolsó három év költségvetéseit nézve a kormány csak a hiánycél kapcsán összesen kb. 1300 milliárd forintot változtatott az eredeti tervhez képest a vég-rehajtás során. Ebben a tekintetben 2011 volt a legdrámaibb, amikor 1055 milliárd forinttal csökkent a konvergenciaprogramnak, és főleg a magán-nyugdíjpénztári rendszer felszámolásának köszönhetően a hiány mértéke.

A költségvetés fő számainak változása
(költségvetési törvény és annak végrehajtása alapján)
(milliárd Ft)

	2011. év		2012. év		2013. év	
	<i>eredeti</i>	<i>tényleges</i>	<i>eredeti</i>	<i>tényleges</i>	<i>eredeti</i>	<i>törvényrel módosított</i>
Bevétel	13 222	13 294	14 422	14 504	15 314	15 325
Kiadás	14 964	13 838	15 021	15 125	16 156	16 376
Hiány	1 742	687	599	576	842	1050

Az idei évben nagyon engedett a költségvetési fegyelem területén a vasszigor. Az év közbeni módosításokkal 200 milliárd forinttal feljebb küszört a hiány mértéke, amely akár az október végi adatok alapján év végén még nagyobb is lehet.

Frakció feszegeti a határokat

A Policy Agenda megnézte azt is, hogy a költségvetés országgyűlési vitája alatt mennyire válik engedékennyé a kormány. Az adatok azt mutatják, hogy a hiány mértékében a 2011. évi és a 2012. évi költségvetés elfogadása során szigorú volt a kormányzat, és nem engedte, hogy növekedjen az eredeti tervhez képest annak mértéke. A 2013. évi költségvetésnél ez már nem volt igaz, mert 164 milliárd forinttal emelte a vita során a hiány mértékét a kormánypárti frakció, majd a tárgyévből további 60 milliárd forinttal növelték a költségvetési hiány mértékét.

A költségvetés fő számainak változása a parlamenti vita során

	2011. évi	2012. évi	2013. évi	2014. évi (fő számok elfogadása után)
Bevétel változása	+ 72 mrd	+ 390 mrd	+ 514 mrd	+ 25 mrd
Kiadás változása	+ 70 mrd	+ 390 mrd	+ 678 mrd	+ 85 mrd
Hiány változása	+ 2 mrd	0	+ 164 mrd	+ 60 mrd

Természetesen az önmagában még nem jelenti azt, hogy a kormánypárt felelősen viszonyul a költségvetéshez, ha a hiányt nem növeli plusz igényeivel. Az elvszerűség akkor biztosított, ha a többletterhekhez valódi forrásokat képes hozzárendelni. Ezen a területen azonban komoly problémák vannak. Előszeretettel nyúlnak a kormánypárti képviselők az áfabevételekhez. Amennyiben formálisan meg szeretnék valaminek az ellentételezését is teremteni, akkor megemelik a várható áfabevételeket. Ez azt jelenti, hogy felülbírálják a kormányzati szakemberek előrejelzéseit, és minden esetben indoklás nélkül egyszerűen felülírják a bevételi terveket.

Áfabevételek változása a parlamenti vita során

(milliárd Ft)

Év	Kormány által tervezett áfabevétel	Országgyűlés által elfogadott áfabevétel	Tényleges áfabevétel
2011.	2498	2558	2489
2012.	2698	2722	2747
2013.	2826	2953	2775*
2014.	3000	3014	2800–2830*

* Policy Agenda becslése a 2013. I–X. hónap alapján

Ebben a ciklusban ez 225 milliárd forint értékben történt meg. Ennek a csábításnak ebben az évben sem tudtak ellenállni, és az amúgy is irreális bevételi tervre 14 milliárd forintot terveztek többletként. Pont annyit, amennyivel a BKV-nak járó támogatást növelték. Nyilvánvalóan ez a 14 milliárd forint a fedezete – legalábbis részben – a mostani BKV-bérletárak csökkentésének. A helyzet sajátossága, hogy a bérletek árának csökkentése áfakiesést jelent a költségvetésnek.

Lesz-e korrekció?

A 2014. évi költségvetés még nem került elfogadásra. Egyelőre az úgynevezett fő számokat látjuk, amelyeket elvileg nem változtatnak már a törvény végleges elfogadásakor. Ugyanakkor a jogszabály lehetőséget teremt arra, hogy az utolsó pillanatban jelentősen átírják akár a bevételeket, akár a kiadásokat.

A mostani adatok alapján, bár a GDP idei mértéke jobb lesz, mit a korábbi várakozásokban, a Policy Agenda megítélése szerint nem lehet teljesíteni a 3% alatti hiánycélt. A 60 milliárd forintos hiánynövelés ugyan pozitív hatással lesz az önkormányzatok gazdálkodására, mivel ez az összeg az adósságainak átvállalására megy el, de nem olyan mértékben, hogy az semleges hatású legyen a költségvetés egészére.

A jövő évi költségvetés kapcsán pedig kényelmes helyzetben lehet a kormány, hiszen – főleg egy április 6-ai választási időpont esetén – még csak az első kéthavi adatok lehetnek ismertek, így nem kényszer-

rül arra a kabinet, hogy a választások előtt bármit is átrendezzen a költségvetésen. Így tehát könnyen mondhatja majd a kormány, hogy nem látszanak végrehajtási problémák a büdzsében.

Budapest, 2013. november 27.

MINIMÁLBÉR-EMELÉS: A KÖLTSÉGVETÉS JÁR A LEGJOBBAN, A KISKERESETŰEK A LEGROSSZABBUL

A munkaadói, munkavállalói szervezetek, valamint a kormány megállapodása értelmében jövőre százezer forint felett lesz a minimálbér bruttó összege. Ebben a kormányzati ciklusban ez 38%-os emelkedést jelent, amellyel az Európai Unió éllovasai között vagyunk. A Policy Agenda azt vizsgálta meg, hogy valójában ebből az emelkedésből mennyi jut a legkisebb keresetűeknek, és a nettó minimálbérek összehasonlításában hogyan állunk Európában.

A 38% valójában 10%

A minimálbérek szintjére volt a legnagyobb hatással az egykulcsos adórendszer bevezetése, illetve az alacsony keresetűeket megillető adókedvezmény-rendszer eltörlése. Mindezek következtében jelentősen megnőtt a legkisebb bér adóterhelése, miközben annak nettó összege igazából nem változott.

Így tehát 2014-ben a minimálbér nettó összege várhatóan 66 482 forint lesz, míg 2010-ben 60 236 forint volt. Azaz hiába emelkedett bruttó szinten 38%-kal a minimálbér, ha ez ténylegesen csupán 10%-ot jelent a dolgozóknak.

A legnagyobb hasonlélvezője a minimálbér adóterhelésének a költségvetés, hiszen ha csak 150 ezer minimálbért keresővel számolunk, akkor is a családi adókedvezmény nélkül 2010-hez képest jövőre 33 milliárd forinttal nő a költségvetés adóbevétele. A nettó bérekkel számolva pedig csak 11 milliárd forinttal marad több a legkisebb keresetűek zsebében.

Hogy állunk Európában?

A Policy Agenda megvizsgálta, hogy az Európai Unión belül hogy állunk a minimálbér változásával. Az állam által meghatározott minimálbér a 28 tagállam közül csak 21-ben van. Ezek közül nem mindegyik országban határozták meg a 2014-es mértéket. Egyes országban nem év elejétől változtatnak (pl. Egyesült Királyság), vagy még folynak a tárgyalások. Ezért az összehasonlításban az eddig ismert adatokat vettük alapul.

Önmagában a bruttó bér 38%-os emelkedése valóban a növekedési ranglista harmadik helyére teszi Magyarországot. A 2014-es adatokat is nézve, tőlünk már csak Romániában és Bulgáriában emelkedett jobban a legkisebb keresetűek jövedelme 2010 és 2014 között. Ezen a sorrenden várhatóan akkor sem lesz változás, ha az összes tagállam adatai ismertek lesznek.

Ugyanakkor ennél talán beszédesebb, hogy nettó értékben hogyan változott a minimálbér mértéke. Az adatok azt mutatják, hogy már egyáltalán nem tartozunk az élbolyba. A központilag meghatározott minimálbérrel rendelkező 21 tagállam között a 11. helyen van Magyarország a 10% körüli növekedésével.

A négy Visegrádi országot, a Balti államokat, Romániát, Bulgáriát, Szlovéniát és Horvátországot tekintve Magyarország a 9. helyen áll. Azaz a versenytársainkhoz viszonyítva a legalacsonyabb keresetűek körében történő béremelkedés nagyon mérsékelt volt.

Az egykulcsos adórendszer hatása

Az egykulcsos adórendszer torzító hatását jól mutatja az, hogy mekkora az adóterhelés az alacsony keresetűek körében. Egy progresszív adórendszer esetén jelentős különbségnek kell lennie az átlagbér adózása és az átlagbér 50%-a között. Két tagállamban az adózást tekintve a jövedelmek között azonban egyáltalán nincs különbség, ez Bulgária és Magyarország.

Még azokban az országokban is, ahol egykulcsos személyijövedelemadó-rendszer van, valamilyen differenciálás van a járulékok kap-

csán a bérek között. Magyarország esetében ehhez még hozzájárul, hogy Dánia után nálunk a legmagasabb a kiskeresetűek adóterhelése (34,5%), miközben a környező országokban 14,5% és 29% között mozog.

Mindezt pedig úgy alakult ki, hogy Magyarországon 2010-ben a minimálbér adóterelése még 18% volt, négy évvel később pedig már 34,5%-ra emelkedett, amely 16,5%-os növekedést jelent. Bulgáriában az egykulcsos adóra történő áttérésnek nem volt ilyen radikális hatása, ott csak 9%-kal nőtt meg a legkisebb keresetek terhe.

Budapest, 2013. december 04.

KÖVÉR LÁSZLÓ VÉGET VETNE A FRAKCIÓKORMÁNYZÁSNAK

A parlamenti ciklus utolsó hónapjaiban új Hárszabályt akar a kormánypárti többség elfogadtatni. A Fidesz képviselői szerint ennek egyik legfontosabb eleme, hogy általános szabály szerint egy törvényjavaslat benyújtása és az általános vitájának elkezdése között hat napnak kell eltelnie. A Policy Agenda azt vizsgálta meg, hogy a jelenlegi parlament mennyire tartja be ezt a szabályt.

Már a Fidesznek is gyors a törvényalkotás tempója?

Az új Hárszabály tervezete kimondja, hogy az általános vita legkorábban a törvényjavaslat benyújtását követő hat nap elteltével kezdhető meg. Természetesen ez alól lehet kivétel tenni, de ez sürgősségi eljárás esetén félévente 6 alkalommal kérhető, és ehhez kétharmados többség kell, vagy kivételes eljárásban félévente négyszer egyszerű többséggel. Ezenkívül is fenntart egy kiskaput a tervezet a hárszabálytól való eltérés lehetőségét, de ez már kétharmadot és ezen belül is legalább öt ellenzéki képviselő támogatását igényli.

A tervezet szerint a Fidesz–KDNP parlamenti többség a sürgősségi és kivételes eljárásokat együttvéve, félévente legfeljebb 10 alkalommal engedné, hogy rapid törvényalkotás legyen a következő parlamenti ciklusban.

A Policy Agenda megvizsgálta a mostani parlamenti ciklus teljes törvényalkotási folyamatát. A 844 elfogadott törvényből 278 esetben a benyújtástól számított 6 napon belül került sor az általános vitára. Amennyiben a tervezett Hárszabály már életbe lépett volna, akkor ez idáig valójában csak 70 alkalommal lehetett volna ezzel a fegyverrel élni, azaz 208 törvény Hárszabály ellenesen született volna meg.

Nem volt egyetlen olyan félév sem, amikor 10 alatt lett volna a sürgősséggel tárgyalt törvények száma. Még 2011 első félévében sem,

amikor pedig a legkisebb volt a törvényhozás leterheltsége Magyarországon soros Európai Unióban betöltött elnöksége miatt.

Frakciókormányzás kontra Házelnök?

A médiában megjelent információk alapján az új Házsabály megszületését az Országgyűlés elnöke szorgalmazta. Láthatólag, ezt támasztja alá több, a törvénykezési tempót bíráló megjegyzése, Kövér László nem feltétlenül támogatja azt a jogalkotási munkát, amelyet frakciókormányzásnak nevezünk.

Magyarországon a Fidesz–KDNP által bevezetett frakciókormányzásnak két jellegzetessége van. Egyrészt a korábbi ciklusoktól eltérően a kormányhoz képest megnőtt a képviselők által beadott és elfogadásra is került törvényjavaslatok száma. Másrészt a frakciókormányzás előszeretettel él a rapid törvényalkotás eszközével. Ennek tipikus példái a pénteken benyújtott és hétfőn elfogadott törvényjavaslatok. Jól jellemzi ezt a kapkodó törvényhozói munkát, hogy csak ebben az évben 18 olyan törvényjavaslat volt, ahol a benyújtás és az általános vita elkezdése között maximum 1 nap telt el. Ez pedig nyilvánvalóan semmifajta felkészülési lehetőséget sem biztosít a képviselők számára. Ez főként az ellenzék lehetőségeinek a csorbítását jelentette.

A jogalkotási munka minősége egyértelműen romlik, ha a folyamat megkerüli a kormányzati apparátust, az előzetes társadalmi egyeztetéseket. A frakciókormányzás egyrészt ugyan erőt mutat kifele a társadalom számára, mivel a cselekvőképességet sugározza, de folyamatos korrekciós kényszert is okoz, amely a kormányzóképeségét kérdőjelezi meg a kormánypártoknak.

A mostani Házsabály-tervezet azt sugallja, hogy a Fidesz kizárólag Kövér László nyomására akar szakítani a saját maga által kialakított gyakorlattal, miután eddig sem voltak erre rákényszerítve. Persze kérdéses, hogy egy újabb parlamenti ciklus esetén Kövér László óhajának megfelelően tényleg megszűnne-e a frakciókormányzás, vagy a Házsabály megkerülésével folytatódna a mostani hektikus törvényalkotási tempó.

MENNYIT KERES VALÓJÁBAN EGY KÖZMUNKÁS?

A kormány csak az infláció mértékének megfelelően emeli jövőre a közmunkások bérét, miközben egyre több ember dolgozik valamilyen közfoglalkoztatási program keretében. A Policy Agenda megvizsgálta, hogy mennyit keresnek a statisztikák szerint a közmunkások. Az egymásnak ellentmondó adatok alapján nehéz erre a kérdésre válaszolni, még a KSH adatai is sem mutatják az igazi adatokat.

Mi mennyi?

2013-ban egy nyolcórás közfoglalkoztatotti munkáért havonta bruttó 75 500 forintot lehet kapni. Amennyiben az adott munkakör legalább középfokú végzettséget vagy szakképesítést igényel, akkor ennek összege bruttó 96 800 forint. A KSH legfrissebb adatai szerint ez év szeptember végéig a nemzetgazdaságban, havi átlagban 2677 ezer fő dolgozott, és átlagos bruttó havi keresetük 227 507 forint volt. A közfoglalkoztatottak nélkül közölt adat szerint a teljes létszám 2562 ezer fő, miközben az átlagkeresetük bruttó 232 148 forint volt havonta.

A kereseti statisztika adatai alapján ki lehet azt számolni, hogy havi átlagban 114 900 közmunkás dolgozott a nemzetgazdaság egészében, és átlagkeresetük bruttó 85 ezer forint volt.

Költségvetésben már nem ennyi

A közfoglalkoztatás adatait megnéztük a költségvetési szféra tekintetében is. Szintén szeptember végi adatok alapján 769,1 ezer fő dolgozott ebben a szegmensben és a keresetük havi bruttó 205 435 forint volt. A KSH-jelentés közli az adatokat közfoglalkoztatottak nélkül is, amely szerint 667,4 ezer fő volt alkalmazásban bruttó havi 222 964 forintért.

Ebből pedig az számolható ki, hogy 101 700 fő dolgozott a költségvetési intézmények körében közmunkásként, és ott az átlagkeresetük bruttó 90 402 forint volt.

A statisztikai adatok szerint a közfoglalkoztatottak közül havi átlagban kb. 14 ezer ember dolgozott vállalkozásoknál, vagy nonprofit szervezeteknél, ebbe a körbe tartoznak az állami vállalatok is.

És a harmadik adat...

Az előbbi két adat önmagában még nem is lenne ellentmondásban egymással. Könnyen elképzelhető lenne, hogy a MÁV, vagy az erdészetek által indított közmunkák keretében inkább csak a törvényi minimumot fizetik ki, miközben az önkormányzatok saját forrásokat is hozzátevé emelt összegű közfoglalkoztatotti bért fizetnek.

Ugyanakkor azonban KSH közöl egy harmadik adatot is. Eszerint 114 900 fő dolgozik közmunkában (ez megfelel a korábban már említett adatnak), és körükben a teljes munkaidőben foglalkoztatottak havi átlagbére bruttó 77 ezer forint volt az év első kilenc hónapjában.

Az adatok szerint viszont a 114 900 főnek csak 84%-a dolgozott teljes munkaidőben. Azaz ők kapták meg ezt az összeget. A többi 18 600 fő részmunkaidős volt, akik vagy 4 vagy 6 órában végezhetek munkát. A 2012-es adatok alapján azt becsüljük, hogy körükben 6800 fő volt 4 órában foglalkoztatott és 11 800 6 órában. Így számolva pedig a részmunkaidős közmunkások átlagbére bruttó 50 ezer forint volt havonta.

Amennyiben arányosítjuk a KSH által közölt teljes munkaidős közmunkások 77 ezer forintos bérét a részmunkaidősökével, akkor 73 ezer forintos bruttó bért kapunk. Ez nagyjából 15 ezer forinttal alacsonyabb, mint amit a nemzetgazdaság egészében kimutattunk a KSH adatai alapján. Az eltérés tehát jelentős, amely azt mutatja, hogy a kormánynak valóban szüksége lehet egy új közmunka-foglalkoztatási statisztikára, ha meg akarja tudni, hogy mennyit is keres egy közmunkás.

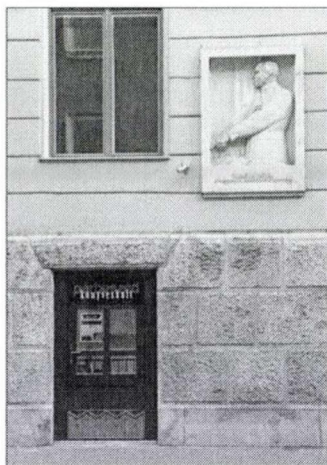
Rossz, pontatlan adatok, drága rendszer

Sajnos nem csak az adatok átláthatatlansága a problémája a kormány egyetlen látványos munkaerő-piaci programjának, a közfoglalkoztatásnak.

A Policy Agenda korábban többször felhívta a figyelmet arra, hogy a közfoglalkoztatotti rendszer pazarló. Amennyiben a bruttó 73 ezer forintos átlagbérrel számolunk, akkor adókkal, járulékokkal együtt kb. 115-120 milliárd forintot költene el az állam. Ebből 47-50 milliárd forint adók és járulékok formájában azonnal visszakerül a költségvetésbe. Ugyanakkor 153 milliárdot fog elkölteni év végéig a kormány közfoglalkoztatásra, ami azt jelenti, hogy 33-37 milliárd forint a rendszer működtetéséhez szükséges. Ez a hatalmas ballaszt megkérdőjelezi az egész mechanizmus hasznosságát.

Budapest, 2013. december 18.

PÁRBESZÉD KÖNYVESBOLT
(Párbeszéd Háza, VIII., Horánszky u. 20.)

Rendszeres könyvbemutatókkal, dedikálásokkal
várjuk az érdeklődőket.

Tanárok és diákok részére
10% engedményt adunk árainkból.
A L'Harmattan Kiadó könyveiből 15% kedvezményt
biztosítunk, illetve további időszakos kedvezményekkel
várjuk kedves vásárlóinkat.

Nyitva tartás: H-P 10-18 óráig
Tel.: +36-1-445-27-75
www.konyveslap.hu

A Policy Agenda célja, hogy segítse a politika világának megértését. A mostani kötet is ezt hivatott segíteni, és egyfajta keretét igyekszik adni az elmúlt négy évünknek. Összefoglaltuk a kormányzati ciklust a gazdasági változások, a társadalom átalakulása, a véleményformáló média és a politikai szereplők szempontjából. Vendégszerzőnk segítségével pedig egy olyan képet kapunk Magyarországról, amelyet egy tengerentúli egyetemi oktató lát több ezer kilométeres távolságról.

2100 Ft

ISBN 978-963-236-827-6

9 789632 368276

www.harmattan.hu

POLICYAGENDA
felmérés, elemzés, kutatás